

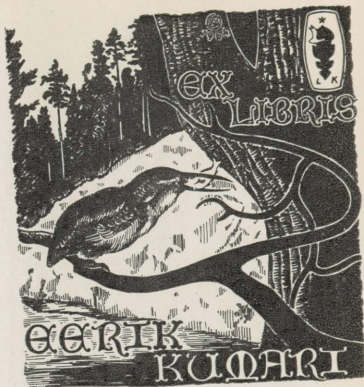
MAG. JOHANNES AAVIK

PRAKTILINE
SOOME KEELE ÕPIK

ÜHES LUGEMIKU JA SÕNASTIKUGA

TEINE, TÄIENDATUD TRÜKK

K.-Ü. „KOOLI-KOOPERATIIV“ TALLINNAS 1936

Eria Sits.

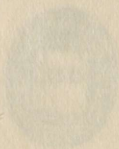
M. J. JOHANNES ARVID

PRAKTILINE

PRAKTILINE
SOOME KEELE ÕPIK

LÜGEMIKU JA SÕNASTIKUGA

TEINE TÄHEMÄRKLUSTE TROOK

K. O. KOSKELA RAAMATUKOOL TALLINNAS 1913

MAG. JOHANNES AAVIK

PRAKTILINE
SOOME KEELE ÕPIK

ÜHES
LUGEMIKU JA SÕNASTIKUGA

TEINE, TÄIENDATUD TRÜKK

K.-Ü. „KOOLI-KOOPERATIIV“ TALLINNAS 1936

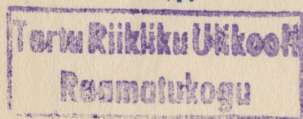
MAG. JOHANNES AAVIK

SOOME KEELE ÕPIK
PRAKTIINE

ÜHES
LUGEMIKU JA SÕNASTIKUGA

TEINE TÄIENDAV LUGEMIK

Kmr

4

21548249

Ei viel' ois aikas ilta,
jos heimoushenkeä ois,
vaan syntyä voisi silta,
mi kansani yhteen tois.

Arvi Jännes.

EESSÕNA.

Käesolev õpperaamat on täiendatud ja parandatud väljaanne esimesest trükist, mis ilmus paarikümne aasta eest Helsingis. Selles teises trükis on säilitatud esimese trüki üldine plaan ja meetod. Tehtud on vaid mõningaid lisanguid ja parandusi, viimaseid eriti eesti keele suhtes, mis oli suuresti vana-
nenud. Uus on selles väljaandes raamatu lõppu lisatud lugemik, mis peab võimaldama suurema sõnavara omandamist ja üldse õppida ettevalmistamist soome kirjanduse lugemisele, mis ongi käesoleva raamatu päämiseks eesmärgiks. Sõnavara kergemaks omandamiseks on joone all korduvalt seletatud eestlasile tundmatuid soome sõnu. Neid lugemistükke võib harkata lugema juba paralleelselt õpiku päris-kursuse läbivõtmisega. Et raamatut mitte paisutada liig suureks, tuli loobuda igapäevaste tegelike kõneluste osakonnast, seda enam, et viimaseid võib leida mõnest teisest soome keele käsiraamatust¹ või reisijuhist.

Kui käesolev õpik on läbi võetud, tuleb asuda soome kirjanduse ja ajakirjanduse lugemisele sõnaraamatu abil, mille viimase hankimine ja evimine on eduka edasiõppimise möödapääsmatu eeltingimus. Alles pärast niisugust pikemaajalist ja ühtlasi intensiivset lugemist hakkab keel omaseks saama. Kui piirdutakse ainult õpperaamatu läbivõtmisega, siis jäädakse peatuma poolel teel ja senistki õpitut ähvardab unustamine. Ühtlasi tähendatagu, et sõnastikuliselt raskemad on harilikult ilukirjanduslikud tooted (romaanid ja novellid), kuna ses suhtes kergemad on üldpublikule määratud mitteilukirjan-

¹ Näit. Fr. Puusepa „Soome keele õpetus algajalle“ (a. 1931).

duslikud teosed ja kirjutused (nagu need, mis käsitlevad ajalugu ja kirjanduslugu, majandusteadust jne., ja samuti ajaleheartiklid ja sõnumid), kuna nende sõnavara on kindlajoone-
lisem ja piiratum. Seepärast ilukirjanduse kõrval loetagu ka neid.

Autor loodab, et käesolev õpik, edendades soome keele tundmist, aitab omalt poolt kaasa eesti publikule lähemale tuua ja huvitavaks ning armsaks teha soome kirjandust ja vaimumaailma. Veel enam: tahaks loota, et see tutvumine soome keele ja kirjandusega mõjub kaudselt ka suhtumisse meie oma eesti keelele ja kirjandusele: nii mõnelegi nähtusele peaks võrdluse kaudu silmad avanema. Üldse, soome keele õppimine ja soome kirjandusse ja kultuurisse süvenemine mõjub meil Eestis kasulikult ning tervendavalt.

Soome ja Eesti rahva kultuurpoliitika kavaspeaks siitpääle tingimata kuuluma üksteise keele vastastikune õppimine sel määral, et oleks võimalik üksteise kõnelemist ja ettekandeid mõista ja kirjandust arusaamisega lugeda. Sel oskusel saaks olema suur rahvuskultuuriline ja rahvuspoliitiline mõju — kasuks kummalegi rahvale.

Me eestlased teeme soome keele õppimiseks, mis võimalik. Me loodame, et soomlased sama hakkavad tegema meie keele suhtes. Siis meie sidemed tihenevad ning kõvenevad ja me muutume tugevamaks kui üksikult.

*

Lõppeks olgu siinkohal tänu ja tunnustus üteldud neile isikuile, kes käesoleva raamatu valmistamisel on kaasaaitajaiks olnud, nimelt kõigepäält Leida Kutser'ile, kellel kogu trükkimise kestel lasus ametliku korrektori vastutusrikas töö, siis Helmi Kallas'ele, kes koostas õpiku lõpus oleva sõnastiku, ja Eva Kopper'ile, kes enne lõplikku äratrükkimist läbi vaatas raamatu soomekeelse teksti. Ka Aleksander Aavikut mainitagu tänutundel, kes huvitatud abilisena kaasa töötas nii korrektuuri lugemisel kui lugemispalade valimisel.

AUTOR.

Tallinnas, 1. XI 35.

Nr. 1.

HÄÄLDAMINE¹.

(Kõik tähed, millede kohta ei ole erilist seletust ega märkust, loetakse nagu eesti keeles.)

1. R õ h k on alati esimesel silbil (ka võõrsõnades); pikk vokaal kaugemal esimest silpi ei vii rõhku esimeselt silbilt ära: *lukee* (häälda: lúgee, mitte: lugée) — loeb.

2.

y = ü

hyvä (loe: hüvä) — hää.

3.

k	loetakse	kui	g ²
p	„	„	b
t	„	„	d

rikas (loe: rigas); *lukea* (l.: lugea)
tupa (l.: tuba); *vapaa* (l.: vabaa)
sota (l.: soda) — sõda

Soome kk, pp, tt hääldatakse nagu eesti (k)k, (p)p, (t)t: *kukka* (lill), *tappanut*, *Antti*.

Seega: *korpi* (loe: korbi) — kõrb,

aga: *korppi* (loe: korpi) — korp.

¹ Hääldamisest on siin ainult kõige silmapaistvamad ja tähtsamad iseärasused antud. Kõiki peenusi käsitleda ei ole selle õppe-
raamatu ülesanne.

² Siiski on soome k, p, t natuke kõvemad kui eesti g, b, d. Nende hääldamise juhiseks: häälda eesti k, p, t üsna kergelt ja nobedasti (niisama nobedasti kui g, b, d), siis saad soome k, p, t. Mõnes murdes kõlavad k, p, t selgesti kui eesti k, p, t, nimelt kui neile järgneb pikk vokaal (*lukee* peaaegu nagu „lukkee“), kuid see on murdeline nähtus ning sellepärast ebasoovitav.

Soome k, p, t puhul tähendatagu veel, et nendele vastavad eesti g, b, d kui helitumad konsonandid, mitte aga saksa, vene, inglise g, b, d kui helilised, millede taoliselt ka mõned eesti g, b, d-d kalduvad hääldama.

Lisanäiteid: *kuulutus* (loe: kuuludus), *kuulutti* (l.: kuuluti) — kuulutas; *hakata* (l.: hagada) — raiuda; *lampi* (l.: lambi) — väike järv; *lamppu* (l.: lampu) — lamp; *minulta* (l.: minulda), *luetella* (l.: luedella); *luettelo* (l.: luetelo).

Sõna lõpus olev t vastab hääldamiselt eesti t-le: *nyt* (l.: nüt) — nüüd; *lukenut* (l.: lugenut).

4. h hääldub ka sõna alguses: *harja, hinta*.

5. Kui sõna esimeses silbis on ä, ö või y (= ü), siis ei esine kogu sõnas ühtki a-d, o-d, u-d, vaid a asemel on ä, o asemel ö, u asemel y: *hätä, pyhä, hypätä, pöllö* (öökull), *lykätty* (= lükatud).

Vastupidi, kui sõna esimeses silbis on a, o, u, siis ei või selles sõnas olla ä, ö, y.

i ja e on erapooletumad, nad ühinevad niihästi a, o, u-ga kui ä, ö, y-ga, kuid sagedamini viimastega, näit.: *ilma, velka* (võlg), aga: *sinä, pesä*.

Seda nähtust nimetatakse vokaalharmoniaiks.

Lisanäiteid:

kuolemattomuus (surematus); *antautua* (anduda),
aga: *tyytyttömyys* (rahulolematus); *vetäytyä* (tõmbuda).

Liitsõnades püsib iga üksiksõna vokaalharmonia: *päiväkirja* — päevaraamat, päevik, *pöytälaatikko* — lauasahtel, *ylioppilas* — üliõpilane, *tällainen* — seesugune (sest = tämän + lainen — selle + taoline).

Puheharjoitus (loe: harjoidus) — kõneharjutus.

— Hyvää päivää! (loe: hüvää päivää) Kuinka (l.: kuinga)

Hääd päeva!-(tere!)

Kuidas

te voitte?

te võite (= kuidas teie käsi käib)?

— Kyllä me hyvin voimme. Kuinka sinä jaksat?

Küll meie tervis hää on. Kuidas sinu käsi käib?

— Kiitoksia (l.: kiidoksia), hyvin minä jaksan.

Tänusid (= tänan), hästi minu käsi käib.

— Mistä tulet ja mihin menet? — Tulen kävelemästä ja

Kust sa tuled ja kuhu lähed? Tulen jalutamast ja

menen kotiin (l.: kodiin). — Hyvästi nyt, sillä minulla on
 lähen koju. Jumalaga nüüd, sest minul on
 kova kiire. — Hyvästi, hyvästi!
 kange (köva) rutt. Jumalaga, jumalaga!

Nr. 2.

HÄÄLDAMINE.

(Järg.)

1. **Soome d** Soome t, nagu öeldud, kõlab peaaegu kui eesti d: *rata* (loe: rada). Soome d¹ aga on hääldamiselt hoopis teissugune kui eesti d, millega seda ei pea ära vahetama. Soome d on kõigepäält heliline, s. o. ta hääldamisel käib kaasas teatav ümin (nagu saksa, vene, inglise, jne. d-häälikul), kuna eesti d (samuti kui eesti g ja b) on helitu; teiseks artikuleerub soome d kõrgemal kui eesti d, nimelt ei puuduta keele ots tema hääldamisel mitte hambaid (nagu eesti d hääldamisel), vaid hambavalli, mis talle annab isesuguse, veidi lameda kõla.

Hääldamise osutamisel märgime selle d pisema tähega d: *vedessä* (loe: vedessä), *lehdet* (l.: lehdet), minä *lähden* (l.: lähden) pois (ära); isä kuoli *sodassa* (l.: so^dassa).

Soome t ja d õigest hääldamisest oleneb sõna mõiste: *saata* — saada (sõnast „saatma“), *saada* (loe: saa^da) — saada (sõnast „saama“).

Õiget soome d hääldamist on eestlasil väga raske omandada, see nõuab suurt harjutamist; enamasti kaldutakse ikka hääldama kui eesti d-häälikut, milline hääldamine on soomlase kõrvale võõristav ja häiriv¹.

2. Tuleb selget vahet teha pikkade ja lühikeste vokaalide vahel kaugemal esimest silpi (sõnade keskel ja lõpus), sest sellest oleneb sõna ja sõnavormi tähendus:

¹ Soome d on laenhäälik kohalikust rootsi keelest ja ta esineb haritlaste kõnekeeles. Rahvamurdeis ei hääldata d-häälikut peaaegu kusagil, vaid asendatakse kas r- või l-ga või jäetakse hoopis välja: *veret* või *velet* (= *vedet*), *tahron* (= *tahdon*), *saara* (= *saada*), *lehet* (= *lehdet*). Kalevala keeles puudub d üldse.

palan — põlen; *palaan* — tulen tagasi

laula — laula, *laulaa* — laulab

üks *markka* — üks mark, kaks *markkaa* — kaks marka

hyvä päivä — hää päev; *hyvää päivää* — häd päeva (= tere). Samuti: *ilta* — õhtu; *iltaa* — õhtut (= tere õhtust).

Eestlaste harilik viga soome keele hääldamisel on see, et nad pikki vokaale järgsilpides ei häälda küllalt pikaks. Seepärast tuleb hääldamisel erilist rõhku panna pikkade vokaalide hääldamisele: *hakkaamaan*, *kirjoittamaan*, *määräämään* jne.

Teiselt poolt ei tule lühikesi lõppvokaale venitada, vaid need hääldada tõesti lühidalt: *se*, *ne* (häälda: *se-*, *ne-*, mitte: *see*, *nee*).

Ka pikki (kahekordseid) konsonante tuleb pikalt ja energiliselt hääldada: *kerrassaan*, *luvannut* — *lubanud*, *olemme kuunnelleet* — *oleme päält kuulanud*.

M ä r k u s. — Soome keeles on häälikuil ainult kaks pikust ehk vädet — lühike ja pikk. Soome pikk välde vastab umbes eesti ülipikale (3-ndale) vältele, seepärast hääldatagu pikk esimene silp soome sõnadel enam eesti kolmanda välte pikkusega: *laulan*, *päivät* jne.

Toonitatagu veel kord: rõhk on soome keeles alati esimesel silbil, ka võõrsõnadel ja võõrnimedel, kuigi järgsilpide vokaalid võivad olla pikad: *kulttuuri*, *romaani*, *Pariisi*, *Ameriikka*, *Italia* jne. (loe: *kúlтуuri*, *rómaani*, *páriisi*, *ámeriika*, *íitalia*).¹ Sel puhul tähendatagu, et soomlased hääldavad võõrsõnades esinevad *g*, *b*, *d* heliliselt (eestlased hääldavad ka need harilikult helitult nagu omad eesti *g*, *b*, *d*).

¹ Selles võõrsõnade rõhu viimises esimesele silbile ei tule soomlastelt võtta eeskujut, vaid eesti keeles tuleb vastupidi kinni pidada võõrapärase rõhu säilitamisest kaugemal esimest silpi võõrsõnadel ja võõrnimedel, sest see ei ole eesti keele puudus, vaid üks ta paremusi ja üleolekuid soome (ja ka läti ning ungari) keele kõrval: selle tõttu on võõrsõnad ja -nimed eesti keeles kõlalt ilusamad ja plastilisemad; võrreldagu näit. soome *Italia* (loe: *idalia*) ja eesti *Itaalia*.

3. **Aspiratsioon** Pääle d on see teine suur raskus soome keele hääldamises. Aspiratsioon seisneb selles, et vokaal sõna lõpus järsku katkestatakse; selle märkimiseks tarvitatakse grammatikais apostroofi: *olla'*, *tulla'*, *kirjoittaa'*.

Aspiratsioon mõjub, et sellele järgneva sõna algkonsonant kõveneb: *tulla'* *tänne'* (loe: tullattänne) — *tulla* *siia*; *ota'* *pois* (loe: otappois) — võta ära.

Aspiratsioon on ainult teatavate sõnavormide lõppvokaalil, nimelt järgmistel:

1. Käskiva kõneviisi ainsuse teisel pöördel: *tule'* tänne (tule siia), *ota'* pois (võta ära)‘.

2. Oleviku ja käskiva kõneviisi eitaval vormil: *hän ei tahdo'* sitä (ta ei taha seda); ne eivät *tule'* vielä (need ei tule veel); *älä mene'* pois (ära mine ära)‘.

3. da-infinitiivil: *hän tahtoo tulla'* tänne (ta tahab siia tulla); *voin kirjoittaa'* kirjeen (võin kirjutada kirja)‘.

4. sti- ja tse-lõpulistel adverbidel: *kovasti'* kiinni' (kõvasti kinni); *ohitse'* mennyt (mööda läinud); ka adverbidel nagu *taa'* (taha).

5. Käändelõpul -lle' (alaleütlev): *hänelle'* sanoa' (temale ütelda)‘.

6. Possessiivsel sufiksil -nsa (-nsä, v. nr. 13): *se oli hänen isänsä'* talo (see oli ta isa maja)‘.

7. e-lõpulistel nimi- ja omadussõnadel: *kaste'* kiiltää (kaste hiilgab); *tuore'* kukka (värske lill)‘.

5. ie ja eu tuleb hääldada nagu kirjutatakse, mitte nagu saksa keeles (ii ja öi), vaid häälikuid i ja e, e ja u selgesti kuuldavale tuues: *tie* (mitte „tjee“, vaid mõlemad vokaalid lühidalt), *mies*, *seura* (selts).

6. Soome keeles ei ole peenendust (muljeerumist, palatalisatsiooni): *kallis*, *valmis*, *paljo*, *Antti*, *sarvi*, *ostin*, *tanssia*, *pantti*.

ng Soome nk hääldatakse nagu harilik eesti ng: *vanki*, *henki*, *kankaat*, *Helsinki* (vang, hing, kangad) —loe: vangi, hengi, kangaad, Helsingi; aga soome ng hääldatakse teisiti kui eesti ng, nimelt ilma g-ta: *kangas*, *vangiksi*, *hengen*, *Helsingissä* (kangas, vangiks, hinge, Helsingis) —loe: kann(g)as, vann(g)iksi, henn(g)en, Helsing(g)issä.

Märkus. — n-häälik on nii soome kui eesti keeles kahe-sugune: 1) hammas-n (harilik), näit.: sõnas *kana*, ja 2) suulae-n, mis esineb k ja g ees: nk, ng. Soome ng hääldamist harjutatagu nõnda, et venitatakse n-i hääldamist, näit. sõnas *kangas*, ja minnakse siis vahenditult a-le üle, jättes g vahele. Seejuures hoiatatagu n-i hääldamast harilikuks (hammas-) n-iks, vaid see peab ikka jääma suulae-n-iks, nagu ta on g ees¹.

Järelikult esineb eestlasele soome keele hääldamises kolm suurt raskust: 1. d, mis erineb eesti d-st; 2. ng, mis erineb eesti ng-st; 3. aspiratsioon. Nende õige hääldamine on enamikule eestlasile lootuseta: 90% soome keele õppijaid ei saa, ei oska, ei viitsi nende hääldamist omandada.

Nr. 3.

hän menee — ta läheb	}	3-as pööre lõpeb ikka pika vokaaliga
hän laulaa — ta laulab		
hän sanoo — ta ütleb		

Minä lähden (loe: lähden) usein varhain aamulla pois ja tulen joskus hyvin myöhään illalla takaisin. Mutta äiti ei lähde' pois (loe: läh^deppois), vaan jää kotiin. Välistä hän kyllä menee ulos, mutta palaa sieltä pian. Usein hän sanoo minulle: „Älä mene' pois, pysy' kotona ja tee' työtä!“ Sillä

¹ Soome ng hääldamine, mis veel saja aasta eest pidi olema ka eesti keeles üldine ja on arvatavasti kadunud osalt vene keele mõjul, on säilinud veel Saaremaa murdeis, kus soometaoliselt hääldub ng, mis on tulnud tugeva astme ng-st: „seda vangi“ (tugev aste), aga: „selle vangi“ (nõrk aste), kuna tugeva astme ng ja nk-st tulnud nõrga astme ng hääldub nagu üldestiline ng. Nende ridade kirjutaja soovitab ka eesti keeles vastavais juhtumeis tagasi minna endise ng hääldamise juure (kui see on tugeva astme ng-st tulnud nõrga astme ng), nagu see hääldub Saaremaal, näit.: „vangid tulid rongis, kingad jalas, ja hakkasid kangast kuduma“; häälda: vann(g)id... ronn(g)is... kinn(g)ad... kann(g)ast... Siis saab vahet teha ka vormide **tangid** (sõja-autod) ja **tangid** (naelte väljatõmbamise riist) vahel: esimeses hääldub ng nagu harilik üldestiline ng, teises nagu soome keeles. Ka inglise ja saksa keeles hääldub ng teatavais juhtumeis nagu soome ng (s. o. ilma g-ta), näit.: ingl. „thinking“ ja saksa „singen“. Seepärast kes ei oska hääldada soome ng-d, ei oska õieti hääldada ka inglise ja saksa keelt.

hän ei tahdo (loe: tahdo), että me olemme laiskat. Hän itse tekee myös paljon työtä.

lähden — lähen

usein — sagedasti, sageli

varhain — vara

aamulla — hommikul

pois — ära

joskus — mõnikord, vahel

hyvin — hästi, väga

myöhään — hilja

illalla — õhtul

takaisin — tagasi

mutta — aga

äiti — ema

vaan — vaid

välistä — mõnikord

ulos — välja

palaa — tuleb tagasi

sieltä — säält

pian — pea, ruttu

pysy — jää, püsi

kotona — kodu

sillä — sest

tahtoo — tahab

itse — ise

myös — ka.

Nr. 4.

MILLE POOLEST SOOME KEEL ERINEB EESTI KEELEST?

Mõningaid häälikulisi nähtusi.

Võrreldes soome keele sõnu eesti omadega leiab neis palju sarnasust, aga ka palju seesugust, mis erineb eesti keelest. Nende soome sõnade teist laadi kujudega peab harjuma, et ise võimalikult võiks aimata, missugusele eesti sõnale või muutele nad vastavad.

1. õ-häälikut soome keeles ei ole. Selle asemel on kas e või a, o, ie:

pelto — põld

toinen — teine

kaikki — kõik

sota — sõda

sana — sõna

vieras — võõras

2. Soome keeles on palju kaksikvokaale (diftonge), milliseid eesti keeles ei ole, nimelt ie, uo, yö, öy, äy. Neile vastavad eesti keeles

harilikult lihtsed pikad vokaalid või teissugused diftongid (ee, oo, öö; äy asemel äi, öy asemel harilikult öi).

vielä — veel	syön — söön	puoli — pool
mies — mees	lyön — löön	tuon — toon
näytän — näitan	yö — öö	vien — viin
käyn — käin	köysi — köis	löydän — leian

Tähele panna: *jaloissa* — jalus; *kirjoitan* — kirjutan; *punainen* — punane.

Järgsilpides olevaile diftongidele vastavad eesti keeles sageli üksikvokaalid.

3. Soome keeles püsib vahevokaal, kus see eesti keeles on sageli kadunud (III-välteistes vormides):

antanut — andnud	suomalainen — soomlane
(ka „annud“)	saksalainen — sakslane
tappanut — tapnud	ruotsalainen — rootslane
tuntemaan — tundma	kuuluisat miehet — kuulsad mehed.
ei anneta — ei anta	

4. Lõppvokaali püsimine muutelõppudel, näit.:

Suuresta metsästä tuotiin paljon puita.

Suurest metsast toodi palju puid.

Suuria miehiä — suuri mehi.

Sanasta miestä, sarvesta härkää — sõnast meest, sarvest härga.

Eesti luulekeeles ja vanades rahvalauludes esineb seesuguseid pikemaid lõppusid: „Isamaa hiilgava pinnalla paistab“; „ema hauasta kõneles“.

5. Lõppvokaal püsib ka nominatiivi lõpus, mistõttu enamik soome sõnu lõpeb vokaaliga; eesti keeles on lõppvokaal sageli kadunud; näit.:

päivä — päev
poika — poeg
suuri — suur
lapsi — laps
onni — õnn

Jumala — Jumal
kuuluisa — kuulus
riemuisa — rõõmus
suurempi — suurem
parempi — parem.

Ka võõrsõnad saavad lõppu i:

professori — professor	sosialismi — sotsialism ¹
lehtori — lektor	küvernööri — kuberner
téléfoni — telefon	tirehtööri — direktor
agitatsioni — agitatsioon	

6. Sõna pääsilbis olev vokaal jääb muutamata:

sika — siat (sead)	luku — luvut (lood)
vika — viat (vead)	sysi — sydet (söed)
suku — suvussa (soos)	

k muutub u või y vahel v-ks.

7. Lõpp-n on eesti keeles enamasti kadunud, kuna ta soome keeles püsib:

ihminen — inimene	sydän — süda
suomalainen — soomlane	onneton ² — õnnetu.

Samuti on soome keeles püsinud omastava käände lõpp-n (vastab küsimusele kelle? mille?).

Kenen talo² — kelle maja? Isän talo — isa maja; talo tähendab ka maja: yliopiston talo — ülikooli maja

ihminen — inimene; ihmisen — inimese

ihmisen sydän — inimese süda.

Kokkuvõttes: päänähtused, millede poolest soome keel erineb eesti keelest, on järgmised: lõpp- ja vahevokaali püsimine ja vokaalharmonia. Sõnas *pyytämässä*

¹ Soome keele on rahvusvahelised võõrsõnad tulnud rootsi keele kaudu; „sosialismi“ seepärast, et rootsi keeles on „socialism“ (c hääldub kui s).

² Eesti keeles ei või järgsilpides esineda o, sellepärast on o niisuguseil korral u-ks muutunud: talo — talu; onneton — õnnetu.

(= püüdmas) esinevad kõik need kolm nähtust. Neile võiks veel lisada neljanda — lõpp-n-i püsimine: *pyytämään* = püüdma, *pahan ihmisen sydän* — paha inimese süda.

Nr. 5.

hän on täällä — ta on siin *tämä* — see (siin)
he ovat siellä — nad on säääl *tuo* — see (säääl), too
kuka sieltä tulee — kes säält tuleb?
kutka sieltä tulevat — kes säält tulevad?

Kenen tuo iso talo on? — Se on vanhan myllärin. — Se on kai hyvä talo? — On küllä. — Mylläri on myös ahkera ja hyvä. — Mutta tuo pieni talo tuolla, kenen se on? — Se on sepän. — Kenen luona te asutte? — Minä asun sedän (loe: sedän) luona. — Kuka sieltä tulee? — Minä luulen, että se on myllärin vaimo. — Mihin myllärin vaimo nyt menee? — Kai hän meilele menee. — Kutka nuo ovat? — Ne ovat räätälin ja suutarin vaimot ja tulevat myöskin meilele. — Kuinka sinä nyt menet pois kotoa, vaikka kaikki tulevat teilele? — Minä menen tuon vanhan, melkein sokean vaimon luo, sillä hänkin (temagi) tulee meilele, koska hän on sedän hyvä ystävä. — Te kai itse myös tulette illalla meilele? — Kiitoksia! Küllä minä tulen, koska käskette.

vanha — vana	räätäli — rätsep
mylläri — mölder	suutari — kingsepp
kai — vist, muidugi	myöskin — ka
(myös — ka)	kotoa — kodunt
ahkera — usin	vaikka — ehk küll
pieni — väike	melkein — peaaegu
tuolla — säääl	sokea — pime
luona — juures	luo — juure
setä — onu (isa poolt, lell)	koska — sest et, kuna
luulen — arvan	ystävä — sõber
että — et	käsken — käsen
vaimo — naine	

Sisseütlevale käändel (illatiivil), mis vastab küsimusele „kuhu? mille sisse?“, on lõpus ikka kahekordne vokaal + n (-aan, -ään, -iin jne.).

(Täieline käänmise tabel leidub raamatu lõpupooles grammatika osas; kasulik on juba nüüd sellega tutvuda.)

Mihin tämä juna lähtee? — Se tulee Viipurista ja lähtee Helsinkiin. — Minne te aiotte? — Minä aion Tallinnaan. — Mistä (kust) te matkustitte (reisisite) Tarttoon? — Minä matkustin rautateitse¹ Tallinnasta Tarttoon ja sieltä Riikaan, Riiasta höyrylaivalla Saksaan (Saksamaale), Saksasta Englantiin (Inglismaale), Englannista Ranskaan (Prantsusmaale) ja Italiaan (loe: idaliaan). — Ettekö te halua matkustaa Suomeen? — Ikävä kyllä (kahju küll), en.

juna — rong

höyrylaiva — aurulaev, aurik

aion — kavatsen.

Nr. 8.

Natuke soome keele sõnadest.

Et mõlemad keeled ühest kannust on võrsunud, siis on suur hulk sõnu soome ja eesti keeles ühised, asjaolu, mis eestlasele suuresti kergendab soome keele õppimist, sest et talle need sõnad on õppimatagi arusaadavad. Siiski on soome keeles küllalt sõnu, milledest eestlane aru ei saa või võõriti aru saab.

Eesti sõnadega võrreldes võib soome sõnad jagada kolme liiki:

- 1) sõnad, mis on eesti keelega ühised ja ka sama tähendusega: silmä, meri, saan, toinen jne.
- 2) eesti keelega ühised sõnad, aga erineva tähendusega, näit.:
suoja (eesti „soe“) — kaitse, varjukoht; hoone, ulualune
 (sest kus kaitset ja varju on, sääl on ka soojem, sellest vist

¹ -tse lõpp tähendab, mille kaudu miski toimub, läheb, saadetakse: maitse (maisi), meritse, telefonitse (telefoni teel).

ongi see sõna eesti keeles saanud „sooja“ tähenduse; pääle selle tähendab *suoja* veel „sula ilm“, mis on juba lähemal eesti tähendusele; „soe“ aga on soome keeles *lämmin*.

rohkea (eesti „rohke“) — julge; „rohke“ aga on soome keeles „runsas“.

rutto (eesti „ruttu“) — katk; „ruttu“ aga on soome keeles „kiireesti, nopeasti“.

siunata (eesti „siunata“) — õnnistada. *Jumala siunatkoon sinua* — Jumal õnnistagu sind!; „siunata“ aga on soome k. „kirota“.

pulma (eesti „pulm“) — äpardus, takistus; „pulm“ (pidu) on *hää*t.

puhun (eesti „puhun“) — räägin (võrd. „juttu puhuma“), „puhuda“ on *puhaltaa*.

katson (eesti „katsun“) — vaatan; „katsun“ on *koetan* (püüan).

kaski (eesti „kask“) — kütismaa (kus mets on maha raiutud ja kännud põletatud, et vilja maha külvata); „kask“ on soome k. „koivu“ (võrd. lõuna eesti „kõiv“).

tarkka — täpne; „tark“ on soome k. *viisas*.

linna — loss, kindlus („linn“ on *kaupunki*). Lisanäiteid vaata nr. 75.

3) Sõnad, mida eesti keeles (kirjakeeles) üldse ei ole, näit: *kunnia* — au; *reuna* — äär, veer; *löyhä* — lõtv; *tarjota* — pakuda; *paitsi* — pääle (millegi), välja arvatud; *jos* — kui (tingimusel kui).

Uuemad kirjakeele sõnad on mõlemas keeles iseseisvalt tekkinud ja lähevad seepärast sageli lahku. Nii tähendab soome *etu* „paremust, kasu“, kuna eesti *edu* tähendab „edasijõudmist, progressi“. „Progress“ aga on soome keeles *edistys*.

Rahvusvahelisi võõrsõnu tarvitatakse soome keeles üldiselt vähem kui eesti keeles; paljude asemele on soetatud omi. Nõnda on hulk niisuguseid nagu järgmised:

sähkö — elekter

sähkösanoma — telegramm

- sähköttää* } — telegrafeerida
sähkölennättää }
sähkölennätin — telegraaf
vallankumous — revolutsioon (õigupoolest „võimu ümberlöömine“)
köyhälistö — proletariaat (sõnast „köyhä“ — kehv, vaene).
lakko — streik (sõnast „lakkaan“ — jään seisma, jätan järele)
vastalause — protest
pöytäkirja — protokoll (õigupoolest „laua-raamat“)
säveltää — komponeerida (sõnast „sävel“ — viis, meloodia)
ohjelma — programm (sõnast „ohjaan“ — juhin)
osoite — aadress (sõnast „osoitan“ — näitan)
puhelin — telefon (puhun — räägin), selle kõrval tarvita-
 takse ka vöörsõna *telefoni*
puolue — partei, erakond (sõnast „puoli“ — pool)
kone — masin
piste — punkt
ihanne — ideaal (sõnast „ihana“ — ilus)
valtameri — ookean

Teiselt poolt, kuigi harva, esineb ka vastupidine nähtus: eesti keeles on oma, soome keeles rahvusvaheline sõna:

- historia* — ajalugu; *historiallinen* — ajalooline
intressantti — huvitav.

Soome *huvittava* ei vasta oma tähenduselt täpselt eesti „huvitava“, sest *huvittava* tähendab enam „lõbustav“. Vöörsõna *intressantti* asemele on viimaseil aastakümneil võetud tarvitusele *mielenkiintoinen* või lihtsalt *kiintoisa* (vastav nimisõna on *mielenkiinto* — „huvi“);

personallinen — isiklik; kuid selle asemel tarvitatakse sõnu *henkilökohtainen*, *mieskohtainen*.

Samuti on soome keeles nii mõningaid germaani (rootsi) ja vene laensõnu, mida eesti keel ei tunne: *sielu* — hing; *synti* — patt (mitte ära vahetada sõnaga *synty* — sünd); *kernaasti* — häämeelega, meelsasti; *herttainen* — südamlük, armas; *siisti* — puhas, kasitud; *viesti* — sõnum; *kutrit* — käharad (juuksed);

parta — (täis)habe; *pohatta* — rikas mees jne., kuigi üldiselt on soome keelt rohkem puhastatud laensõnust. Nii on säääl „pilt“ — *kuva*, „trükkida“ — *painaa*, „trükikoda“ — *kirja-paino*, „köök“ — *keittiö* (sõnast *keittää* — keetma).

Nr. 9.

(kus?) kotona (kodu) — ulkona (väljas) — kaukana (kaugel) (kuhu?) kotia ehk kotiin — ulos (välja) — kauas (kaugele) (kust?) kotoa (kodunt) — ulkoa (väljast) — kaukaa (kaugelt).

— Mistä te tulette? — Kotoa ja menen ulos. — Ja te? — Minä taas tulen ulkoa ja menen kotiin. — Milloin (e. koska) te tavallisesti olette kotona? — Kello neljän ja viiden välillä (*vahel*). — Paljonko kello nyt jo on? — Neljännestä vailla kaks (kolmveerand kaks, õigupoolest tähendab *vailla* „puudusega“: kaks puudusega veerand). — Mihin aikaan (mil ajal) te syötte aamiaista? — Kello kymmenen ja yhdentoista (loe: ühden) välillä. — Ja päivällistä? — Kello neljän seuduilla (ümbruses). — Syöttekö kotona vai muualla? — Päivällistä ja aamiaista syön ulkona, ravintolassa, mutta illallista kotona. — Milloin saan teidät (loe: teidät) taas tavata? — Huomenna kello puoli kymmenen, sillä neljännestä yli yksitoista jo menen ulos.

taas — jälle	vai — või (küsimuses)
milloin e. koska — millal ravintola — võõrastemaja, restoran	
tavallisesti — harilikult	
aamiainen — hommikusöök, eine	illallinen — õhtusöök
päivällinen — lõunasöök	tavata — kokku saada, kohata.

Nädalate, kuude nimes ja soome rahad ning mõõdud on raamatu lõpus, viimseil lehekülgedel.

Nr. 10.

Käskiv kõneviis.

Ole hyvä ja astu lähemmäs — ole hää ja astu lähemale!
 Olkaa hyvä ja tulkaa tänne — olge hää ja tulge siia!
 Tehkää hyvin ja istukaa — olge hää ja istuge!

— Kiitos. Saanko puhua herra N:n¹ kanssa? — Ei hän ole kotona. — Olkaa hyvä ja sanokaa, että olen ollut täällä, ja antakaa hänelle tämä kirje. — Mutta odottakaa hiukan! — Ei ole aikaa. Tervehtikää herra N:ä.

puhua — rääkida, kõnelda	kirje — kiri (kirja — raamat) ³
(sanon — ütlen)	odotan — ootan
kanssa ² — -ga	hiukan — natuke
veljen kanssa — vennaga	tervehdin — tervitan

Soomes tarvitatakse „te“ asemel võõra inimesega (eriti vanema daamiga, tähtsama isikuga) kõneldes 3-ndat persooni, kusjuures veel lisatakse *herra, rouva, neiti* (preili) või täieline tiitel. Näiteks herra N. läheb herra M. juure.

— Päivää. Onko herra M. kotona?

— Kyllä hän on. Olkaa hyvä ja astukaa sisään.

— Saanko esitellä itseni (iseennast)?

— Hauskaa tutustua (lõbus, huvitav tutvavaks saada).

— Onko herra N. eestiläinen (e. virolainen) (eestlane)?

— Olen.

— Puhuuko herra N. soomea (soome keelt)?

— Kyllä minä joksenkin ymmärrän, vaikk' en vielä itse osaa puhua. Mutta ymmärtääkö herra M. eestiä (e. viroa) (eesti keelt)?

— En. Mutta minä puhun vähäsen saksaa ja venäjää (ehk venättä).

esitellä — esitella	ymmärrän — saan aru, mõistan
joksenkin — kuidagi viisi,	vaikka — ehk küll
keskmiselt, mõnevõrra	vähäsen — natuke

Nr. 11.

mikä — mis?

ei mitään — ei midagi

mitä — mida? mis?

ei kukaan — ei keegi

¹ n (enn, gen. ennän), s (ess, essän), samuti l, m, r.

² Kolmsada aastat tagasi oli ka eesti keeles see -ga eri sõna, nimelt „kaas“, viimaks „kaa, ka“. Praegune „kaasa“ on sama mis soome „kanssa“.

³ Soome „raamattu“ tähendab „piibel“.

ei ketään — ei kedagi	<i>siinä</i> ¹ asiassa — selles asjas
ei koskaan	<i>siitä</i> asiasta — sellest asjast
ei milloinkaan	} — ei kunagi

Onko rouva salaneuvos (salanõunik) kuullut siitä? — En koskaan mitään. — Mitä herra professori siitä asiasta ajattelee? — Olen siinä kysymyksessä aivan toista mieltä (teist meelt = teisel arvamisel). — Eikö kukaan ole käynyt täällä? — En minä ketään ole nähnyt (näinud). — Onko neiti (preili) ollut Eestissä (e. Virossa)? — En milloinkaan.

rouva — proua; aivan — hoopis, ikka; ajattelen — mõtlen; käynyt — käinud.

Nr. 12.

<i>lukea</i> — lugeda (soome keeles on <i>t</i> (-d) välja langenud).	
<i>lukemaan</i> — lugema	ruveta — hakata
kirjoittaa ² — kirjutada	rupeamaan — hakkama
kirjoittamaan — kirjutama	jäädä — jääda
oppia — õppida	jäämään — jääma
oppimaan — õppima	kuulla — kuulda
leikitellä ³ — mängida, män-	kuulemaan — kuulma
gelda, vallatella	paeta — põgeneda
leikittelemään — mängima	pakenemaan — põgenema
luvata — lubada	valita — valida
lupaamaan — lubama	valitsemaan — valima

Sõnaraamatuis antakse soome keeles ikka nn. da-infinitiiv:
lukea (lugeda), mitte lukemaan (lugema).

(kes?) poika — poeg, toivo — lootus

(keda?) poikaa — poega, toivoa — lootust

¹ se käändub nõnda: sen (selle), sitä (seda), siitä (sellest), siinä (selles), siihen (sellesse), siksi (selleks), siltä (sellelt), sinä (sellena) jne.

² kirjutada — kirjoittaa (ikka aspiratsiooniga), vt. nr. 2, 3; ta kirjutab — hän kirjoittaa (ilma aspiratsioonita).

³ mängida (mänguriistal) — soittaa (viulua — viulit, pianoa — klaverit); kaarte mängida — pelata korttia.

(mis?) aika — aeg; suuri järvi — suur järv
 (mida?) aikka aega; suurta järveä — suurt järve
 korkea kallio — kõrge kalju

korkeata kalliota — kõrget kaljut; tätä kirjaa — seda raamatut

ihana maa — ilus maa; ihanata maata — ilusat maad.

Partitiivil (osastaval käändel), mis vastab küsimusele „keda? mida?“, on lõpuks *-ta (-tä) või -a (-ä)*; *-ta* on harilikult pika vokaali ja diftongi järel (*maata, korkeata*).

Eikö teillä ole halua tulla kävelemään? Ilma on ihana ja aurinko paistaa niin lämpimästi. Sentähden on hyvin hauskaa kävellä. — Ei minulla ole tällä (sel) hetkellä aikaa. — Mikä asia estää teitä tulemast? — Rupesin (hakkasin) lukemaan erästä hauskaa kirjaa. Mutta minä pyydän teitä tänä iltana teatteriin. Tahdotteko tulla? — En tiedä (tea) vielä. Minä jo olen ollut katsomassa tätä kappaletta; ja sitä paitsi (pääle selle) minun täytyy kirjoittaa kirje ystävälle. — Vai niin (või nõnda). Odottakaa hieman. Minä tulen heti ulos kävelemään ja raitista ilmaa¹ hengittämään.

Hän pyytää minua tulemaan — ta palub mind tulla.

Üldiselt läheb soome keel da- ja ma-infinitiivide tarvitamises eesti keelega ühte; on vaid mõningaid üksikuid erinevusi; nii nõuab *pyytää* (paluda) ikka ma-infinitiivi, aga *täytyy* (peab) da-infinitiivi: minun täytyy *kirjoittaa* — ma pean kirjutama.

halu — lust, himu
 aurinko — päike
 lämpimästi — soojasti
 sentähden — sellepärast
 hauska — lõbus, huvitav
 hetki — silmapilk, hetk
 estää — takistab

pyydän — palun
 katson — vaatan
 kappale — tükk (ka: teatri-tükk)
minun täytyy — mina pean
sinun täytyy — sina pead jne.
 hieman — natuke

¹ ilma — 1) õhk; 2) ilm; pääle selle on soome keeles „ilma“ tähenduses veel sõna „sää“.

eräs — üks, keegi
 eräs mies — üks mees,
 keegi mees

heti — kohe
 raitis — värske
 hengittää — hingata

V a n a s õ n u (Sananlaskuja). Ei hätä lakia (seadust) lue.
 Ei koirakaan (koergi, v. nr. 20, 1) kotiväkeä (kodurahvast)
 hauku. Ei suuret sanat suuta halkaise (aja lõhki). Ei varsa
 tietä (teed) tiedä (tea) (tietä — loe: tiedä — loe: tiedä).

Nr. 13.

Possessiivsed (omamist tähendavad) liited.

kirjani — minu raamat või minu raamatud
 kirjasi — sinu raamat või sinu raamatud
 kirjansa — { tema raamat või tema raamatud
 { oma raamat või oma raamatud
 kirjamme — meie raamat või meie raamatud
 kirjanne — teie raamat või teie raamatud
 kirjansa — { nende raamat või nende raamatud
 { oma raamat või oma raamatud

Ainsuse ja mitmuse vahel ei tehta siin vahet. Ainult mõtte
 järele ehk lauseühendusest saab aru, kas on mõeldud ainsus või
 mitmus. (Ainult need kaks käänat ja nende lisaks ainsuse geni-
 tiiv on ainsuses ja mitmuses ühesugused, teised erinevad; v. nr.
 14 ja 63).

Köyenduseks võib lugeda ka veel asesõna: *minun* kirjani,
sinun kirjasi, *hänen* kirjansa (tema raamat), *meidän* kirjamme,
teidän kirjanne, *heidän* kirjansa (nende raamat).

kirjani on pöydällä — minu raamat on laual
 kirjani ovat pöydällä — minu raamatud on laual

Lause „Vii kirjasi pois“ on kahemõtteline: see võib tähen-
 dada: „vii oma raamat ära“ ja ka „vii omad raamatud ära.“

olen (olet, on) lukenut — olen lugenud

oleme (olette, ovat) lukeneet — oleme jne. lugenud; 1+nut

(-nyt) = llut (-llyt); s+nut (-nyt) = ssut (-ssyt):

olen kuullut (kuulnud); olen rangaissut — olen karistanud
 olemme kuulleet (oleme kuulnud); olette rangaisseet — olete
 karistanud

olen ollut (olnud) olen pessyt — olen pesnud
 olemme olleet olemme pesseet — oleme pesnud.

Kui viisakuse pärast ühele ainsale isikule „te“ üteldakse, siis on „lukenut“, mitte „lukeneet“. Oletteko lukenut?

Ota jalkasi (oma jalg? oma jalad?) pois! Kumpi on kauniimpi, sinunko hattusi vai minun hattuni? Paljonko olette maksaneeet koirastanne (oma koera eest)? Oletteko jo myyneet lehmanne? (lehmad või lehma? Vist aga teadis küsija ja küsiteldav, kas oli jutt ühest või mitmest lehmast.) Vanhempamme (meie vanemad) matkustivat pari päivää sitten (tagasi) Turkuun (Turusse) kaikenlaista tavaraa ostamaan. He eivät vielä ole sieltä palanneet, sillä heidän matkansa on kovin pitkä. — Oletteko ajatelleet, että elämämme on liian lyhyt (lühike).

kumpi — kumb; hattu — kübar; tavara — kaup; palaan — tulen tagasi; kaikenlainen — kõiksugune; kovin — kangesti, väga; elämä — elu.

Nr. 14.

joka ihminen — *iga* inimene

ihminen, *joka* seisoo ikkunan vieressä, on hyvä ystäväni — inimene, kes seisab akna ääres, on minu hää sõber.

joka (= iga) jääb muutmata:

joka ihminen — *iga* inimene

joka ihmisen — *iga* inimese

joka ihmiselle — *igale* inimesele jne.

juna, *joka* saapuu... — rong, *mis* saabub

kirje, *jonka* lähetin... — kiri, *mille* saatsin

virka, *johon* pääsitte... amet, *millesse* e. *kuhu* te saite

maanviljelijä (põlluharija), *jolla* (kellel) on paljon työtä

tauti, *josta* veljeni parani... — haigus, *millest* mu vend paranes

suutari, *jolle* veit (viisid) kenkäsi... — kingsepp, *kellele* sa oma kingad...

puutarha (aed), *jossa* (milles, kus) kävelemme sisarenne kanssa (*teie õega*).

sotilaat, *jotka* ampuvat... — sõdurid, *kes* püssi lasevad...

vaunut, *joista* (milledest) astuvat ulos ystävämme... — van-ker, millest...

pullot, *joihin* on kaadettu vettä — pudelid, *milledesse* on valatud vett

(kuhu) jalkaan — jalasse, jalga

aga jalkaan+ni = *jalkaani* (minu jalasse),

samuti jalkaasi, jalkaamme jne.

kanssa — -ga

kanssani — minuga

kanssasi — sinuga

kanssansa e. kanssaan — te-

maga

jne.

luokse — juure

luokseni — minu juure

luoksesi — sinu juure

luoksensa e. luokseen — tema

juure, nende juure

jne.

jalan — jala, aga „*minu jala*“ — *jalkani*. Järelikult on omastavate liidetega kolm käännet alati täiesti ühesugused: *jalkani* (minu jalga), *jalkani* (minu jala), *jalkani* (minu jala). Milline vorm on igakord mõeldud, selgub lause mõttest.

Etkö halua tulla kanssani (minuga) ystäväni luo, joka asuu toisessa kerroksessa setänsä luona ja jolta eilen illalla sain pienen kortin, jossa hän meitä pyytää tulemaan mukaansa tätinsä luo, joka on naimisissa erään näyttelijän kanssa. Jos työsi on valmis eikä (ega) sinulla ole aikomusta mennä muu-
anne, niin mielelläni näen, että tulisit (tuleksid) mukaani. — Tervetuloa¹ asuntoomme! Kuinka terveytenne on? Kuinka pian valmistuu väitöskirjanne? Ikävä kyllä, että mieheni on mennyt ulos. Tulkaa katsomaan hänen huonettansa.

haluan — soovin

kerros — (maja) kord

aikomus — nõu, plaan, kavat-

sus

¹ loe: tervetuloa; sest terve + tuloa (nr. 23).

kortti — kaart
 mukaan — kaasa
 täti — tädi
 naimisissa — abielus
 näyttelijä — näitleja

muuanne — mujale
 mielelläni (-si, -nsä jne.)
 [— hää meelega, meelsasti
 tervetuloa — teretulemast
 asunto — elupaik, korter
 väitöskirja — väitekiri

Nr. 15.

älä ¹ tule — ära tule	paremmin — paremini
älkää tulko — ärge tulge	selvemmin — selgemini

(älä ja älkää asemel esineb ka elä ja elkää).

itse — ise; (minä *itse*, sinä *itse* jne.)

aga: mina rakastan *itseäni* (ma armastan iseennast)

sinä rakastat *itseäsi* (iseennast)

hän rakastaa *itseänsä'* ehk *itseään*

me rakastamme *itseämme*

te rakastatte *itseänne*

he rakastavat *itseänsä'* ehk *itseään*.

Samuti: otan *itselleni* — võtan enesele

otat *itsellesi* — võtad enesele

hän ottaa *itsellensä* e. *itselleen* — ta võtab enesele jne.

itsestäni (-si, nsä jne.) — (ise)enesest.

älä huuda *äläkä*² naura — ära hüüa ja ära (ega) naera!

Mene tiehesi (oma teed) *äläkä* enää tule silmieni (mu silmade) eteen! Älkää luulko (arvake), että osaatte paremmin ja kauniimmin laulaa kuin veljenne! — Älkää sanoko isälleni, ett' en ollut eilen kotona! — Älä pidä itseäsi parempana kuin olet! — Älä luota itseesi (iseenesesse = iseenese pääle)!

Älkää uskoko, että se tapahtuu (juhtub, sünnib) *itsestään* (e. *itsestänsä'*).

Älkää puhuko niin paljon ja niin usein *itsestänne*!

¹ Sõnal „älä“ ei ole aspiratsiooni.

² -kä (-ka) eitav sidesõna. Võrdle eesti „ega“ (= ei ka).

Nr. 16.
MITMUS.

1. Mitmuse tunnus on i kadulla — uulitsal
kaduilla — uulitsatel, uulitsail
siinä toivossa — selles lootuses
niissä toivoissa — neis lootustes.

ä + i = i metsästä — metsast metsään — metsa (kuhu?)
metsistä — metsadest metsiin — metsadesse

e + i = i järvelle — järvele järveen — järve (kuhu)
järville — järvedele järviin — järvedesse

a + i = oi
kui esimeses silbis a või i,¹
vastasel korral:
a + i = i

kissalle — kassile
kissoille — kassidele (esim. sil-
kaulassa — kaelas [bis i]
kauloissa — kaelades (esim.
[silbis a])

jalassa — jalas
jaloissa — jalgades
aga: voimassa — võimuses
voimissa — võimustes

aikana — ajal (vaat. nr. 33)
aikoina — aegadel
pojalt — pojalt
pojilta — poegadelt.

i + i = ei

papille — kirikuõpetajale
papeille — kirikuõpetajatele
kaapissa — kapis
kaapeissa — kappides
lääkäriin — arstisse
lääkäreihin² — arstidesse

¹ kuid suola (sool), suoloissa (soolades), sest suolissa on „sool-
tes, soolikais“ (sõnast suoli [-en]).

² Järelikult i-mitmus — see, mille poole eesti keeles keele-
uuenduslikult püütakse — on soome keeles algusest saadik; t-mit-
must sääl (välja arvatud nominatiivis ja osalt genitiivis) ei olegi.
i-mitmus ühes üldise diftongirikkusega teeb soome keele üsna
sulavaks ja kõlavaks.

ee + i = ei
aa + i = ai
uu + i = ui
uo + i = oi
yö + i = öi
ää + i = äi
jne.

kirjeessä — kirjas
maassa — maas
suussa — suus
suossa — soos
työssä — töös
päässä — pääs

<i>kirjeissä — kirjades</i>
<i>maissa — maades</i>
<i>suissa — suudes</i>
<i>soissa — soodes</i>
<i>töissä — töödes</i>
<i>päissä — päädes</i>

2. Sisseütleva käände (illatiivi) — mis vastab küsimusele kuhu? kuhu sisse? — lõpp on pika vokaali ja diftongi järel h—n, mille vahel h ees olev vokaal kordub: *maahan* (maha), *suuhun* (suhu), *työhön* (töösse, töhe). Kui h ees olev vokaal on lühike, siis on h kadunud: (kylähän) = *kylään*, (kaulahan) = *kaulaan*, (metsihin¹) = *metsiin* (metsadesse); aga: *kauloihin* — kaeladesse, *jalkoihin* — jalgadesse, *maihiin* — maadesse, sest et h ees on kaksikvokaal (ai, oi jne.).

3.

-ansa asemel -aan
-ensa „ -een

Urhoollinen sotilas aina pysyy paikallaan (= paikallansa).
Sangarlik sõdur ikka püsib oma paigal.
Seitsemänvuotias Heikki lahjoitti puolet omenistaan (omenistansa) pikku² veljelleen (= -llensä) — seitsmeaastane H. kinkis pooled oma õunadest oma väiksele vennale.

Nr. 17.

ISEÄRALINE MITMUSE TARVITAMINE.

hän on pahoillaan (ehk -llansa) — (sõnasõnalt: ta on oma pahadel) = ta on pahane; tal on kahju.
paha — paha

¹ Niisuguseid h-lisi illatiive tarvitatakse vaid luuletustes.

² Sõnad *pikku* (väike), *kelpo* (tubli), *koko* (kogu, terve), *ensi* (esimene) ja *viime* (viimne), *eri* (iseäranis, ise) jäävad alati muutamata: *ensi* lauantaina — esimesel (= tuleval) laupäeval, *viime* vuonna — mineval aastal.

minä olen pahoillani, sinä olet pahoillasi, me olemme pahoillamme jne.

hän on väsyksissä — (ta on oma väsimustes) = ta on väsinud

hän on vihoissaan (e. -ssansa) — (ta on oma vihades) = ta on vihane

he ovat iloissaan (e. -ssansa) — (nad on oma röömudes) = nad on röömsad

murheissaan — (oma muredes) = mures

häpeissään hän meni pois — (oma häbides) = häbiga läks ta ära

poika on nälissään ja janoissaan — (poiss on oma nälgades ja janudes) = näljas ja janus

laiva tuli näkyviin — (laev tuli nähtavatesse) = nähtavale sotamiehet ovat näkyvissä (nähtavates), näkymättömissä (nägematutes) = nähtaval, mitte-nähtaval, nägematud.

PORILAISTEN MARSSI (PORILASTE MARSS).

Pojat kansan¹ urhokkaan,²

mi³ Puolan, Lützenin ja Narvan tanterilla⁴ verta vuoti,⁵

viel' on Suomi voimissaan,⁶

voi⁷ vihollisen⁸ hurmehella⁹ peittää¹⁰ maan.

Pois, pois toimet rauhaisat!¹¹

Jo tulta tuiskii, myrsky¹² käy, jo viuhkaa¹³ kanuunasta¹⁴

Eespäin,¹⁶ miehet uljahat!¹⁷

[luoti.¹⁵

Meit' urhoollisten¹⁸ isäin henget¹⁹ seuraavat.²⁰

Kas²¹ kunnian²²

kuin tähti meille hohtaa!²³

Tuttavahan²⁴

on verityö, mi kohtaa!²⁵

Eespäin kaikki rientäkää!²⁶

Vapautemme ikivanha tie on tää.²⁷

Voittoisa²⁸ lippu meitä johtaa,²⁹

muinais-aikain³⁰ taisteluista³¹ ryysyinen.³²

Eespäin, sä³³ jalo³⁴ vaate³⁵ verinen!

Viel' liehuu³⁶ jäännös³⁷ Suomen värein³⁸ entisten.

¹ rahva; ² sangarliku; ebaharilik sõnajärjestus luuletuses; peaks olema: urhokkaan kansan pojat; ³ = mikä — mis, kes; ⁴ tanner — väli, tanterilla — väljadel; ⁵ voolas; ⁶ voima — jõud; ⁷ võib; ⁸ vaenlase; ⁹ hurme — veri, hurmehella — verel (= verega); ¹⁰ peittää — katta; ¹¹ rahulikud toimetused; ¹² torm; ¹³ vihiseb; ¹⁴ suurtükist; ¹⁵ kuul; ¹⁶ edasi; ¹⁷ vaprad, uljad; ¹⁸ sangarlike; ¹⁹ vaimud; ²⁰ seiravad, järgivad, käivad järele; ²¹ vaat; ²² kuidas au täht; ²³ hiilgab; ²⁴ -han = ju, v. nr. 23; ²⁵ kohtab, ette tuleb; ²⁶ tormake; ²⁷ = tämä; see on meie vabaduse igivana tee; ²⁸ võidurikas, võidukas; ²⁹ juhatab; ³⁰ muinasaegade; ³¹ võitlustest; ³² räbalane; ³³ = sinä; ³⁴ suursugune, üllas; ³⁵ riie; ³⁶ lehvib; ³⁷ jäänus; ³⁸ värvide; ebaharilik sõnajärjestus luuletuses; proosas: „Suomen entisten värein (e. värien) jäännös“.

Nr. 18.

ASTMEVAHELDUS — ÜKS SOOME KEELE RASKUSI.

Nagu eesti keeles, nii on ka soome keeles *a s t m e v a h e l d u s* (*astevaihtelu*). Nagu eesti keeles on „lind — linnu, kand — kanna, sild — silla, kord — korra, aeg — aja, leib — leiva, jalg — jala, seppa — sepa“ jne., nii on ka soome keeles *lintu — linnun, kanta — kannan, silta — sillan, kerta — kerran, aika — ajan, leipä — leivän, seppä — sepän, lakki* (müts) — *lakin*.

Seejuures on eesmine vorm *tugev*, järelmine *nõrkaste*.

Soome keeles sõnatüve nõrgenemine esineb nagu eesti keeleski kolmel eri kujul: 1) hääliku muutus: *p — v; lt — ll* jne.: *leipä — leivän, silta — sillan*; 2) hääliku kadu, näit.: *jalka — jalan*; 3) hääliku lühenemine: *seppä — sepän*.

Raskust ei ole, kui on tegemist sõnadega, mis eesti keelega on ühised ja kus astmevaheldus toimub eesti omaga sarnaselt, nagu ülal antud näiteis. Niipea aga kui astmevaheldub tundmatu sõna või siisugune, mis eesti keeles on astmevahelduseta, ilmub raskus: ei osata leida selle algkuju. Näiteks

esineb õppijale kusagil tekstis vorm *puvussa* (tähend. „ülikon-nas“). Kui otsida sõnaraamatust sõna *puvu*, siis seesugust sää-l ei leidu. Sest sõna ei ole *puvu*, vaid *puku* — mille nõrk aste on *puvu*-. Samuti: *asunnossa* (korteris) — nominatiiv *asunto* (sest -nt- — -nn-, nagu lintu — linnun).

Samuti: nomin. *kyky* (osavus, anne) — gen. *kyvyn*, nomin. *laki* (seadus) — gen. *lain*, nomin. *raaka* (toores) — gen. *raa'an*, nom. *verka* (kalev) — gen. *veran*, nom. *kumpu* (kün-gas) — gen. *kummun* jne.

Mõnikord on asi ümberpöördukt: esineb vorm *ikeen*, siis sõna „ike“ sõnaraamatust jälle ei leia. Tuleb otsida vastavat nõrka astet, mis on *ies* (ike); sest nagu eesti keeles, nii on ka soome keeles sõnu, millede nominatiiv on nõrgas astmes ja genitiiv tugevas: nom. *opas* (juht, õpetus) — gen. *oppaan*, nom. *kiuas* (keris) — gen. *kiukaan*, nom. *kuve* (kube) — gen. *kupeen*, nom. *aie* (plaan, nõu, kavatsus) — gen. *aikeen*, nom. *hidas* (pikaldane, aeglane) — gen. *hitaan* jne.

Verbid: *hakea* (otsida) — *haen*, *aikoa* (nõuks võtta, midagi teha tahta, kavatseda) — *aion*, *särkeä* (purustada) — *särjen*, *vaatia* (nõuda) — *vaadin*, *ampua* (püssi lasta) — *ammun* jne.

Vastupidi, infinitiiv on nõrgas astmes: *ruveta* (ha-kata) — *rupean*, *vaieta* (vaikida) — *vaikenen*, *lämmetä* (sooje-neda) — *lämpenen*, *tavata* (tabada, kohata, leida) — *tapaan*, *edetä* (edasi jõuda) — *etenen*, *hakata* (raiuda) — *hakkaan*, *pidellä* (pidada) — *pitelen*, *rangaista* (karistada) — *rankai-sen*, *kavuta* (ronida) — *kapuan*, *paeta* (põgeneda) — *pakenen*, *pelätä* (karta) — *pelkään*, *haljeta* (lõhkeda) — *halkean*, *tar-jeta* (külma poolest võia, mitte külma karta) — *tarken*, *kuunnella* (päält kuulata) — *kuuntelen*, *verrata* (võrrelda) — *vertaan*.

Missugused vormid tugevas, millised nõrgas astmes, selle üle vaata nr. 62—67, kus antakse sõnade muutmise süstemaatiline ülevaade.

Seepärast on väga tähtis tunda sõnatüvede nõrgene-mise ehk astmevahelduse seadusi. Neid seadusi näitab astme-

vahelduse tabel (nr. 62), millega nüüd juba aeg on tutvuda. Ilma astmevahelduse seaduste tundmiseta on õppija alatasa sõnavormide ja iseäranis sõnade otsimisega hädas.

Nii näiteks muutub verbi tüvi olevikus:

minä otan (võtan)	näen (näen)
sinä otat (võtad)	näet (näed)
hän <i>ottaa</i> (võtab)	<i>näkee</i> (näeb)
me otamme (võtame)	näemme (näeme)
te otatte (võtate)	näette (näete)
he <i>ottavat</i> (võtavad)	<i>näkevät</i> (näevad)

3. isik (hän, he) on ikka tugevas astmes (*ottaa, näkee*). Samuti: annan — hän *antaa*; vaadin (nõuan) — *vaatii*; haen (otsin) — *hakee*. On küll verbe, millede tüvi olevikus ei muutu. Nende lõpud on olevikus -aan, -ean, -oan, -ian, ja -len, -nen, -sen.

Nr. 19.

MINEVIK.

Tunnus i

1. hän sanoo — ta ütleb	saan — saan	tuon — toon
hän <i>sanoi</i> — ta ütles	<i>sain</i> — sain	<i>toin</i> — tõin

e + i = i

hän lähtee — ta läheb
hän *lähti* — ta läks (ka: hän *läksi*)
iloitsen — rõõmustan, rõõmutsen
iloitsin — rõõmustasin, rõõmutsesin

ä + i = i

estän — takistan
estin — takistasin

-ta + i = ti

3- ja enamsil-
bistes sõnades

kirjoitamme — me kirjutame
kirjoitimme — me kirjutasime
kannatan (kannan, toetan) — *kannatin*

a + i = oi

kui esimeses silbis

on a, muidu

a + i = i

annan — annan
annoin — andsin
saattaa olla — võib olla
saattoi olla — võis olla

kannan — *kannoin* (kandsin); *kantoi* (kandis)
 ajan — *ajoin* (ajasin); kasvan — *kasvoin* (kasvasin)
 aga:

$i + i = i$

voin — *vöin*; ikavöin — *igatsen*
 voin — *vöisin*; ikävöin — *igatsesin*
 opin — *öpin*; *opin* — *öppisin*.

Järelikult ei ole i-tüvelistel verbidel vahet oleviku ja mineviku vahel, välja arvatud ainsuse 3-ndas pöördes, kus olevikus on -ii: hän *oppii* — ta *öpi*b; minevikus -i: hän *oppi* — ta *öppi*s.

2. si-minevik

a) lupaan — luban; *lupasin* — lubasin
 kokoan — kogun; *kokosin* — kogusin

b) *ymmärtää* — aru saada, mõista; *ymmärsin* — sain aru
 uskaltaa — julgeda; *uskalsin* — julgesin
 rientää — rutata, tormata; *riensin* — tormasin

si-minevik on: 1) kõigil nn. kontraheeritud verbidel (v. nr. 67b); 2) kõigil rtaa- (rtää-), ltaa- (ltää-), ntaa- (ntää-) verbidel.¹

hän huutaa (hüüab); pyytää (palub)
 hän *huusi* (hüüdis); *pyysi* (palus)
 hän tietää (teab) — *tiesi* (teadis)
 tunnen — *tunsin* (tundsin).

Iseärasus: käyn — *kävin* (käisin).

Nagu olevikus, on minevikus 3. pööre tugevas astmes.

Olevik: otan, otat, *ottaa*, otamme, otatte, *ottavat*.

Minevik: otin, otit, *otti*, otimme, otitte, *ottivat*.

Olevik: teen, teet, *tekee*, teemme, teette, *tekevät*.

Minevik: tein, teit, *teki*, teimme, teitte, *tekivät*.

Kaasaütleva käände väljendamine soome keeles, millel soome keeles puudub täpselt vastav kääne: isän kanssa — *isaga*; kirveellä — *kirvega*; veitsellä — *noaga*.

Eesti kaasaütlevat kääned väljendatakse sääl järgmiselt:

¹ Kõigil 3- ja enamsilbilistel rtaa-, ltaa-, ntaa-verbidel; kahe-silbilistel siis, kui a + i ei või oi-ks muutuda; näit. kuultaa (läbi paista) — *kuulsi*; aga antaa — *antoi*.

1) genitiiv + *kanssa*, 2) *-lla, -llä* — adessiiv, 3) komitatiiv *-ne-* (v. nr. 39), 4) instruktiiv (v. nr. 42).

*

en näe *enkä* (ega) kuule; et näe *etkä* (ega) kuule; emme näe *emmekä* (ega) kuule; ette näe *ettekä* (ega) kuule; eivät näe *eivätkä* (ega) kuule.

Poika, joka tunnusti totuuden.

Yrjö oli reipas ja iloinen poika, joka aina teki jotakin. Hän poimi marjoja metsässä, hän onki (õngitses) ja purjehti, kun hänellä vain (vaid, ainult) oli aikaa lomahetkinä.

Eräänä päivänä lahjoitti hänen isänsä hänelle kirveen ja siitä (*sellest, selle üle*) hän tuli (*sai*) kovin iloiseksi. Hän meni (läks) heti pihalle ja hakkasi kirveellään (nr. 163) kaikkea, mikä vain joutui hänen eteensä. Viimein hän meni puutarhaan. Siellä hän hyökkäsi ison omenapuun kimppuun. Hän hakkasi sitä, miten vain jaksoi. Kun hän vihdoin väsyi, palasi hän taas sisään.

Muutaman (mõne) päivän perästä meni Yrjön isä, joka joskus kävi katsomassa puutaan (*oma puid*), puutarhaan ja näki, kuinka kaunis omenapuu oli turmeltu. Hän suri tuota kaunista puutaan (ehk puutansa), meni sisään ja kertoi siitä. Kun Yrjö huomasi ja ymmärsi isänsä surun, häpesi hän ja oli vaiti. Mutta hetken perästä hän kokosi kaiken rohkeutensa, riensi isänsä luo ja sanoi: „Minä hakkasin kirveelläni puun semmoiseksi, isäni“. Isä sanoi: „Teit (*tegid*) pahasti, kun hakkasit puuta, mutta minä annan sinulle mielelläni anteeksi, kun näen, että tunnustat, mitä teit, etkä valehtelet.“

Tämä pieni poika tuli sitten kuuluisaksi mieheksi, joka pelasti isänmaansa ja hallitsi tuhansia ihmisiä. Hänen nimensä oli Yrjö (= George) Washington.

tunnustan — tunnistan (üles) vain — ainult, vaid
totuus[-uuden]¹ — tõde vihdoin — viimaks

¹ Siit pääle antakse igast sõnast, mille tüvi muutub, klambreis veel teine vorm — verbidest infinitiiv, käändsõnust genitiiv.

reipas[-ppaan] — elav, terve,	palaan [palata] — tulen tagasi
reibas	turmeltu[-llun] — rikutud
iloinen — rõõmus	suren [surra] — tunnen kahju
jotakin — midagi	kerron [kertoa] jutustan
poimin — nopin	siitä — sellest
lomahetki[-ken] — vaheaeg	huomaan[-mata] — märkan
lahjoitan[-ttaa] — kingin	suru — kurbus
piha — hoov	häpeän [hävetä] — häbenen
hakkaan [hakata] — raiun	rohkeus[-uden] — julgus
joutua[-dun] eteen — ette sat-	riennän [rientää] — tõttan,
tuda	torman
viimein — viimaks	semmoinen — seesugune
puutarha — aed	sitten — siis, selle järele
iso — suur	pelastan — päästan
omenapuu — õunapuu	hallitsen [hallita] — valitsen
hyökkään [hyökätä] kimp-	[-tseda]
puun — torman kallale	

Nr. 20.

-isi- = -ks-

minä olisin — mina oleksin	(hän antoi — ta andis)
hän tulisi — tema tuleks	hän antaisi — ta annaks
he tahtoisivat — nad tahaksid	(hän lupasi — ta lubas)
	hän lupaisi — ta lubaks

-isi- on soome keeles tingiva kõneviisi tunnus. Ärgu vahe-
tatagu niisuguseid vorme, kui *lupasin* (lubasin) ja *lupaisin*
(lubaksin). Peetagu meeles, et ainult -isi moodustab tingiva
kõneviisi.

T ä h e l e p.: halkaisen — lõhun, halkaisi — lõhkus; aga:
halkaisisi — lõhuks.

1.

-kin —	} -gi
-kaan (-kään) —	

hänkin oli siellä — temagi oli sääl
ei hankään ollut siellä — temagi
[ei olnud sääl]
- 1) genitiiv — *kanssa*, 2) -lla, -llä — adessiiv, 3) komitatiiv -ne-

he eivät tulleet*kaan* — nad ei tulnud*ki*

-*kin* on jaatavas lauses, -*kaan* eitavas; kuitenkin ja kuitenkin*kaan* — siiski.

2.

jos joll'ei ell'ei	}	— kui — kui ei
--------------------------	---	-------------------

Samuti: ett'en (ett'et, ett'ei jne. } et ei
 ehk: etten, ettet, ettei jne.

minä ostin itselleni (iseenesele); sinä ostit itsellesi; hän osti itsellensä (ehk: itselleen); me ostimme itsellemme; te ostitte itsellenne; he ostivat itselleen.

3.

-ksi + ni = -kseni

 minä ajattelin itsekseeni — mötlesin
[iseeneses.

sinä ajattelit itseksesi — sa mötlesid iseeneses.

hän ajatteli itsekseen — ta mötles iseeneses.

Naapuri ostaisi isäni talon, jos hänellä olisi rahaa. Isäntä menisi pellolle kyntämään, jos vain (ainult) sade lakkaisi. Me emme olisi niin kauan viipyneet, jollei olisi noussut niin kova myrsky. Me seisoiimme jo paikoillamme ja ajattelimme itseksemme, että jolleivät toverimme tulisikaan, niin emme kuitenkaan rupeaisi heitä odottamaan. Mutta yksi ystävistämme huomautti, että meidän pitäisi vielä vähän aikaa odottaa, sillä jollemme niin tekisi, niin he voisivat kovin suuttua meihin, vaikk'ei heillä oikeastaan olisikaan mitään syytä siihen (sellesse = selleks).

naapuri — naaber
 isäntä[-nnän] — peremees
 pelto[-llon] — põld
 sade[-teen] — vihm

kuitenkin kuitenkaan	}	— siiski
-------------------------	---	----------

 rupean[-veta] — hakkan
 huomautan[-ttaa] — tähendan
 = sõnan, ütlen [tähendada]

lakkaan [lakata] — jään seis- suutun[-ttua] — vihastada
 noussut — tõusnud [ma, lakkan oikeastaan — õigupoolest
 syy — põhjus
 minun pitää — mina pean; sinun pitää — sina pead.

Nr. 21.

1.

saadaan — saadakse ei saada — ei saada

kerrotaan — jutustatakse
 ei kerrota — ei jutustata

tuodaan — tuuakse
 annetaan — antakse
 ei anneta — ei anta
 (minä luulen — ma arvan)
 luullaan — arvatakse
 ei luulla — ei arvata
 ollaan — ollakse
 ei olla — ei olda

(lupaan — luban)
 luvataan — lubatakse
 ei luvata — ei lubata
 tehdään — tehakse
 ei tehdä — ei tehta
 (rankaisen — karistan)
 rangaistaan — karistatakse
 ei rangaista — ei karistata.

Tähele panna, et „ei olla“ (= ei olda) ja „olla“ (= olla) on vormilt ühesugused. Samuti: ei luulla (= ei arvata) ja luulla (= arvata); ei rangaista (= ei karistata) ja rangaista (= karistada). Need vormid aga ei ole kõigil sõnul ühesugused, vaid ainult sõnul, millede infinitiiv on -lla, -ta, -da, -rra: *leikitellä* — mängida, *luvata* — lubada, *saada* — saada, *surra* — kahju tunda, leinata.

2.

saatiin — saadi

 kirjoitettiin — kirjutati; luultiin — arvati; oltiin — oldi; luvattiin — lubati.

Sananlaskuja (vanasõnu)¹.

Laki¹ on niinkuin luetaan, työ on niinkuin tehdään.
 Neuvolla² työt tehdään, ei väen³ väkevyydellä⁴ (nr. 19, 3).
 Niinkuin korvessa⁵ huudetaan⁶, niin korpi kaikuu⁷.

¹ V. nr. 28, 2.

3. asia — asioita — asju

asiain }
asioiden } — asjade

korkea (kõrge) — korkeita — kõrgeid

korkeiden }
korkeitten } — kõrgete

tavallisten ihmisten }
ehk tavallisien ihmisien } harilike inimeste.

Mitmuse partitiivi (osastava) lõpp on -ia, -ja ehk -ita (*poikia, aikoja, asioita, maita* [maid]).

Mitmuse genitiivi lõpp on: -ien, -jen või -den; -den asemel esineb ka -tten: *maiden* ehk *maitten*. -ien asemel on sageli -ain (-äin) ja -ein: *isien* — *isäin*, *pappien* — *pappein* (kirikuõpetajate). Pikemalt grammatika osas nr. 62 jne.

Soome keel erineb nii mõnegi väljendusviisi poolest eesti keelest. Eesti keeles öeldakse: „lähme jalutama“, aga soome keeles: *mennään kävelemään* (s. o. minnakse jalutama); *luetaan nyt toista kirjaa* (loetakse = loeme nüüd teist raamatut), s. o. kõnekeeles väljendatakse üleskutsuvat käskivat kõneviisi passiiv-impersonaaliga .

— Mennään kävelemään!

— Mennään vain (= lähme pääle).

— Oi, kuinka paljon ihmisiä on nyt kaduilla¹: nuoria ja vanhoja, miehiä, naisia, lapsia, ajureita², herroja, rouvia³, pikku poikia⁴, ylioppilaita.

— Katsoppas⁵, kuinka komeat⁶ ovat liikkeiden⁷ ikkunat⁸; ne ovat täynnä (täis) kaikenlaisia⁹ tavaroita¹⁰, kirjoja, vaatteita¹¹, huonekaluja¹², aseita¹³, hattuja¹⁴, hameita¹⁵, taskukelloja.

— Astutaan tänne sisään; minun täytyy (ma pean) ostaa itselleni uusi kravatti¹⁶ ja puoli tusinaa nenäliinoja¹⁷.

— Astutaan vain, minunkin täytyy ostaa pari kaulusta¹⁸.

¹ katu [-dun] — uulits; ² ajuri — voorimees; ³ rouva — proua; ⁴ väikesi poisse; ⁵ vaata ometi; ⁶ toredad; ⁷ kaupluste; ⁸ aknad; ⁹ kõiksuguseid; ¹⁰ kaupu; ¹¹ riideid; ¹² majariistu — mööbleid; ¹³ relv; ¹⁴ kübaraid; ¹⁵ kleite; ¹⁶ lips; ¹⁷ nenäliina — taskurätik; ¹⁸ kaulus — krae.

Nr. 23.

1.

-han (-hän) — ju ¹ -pa (-pä) — nimelt, koguni ²
--

Mutta onhan hän kotona
[— Aga ta on ju kodus.]

Täytyyhän meidän mennä pois — Me peame ju ära minema.
Sepä on hauska — Vaat' see on lõbus, see nimelt on lõbus.
Katsoppas! — Vaata ometi!

Tä h e l e p a n n a : Soome „jo“ = juba.

2. minusta tuntuu (näyttää) siltä, että... — minu meelest tundub (näib) sedamoodi olevat (õigupoolest: siltä — selgelt), et...

Elämä tuntuu hänestä onnelliselta — Elu tundub tema meelest õnnelikuna³.

Matka maantietä myöten kesällä.

Kyllähän matka mukavissa rautatien vaunuissa¹ tuntuu minusta erinomaisen² hauskalta, ³ erittäinkin (*eriti*) talvella. Mutta mielummin⁴ kuin kuumissa⁵ suljetuissa⁶ vaunuissa matkustaisin kuitenkin kesällä⁷ hyviä maanteitä myöten. Niillä

¹ Liitel -han (-hän) ei ole mitte iga kord ju tähendust. Näiteid — vaata raamatu lõpupoolel päälkirja all „Kõiksugust“.

² Eesti „seep see on“. See -ep on just seesama soome -pa; külap = soome küllap. Üldse -han tähendab, et kõneleja ettetoodud mõtet nagu iseenesest arusaadavaks loeb, millega kõik nõus on; -pa tähendab, et kõneleja midagi uut esile toob, millelegi tähelepanu juhib ja rõhutab. Erinev ka -pahan (pa+han): onpahan tuo kummallista! — on aga see küll (tõepoolest) imeik!

³ Vaata nr. 60.

¹ vt. nr. 68. märkust.

aukeaa⁸ eteen vaihtelevia⁹ näköaloja.¹⁰ Tuntuuhan¹¹ niin iha-
nalta¹¹, kun maantie kulkee¹² läpi synkkien¹³ metsien, joissa
korkealla pään päällä tuuli humisee⁴¹ puiden latvoissa. Kun tie
käy ylhäällä (ülal) harjuilla¹⁵, näen kauas (kaugele) harju-
jen sivuilla¹⁶ kasvavien puiden yli. Kaukaa (kaugelt) näkyy¹⁷
muita harjuja, syviä¹⁸ laaksoja¹⁹, ylänköjä²⁰ ja kiiltäviä²¹
järvenselkiä.²² Välistä taas kulkee tie rauhaisien lehtojen²³
ja laaksojen läpi, joista kukoistavien²⁴ kukkien²⁵ ihana
tuoksu²⁶ leviää²⁷ ylt'ympäri.²⁸ Näkeepä²⁹ joskus jonkun²⁹
koskenkin, jonka aallot³⁰ mahtavina³¹ rientävät³² eteenpäin³³
jyrkästi³⁴ kohoavien³⁵ vuorensienien³⁶ välissä.³⁷ Maantie kul-
kee myös lukuisien³⁸ kylien ja pienten mökkien³⁹ ohitse⁴⁰,
jotka puiden välistä (vahelt) näyttävät niin rauhaisilta.⁴¹

Kun matkustan näiden (nende) vaihtelevien maisemien⁴²
läpi, niin en ollenkaan⁴³ ihmettele⁴⁴, että runoilijamme⁴⁵ Suo-
men ihanista maisemista lausuvat niin yleviä sanoja.

¹ vagunites; ² eriliselt; ³ lõbusalt, meeldivalt; ⁴ meelsamini,
parema meelega; ⁵ kuuma — kuum, palav; ⁶ suljettu — sule-
tud, kinnine; ⁷ suvel; ⁸ avaneb; ⁹ vaihteleva — vahelduv; ¹⁰ nä-
köala — väljavaade; ¹¹ ilusalt; ¹² kuljen[-lkea] — käin;
¹³ synkkä[-nkän] — tume, sünge; ¹⁴ mühab; ¹⁵ hari (mäe);
¹⁶ sivu — külg; ¹⁷ näib, paistab; ¹⁸ syvä — sügav; ¹⁹ laakso —
org; ²⁰ ylänkö[-ngön] — kõrge maa, kõrgustik; ²¹ kiiltävä —
läikiv; ²² selkä (selän) — selg (mere, järve), seljang, pind;
²³ lehto[-hdon] — lehtmets; ²⁴ õitsevate; ²⁵ kukka (kukan) —
lill, õis; ²⁶ lõhn; ²⁷ levib; ²⁸ ümberringi; ²⁹ mõne; ³⁰ aal-
to[-llon] — laine; ³¹ vägevatena (vaata nr. 33); ³² tõttavad,
tormavad; ³³ edasi; ³⁴ järsult; ³⁵ üleskerkivate; ³⁶ mäeseinte;
³⁷ vahel; ³⁸ lukuisa — arvurikas; ³⁹ mökki (mökin) — onn,
hurtsik; ⁴⁰ mööda; ⁴¹ rauhaisa — rahulik; ⁴² maisema — maas-
tik; ⁴³ (ei) sugugi; ⁴⁴ imetle, imesta; ⁴⁵ runoilija — luuletaja.

rakasta — armasta	älä mene — ära mine
rakastakaa — armastage	älkää menkö — ärge minge
rakastakaamme — armasta- gem	älkäämme menkö — ärgem mingem
rakastakoon (hän) — ar- mastagu (tema)	älkөөn menkö — ärgu min- gu (tema)
rakastakoot (he) — ar- mastagu (nemad)	älkөөt menkö — ärgu min- gu (nemad)

rakastakaamme toisiamme (või: toinentoistamme) — armastagem teineteist

rakastakaa toisianne (või: toinentoistanne)

rakastakoot toisiansa (või: toinentoistansa).

Tulkoon valkeus! (*Saagu valgus!*) — Eläköön Suomi!
— Eläkööt — suomalaiset! — Älkäämme vihatko veljiämme! —
Seuratkaamme hyviä esikuvia! — Karttakaamme valhetta! —
Älkäämme luvatko, mitä emme voi täyttää! — Paetkaamme
(*pögenegem*) tästa paikasta

seurata — järele käia, jälgida; esikuva — eeskuju;
karttaa — eemale hoida, vältida.

Tä h e l e p a n n a, et mitmed verbid (missugused, vaata tabel nr. 67 e) käskivas kõneviisis on nõrgas astmes: *lupa*an, aga: *luta*kaa, *luta*tkaa; *pake*nen (*pö*genen), aga: *paet*-kaa, -kaamme jne.; *kää*ntelen, aga *kää*nnelkää, *kää*nnelkäämme.

Vanemas, piiblikeeles -kaat (= -kaa) ja luulekeeles -kaatte: te palvelijat, olkaat alamaised kaikella pelvolla (kartusega) teidän isännillenne; — älkääit ihmisten orjat olko!

Tuleppas nyt — tule nüüd ometi; *olkoonpa* näin — olgu siis nõnda; *jopa, vieläpä* — koguni; *pianpa* sinä läksysi luit — küll sa aga õppisid oma (kooli)ülesanded ruttu; *hän ei tahtonut mennä pois, pyysipä vielä rahaa* (palus koguni veel raha).

Nr. 25.

us- (ys-) sõnad (vaata nr. 62, V).

1.

2) -us (-uksen)	lupaus (lubadus) — lupauksen (lubaduse)
1) -us (-uden)	rikkaus (rikkus) — rikkauden (rikkuse)

nom. rikkaus — rikkus

part. rikkautta — rikkust

illat. rikkauteen — rikkusesse

rikkauden — rikkuse

rikkaudelle — rikkusele

rikkaudessa — rikkuses jne.

rikkaudet — rikkused

rikkauksia — rikkusi

rikkauksien — rikkuste

rikkauksiin — rikkustesse

rikkauksille — rikkustele jne.

Nagu „rikkaus“, muudetakse: *rakkaus* (armastus); *kansallisuus* (rahvus) — *kansallisuutta* (rahvust) — *kansallisuudet* (rahvused); *tyytyväisyys* [-yyttä, -yyden] (rahulolu) ja üldse kõik uus-(yys-) sõnad.

nomin. lupaus — lubadus

part. lupausta — lubadust

genit. lupauksen — lubaduse

illat. lupaukseen — lubadusse jne.

lupaukset — lubadused

lupauksia — lubadusi

lupauksien } — lubaduste

või: lupausten }

lupauksiin — lubadustesse

us-(ys-) sõnadel on mitmuses -ks-

Nõnda kõik verbidest tuletatud us-(ys-) sõnad ja us-lõpulisel nimed: *Jeesus Kristus*: *Jeesuksen Kristuksen*, *Vergilius* [-uksen], *katumus* (kahetsus — *katumusta*, *katumuksen*) jne.

Sananlaskuja (vanasõnu).

Ei yhden puolen (ühe poole) ystävyyttä! ¹ Kokoa ² kylä kysyy, ei karvan kauneutta. ³ Kyllä on rikkautta, kussa on rakkautta ⁴. Köyhä ei kätke ⁵ köyhyttänsä ⁶. Mitä miehen mustuudesta, kun on muuten ⁷ mieltä päässä. Paljo on äidin kauneutta, ei ole äidin armautta ⁸. Sydämen kyllyydestä ⁹ suu puhuu. *) Valkeus nauraa pimeyden töitä. Ylpeys ¹⁰ käy lankeemuksen ¹¹ edellä.

¹ ystävyys — sõprus; ² koko — 1) kogu, terve, 2) kehasuurus, suurus; ³ kauneus — iludus; ⁴ rakkaus — armastus; ⁵ peida; ⁶ köyhyys — vaesus; ⁷ muidu; ⁸ armsus, hellus; ⁹ küllusest; ¹⁰ uhkus; ¹¹ langemise.

2. jänis — jänēs	jänikseen — jänesesse
jäniksen — jänese	jäniksiin — jänestesse
jäniksiä — jäneseid	jäniksestä — jänesest
	jäniksistä — jänestest.

Samuti: *varis, variksen, varikselle* (varesele), *variksille* (varestele); *ilves, ilveksen, Johannes[-ksen, -sta], Homeros[-ksen, -sta]* jne.

Kovin (*väga*) väsyksissä (*väsimustes, väsinud*, vt. nr. 17) palasi veljeni metsästykseltään ¹ (= -nsä), sillä hän oli koko päivän ollut jäniksiä ampumassa. ² Hän ei ollut saanut yhtään (üh-tegi) jänistä, mutta kyllä kaksi ilvestä ja muutamia ³ variksia.

¹ metsästys — jaht; ² ammun[-mpua] — lasen (püssi); ³ muu[d]an, gen. muutaman — mõni.

Nr. 26.

1. -seen, -siin

Nagu seletati nr. 16 2, on soome sisseütleva käändel (mis vastab küsimusele „kuhu? kuhu sisse?“) kahekordne vokaal:

*) Millest süda täis, sellest suu räägib (piiblist).

kylään — külasse, *kaupunkiin* — linna; või *-han* (*-hun*, *-hyn* jne.): *maahan* — maha; *puuhun* — puusse; *suohon* — sohu, soosse; *työhön* — töhe, töösse, ja mitmuses sageli *-hin*: *kirjoihin* — raamatuisse; *kaupunkeihin* — linnadesse; *kirkkoihin* — kirikutesse; *maihiin* — maadesse; *soihin* — soodesse.

Teisiti on see kääne *e*-, *es*-, *is*- ja *as*-sõnades (mille genit. ei ole *-ksen*). Nende sisseütleva lõpp (küsimuse peale „kuhu?“) on *-seen* (ainsuses) ja *-siin* (mitmuses).

-e

lähde — allikas
lähteen — allika

lähteeseen — allikasse
lähteisiin — allikaissse

-is

kaunis — ilus
kauniin — ilusa
kauniiseen — ilusasse
kauniisiin — ilusatesse, ilu-
saisse

-as

saapas — saabas
saappaan — saapa
saappaaseen — saapasse
saappaisiin — saabastesse

Tähele panna, et niisuguseil *e*-, *is*-, *es*-, *as*-sõnadel genitiivis (omastavas, küsimuses kelle?) on pikk vokaal lõppsilbis: *lähteen*, *kauniin*, *saappaan*.

See pikk vokaal (*-aa*-, *-ee*- jne.) võib tekitada mulje, nagu oleks tegemist sisseütleva käändega. Näiteks esineb vorm *huoneen* (sõnast *huone* — tuba). Kuna sel on lõpp *-een*, siis võiks mõtelda, et vorm *huoneen* tähendab „tuppa“, nagu *kirjaan* — raamatusse, *jokeen* — jõkke, *kaupunkiin* — linna, *kouluun* — (kuhu?) kooli. Kuid tuleb meeles pidada, et *e*-sõnadel ja paljudel *as*-, *es*-, *is*-sõnadel on omastav kääne *-aan*-, *-een*-, *-iin* ja sisseütlev *-aaseen*, *-eeseen*-, *-iiseen*. Seega *huoneen* tähendab „toa“, aga „tuppa“ on *huoneeseen*.

Siit välja arvatud on need *as*-, *es*- ja *is*-sõnad, millede genitiiv on *-ksen*: *teräs* — *teräksen*, *ilves* — *ilveksen*, *jänis* — *jäniksen* jne. Neil on sisseütlev kääne, nagu harilikult, *-een*: *teräkseen*, *ilvekseen*, *jänikseen* (terasesse, ilvesesse, jäneseesse).

-seen- sisseütlev on ka mitmesilbilistel sõnadel, mis nomina-

tiivis lõpevad pika vokaaliga: *vapaa* (vaba) — *vapaaseen*, *leikkuu* (lõikus) — *leikkuuseen*, *Porvoo* — *Provooseen*.

Tämän kauniin huoneen ikkunat on jätetty auki koko päiväksi, että raitis ilma pääsisi huoneeseen. Kukat ovat asetetut auringon paisteeseen, sillä (sest) ne kaipaavat valoa. Meidän pitäisi useammin mennä raittiiseen ilmaan, sillä raittiin ilman vaikutus on hyvä. Se vaikuttaa hyvin sekä terveisiin että sairaisiin ihmisiin. Mennään (lähme) tuohon kauniiseen puistoon!

auki — lahti; raitis[-ttiin] — värske; säde[säteen] — kiir; kaipaan — kaeban, nõuan; useammin — sagedamini; vaikutus — mõju; vaikuttaa — mõjub; *sekä... että* — nii hästi... kui ka; sairas[-aan] — haige; puisto — park, puiestik.

3. Kui -ni, -si, -nsa liitub sõnavormi külge, on sõna nomin., genit. ja mitm. nomin. ikka tugevas astmes ja vormilt ühesarnased: „jala“ — **jalan**; aga: „minu jala“ — **jalkani**; „jalad“ — **jalat**; aga „minu jalad“ — **jalkani**; hammas, aga: „tema hammas“ — **hampaansa**. Ühtlasi tähendab **hampaansa** ka „tema hamba“ (ainsuse genitiiv) ja „tema hambad“ (mitm. nominatiiv). Kõigis muudes käänetes liituvad -ni, -si, -nsa lihtselt käändevormi külge, näit. **jalassani** — minu jalas; **hampaillemme** — meie hammastele.

Ühtlasi tähendab **hampaansa** ka „tema hamba“ (ainsuse genitiiv) ja „tema hambad“ (mitm. nominatiiv).

kirje[-kirjeen]	rakkaus[-den] armastus
<i>kirjeesi</i> — sinu kiri	<i>rakkautensa</i> — tema armastus
sinu kirja	tema armastuse
sinu kirjad	tema armastused
saapas[-ppaan]	mies [miehen]
<i>saappaamme</i> — meie saabas	<i>miehenne</i> — teie mees
meie saapa	teie mehe
meie saapad	teie mehed
käsi [käden]	vastaus[-ksen] — vastus
<i>kätteni</i> — minu käsi, minu käe,	<i>vastaukseni</i> — minu vastus
minu käed	minu vastuse
aga: kädestäni — mu käest	minu vastused
	aga: vastaukseksen — oma vastuseks

Nr. 27.

Mitmed soome sõnad nõuavad teissugust käänet kui vastavad sõnad eesti keeles.

Eestlane ütleb:

Soomlane ütleb:

Võtan *pidust* osa —

otan osaa *juhlaan* (võtan osa pidusse)

Ta võrdleb venda *õega* —

hän vertailee veljeä sisareen (õesse)

Kas olete juba tutvunud soome *kirjandusega*? —

Oletteko jo tutustunut suomalaiseen¹ *kirjallisuuteen* (kirjandusesse)

See ei lõpe *sellega* —

se ei lopu *siihen* (sellesse).

See, millist käänet mingi sõna nõuab, nimetatakse sõna *rektsiooniks*. Soome keel armastab üldse *sisseütlevat* (illatiivset) rektsiooni sääl, kus eesti keeles on vastavalt -st või -ga või -le. Lisanäiteid:

Se vaikuttaa *häneen* — see mõjub *temale* (ka *temasse*)

Panen kaikki toiveeni *siihen* (sellesse) — panen kõik omad lootused selle *pääle*.

Me luotamme *teihin* (teiesse) — me loodame teie *pääle* (e. *teile*). Hän katsoi *minuun* — ta vaatas mu *pääle*.

Te ette vastanneet *kysymykseeni* — te (mitu) ei vastanud mu küsimusele.

Muid näiteid v. nr. 56, 2.

Ka väldib soome keel rohkem kaassõnalisi rektsioone, tarvitades nende asemel käändelisi:

pöydällä — laua *pääl* (laual)

taistelu *elämästä* — võitlus elu *eest*.

¹ „suomalainen“ on niihästi nimisõna kui omadussõna: suomalainen kirjallisuus — soome kirjandus; samuti: eestiläinen (ehk virolainen) neiti — eesti neiu, venäläinen sotajoukko — vene sõjavägi.

— Onko toverinne¹ jo vastannut viime² kirjeeseen³, jonka te hänelle lähetitte³ Helsingistä?

— Ei vielä. Mutta minä toivon, että pian saan hänen vastauksensa. Kirje oli vakuutettu⁴, niin että hän sen varmaan on saanut.

— Minäkin puolestani (omalt poolt) tahtoisin hänelle lähettää pari riviä⁵ postikortilla,⁶ sentähden pyydän teitä kirjoittamaan minulle hänen osoitteensa.⁴ Kiitos! Mutta minun täytyy nyt hetipaikalla⁸ lähteä.

— Mihinkä⁹ teillä on niin kova kiire?

— Menen postikonttoriin lähettämään onnittelusähkösanomaa¹⁰ vanhemmilleni.

— Jos tahdotte tehdä minulle pienen palveluksen¹¹, niin (siis) olkaa hyvä ja ottakaa tämä teos mukaanne¹² ja lähettäkää se jälkivaatimuksella¹³ ystävälleni, joka harrastaa suomea (*soome keelt*) ja tahtoo tutustua kirjallisuuteemme ja taiteeseemme¹⁴. Sitäpaitsi¹⁵ pyydän teitä vielä ostamaan minulle postimerkkejä⁶¹. Kas tässä¹⁷ rahat.

¹ toveri — seltsimees; ² viime (jääb muutmata) — viimane; ³ lähetän[-ttää] — saadan; ⁴ tähitud; ⁵ rivi — rida; ⁶ postkaardiga; ⁷ osoite[-tteen] — aadress; ⁸ kohe, silmapilk; ⁹ kuhu; ¹⁰ õnnesoovitelegrammi; ¹¹ teenus, häätegu; ¹² kaasa, ühes; ¹³ jälkivaatimus[-ksen] järelnõudmine (= järelmaks); ¹⁴ taide [-teen] kunst; ¹⁵ pääle selle; ¹⁶ postmarke; ¹⁷ vaat' siin.

Nr. 28.

1.	suuri — suur	
	suurempi — suurem	suuremman — suurema
	suurin — kõige suurem	suurimman — kõige suurema.

kova — kõva

hyvä — hää

kovempi — kõvem

parempi — parem

kovin — kõige kõvem	<i>paras</i> ¹	} — kõige parem
kovemman — kõvema,	<i>parhain</i>	
aga: kovimman — kõige kõvema		e. parim
	paras keino —	parim abinõu
rikas — rikkaampi, <i>rikkain</i> (kõige rikkam)		
onneton[-ttoman] — õnnetu; <i>onnettomampi</i> — õnnetum; <i>onnet-</i> <i>toimin</i> — kõige õnnetum.		
<i>pitkä</i> — pikk, <i>pitempi</i> — pikem, <i>pisin</i> — kõige pikem (pikim).		

2. Üks eriline nähtus soome keeles.

(nomin.) ihmeellinen — imelik	parempi — parem
(part.) ihmeellistä — imelikku	parempaa — paremat
(nomin.) tavallinen — harilik	(hyödyllinen — kasulik)
(part.) tavallista — harilikku	hyödyllisempi — kasulikum
(nomin.) mahdoton ² — võimatu	hyödyllisempää — kasulikumat
(part.) mahdotonta — võimatu	hyödyllisin — kõige kasulikum
(nomin.) käsittämätön — arusaamatu	hyödyllisintä — kõige kasulikumat
(part.) käsittämätöntä — arusaamatut	kaunein — kõige ilusam
vaikea — raske	kauniinta — kõige ilusamat
vaikeata — rasket	paras — kõige parem
lohduttava — trööstiv	parasta — kõige paremat
	lohduttavaa — trööstivat.

Eesti keeles öeldakse: „See on imelik“; aga soome keeles: „Sepä (see nimelt) on ihmeellistä“. Eestlase arvamise järele peaks ütlema: „sepä on ihmeellinen“, sest „imelik“ on „ihmeellinen“, aga ihmeellistä = imelikku.

See tuleb sellest, et soomlane vaatab asjale teiselt seisukohalt: ta ei küsi *m i s* see on (imelik — *ihmeellinen*), vaid

¹ Eesti „paras“ tähendab teist („see oli talle paras“, „paras suurus“).

² -ton sõnade genitiiv on -ttoman, partitiiv -tonta (v. nr. 63, IV, 3).

miida see on (imelikku — *ihmeellistä*). Seepärast on nüüd vist arusaadavad niisugused laused kui:

Sehän on aivan mahdotonta — see on ju hoopis võimatu (midagi hoopis võimatut).

Se on tavallista, että hän myöhästyy — see on harilik (midagi harilikku), et ta hiljaks jääb.

mainio — tore

mainiota, suurenmoista — tore (toredat), suurepärane (-pä-rast)

Parasta olisi mennä pois — kõige parem (kõige paremat) oleks ära minna.

Parempaa ja hyödyllisempää olisi tehdä työtä — parem ja kasulikum oleks tööd teha.

Sehän on kauheata — see on ju kole (midagi koledat).

Onko tämä mahdollista? — ons see võimalik?

„See on tasane maa“ ei ole (teataval juhtumil) soome keeli mitte „*se on tasainen maa*“, vaid „*se on tasaista maata*“ (tasast maad). Sellega tahetakse ütelda, et see on ainult mingi osa tasasest maast, mitte aga kõik tasane maa maailmas.

Se ei ole vettä, vaan viiniä — see ei ole vesi, vaid viin.

Ne olivat hauskoja aikoja — need olid lõbusad ajad (lõbusaid aegu).

Mitä miehiä te olette? — mis mehi (= mehed) te olete?

Me olemme suomalaisia — me oleme soomlased (s. o. teatav osa, hulk soomlasi).

Nr. 29.

Suomen asukkaista¹.

Suomen suomalaiset ovat joko ² hämäläisiä tai ² karjalaisia. Hämäläiset asuvad maamme läntisessä³ ja eteläisessä⁴ osassa, itäisen ja pohjoisen osan asujamet taas ovat karjalaisia. Ennen olivat hämäläiset ja karjalaiset usein vihollisia⁵ keskenänsä⁶, mutta nyt he ovat hyviä ystäviä, jotka elävät rauhassa samojen lakien suojassa⁷ ja tietävät, että ovat samaa kansaa. Hämäläisiin

verrattuina (hämelastega võrrelduina, vt. nr. 27) ovat karjalaiset avosydämisiä⁸ ja iloisia. Karjalaiset ovat usein hyviä lauloja ja heiltä sai Lönnrotin suuren joukon⁹ vanhoja suomalaisia runoja¹⁰. Hämäläiset taas ovat hiljaista¹¹ ja vakamielistä¹² kansaa. He ovat uskollisia¹³ ja kärsivällisiä¹⁴. Suomalaiset ovat useimmiten¹⁵ maanviljelijöitä¹⁶. Paitsi¹⁷ suomalaisia asuu Suomessa vielä ruotsalaisia ja venäläisiä.

¹ asukas[-kaan] — elanik; ² joko...tahi — kas...või; ³ lääne-; ⁴ lõuna-; ⁵ vihollinen — vaenlane; ⁶ omakeskel; ⁷ samade seaduste kaitse all; ⁸ avameelse südamega, otsekohesed; ⁹ joukko[kon] — hulk; ¹⁰ runo — vana rahvalaul; ¹¹ vaikne; ¹² tõsine; ¹³ ustavad, truud; ¹⁴ kannatlikud; ¹⁵ kõige sagedamini; ¹⁶ maanviljelijä — põlluharija; ¹⁷ pääle.

Nr. 30.

1. Hän oli aikansa *suurimpia miehiä* — ta oli üks oma aja suurematest meestest.

<i>tähän saakka</i>	$\left\{ \begin{array}{ll} \text{— kuni siia} & \text{metsään saakka} \\ \text{— siia maani} & \text{metsään asti} \\ \text{— siit saadik} & \end{array} \right\}$	kuni
<i>siihen asti</i>		metsani

Sveitsi.

Sveitsi on Euroopan vuorisin (kõige mägisem, v. nr. 28) maa. Se on täynnä¹ vuoria², joiden (*milled*) välissä³ löytyy⁴ mitä (*kõige*) kauniimpia, ihanimpia⁵ laaksoja. Kaikkialla⁶ kohoavat⁷ Alpit mitä (*kõige*) korkeimmiksi huipuiksi⁸, joita ikuinen⁹ lumi ja jää peittää. Suurimmilla huipuilla on omat nimensä. Lumirajaan saakka¹⁰ kasvaa mitä (*kõige*) synkimpiä metsiä. Korkeimmissakin vuoriseuduissa¹¹ kasvaa vuorten rinteillä¹² sangen¹³ vihantaa¹⁴ ja mehukasta¹⁵ ruohoa¹⁶. Melkein¹⁷ lumirajankin lähellä kasvaa vielä mitä suloisimpia¹⁸ kukkia, jotka ilahuttavat¹⁹ matkustajan silmää yksinäisimmilläkin²⁰ kukkuloilla²¹.

Vuoriteiden (*mäeteede*) korkeimmilla paikoilla löytyy majoja²², joissa matkustajat saavat asunnon²³ ja ruokaa²⁴. Mainit-

tavimpia²⁵ ovat Pyhän Bernhardin ja Gotthardin vierasmajat. Bernhardin luostari²⁶ on korkeimpia paikkoja, missä ihmisiä asuu Europassa. Sen seudut²⁷ ovat mitä kolkoimpia²⁸ ja autioimpia²⁹. Harva päivä kuluu ilman¹ pyryä³⁰ ja tuiskua. Moni³¹ matkustaja eksyy siellä pyryilmassa. Munkit ja heidän uskoliset toverinsa³², nuo kuuluisat Bernhardin koirat hakevat noita onnettomia ja antavat heille mitä ystävällisintä³³ hoitoa³⁴ ja apua³⁵. Bernhardin koirilla on mitä tarkin³⁶ vainu³⁷. Ne juoksevat vuorilla ja vuorenrotkoissa³⁸ ja löytävät usein lumen altakin ihmisiä. Kuuluisimpia niistä (neist) on eräs nimeltä Barry. Tästä (*sellest*) viisaasta³⁹ koirasta munkit kertovat mitä ihmeellisimpiä asioita.

Sveitsi on Etälä-Europan järvirikkaimpia maita (*üks järve-rikkamaid maid*) ja lumivuorista saavat sen (*selle*) useimmat⁴⁰ virrat⁴¹ alkunsa. Suurimpia ovat Rhein- ja Rhone-virta. Kauneimpia Sveitsin järvistä on Vierwaldstädter-järvi, jonka rannat ovat mitä viehättävimmät⁴² ja vaihtelevimmat. Siinä on tyyniä⁴³ leveitä⁴⁴ selkiä⁴⁵ ja mitä kapeimpia⁴⁶ salmia⁴⁷. — Sveitsin luonto⁴⁸ on viehättävimpiä. Sentähden käykin siellä kauneimpaan aikaan (kõige ilusamal ajal, v. nr. 56,³) joka kesä paljon matkustajia kaikista Europan maista.

¹ täis; ²vuori[-ren] — mägi; ³ vahel; ⁴ leidub; ⁵ ihana (ideaalselt) ilus; ⁶ igal pool, kõikjal; ⁷ kergivad; ⁸ tippudeks; ⁹ igavene; ¹⁰ saadik, saati, kuni; ¹¹ vuoriseltu[-udun] — mägine maakoht, maastik; ¹² rinne[-nteen] — mäekülg; ¹³ väga; ¹⁴ rohelist; ¹⁵ mahlakat; ¹⁶ rohtu; ¹⁷ peaaegu; ¹⁸ suloinen — magus, armas, meeldiv, sulnis; ¹⁹ rõõmustavad; ²⁰ yksinäinen — üksildane; ²¹ kukkula — kungas, mäehari; ²² maja — öö-, võõraste-maja; ²³ asunto — korter; ²⁴ ruoka [ruuan] — toit; ²⁵ mainittava — mainitav, mainimisvärne; ²⁶ klooster; ²⁷ maakohad; ²⁸ kolkko[-lkon] — tume, kole (maakoht), vali, külm (ilm); ²⁹ autio — tühi (maa); ³⁰ pyry — tuisumöll, lumetorm; ³¹ paljud; ³² toveri — seltsimees; ³³ ystävällinen — sõbralik; ³⁴ hoito[-don] — ravitsemine, hoolepidamine; ³⁵ apu [avun] — abi;

¹ ilman (ilma) nõuab partitiivi (v. nr. 61).

hän on *sekä* viisaampi *että* kauniimpi veljeänsä — ta on nii hästi targem kui ka ilusam omast vennast.

tavallista suurempi — suurem kui harilik, harilikust suurem hän herätti tavallista suurempaa huomiota — ta äratas harilikust suuremat tähelepanu.

Meidän porttimme ohitse kulkee varhain joka aamu suuri joukko poikia. Kullakin heistä on joitakuita kirjoja. Pienemmillä pojilla ja joillakuilla isommillakin² on selässänsä laukku³, jossa (*milles*) he pitävät kirjojaan (e. kirjojansa). He tulevat kukin kodistaan (e. kodistansa). Kenenkään silmät eivät näytä surullisilta.⁴ Varmaan⁵ ei kukaan heistä kärsi⁶ mitään puutetta⁷.

Jokainen on matkalla kouluun. Siellä he lukevat ja oppivat joka päivä jota[k]in uutta, eikä mikään, jota he oppivat, ole hyödytöntä⁸ (nr. 28,2). Onnelliset ne, jotka hyvin käyttävät⁹ oppiaikansa! Oppi ei ojaan¹⁰ kaada¹¹.

Opettajat valittavat¹² kuitenkin, että jotkut pojat ovat niin laiskoja, ett'eivät taida¹³ mitään, ja niin huolimattomia, ett'eivät huoli mistään. Varsinkin¹⁴ puhuvat he usein, että koulussa on kaksi veljeä, jotka kumpikin ovat niin huonoja¹⁵, että muut oppilaat¹⁶ usein nauravat heidän vastauksilleen. Kumpainenkin heistä on jo toista vuotta¹⁷ luokallansa¹⁸, eikä luultavasti¹⁹ kumpikaan vuoden lopussa pääse luokaltansa²⁰. He eivät suinkaan²¹ tuota²² mitään iloa²³ vanhemmillensa, jotka pitävät heitä koulussa ja toivovat²⁴ heistä kummastakin kaikkea hyvää.

¹ portti[-rtin] — värav; ² iso — suur; ³ laukku — paun;
⁴ surullinen — kurb; ⁵ varmaan — kindlasti; ⁶ kannata; ⁷ puudust; ⁸ hyödytön[-ttömän] — kasutu; ⁹ tarvitavad; ¹⁰ kraavi;
¹¹ kalla, kukuta; ¹² kaebavad; ¹³ oska; ¹⁴ eriti; ¹⁵ huono — halb;
¹⁶ õpilased; ¹⁷ vuosi — aasta (gen. vuoden, partit. vuotta — aastat); ¹⁸ luokka[-kan] — klass; ¹⁹ arvatavasti; ²⁰ ei pääse luokaltansa — ei pääse oma klassist — ei saa järgmisesse klassi;
²¹ sugugi; ²² too, saada; ²³ rõõmu; ²⁴ loodavad.

Nr. 32.

saada — saada¹

saada-kseni — et mina saaksin; et saada (*mina*)

saada-ksesi — et sina saadaksid; et saada (*sina*)

saada-kseen[-ensa] — et tema saaks; et saada (*tema*)

saada-ksemme — et meie saaksime; et saada (*meie*)

saada-ksenne — et teie saaksite; et saada (*teie*)

saada-kseen[-ensa] — et nad saaksid; et saada (*nad*).

kuulla — kuulda

kuullakseni [-si, -nsa jne.] — et kuulda

kirjoittaaksenne — et te kirjutaksite; et kirjutada (*te*)

Syöme elääksemme, emmekä elä syödäksemme — me
soöme, et elada, ega ela, et süüa

Hän otti kynän kirjoittaakseen ystävälleen kirjeen — Ta
vöttis sule, et oma sõbrale kirja kirjutada²

niin sanoakseni — nõnda ütelda

tietääkseni — minu teada, minu teades, minu teadmise järele.

Minä pidän hunajasta — ma pean meest (lugu) = ma armastan mett.

Minä pidän siitä — ma armastan seda, mulle meeldib see.

Ihmeellinen pelastus.¹

Eräs (*keegi, üks*) pieni poika, nimeltä Eerik, lähti kerran (*ükskord*) kaupungista ulos metsään saadakseen (*et saada*) vähän vattuja, ² joista hän paljon piti. Kun hän oli poiminut ³ ropeensa ⁴ täyteen marjoja, lähti hän taas takaisin kotiin.

¹ Veel kord tuletame meele, et soome *d* on teissugune kui eesti *d*, sest eesti *d* on soome *t*. Miski ei ole soomlase meelest inetum kui soome *d*-häälikut nõnda hääldada kui eesti *d*.

Liitub mingi sõna või -kin-, -kaan-, -pa aspiratsioonilise lõpu külge, siis kõlavad nende liitsõnade algkonsonandid ikka kõvasti (kahekordselt): **vaatekauppa** (riidekauplus), (loe: vaatekkauppa); **saadakaan** (loe: saadakkaan), **kovastikin** (loe: kovastikkin). Omal ajal mõned kirjutasidki niisugusel korral kahekordse konsonandi: „hän ei tulekkaan“.

² Vastene soome *I* infinitiiv + kseni-vormile on eesti keeles keeleuenduslikult ma-infinitiivist moodustatud maks-lõpuline vorm: ta vöttis sule kirjutamaks (= et kirjutada) sõbrale kirja.

Mutta yht'äkkiä ⁵ tuli kova myrsky, joka ajoi tomua ⁶ ja lehtiä ylt'ympäri ⁷. Myrskyä seurasi ⁸ ankara ⁹ sade ¹⁰ ja ukkonen ¹¹ kävi (*käis*) kovasti. Päästäkseen (*et pääseda*) sateen suojaan ¹² hiipi ¹³ Eerik erääseen isoon onttoon ¹⁴ puuhun, sillä hän ei ymmärtänyt, että semmoinen ¹⁵ suoja oli mitä vaarallisin ¹⁶ ukkosen ilmalla. Kun hän nyt siinä (*selles*) seisoi ollakseen (*et olla*) suojassa, kuuli hän, kuinka joku (*keegi*) huusi ¹⁷: „Eerik, Eerik, tule heti sieltä pois!“ Totellakseen ¹⁸ tätä outoa ¹⁹ ääntä ²⁰ riensi (nr. 19,²) hän ulos puun sisästä, ja tuskin ²¹ oli hän ehtinyt ²² muutamia askelia ²³ sen luota ²⁴ pois, ennenkuin hän kuuli kauhean ²⁵ räjähdysten ²⁶ takanaan (*enese taga*). Hän kääntyi ²⁷ takaisin nähdäkseen, mitä se oli, ja huomasi kauhistukseks (oma *ehmatuseks*), että salama ²⁸ oli iskenyt ²⁹ juuri ³⁰ samaan puuhun, jonka suojassa hän oli ollut, ja pirstonut ³¹ sen ylhäältä alas asti. ³² Eerik pani käntensä ristiin kiittääkseen (*et tänada*) Jumalaa, joka niin ihmeellisellä tavalla ³³ oli hänet pelastanut. ³⁴ Hänen ymmärtääkseen (*tema arusaamise järele*) oli Jumalan ääni huutanut hänelle. Mutta samassa (*säälsamas*) hän taas kuuli: „Eerik, Eerik, etkö jo tule!“ Silloin läksi Eerik ääntä kohden ³⁵ saadakseen selville, ³⁶ mikä se oli, ja heti hän näkikin erään vaimon, joka yhä ³⁷ huusi samalla tapaa (*samal kombel*, v. nr. 68,2). „Tässä minä olen,“ sanoi Eerik lohduttaakseen ³⁸ vaimoa. „Oi,“ sanoi vaimo, „en minä huutanut kutsuakseni sinua, vaan omaa Eerikkiäni, joka äsken ³⁹ meni tuonne (*sinna*) metsään poimiakseen sieltä vähän marjoja minun syödäkseni. Nyt hän on jo ollut siellä niin kauan eikä vastaa mitään, kun kutsun häntä tänne lähteäksemme kotiin.“ Eerik tarjosi ⁴⁰ vaimolle marjoja syödä ja kertoi ⁴¹ sitten, kuinka hänen huutonsa ⁴² oli hänet kuolehasta ⁴³ pelastanut. Samassa tuli myös vaimon oma poika esiin ⁴⁴ ja kaikki iloitsivat yhdessä. ⁴⁵

¹ pääsmine; ² vattu[-tun] — vaarmari; ³ noppinud; ⁴ rove [ropeen] — kasetohust astja (*ropeensa* ei ole mitte illatiiv, vaid genit., v. nr. 62); ⁵ äkitselt; ⁶ tolmu; ⁷ ümberringi; ⁸ järgnes, järgis, seiras; ⁹ kange; ¹⁰ vihm; ¹¹ kõu; ¹² suoja — vari, kaitse; suojaan — varju; ¹³ hiilis; ¹⁴ ontto[-nton] — õõnes; ¹⁵ see-

sugune; ¹⁶ vaarallinen — hädaohtlik; ¹⁷ huudan[-taa] — hüü-
 an, huusi — hüüdis; ¹⁸ totella[-ttelen] — sõna kuulda (nõuab
 partitiivi); ¹⁹ võõristav, imelik, võõras (võrdl. eesti „õudne“);
²⁰ ääni[-en] — hää; ²¹ vaevalt; ²² jõudnud; ²³ askel[en] —
 samm; ²⁴ juurest (vt. nr. 68,₁); ²⁵ koleda; ²⁶ räjähdys[-yksen] —
 pragin, paugatus; ²⁷ pöördus; ²⁸ välk; ²⁹ löönud; ³⁰ just; ³¹ pu-
 rustanud, killustanud, pihustanud; ³² ülalt kuni alla (*asti*, v.
 nr. 56,₁); ³³ tapa[-van] — viis, komme; tavalla — viisil;
³⁴ päästnud; ³⁵ poole; ³⁶ selgusele; ³⁷ ühtelugu, üha; ³⁸ lohdu-
 tan[-ttaa] — trööstin, lohutan; ³⁹ äsja, just natukese aja eest;
⁴⁰ huuto[-don] — hüüdmine; ⁴³ surmast; ⁴⁴ tulen esiin —
 tulen nähtavale; ⁴⁵ üheskoos.

Nr. 33.

onneton — õnnetu

onnetomana — ehk *onnetonna* — *õnnetuna* (v. gram. osa
 nr. 62, IV,₃).

Hän asui tässä pitäjässä seitsemän vuotta kansakoulun- opettajana.	Ta elas selles kihelkonnas seitse aastat rahvakooliõpeta- jana.
--	---

Seda *na-lõpulist* kääned (essiivi) tarvitatakse soome kee-
 les palju laialdasemalt kui eesti keeles, ka niisuguseil korril, kus
 eesti keeles selle asemel on nimetav kääne (nominatiiv) või
 adverb; näit:

Aitini ja sisareni ovat jo kaksi viikkoa olleet sairaina.	Mu ema ja õde on juba kaks nädalat haiged (haigetena).
--	---

Ukko kävelee *suorana* — Vanamees kõnnib *sirgelt*.
 Me elämme *onnellisina* — Me elame *õnnelikult*.
 Minä pidän sen *parempana* — Ma pean seda *paremaks*.
 Hän pitää ystävääni hyvänä *ihmisenä* — Ta peab mu sõpra
 hääks *inimeseks*.

Hän pysyi uskollisena — Ta püsis truu (truuna), ustavana.
 Pidän (pean) (milleks?) nõuab soome keeles essiivi:

Pidän häntä lahjakkaana *miehenä* — pean teda andekaks *meheks*.

Ka a ja tähenduses tarvitatakse sageli seda käännet:

Sinä päivänä — sel päeval

näinä aikoina — nendel aegadel, neil ajal

keskiviikkona — kesknädalal

viime vuonna — läinud aastal

ensi viikolla — tuleval nädalal.

Nr. 34.

Oppinut mies	— õppinud mees
oppinutta miestä	— õppinud meest
oppineen miehen	— õppinud mehe
oppineeseen mieheen	— õppinud mehesse
jne.	jne.
Oppineet miehet	— õppinud mehed
oppineita miehiä	— õppinud mehi
oppineiden miesten	— õppinud meeste
oppineisiin miehiin	— õppinud meestesse
jne.	jne.

Tähele panna, et *nut-* [*nyt-*] partitsiibid (eesti *-nud*) soome keeles käänduvad nimisõna ees, eesti keeles aga jäävad muutmatusks.

mennyt vuosi — läinud aasta

mennyttä vuotta — läinud aastat

menneenä vuonna — läinud aastal

menneinä vuosina — läinud aastail.

Mietiskelyihinsä vaipuneena istui hän ikkunan vieressä ja muisteli menneitä ja iäksi kadonneita aikoja. Hädän tunteella ei ole niin kovaa sydäntä, kuin hätää tuntemattomalla. He ihailivat äsken nousseen (tõusnud) auringon kullalta (kullana) loistavia säteitä, jotka kaikkialle levinneinä valaisivat (valgustasid) koko maiseman. Poika hakee kadonnutta veistänsä (veitsi — nuga), v. nr. 62, III₂.

mietiskely — mõttemõlgutus, mõtiskelu; ikkuna — aken; muistella — mäletada, meele tuletada; iäksi — igavesti; ihaila — imetella (kui midagi ilusat); äsken — äsja, just natukese aja eest; loistava — hiilgav; maisema — maastik; hakea (haen) — otsida.

Nr. 35.

hän sanoi pojan **tulevan**¹ — ta ütles poja (poisi) tulevat
hän sanoi pojan **tulleen** — ta ütles poja tulnud (olevat).

kuulin lintujen laulavan — kuulsin linnud (lindusid) laulvat
 luulin veljenne kuolleen — arvasin teie venna surnud olevat
 minä luulin tietäväni — ma arvasin (ennast) teadvat
 sinä luulit tietäväsi — sa arvasid teadvat
 hän luuli tietävänsä — ta arvas teadvat
 me luulimme tietävämme — me arvasime teadvat
 jne.

sanoin nähneeni tämän miehen — ma ütlesin (end) näinud (olevat) seda meest

hän sanoi nähneensä t. m. — ta ütles ennast näinud olevat
 te sanoitte nähneenne — te ütlesite näinud olevat
 he sanoivat nähneensä — nad ütlesid näinud olevat.

Kui partitsiibi subjekt on sama, mis predikaadi oma, siis väljendatakse see vastava possessiivse sufiksiga (-ni, -si, -nsa jne.).

hänen sanotaan kuolleen — ta räägitakse surnud olevat
 siellä luullaan ollun — arvatakse oldud (olnud) olevat

ollun on genitiiv vormist *oltu* (oldud), nagu *mennyn* sõnast *menty* (mindud). Partitsiip on niisugusel korral ikka genitiivis.

¹ Eesti keeles on partitsiip genitiivi asemel partitiivis; niisuguses konstruktsioonis partitsiibi („tulevan, tulleen“) juure kuuluv täissubjekt on soome keeles alati genitiivis, ka mitmuses: „hän sanoi poikien tulevan“, kuna partitsiip on alati ainsuse genitiivis. Osalises tähenduses on partitsiibi subjekt muidugi osastavas: „luulin vieraista tulleen“ — arvasin võõraid tulnud (olevat).

Mies luulee saavansa hyvän palkinnon tehdystä työstä. Mies sanoi saaneensa hyvän palkinnon. Isä luuli poikien jo menneen kouluun. Missä te sanoitte viettäneenne viime kesän? Hän toivoi jo mennyn pois. Lohduttaakseni veljeäni, joka sanoi olevansa suruissaan tehdystä päätöksestä, väitin jo tullun aivan toiseen päätökseen, siihen, jonka tiesin hänen hyväksyneen.

palkinto[-nnon] — tasu; viettää kesä — suve veeta, mööda saata; viime (ei deklinoeru) — viimne, möödunud; suru — kurbus; suruissaan (nr. 17); päätös[-ksen] — otsus; väittää[-tän] — tõendada; aivan — hoopis; siihen — sellesse; tiesin — teadsin; hyväksyä — hääks kiita.

Nr. 36.

Genitiivi tarvituse iseärasusi.

1. *minun* täytyy } — ma pean
minun pitää }
minun tarvitsee { mul on tarvis
 ma tarvitsen
minun tulee { mul tuleb (näit. midagi teha)
 ma pean
minun sopii — mul sobib
minun kelpaa — mul kõlbab
minun tekee mieli — mul on lust, ma tahan, mulle meeldib
 (millegi järele, midagi teha)
hänen on tapana — tal on viisiks (kombeks)
2. *Minun* on mahdoton kaikkea tietää — mul on võimatu kõike teada
 hyvä on *taitavan* laulaa — hää on oskajal laulda
minun on (tulee) nälkä (jano, vilu, kiire, külmä, ikävä) —
 mul on (tuleb) nälg (janu jne.)
minun on lupa tätä tehdä — mul on luba seda teha
minun on paha olla — mul on halb (paha) olla.

3.	antaa (lasta) sallia (sallida, lubada) käskeä (käskida) } nõuavad genitiivi
----	---

Anna *pojan* olla! — Las' poiss olla!

isä ei anna *pojan* olla laiskana — isa ei lase pojalt laisk olla
 sallikaa *lasten* tulla minun tyköni — laske lapsed minu
 juure tulla

isäntä käskee renkien mennä niittämään — peremees käseb
 sulased niitma minna.

Antakaa lasten leikitellä, ¹ sillä silloin ² heidän ei tule
 ikävä. Jos heidän tekee mieli mennä ulos niitylle ³ kärkele-
 maan, niin antakaa heidän vain ⁴ mennä. Kun heidän tulee
 jano tai nälkä, niin he itsestään ⁵ palaavat ⁶ kotiin. Mutta jos ⁷
 heidän tekisi mieli juosta metsään, niin älkää salliko heidän
 mennä yksin.

¹ mängida; ² sest siis; ³ niidule; ⁴ vaid, ainult; ⁵ iseenesest;
⁶ tulevad tagasi, naasevad; ⁷ kui

Nr. 37.

Potentsiaal (võimalust tähendav kõneviis).

lõpp: -nen (-net, -nee jne.)

lienen — ma vahest olen

lienet — sa vahest oled

lienee — ta vahest on

lienemme — me vahest oleme

lienette — te vahest olete

lienevät — nad vahest on

(*lienee* asemel on ka *lie*)

sanonen — ma vahest ütlen

(luvat+nen) *luvannen* — ma vahest luban

(tul+nen) *tullen* — ma vahest tulen

(kuidas -nen verbide tüve külge liitub, selle üle v. nr. 67 b)

ollaan — ollakse

oltaneen — vahest ollakse

sanotaan — üteldakse

sanottaneen — vahest üteldakse

Potentsiaali tarvitatakse üldse, et mingit arvamist väljendada ettevaatlikult, kaheldes, tagasihoidlikult (lauses on siis sageli sõnakesed: ehkä, küllä, -pa, -han).

Lähetän sinulle kirjasi, jonka *lienet* unohtanut meille.

„Se on mahdotonta,“ *sanotaneen*.

Tietänethän sen sanomattakin.

Etköhän jo tosiaankin *huomanne* (huomat-ne), että olet väärässä.

Mihin ikinä sinut *vienevät*kin, minä seuraan sinua.

Toinen vei lampaan, mihin *lie* vienyt.

Saadan sulle su raamatu, mille sa vahest oled meile unustanud.

„See on võimatu,“ üteldakse vahest.

Sa tead ju vahest seda ütle-matagi; eks sa tea ju...

Kas sa siis juba tõepoolest ei märka, et sa eksid (*huomanne* viisakuse pärast).

Kuhu iganes nad sind võiksid viia, mina seiran sind (tul-en sinuga ühes).

Üks (neist) viis lamba ära, ei tea, kuhu võis viia.

Nr. 38.

-ua ja -utua (-ntua)

1. rikastuttaa — rikastada
rikastua — rikastuda
kuvastan — peegeldan
kuvastun — peegeldun
hän kääntää — ta pöörab
hän kääntyy — ta pöördub, käändub
kuulee — kuuleb
kuuluu — kuulub, kuuldub
näkee — näeb
näkyä — näib, paistab
2. hän antaa — ta annab
hän *antautuu* — ta annab end, andub
hän laskee — ta laseb

aurinko *laskeutuu* — päike laseb end alla, laskub = läheb
 looja
 vapauttaa — vabastada
 vapautua — vabaneda
 vetää — vedada, tõmmata
 vetäytyä — ennast (tagasi) tõmmata, vedada, tõmbuda
 kirjoittautua — ennast (sisse) kirjutada.

Selle *-utua* asemel on sageli *-ntua*:

kokoontua — ennast koguda, koguneda
 ilmaantua — ilmuda
 kasaantua — kuhjuda (sõnast: kasa — hunnik).

3. -lla ja -htaa

katsoa — vaadata
 katsella — vaadata mitu korda, vaadelda (katselen —
 vaatlen)
 katsahtaa — järsku, ükskord vaadata
 laulaa — laulda, *laulella* — ühtelugu laulda, lõõritada
laulahtaa — järsku laulda
 soudan — sõuan
 soutelen — sõuan edasi-tagasi
 huudan — hüüan
 huutelen — hüüan sageli, ühtelugu
 huudahdan — hüüan järsku, karjatan
huudahtelen — karjatan korduvalt, teen äkilisi hüüdeid
istuskella — siin sääl istuda (paika vahetades)
istahtaa — natukeseks ajaks, silmapilguks kuhugi istuda.

Ula-verbe nimetatakse frekventatiivideks (sõnaraamatus lühendus fr.) ja *htaa*-verbe momentaanideks.

Alljärgnevas antakse ilukirjanduslik palake, nimelt Juhani Aho laastude kogust „Katajainen kansani“ (Mu kadakane rahvas). Riidade vahel olev tõlge on sõnasõnaline, üsna lihtsete ja arusaadavate sõnade all ei ole eestikeelseid tähendusi.

Nuoruuden unelma (Nooruse unistus).

Jospa tulisivat vielä joskus takaisin ne ihanat ajat, jolloin
 Oh kui tuleksid kord tagasi need ilusad kui
 isänmaan onni kajasti niin kirkkaana ja toivehikkaana
 önn peegeldus selgena lootusrikkana
 edessämme, jolloin sen tulevaisuutta ei johtunut mieleenkään
 meie ees kui selle tulevikku tulnud meelegi
 epäillä! Ei koskaan sen jälkeen, ei edes innostuneimmissa
 kahelda iialgi selle järele koguni kõige vaimustatun mail
 ylioppilasjuhlissakaan ollut varmuus kaikesta niin vankka
 üliõpilas-pidudelgi olnud kindlus kõigest kõikumatu
 kuin naina viimeisinä koulupoikavuosina, tuolla kaukaisessa,
 neil viimeil koolipoisiaastail sääl kauges
 pienessä maaseutukaupungissa.¹
 väikses maakonnalinnas.

Se oli neitseellisen² ihana se niemi, joka luikerti ulos
 neitsilikult ilus poolsaar, mis lookles välja
 Kallaveden keskeen ja jonka nenässä me istuimme nuo val-
 Kallavee keskele mille ninas istusime need val-
 koiset keväiset yöt ja haaveksimme avosilmin viatto-
 ged kevadised unistasime avasilmi (nr. 42) süü-
 man mielen unelmia.
 tuma unistusi.

Nukkui koko kaupunki salaperäisen Puijonmäen varjossa,
 Magas linn salapärase
 jonka taakse aurinko jo oli laskeutunut, ja rantatalot ja
 mille taha päike juba laskunud kaldamajad (= kal-
 valkoinen kirkontorni kuvastuivat tyynen
 daäärsed majad) valge peegeldusid vaiks-
 Kuopionlahden pintaan. Hiljainen, sileä laine vain silloin tällöin
 pinda. Vaikne ainult aeg-ajalt

¹ Kuopios.

² Kui üks omadussõna teist seletab, siis on ta genitiivis: neitsee-
 lisen ihana; ihmeen kaunis; kauhean ikävä (kole igav).

huokasi kuin nukkuva, joka näkee hyviä unia,
 öhkas nagu magaja kes näeb häid unesid (= unenägusid)
 näkymätön lahorastas sirautteli lehdettyvän koivikon sisästä ja
 nägematu laulurastas siristas lehtiva kaasiku seest
 öisten soutelijain venheistä soi vesiä myöten
 öiste sõudjate paatidest kõlas vesi (mitm. part.) mööda
 kaihoisan kansanlaulun sävel.
 kaeblik-igatseva rahvalaulu viis.

Emme olleet isänmaastamme muuta nähneet kuin koti-
 Me ei olnud oma isamaast muud näinud kodu-
 seudun ja tämän pienen kaupungin ympäristöineen. Mutta
 koha selle väikese linna oma ümbrustega (nr. 39). Kuid
 me tiesimme, että se oli samallaista muuallakin, me kuvai-
 teadsime samasugune mujalgi kuku-
 limme saman taivaan kaikkialle ja kaikkialle nuo kukkulat,
 tasime kõikjale nood künkad
 nämä niemet ja nuo uinailevat saaret ja tyynet ulapat. Me
 need poolsaared nood uinlevad vaiksed veeväljad
 näimme Suomen niemen ulkonevan epämääräisen suuresta
 nägime poolsaare väljaulatavat ebamääräsel-
 itäisestä mantereesta, kiilautuvan kuin uljaan laivan, kokka
 ida-mandrist end kiiluvat vapra nina
 eteenpäin, pyrkimässä läntisiä maita kohti. Se tunki pitkälle
 ettepoole, püüdmas lääne-maade poole. Ta tungis kaugele
 merien keskeen, eteni joka vuosi ja niinkuin tätä nientä¹, tätä
 merede keskele, edenes iga aasta nagu seda poolsaart, seda
 Väinölännientä, syleilivät Kallaveden selät, niin
 sülelesid seljad (= veeväljad), nõnda
 halailivat koko Suomenkin niemen rantoja nuo suuret
 kaisutasid poolsaare randu nood

Itämeren lahdet.
 Idamere (= Läänemere) lahed.

¹ niemi (partit. nientä).

Nr. 39.

Komitatiiv (kaasaütlev).

1. Veel üks abinõu, kuidas eesti -ga soome keeles väljendatakse.

Me armastame oma isamaad	Me rakastamme isänmaa-
ta metsadega, järvedega, küla-	tamme metsi/ <i>ne/en</i> , järvineen
dega.	ja kylineen.

Lõpp on *-ne*, millele ikka liitub *-ni*, *-si*, *-nsa* jne. Metsine/*nsa* ehk metsineen (ühes tema, oma metsadega); tulit kaikkine kapineinesi (kõige oma riistadega, asjadega).

Komitatiiv (*-ne*) on ainult mitmuses tarvitata v ja seepärast enamasti mitmuse tähendusega. Siiski tarvitatakse seda mõnikord ka ainsuse tähenduses:

Miehen täytyi vaimoineen	Mees pidi oma naistega
lähteä talosta.	(= naisega) majast (talust)
	ära minema.

Ukko meni akkoinensa kau-	Vaar läks oma mooridega
punkiin.	(= mooriga) linna.

Mies lähti kaikkine kalui-	Mees läks kõige oma kraami-
neen matkalle.	ga reisile.

Kõnekäänud:

Talo paloi kaluineen päivi-	Maja põles oma riistadega,
neen.	päevadega (s. o. kõigega täi-
	esti).

Laiva hukkuu miehineen päi-	Laev läks hukka oma mees-
vineen.	tega, päevadega (=kõige kraa-
	miga) ¹ .

¹ Vördle saksa „mit Mann und Maus“, „mit Kind und Kegel“.

Nr. 40.

isän kirjoittama kirje — isa kirjutatud kiri¹

kirjoitettu kirje — kirjutatud kiri

aga: isän *kirjoittama* kirje — isa (poolt) kirjutatud kiri
(s. o. kiri, mis isa on kirjutanud).

Eesti tud-partitsiibile, mille juure kuulub nn. tegija määrus (s. o. isik või asjaolu, kelle poolt või mille läbi miski on tehtud), vastab soome keeles ma-infinitiiv, mil siis on ttu-partitsiibi tähendus ja mis deklioneerub ning ühildub määratava sõnaga.

Kui tegijamääruseks on isikuline asesõna, siis väljendatakse see vastava possessiivse sufiksiga (-ni, -si, -nsa e. -aan, -mme, -nne, -nsa e. -aan).

isän kirjoittamalle kirjeelle — isa kirjutatud kirjale

isän kirjoittamaan kirjeeseen — isa kirjutatud kirjasse jne.

lääkärin määräämät ruuat — arsti poolt määratud toidud

tuo kangas on äitini kutoma — see kangas on mu ema kootud.

istuttamani puu — minu istutatud puu

istuttamassani puussa — minu istutatud puus

istuttamistani puista — minu istutatud puudest

kirjoittamansa kirjat — tema (nende) kirjutatud raamatud.

Lähetämässään (ehk: -ssänsä) sähkösanomassa ei poika ollut

mitään maininnut kotiin tulostaan — Oma saadetud telegrammis poeg ei olnud midagi maininud oma kojutulekust.

Tämä yritys on meidän ehdottamamme — see ettevõte on meie

(poolt) ette pandud.

¹ „Isast kirjutatud kiri“ (= isa poolt...) peetakse eesti keeles germanismiks, mitmel juhtumil aga on see siiski tarviline — „Kristust kiusatakse kuradist“. Soome keeles tarvitati ka omal ajal: „Se kirja on kirjoitettu häneltä (temast kirjutatud), kuid nüüd on see ammu hüljatud).

Nr. 41.

Kuidas on tulevik soome keeles?

Samuti kui eesti keeles, ei ole soome keeleski tuleviku väljendamiseks erilist vormi ja olevik täidab harilikult selle aset. Kuid tarbekorral väljendatakse seda järgmisel kahel viisil:

mina saan olema	{	1) <i>olen oleva</i>
		2) <i>tulen olemaan</i>
me saame tegema	{	1) <i>olemme tekevät</i>
		2) <i>tulemme tekemään.</i>

Nuoruuden unelma (jatkoa — järg).

Tänne olimme me tulleet, auringon ohjaamina itämailta,
 siia tulnud päikesest juhatatuina idamailt
 läpi erämaiden ja lumisten aavikkojen, olimme valloitta-
 kõrbede (väljade) lagendike vallutanud
 neet itsellemme oman maan ja sen asuttavaksemme viljelleet!
 endile selle meie asutavaks harinud
 Me innostuimme, nousimme kukin kivellemme, osoitte-
 vaimustusime tõusime igäuks oma kivile näita-
 limme vesiä ja mantereita ja puhkesimme maamme mainetta
 sime mandreid oma maa kuulsust
 vuorotellen ylistelemään:
 kordamööda ülistama

Me kättä voimme ojentaa (*sirutada*)
 Ja vettä, rantaa osoittaa (*näidata*)
 Ja sanoa, kas tuoss' on se (*ja ütelda, vaat' sääl on see*)
 Maa kallis isäimme (*meie isade kallis maa*)¹.
 Äänisjärvi, Pohjanlahti,

— — — — —
 Auran rannat, Ruijan suu,
 Siin' on suomalainen mahti (*võim*)
 Jok' ei oo kenenkään muun (mis ei ole kellegi teise)

¹ Runebergi „Maamme“-laulust.

Sillä maalla sie (= sä, sinä) oot (=olet) vahti (*vaht*)

Elä ääntäs' halveksu (*ära pea oma häält [= keelt]* hal-
vaks)¹!

Suomenmaa on niinkuin Kreikanmaa muinoin ja Suo-
nagu Kreekamaa muiste

men kansa on toinen Kreikan kansa! Eikö meillä ole saa-
rahdas kas ei meie

ristomme niinkuin heillä oli arkipelaaginsa? Emmekö ole
saarestik neil oma arhipelaag Kas me ei

voitollisesti taistelleet ylivoimaa vastaan niinkuin hekin?
võidukalt võidelnud ülevõimu nemadki

On meilläkin ollut Termopylaija ja Salamis ja olemme mekin
olnud meiegi

pelastaneet länsimaisen sivistyksen.

päästnud läänemaise hariduse

Heillä oli Homeros ja meillä on Kalevala! Mutta meidän
neil Kuid

sankarimme taistelivat suuremman asian puolesta kuin heidän!
kangelased võitlesid pärast nende

Agamemnon, Menelaos ja Akilles taistelivat ryöstetyn naisen
võitlesid röövitud

puolesta, mutta Wäinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen
pärast aga

taistelivat ryöstetyn Sammon. Nuo valloitti-
võitlesid röövitud Sampo (pärast). Need (= esimesed) valluta-

vat kaupungin ja hävittivät sen, nämä vapautti-
sid linna hävitasid selle need (= viimased) vabastasid

vat valon Pohjolan kivimäestä. Nuo käyttivät miekkaa,
valguse tarvitasid mõõka

nämä sanan voimaa!

sõna võimu

¹ Oksase (Ahlqvisti) luuletusest „Nouse, riennä, suomen kieli,
korkealle kaikumaan“.

Ja sanan voimalla me kerran vielä mekin¹ maailman
 sõna võimuga kord veel meiegi
 valloitamme!
 vallutame

Kreikkalaisten mahtavuus ei ollut ainoastaan heidän
 Kreeklaste vägevus olnud mitte ainult nende
 sotaissä urotöissään, vaan vielä enemmän heidän taiteessaan,
 sõjalistes vägitegudes vaid nende kunstis
 heidän kirjallisuudessaan, heidän henkisessä elämässään!
 nende kirjanduses nende vaimses elus

Ja siinä olisi oleva meidänkin.
 selles saaks olema ka meiegi (oma)
 Suomenkieli on voimakas ja miehekäs ja kaikumaan
 võimas mehine kõlama
 kirkas niinkuin kreikankin kieli! Ja sen avulla me
 selge nagu selle (tema) abil
 luomme kirjallisuuden, joka on tunkeva tieltään kaikki
 loome kirjanduse mis saab tõrjuma oma teelt
 muut, me luomme suomalaisen sivistyksen, uuden uutukaisen
 soome hariduse tuli-uu
 kulttuurin, joka on voittava nuo vanhat ja kuluneet. Me
 mis saab võitma need vanad kulunud
 levitämme aattemme kauas länteen, me läpitungemme kaikki
 oma aated kaugele läände kõik
 kansat, meidän katsantotapamme vaikuttavat
 rahvad meie vaatlusviisid (= maailmavaated) mõjuvad
 uskontoihin ja kielemme perustuksella syntyy uusia kieliä.
 usunditesse meie keele põhjal sünnib
 Vanha maailma on kuihtumaisillaan, se tarvitsee uudistusta
 kōdunemas (v. nr. 47,¹) vajab uuendust
 ja puhdistusta, se on kaavoihinsa kangistumaisillaan. Me suo-
 puhastust oma vormidesse tardumas

¹ Sõna kordamine -kin ees suurema rõhutamise pärast.

malaiset, me keksimme uudet muodot ja puhallamme niihin
 leiutame uued vormid puhume nendesse
 uuden hengen. Ja sen teemme muinaisuutemme perustuksella,
 vaimu seda oma muinsuse põhjal
 Kalevalan ja Kantelettaren. Meidän maamme muuttuu
 Kalevala ja Kanteletare (põhjal). Meie maa
 yhtymäpaikaksi idän ja lännen välillä, se rikastuu ja varttuu,
 ühenduspaigaks ida lääne vahel kosub
 kaupunkeja kohoa kaupunkien viereen, vuorien huipuille
 linnu kerkib linnade kõrvale mägede tippudele
 rakennetaan palatseja ja niemien neniin pystytetään
 ehitatakse paleesid poolsaarte ninadesse püstitatakse
 kuvapatsaita kansallisille sankareille. Tästä meidän kaupun-
 ausambaid rahvuslikele kangelastele sellest meie lin-
 gista syntyy kaiken henkisen elämän keskipiste, sillä täältäähän
 nast sünnib kõige vaimse elu keskkoht sest siit ju
 ensin kajahti Snellmanin herättävä ääni, ja vuosittain
 kõige esiti kajas äratav hääl igal aastal
 täällä pannaan toimeen nuo „puijolaiset leikit“, niinkuin
 siin pannakse toime need Puijo¹ mängud
 kreikkalaisilla oli ennen „olympolaiset“.

Nr. 42.

Instruktiiv.

Instruktiiv ehk viisiütlev kääne vastab küsimusele: kuidas?
 mil viisil?

Lõpp on -n

käsin — kätega, käega, käsitsi *jalan*²

hehkuvin poskin — hõõguvate põskedega, õhetavi põsi

¹ Puijo — mägi Kuopio linna ligidal

² Ka eesti „jala“ on instruktiiv; eesti keeles on instruktiivi lõpp -n kadunud.

hän oli *polvin* vedessä — põlvedega, põlvili, põlvini
kaikin voimin — kõigest jõust
 näin sen *omin silmin* — oma silmadega
 hän kääntyi minuun *selin* — ta pöördus seljaga e. seli minu poole
omin päinsä — omapääd (= omal loal, omavoliliselt).

Instruktiiv tarvitatakse harilikult mitmuses. Ainsuses tarvitatakse seda ühenduses põhiarvudega:

kahden puolen — kahel pool

kahden käden — kahe käega

Ainsuses on instruktiiv genitiiviga ühesarnane: *jalan*.

Nr. 43.

Lühendatud lauseid.

Kui isa oli koju tulnud, läksin jalutama.

Kun isä oli tullut kotiin, menin kävelemään.

Seda lauset „kun isä oli tullut kotiin“ võib lühendada: *isän tultua kotiin*. Sellest on näha, et sõna *isän* on nüüd *genitiivis*. Verbi lõpp niisugusel korral on *-tua* (*-tyä*) või *-ttua* (*-ttyä*), s. o. tu-partitsiibi ains. partitiiv.

Veljen kuoltua matkustin tästä kaupungista pois.

Kui vend oli ära surnud, reisisin sellest linnast ära.

Tähele panna: passiivsel tu-partitsiibil on niisuguses lühendis ikka *aktiivi* tähendus ja lühendi subjekt (alus) on *genitiivis*: kun *veli* oli *kuollut* — *veljen kuoltua*.

Kui lühendi subjekt on ühine päälause omaga, siis liitub partitsiibile vastav possessiivne sufiks (*-ni*, *-si*, *-nsa* jne.): kui *ma* seda olin ütelnud, läksin *ma* ära: „sen sanottuani menin pois“.

Eesti keeles lühendatakse vastavaid lauseid des-gerundiivi, nud-partitsiibi või nimisõnalise väljendi abil: „seda *üteldes* läksin ära“; või: „seda *ütelnud*, läksin ära“; või: pärast selle *ütle-mist* läksin ära“; *veljen kuoltua* — pärast venna surma (õigupoolest: „venna olles surnud“).

Täieline skeem selle lühendi tarvitamisest possessiivse sufixsiga (-ni, -si, -nsa [e. -aan] jne.):

Seda ütelnud¹, läksin ära — Sen sanottuani menin pois.

Seda ütelnud, läksid ära — sen sanottuasi menit pois.

Seda ütelnud, läks ta ära — sen sanottuaan meni pois.

Seda ütelnud, läksime ära — sen sanottuamme menimme pois.

Seda ütelnud, läksite ära — sen sanottuanne menitte pois.

Seda ütelnud, läksid nad ära — sen sanottuaan menivät pois.

Samuti: *Kirjoitettua* kirjeen menin kävelemään — (olles) kirjutanud kirja, läksin jalutama. *Lopetettuaan* työnsä hän rupesi lukemaan kirjaa — (olles) lõpetanud oma töö, hakkas ta lugema raamatut. *Kuultuaan* siit he päättivät lykätä matkansa — Kuuldes (kuulnud olevat) sellest nad otsustasid edasi liikata oma reisi.

Harilikke lühendeid.

hetken kuluttua — (pärast seda kui silmapilk oli kulunud, s. o.

möödunud...) = natukese aja pärast

tunnin kuluttua — tunni pärast.

Nuoruuden unelma (jatkoa).

Ja vaikka me sitten joskus vuosisatain kuluttua kan-
kuigi siis kord pärast aastasadu pärast
sana loppuun elettyämme heikontuisimmekin

seda kui me rahvusena oleme lõpuni elanud nõrkeksime

ja sortuisimme voimakkaampien tieltä, vaikka ajaisivatkin
hävineksime tugevamate teelt kuigi ajaksid

¹ Eesti keeles ei ole kumbki vorm — „üteldes“, „ütelnud“ — niisugusel korral hää: „üteldes“ väljendab samaaegsust, kuna soome partitsiip tähendab minevikku (eelaegsust); „ütelnud“ on küll selle poolest parem, et ta väljendab minevikku (eelaegsust), nagu soome partitsiip, kuid tal on jälle see halb, et ta ei evi küllaldaselt gerundiivi iseloomu nagu soome partitsiibi partitiiv niisuguses ühendis. Seepärast on eesti keeles eriline mineviku gerundiiv hädavajalik. Nende ridade kirjutaja soovib selleks nue-lõpulist vormi, mis nud-partitsiibist on moodustatud ja vastab täpselt soome ttua-vormile: „sen sanottuaan hän meni pois — seda ütelnue läks ta ära“.

ylitsemme roomalaisten sotavaunut ja turkkilaisten puolikuu
meie üle sõjavankrid türklaste

kohotettaisiin kirkkojemme harjalle, niin olisimmehan sittenkin
tõstetaks meie kirikute siis oleksime ju ometi

olleet se kansa, joka oli maailman maustanut ja jonka keksi-
olnud rahvas kes maitsestanud kelle leiu-

miin kuoseihin valloittajammekin pukeutuisivat!
tatud (riide)moodidesse meie vallutajadki riietuksid!

Näin olimme historiamme käsittäneet, näin me haavek-
nõnda oma ajaloost aru saanud nõnda unis-

simme hehkuvini poskin ja uskoimme mielikuvituksemme
tasime hõõguvate põskedega uskusime oma meelekujutused

varmasti toteutuviksi.

kindlasti teostuvat.

Ja tuota suurta työtä alkamaan, siihen olimme osal-
seda tööd algama sellesse (=selleks) omalt

tamme mekin kutsutut ja me kasvoimme omissa silmissämme
osalt meiegi kasvasime

suuriksi sankareiksi, olimme kuin seisovinamme¹ Ateenan
kangelasteks

torilla ja heitimme huolettomalla liikkeellä olemattoman too-
turul viskasime hooletul liigutusel olematu

gan hartioillemme, lähtien ylennetyin mielin palaamaan
oma õlgadele hakates (minema) ülendatud meelel tagasi minema

takaisin kaupunkiin.

tagasi linna

En muista, kuinka kauan kesti tätä hurmausta ja milloin

Ma ei mäleta kui kestis seda joovastust millal

kynät haaveittemme siivistä alkoivat karista. Ne luultavasti
suled meie unistuste tiibadest hakkasid pudenema arvatavasti

¹ olimme seisovinamme — meile näis, nagu seisaksime, oma meelest seisime, v. 47,2.

nykittin yksitellen irti ja kun ei uusiakaan sijaan kasvanut,
kisti ükshaaval lahti kui ei uusigi asemele

niin lienemme hiljalleen laskeutuneet maan pinnalle.
vist oleme tasahiljukesi laskunud

Isänmaan onni ja sen loistava tulevaisuus ne himme-
selle hiilgav tulevik tume-
nivät eikä meistä kenestäkään tullut suuria sankareja, niin-
nesid ega kellestki saanud kangelasi

kuin lasna ollessamme olimme uskoneet.
lapsena olles (= lapsepõlves)

Mutta nuoruuden unelmat ja lapsuuden usko eivät
Kuid unistused lapsepõlve ei

sentään milloinkaan kulu kokonaan pois.
siiski iialgi hoopis ära

On aikoja — ja ne ovat niitä, kun ei enää tunnu
aegu on neid (=need), kui enam tundu
olevan mitään muuta järellä — jolloin on lohdutus niitä
olevat midagi järele kui lohutus[eks] neid
muistella ja jolloin ne tahtoisi niin mielellään takaisin...
mäletada kui tahaks meeeldi
nuo nuoruuden unelmat ja tuon lapsuutensa uskon.
need selle oma lapsepõlve

Nr. 44.

laulaessa (millal?) laulaen (kuidas?)	} — lauldes.
--	--------------

kävellessäni huomasin hänet — jalutades märkas *ma* teda
kävellessäsi huomasit hänet — jalutades märkasid *sa* teda
kävellessään hän huomasi minut — jalutades märkas *ta* mind
kävellessämme huomasimme hänet — jalutades märkasime *teda*
kävellessänne huomasitte hänet jne.

juosten — joostes, *kuullen* — kuuldes; aga: minu kuuldes — *kuulteni* on tugev aste, kui -ni, -si, -nsa jne. liitub; *tullen* mennen — tulles-minnes

Lauselühendeid.

„Kui laps magas, ketras ema“. Niisuguseid lauseid saab soome keeles lühendada. Nimelt:

Lapsen nukkuessa äiti kehräsi.

Täieline lause oleks: „kun lapsi nukkui, äiti kehräsi“. Tähele tuleb panna, et lühendatud lauses „lapsi“ asemel on „lapsen“, s. o. lühendatava lause subjekt (alus) läheb lühendis *ge-nitiivi* (omastavasse) käändesse¹.

Kui isa elas, püsisid pojad hääs läbisaamises

Kun isä eli, püsyivät pojat hyvässä sovussa

Lühend: *isän eläessä* püsyivät pojat jne.

Kui tema õppis, mängisin mina — Hänen oppiessansa minä leikittelin.

Sel ajal kui sina loed, kirjutab tema — Sinun lukiessasi hän kirjoittaa.

Tähele panna, et niisuguseil korril ikka -ni, -si, -nsa jne. liitub verbi külge, näit.: sinun lukiessasi.

(luke-essa =) *lukiessa* (lugedes)

(kulke-essa =) *kulkiessa* (käies), ka *kulkeissa*.

Passiivi vorm.

Kui nõutakse — *jos vaaditaan*; lühend: *vaadittaessa* *vaadittaessa* ehk *vaadittaissa*.

Kui mõeldakse — *ajateltaessa*.

¹ Ka eesti keeles tuleb niisuguseid lühendusi veel ette kõnekäändudes nagu: minu arvates, tema kuuldes. Rahva keeles näib niisugune tarvitamine veel laialdasem olnud olevat.

Tutkiessaan kappalten alkua ovat oppineet miehet tulleet siihen johtopäätökseen, että asumamme maa (nr. 40) aikojen kuluessa (= *aegade jooksul* e. *kestes*) ja vähitellen on muodostunut sellaiseksi kuin se nyt on. Tuli, vesi ja jää ovat sitä paljon muuttelleet. Maa oli alussa sulana tulipallona. Kuumuuden jäähtyessä on sen pinta sitten vähitellen muuttunut kovaksi kuoreksi sulan sisustan ympärille. Mutta maanjäristyksien ja tulivuorten alkua ja syytä selitettäessä ja ajateltaessa ei ole voitu tulla muuhun päätökseen, kuin että parin kymmenen kilometrin syvyydessä jalkaimme alla vielä tänäkin päivänä on tulta, joka maan pinnalle päästessään usein on hävittänyt ihmisten rakentamia kaupunkeja. Maan pinnan täten kylmetessä syntyi monessa paikassa kuoreen halkeamia. Halkeamista tuli esiin paljon sulia aineita maan pinnalle. Kaikki vesi oli ensin höyrynä, joka kuumuudesta oli noussut ilmaan. Mutta pinnan kylmemmäksi tullessa putosivat vesihöyryt jäähtyessään alas maahan. Veden pudotessa maahan syntyi meri, joka alussa peitti koko maan. Tämän maan yli, missä nyt asumme, ovat siis ennen meren aallot pauhaten vierineet ja Pohjois-Jäämeren jäät raivoten taistelleet aaltojen kanssa.

tutkia — uurida; kappale — tükk; loodud asi, taevakeha; johtopäätös[-ksen] — järeldus; vähitellen — vähehaaval; muodostua — kujuneda; sellainen — seesugune; muutella[-ttelen] — fr. — muuta; pallo — kuul; jäähtyä [-dyn] — jahtuda; sisusta — sisu; maanjäristys[-ksen] — maavärisemine; tulivuori — tuldpurskav mägi; syy — põhjus; ajatella — mõtelda; syvyys — sügavus; rakentaa[-nnan] — ehitada; täten — nõnda; kylmetä[-enen] — külmeneda; halkeama — lõhe; esiin — ette, nähtavale; jähmettyä[-tyn] — anguda; ensin — esiti; höyry — aur; pudota[-toan] — langeda; alas — alla; missä — kus; aalto[-llon] — laine; pauhata[-aan] — mühada; vieriiä — vee-reda; raivota — möllata (vihaselt), raevutseda; taistella — võidelda.

Passiivi (tehtaviku) partitsiibid.

Need on samad mis eesti keeleski:

tuntee (tunda)	<i>tunnettava</i> — tuntav	
	<i>tunnettu</i> [- <i>tun</i>] — tuntud	
saavuttaa (saavutada)	<i>saavutettava</i> — saavutatav	
	<i>saavutettu</i> — saavutatud	
ymmärtää (aru saada)	<i>ymmärrettävä</i> — arusaadav	
	<i>ymmärretty</i> — aru saadud	
uskaltaa[-llan] (julgeda)	<i>uskallettava</i>	<i>uskallettu</i>
ajaa (ajada, sõita)	<i>ajettava</i>	<i>ajettu</i>
alkaa [alan] (alata)	<i>alettava</i> (ala-	<i>alettu</i> (ala-
	tav)	tud)
koota [kokoon] (koguda)	<i>koottava</i> (ko-	<i>koottu</i> [- <i>tun</i>]
	gutav)	
luvata [lupaan] (lubada)	<i>luvattava</i> (lu-	<i>luvattu</i> (luba-
	batav)	tud)
kuunnella[-ntelen] (päält kuulda)	<i>kuunneltava</i>	<i>kuunneltu</i> [- <i>llun</i>]
kierrellä[-rtelen] — keerlen	<i>kierrelttävä</i>	<i>kierrelty</i> [- <i>llyn</i>]

Nagu neist näiteist selgub, on need partitsiibid ikka nõrgas astmes, kusjuures a (ä) muutub e-ks: *alkaa* — *ala* — *alettava*. Samuti moodustatakse muud tehtaviku vormid: *aletaan* (alatakse) ja *alettiin* (alati).

Üldse tarvitatakse soome keeles, nagu järgmised päätükid näitavad, palju suuremal määral partitsiipe kui eesti keeles, asjaolu, mis soome lauseehituse teeb palju keerulisemaks ja ühtlasi omapärasemaks, õppijale aga esiotsa valmistab raskusi. Seepärast ei ole vist tarbetu veel kord meenutada niisuguseid nähtusi nagu järgmised (nr. 43): **vihollisten jouduttua semmoiseen asemaan** oli meidän helppo paeta — kui vaenlased niisugusesse seisukohta olid sattunud, oli meil kerge põgeneda; **saavutettuaan päämaalinsa** ei hän enää pyrkinyt eteenpäin — olles saavutanud oma eesmärgi, ei püüdnud ta enam edasi; **menimme maata heti kotiin tultuamme** — läksime magama kohe kui koju olime tulnud; ja nr. 40: tämä ehdotus on hallituksen **tekemä** — see ettepanek on valitsuse poolt tehtud; nämä kirjat olivat isän **antamia** — ... isa antud; hän matkusti sinne minun **lähettämä-näni** — ... minu poolt saadetuna.

Niisugused eesti keelele võõrad konstruktsioonid, kui neid ei tunta, võivad õppijale tumestada nii mõnegi lause täielist mõistmist.

Samuti võib imelikuna paista niisugune lause kui järgmine: luulin häntä jo kuulustellun — arvasin teda ju üle kuulatud olevat; kuulustellun on ains. genitiiv partitsiibist kuulusteltu, ent nagu öeldud nr. 35, on niisuguses juhtumis partitsiip alati ainsuse genitiivis, mis on nõrgaastmeline (nomin. -ltu — genit. -llun).

ma pean minema — { 1) minun pitää, täytyy mennä
2) minun on mentävä
3) minun on meneminen

hänen oli kalastaminen koko viikko — ta pidi kogu nädala kalu püüdma.

käykö niin sanominen — kas sobib nõnda ütelda?

Voitettuna oli sotajoukon peräytyminen — kui võidetul tuli sõjaväel taganeda.

Ei sinun (gen.) ole sinne menemistä — ei sinul ole tarvis sinna minna; harilikum: ei sinulla...

Ei ole koiraa karvoihin katsomista — ei ei pea koera karvadele vaatama.

Lieneekö sinne kenenkään menemistä — kas üldse kellelgi tarvis sinna minna; harilikum: kenelläkään...

Mitä hänen oli sanottava — mis ta pidi ütleva.

Aga: mitä hänellä oli sanottavaa — mis tal oli ütelda.

Meidän kai tämä työ lie tehtävä — see töö on vist muidugi meie teha.

Lapset ovat opetettavat — lapsi peab õpetatama.

Nuo miehet eivät ole valittavia — need mehed ei ole valitavad, neid ei pea valima.

46.

1. See on ymmärrettävissä — sellest on võimalik, sellest võib aru saada, see on arusaadav.

Se ei ole selitettävissä — seda ei ole võimalik seletada.

Päämääränne on saavutettavissa — teie eesmärk on kättesaadav.

Ihanteeni ei ole toteutettavissa — mu ideaal ei ole teostatav (ihanne, gen. ihanteen).

Heidän onnensa oli niin suuri, ett'ei ollut sävelin (nr. 42) soitettavissa (et võimatu oli viisiga väljendada, kuulda-vale tuua).

See on mitattavissa — seda on võimalik mõõta.

2. Se on helposti **tunnettava** — see on kergesti äratuntav (ära tunda).

Hän on harvoin **tavattavana** kotona — teda on harva kodunt leida.

Näitä tavoroita on saatavana kaikkialla — seda kaup on igal pool saada (saadaval).

Hän on jo kauan ollut siellä **kasvatettavana** — ta on juba kaua olnud säääl kasvatada.

3. Hänellä ei ole pääomaa **käytettävänä** — tal ei ole kapitali tarvitada.

Käytettävänäni olevat keinot — minu tarvitada olevad abinõud.

4. Luulen talon myytäväksi
või: olevan myytävänä } arvan maja olevat müüa.

Poika jäi sinne opetettavaksi — poeg jäi sinna õpetada.

Asia jäi hänen ajettavaksensa — asi jäi tema ajada.

Otin asian suoritettavakseni — võtsin asja oma õiendada.

Nr. 47.

Mõningaid iseärasusi.

1. Olin juuri *nukkumaisillani* — olin just magama jäämas, pidin just magama jääma.

Isä oli rahat antamaisillaan — isa pidi peaaegu raha andma. Me olimme lähtemäisillämme — me olime just minemas.

2. Hän on *olevinaan* viisas — ta teeb nagu oleks ta tark, ta on oma meelest tark.

Mies ei ollut *tietävinään* mitään koko asiasta — mees näis või näitas, nagu ei teaks ta midagi kogu asjast; ta ei teinud teadmagi.

Olin nukkuvinani — ma tegin end magama (magavaks) (muidugi: *olit* nukkuvinasi, *olimme* nukkuvinamme jne.).

3. Hän ei ollut *ymmärtääkseen* — ta ei näinud aru saavat.
4. Hän oli *kaatua* } — ta pidi peaaegu kukkuma; palju
Hän oli *vähällä kaatua* } ei puudunud, et ta oleks kukkunud.
5. Kasvaa kasvamistaan — kasvab järjest, kasvab üha enam.

6.

Hän *käänteilekse* — ta *käänab end*.
 Hän *ojensihe* — ta *ajas end sirgeks*.

-kse liitub oleviku, *-he* mineviku 3-nda pöörde vormi külge tähenduses „end (ennast)“; need liited esinevad hari-kult luulekeeles, proosas harva.

7. *Uimalla* — ujudes, ujumise läbi, ujumise teel, ujumise abil. Hän on oppinut suomea vain kirjallisuutta *lukemalla*¹ — ta on soome keelt õppinud ainult kirjandust lugedes.

Eräänä koleana syysiltana purjehti muutamia merimiehiä veneellä pitkin merenrannikkoa lähellä Viipuria. Lähestyes-sään rannikkoa he olivat *huomaavinaan* suuren valkean ran-nalla. Ollen viluissaan nousivat he maihin lämmittääkseen itse-änsä. Tultuaan perille näkivät he kauhistukseksseen nukkuvan jättiläisen kierossa makaavan valkean ympärillä. Merimiehet jo olivat *palaamaisillaan* takaisin laivaan, mutta samassa heräsi jättiläinen. Huomattuaan vieraita hän *ojensihe* ja kysyi jyri-sevällä äänellä, mitä miehiä he ovat. Miehet olivat ensialussa kaatua selälleen kauhusta, mutta yksi kuitenkin uskalsi osoittaa Viipuriin päin. Saatuaan tämän selityksen jättiläinen, joka ei ollut *huomaavinaankaan* miesten pelkoa, sanoi hyvin tunte-vansa Viipurin, väitteen lasna ollesaan vieneensä ison kiven sen kirkon seinään. Sitten hän käski miesten tuoda laivasta jotain hyvää lahjaksi. Totellen toivat miehet veneestä tyn-nyrin tervaa. Yhdellä nielauksella tyhjensi jättiläinen meri-miesten antaman lahjan. Ystävällisesti kiittäen (*tänades*) hän sanoi: „Menkää nyt matkoihinne (*minge oma teed*) ennen-kuin poikani palaavat. Ne kun ovat sangen vallattomat, niin

¹ Uuenduslikult vastab sellele eesti keeles -maga: „ta tegutses päevapildistamaga neid maakohti“.

teidän voisi käydä pahoin“. Odottamatta toista käskyä rien-
sivät miehet juosten veneeseen. Mutta merimiesten ehdittyä
soutaa pienen matkan merelle, saapuivat jättiläisen molem-
mat pojat juuri rantaan ja huomattuansa veneen he syök-
sivät mereen uimalla saavuttaakseen sen ja tappaakseen mie-
het. Heidän uidessaan lainehti meri suuresti, niin että vene
oli vähä väliä hukkua aaltoihin. Välimatka jättiläispoikien
ja veneen välillä väheni vähenemistään ja pian toinen niistä
saavuttikin veneen ja oli jo tarttumaisillaan sen laitaan, kun
yksi miehistä löi pojan käden kirveellä poikki. Raivostuneena
kivuista hän päästi kauhean parkauksen huutaen veljeänsä
avukseen kostamaan miehille hänen poikki lyödyistä kädestään.
Mutta sillä välin (*vaheaajal*) miehet jo olivat ehtineet kauem-
mas (68,₁) eivätkä enää olleet saavutettavissa ja ranta loit-
toni loittonemistaan. Tällä tavoin miehet pelastuivat.

kolea — kole, tume; syysilta[-llan] — sügisõhtu; pitkin —
piki, mööda; lähestyä (nõuab partitiivi) — läheneda; huo-
mata — märgata; valkea — tuli; nousen maihin — (tõusen)
lähem maale, maabun; lämmittää — soojendada; tulla perille —
pärale jõuda; kauhistus — hirm, kohkumus; nukkua — ma-
gada; jättiläinen — hiiglane; kierossa — kõveras; makaa
(inf. maata) — lamada, pikali olla; palaan [palata] — tulen
tagasi; herätä — ärgata; jyrisevä — mürisev; ensialussa —
esialgul; selälleen — seljale; kauhu — hirm, hirmukoledus,
õõv[a]; uskaltaa — julgeda; osoittaa — näidata; päin (nõuab
illatiivi) — poole; pelko [pelon] — kartus; väittää — tõen-
dada; lasna ollessaan — lapsepõlves; lahja — kingitus; totella
[tottelen] — sõna kuulda; terva — tõrv; nielaus — neeld, sõõm;
ystävällisesti — sõbralikult; kun — kuna; sangen — väga;
käydä pahoin — minna halvasti; rientää [riennän] — rutata,
tormata; ehtiä[-hdin] — jõuda; matka — 1) reis; 2) tee, maa
(pikkus); juuri — just; syöstä [syökseen] — hüpata, karata;
vähä väliä — ikka natukese aja pärast, väikeste vaheaegade
järele; hukkua — hukka minna, uppuda; välimatka — vahe-
maa; tarttua — kinni hakata, haarata; laita[-dan] — äär,

külg; kun — kui; poikki — põiki ,otsast ära; raivostua — vihasst pööraseks saada, raevustuda; kipu[-vun] — valu; kauhea — kole, hirmus; parkaus — hädakisa; päästi parkauksen — ta tõi hädakisa kuuldavale; apu [avun] — abi; kostaa — kätte maksa, neimata; loitota[-ttonen] — kaugeneda; tapa[-van] — viis, komme; (instr.) tavoin — kombel; pelastua — pääseda.

Nr. 48.

Veel mõningaid iseärasusi.

1. Oletteko *tulleet ajatelleeksi*, että... — kas olete (teie, mitmus) tulnud sellele mõttele, et...

En tullut sitä sanoneeksi — ma ei juhtunud seda ütleva, mul jäi see ütlemata.

Olkoon menneeksi! — olgu pääle!

2. Hän ei saanut sitä *sanotuksi* — ta ei saanud, ei jaksanud seda välja ütelda.

Vihdoin sain sen vedetyksi ulos — viimati läks mul korda seda välja tõmmata.

3. Ei tullut *luetuksi* tätä kirjaa — ei saadud nii kaugele, et seda raamatut oleks loetud.

Sitä ei tullut tehdyksi — see jäi tegemata.

Sekin tuli *otetuksi* huomioon — seegi võeti arvesse.

Sillä tavalla *tulee luetuksi* enemmän tekstiä — sel kombel tuleb loetuks rohkem teksti (= õnnestub lugeda rohkem teksti).

Täten tämä kivi *tuli sijoitetuksi* tuohon paikkaan — nõnda sattus see kivi paigutatuks sellesse kohta.

Passiivi väljendamiseks tarvitatakse harilikku passiivi (-taan, -ttiin) asemel *tulla* + ttu-partitsiibi saav kääne, kui tähtis on mitte nii tegevuse sündmus kui selle tulemus¹.

¹ Eesti saab-tehtavik („saab loetud, sai võetud“), mis päälegi on halb ja hüljatav saksapärasus, ei vasta täpselt sellele soome konstruktsioonile; seepärast tuleks viimane kui kasulik ja tarviline keelend eesti keele üle võtta: „sel kombel tuli loetuks rohkem teksti“.

4. *Koettamalla koettaa* — kõigest väest katsuda.

Tekemällä tehdä — just, meelega teha, kõigest väest teha püüda.

5. Kun *ottaa* huomioon, että asianlaita on sellainen, niin *näkee* helposti ... — (sõnasõnalt): kui tähele paneb, et asjalugu on seesugune, siis näeb kergesti; s. o. kui silmas pidada (infiniit.), et ..., siis on kergesti näha (infiniit.).

Soome keeles tarvitatakse ainsuse 3-ndat pööret sageli ka umbisikuliselt (saksa „man“-sõna tähenduses), sääl kus eesti keeles on vastavalt da-infinitiiv või -takse.

Kun *tahtoo* päästä selville siitä, niin täytyy ... — kui tahab (= tahetakse) selle kohta selgusele saada, siis peab ...

6. Hän meni pois *sanomatta* mitään — ta läks ära, ilma et ta midagi oleks ütelnud, ... ilma midagi ütle mata¹.

En voi olla *sanomatta* — ma ei või ütle mata jätta.

Ei voi olla ajattelematta — ei või olla mõtlemata (= peab tingimata mõtlema).

Ei voi olla huomaamatta — ei või olla märkamata (= peab tingimata märkama).

7.

on omiaan on omansa

Tällainen menettely oli *omiaan* (ehk *omansa*) herättämään mitä suurinta pa-

heksumista — niisugune teguviis oli omane äratama kõige suuremat pahakspanu (nõrdimust).

8. *semmoisenaan* }
sinänsä } — kui niisugune, niisugusena.

Löytyy taideteoksia, jotka täyttävät kaikki ne vaatimukset, mitkä taideteokselle *semmoisenaan* voidaan asettaa, mutta jotka ovat siveelliseltä kannalta tuomittavia — leidub kunstiteoseid, mis täidavad kõik need nõuded, mida kunstiteosele kui niisugusele võib asetada, mis

¹ Ka eesti keeles võib ütelda lihtselt ainsa mata-vormiga: „ta läks ära ütle mata midagi“; kuid harilikult on „ilma“ selguse ja kõvenduse pärast eesti keeles tarviline.

aga kõlbeliselt seisukohalt on taunitavad (hukkamõistetavad).

9. Hän ei *ottanut uskoakseen* — ta ei tahtnud seda uskuda. He eivät ottaneet ymmärtääkseen — nad ei tahtnud aru saada.

Sinä et ottanut sitä tehdäksesi — sa ei võtnud seda oma teha.

Työ ei ota onnistuakseen — töö ei taha korda minna.

Koska tämä ilmiö jo semmoisenaan on omiaan herättämään suurempaa mielenkiintoa, niin otamme siitä puhuaksemme — kuna see nähtus juba niisugusena (s. o. iseenesest) on omane äratama suuremat huvi, siis tahame sellest kõnelda.

10. Suhde[-hteen] — suhe

Siinä *suhteessa* — selles suhtes

Yhteiskunnan *suhteen* — ühiskonna suhtes

Hänen *suhteensa* — tema suhtes

Suhteellisesti — suhteliselt

Suhtautua — suhtuda

Seurauksiin *nähten* — tagajärgede suhtes, tagajärgi silmas pidades

Siihen nähten, että..., — sellele vaadates, et...; seda silmas pidades, et...; seda arvestades, et...

Soome juba võrdlemisi arenenud teadusliku ja abstraktse stiili näitena antagu allpool päätükk prantsuse majandusteadlase Charles Gide'i (loe šarl žiid'i) raamatust „**Taloustieteen pääpiirteet**“ (Majandusteaduse pääjooned) J. Forsmani tõlkes.

Greshamin laki (Gresham'i seadus).

Oletteko koskaan tulleet ajatelleeksi, että kaikissa maissa, joissa on kaksi laillista rahalajia liikkeessä, huono raha aina syrjäyttää hyvän rahan. Kuinka eriskummaliselta, jopa mahdollattomalta sellainen ilmiö tuntuksikin, niin kuuluu kuitenkin näin muuan taloustieteen omituisimmista laeista, joka lienee omiaan herättämään melkoista mielenkiintoa jokaisessa ajattelevasa ihmisessä. Nimensä se on saanut eräältä Englannin

kuningattaren Elisabethin kanslerilta, joka muka keksi sen kolmesataa vuotta sitten. Tämän tosiasian ja sitä ilmaisevan lain tekee erikoisen (lhk 60,2) omituiseksi se seikka, että ne olisivat käsittämättömät kaikkiin muihin esineisiin paitsi rahaan nähden. Mitenkä yleensä saattaisi (*võiks*) käsittää sen, että ihmisten maku olisi niin turmeltunut, että he siinä suhteessa pitäisivät huonon tavaran hyvää parempana? Yhteiskuntamme taloudellinen järjestys työnvapauksineen (nr. 39) ja kilpailuineen perustuu siihen olettamukseen, että ihminen kaikissa oloissa on taipuvainen antamaan etusijan tuotteelle, joka on parempilaatuinen, joka parhaiten vastaa¹ hänen tarpeitansa. Miksi hän sitten rahan suhteen toimii päinvastaisella tavalla? Sellaista epäjohdonmukaisuutta emme voi olla ihmettelemättä.

koskaan — kunagi	ni“; genitiiv muutaman —
laillinen — seaduslik	mõne
laji — liik, sort	omituinen — iseäraline, imelik
liike — liikumine; äri	laki [lain] — seadus
huono — halb	melkoinen — kaunis suur
aina — alati	mielenkiinto[-nnon] — huvi
syryjättää[-tän] — välja tõr-	Englanti[-lannin] — Inglis-
juda	maa
eriskummallinen — iseäraline,	joka <i>muka</i> keksi — kes olla (e.
veider	<i>olevat</i>) leidnud; sõna „mu-
jopa — koguni	ka“ tähendab soome keeles
mahdoton[-ttoman] — või-	kaudset kõneviisi; sageli on
matu	tal ka irooniline tähendus
ilmiö — nähtus	keksiä — üles leida, välja mõ-
näin — nõnda	telda (näit. masinat)
muuan — üks, mingi; <i>part.</i>	300 vuotta sitten — 300 aastat
muuatta, kuid teised vormid	tagasi
harilikult tähenduses „mõ-	tosiasia — tõsiasi, fakt, tõik

¹ „Vastata“ tähenduses „millegi kohane olema“ (saksa „entsprechen“) nõuab soome keeles partitiivi.

ilmaista [-sen] — avaldada
 erikoinen — eriline
 seikka — asjaolu, seik
 käsittämätön [-ttömän] — aru-
 saamatu
 esine [-een] — asi, ese
 paitsi — pääle, välja arvatud¹
 mitenkä — kuidas
 yleensä — üldse
 käsittää [-tän] aru saada
 maku [maun] — maitse
 turmeltua [-lun] — rikutud
 saada, rikkuneda
 yhteiskunta [-nnan] — ühis-
 kond

tavara — kaup
 taloudellinen — majanduslik
 järjestys [-ksen] — kord, järg
 kilpailu — võistlus
 perustua — põhjeneda
 oletamus — oletus
 taipuvainen — kalduv
 etusija — eesõigus
 tuote [-tteen] — toode, produkt
 parempilaatuinen — parema-
 laadiline, parema kvalitee-
 diga
 päinvastainen — vastupidine
 epäjohdonmukaisuus — eba-
 järjekindlus

Me lakkaamme kummastelemasta, jos otamme huomioon, että rahalla semmoisenaan ei ole taloudellisessa suhteessa muuta tarkoitusta kuin yksinomaan välittää tuotannon esineiden vaihtoa. Kahdesta hedelmästä valitsemme² mehukkaamman ja kahdesta kellosta sen, joka käy paremmin. Mutta suhteemme rahaan on aivan erilainen: kun näet on kysymys kahdesta erilaatuisesta rahasta, niin on jotensakin yhdentekevää, käyttämekö toista vai toista, sillä me emme niillä tyydytä persoonallisia tarpeitamme. Koska asetamme rahalle vain sen vaatimuksen, että sillä saisimme saamamiestemme ja hankkijaimme saatavat suoritetuksi, olisimme hyvin yksinkertaiset, jos antaisimme heille parhaimmat rahakappaleemme. Päinvastoin etumme vaatii meitä tähän tarkoitukseen valitsemaan kaikista huonoimmat, ja sen todenteolla teemmeikin, sillä edellytyksellä kummin-kin, että saamamiehemme ja hankkijamme eivät voi kieltäytyä

¹ Soome sõna „paitsi“ tuleb ka eesti keele üle võtta tähenduses „välja arvatud“: „kõigi muude esemete paitsi raha suhtes“.

² valitsen — valin, inf. valita (valida); eesti „valima“ on selle da-infinitiivis esineva vormi üldistus, samuti nagu murdeline „valit-seda“ (= valida) on oleviku vormi üldistus.

ottamasta niitä vastaan. Juuri tällaisissa oloissa Greshamin laki pitää paikkansa.

lakata [lakkaan] — järele	tyydyttää[-tän] rahuldada
jätta, lakata	personallinen — isiklik
kummastella — imestada	vain — ainult, vaid
tarkoitus — eesmärk, otstarve	vaatimus — nõudmine, nõue
yksinomaan — ainult	saamamies — võlauskuja
välittää — vahendada, vaheta-	hankkia — muretseda
litajaks, vahendiks olla	hankkija — kaubamuretseja,
tuotanto — toodang, produkt-	liferant
sioon	suorittaa — ära õiendada, toi-
vaihto[-hdon] — vahetus	metada, ära maksa
hedelmä — [puu]vili,	yksinkertainen — lihtne; liht-
naum[a]	sameelne, kohtlane
mehukas[-kkaan] — mahlakas	rahakappale — rahatükk
aivan — hoopis, koguni	päinvastoin — vastupidi
erilainen — teissugune, erinev	etu [edun] — kasu
näet — nimelt	todenteolla — tõepoolest
erilaatuinen — erisugune	edellytys — eeldus
jotensakin — peaaegu, umbes	kumminkin — siiski
yhdentekevä — ükskõikne	kieltäytyä — keelduda
käyttää[-tän] — tarvitada	pitää paikkansa — paika pida-
toista tai toista — üht või teist	da, õige olla, tõele vastata

Tästä selviää, miksi huono raha pysyy liikkeessä, mutta siitä ei vielä selviä, miksi hyvä raha häviää liikkeestä. Minnekä se sitten joutuu? Hyvä raha häviää liikkeestä kolmella eri tavalla:

1 (ensiksi). Se pannaan talteen. — Kun ihmiset haluavat vastaisen varalle, sattuvia tarpeita varten, säästää rahaa, niin he tässä tapauksessa kyllä noudattavat yleistä sääntöä eivätkä suinkaan ole niin typeriä, että panisivat arkun pohjalle huonoimmat rahansa. He valitsevat mahdollisimman parhaat, koska he pidättävät ne itseänsä varten ja koska nämä tarjoavat heille varmimmat takeet. Siinä suhteessa pankitkin menettelevät ai-

van samalla tapaa. Jo tälläkin tavalla joku määrä parasta rahaa saattaa (*võib*) hävitä liikkeestä. Tämä nyt puheena ollut ensimmäinen syy ei kuitenkaan vaikuta pysyväisesti, vaan ainoastaan ohimenevästi hyvän rahan katoamiseen.

2 (toiseksi). Ulkomaille suoritetuista maksuista on suhteellisesti tuntuvammat seuraukset. Vaikka jonkun maan onkin suoritettava rahasta vain pieni osa maahan tuotujen tavaroiden arvosta, on kuitenkin aina joku määrä puhdasta rahaa lähetettävä ulkomaille. Mutta kun meillä kotimaisiin ja omille kansalaisillemme suoritettaviin velkoihin nähden on yhtä laillinen oikeus käyttää huonoa kuin hyvääkin rahaa, niin meillä ei ole enää valitsemisen varaa, silloin kun on kysymys ulkomailla tehtyjen ostojen suorittamisesta. Ulkomaalainen saamamies, joka ei ole velvollinen ottamaan vastaan meidän rahaamme, ottaa sen vastaan vain sen todellisen arvon mukaan eli siihen sisältyvän kalliin metallin painon mukaan. Me emme siis saata (*või*) lähettää hänelle ala-arvoista rahaa. Kaikesta tästä seuraa, että meidän on säästettävä alaarvoinen raha sisämaista kauppaa varten, koska se tällä alalla tekee saman palveluksen kuin hyväkin raha, ja varattava hyvä raha ulkomaista kauppaamme varten. Tässä juuri on toinen tärkeä syy hyvän rahan häviämiseen.

3 (kolmanneksi). Nopeimmin saattaa (*paneb*) kuitenkin hyvän rahan häviämään sen myyminen painon mukaan. — Rahan myyminen painon mukaan näyttää puusta katsoen hyvin omituiselta menettelyltä, jonka hyöty tuntuu käsittämättömältä. Se on kuitenkin helposti ymmärrettävissä. Niinpian kuin kullan arvon nouseminen saattaa kultarahan metalliarvon sen nimellisarvoa suuremmaksi, on ilmeisesti edullisempaa käyttää sitä harkkona kuin rahana. Se poistetaan siis liikkeestä ja lähetetään kalliiden metallien markkinoille. Jos pronssin arvo nousisi huomattavasti, niin epäilemättä hävittäisimme koko joukon pronssiesineitä, kelloja, tykkeitä, voidaksemme käyttää hyväksemme niiden metalliarvoa. Tai jos otaksumme, että paperin arvo lisääntyisi melkoisessa määrässä, niin ihan varmaan monta kirjaa otettaisiin kirjastojen hyllyiltä ja myytäisiin makulaturipaperin kauppiaille. Aivan samaten on rahan laita. Kun jonkun

kalliin metallin arvo nousee, niin tästä metallista lyödyt rahat, menetettyään (nr. 43) rahaluontonsa, muuttuvat tavaroiksi, joita riennetään „realisoimaan“, se on myymään.

selvitä[-iän] — selguda
 siitä — sellest
 joutua[-dun] — sattuda (vähehaaval), minna
 eri (ei deklineseeru) — erisugune, eri
 kolmella eri tavalla — kolmel eri viisil
 talteen — tallele, paigale, hoiule
 haluta [haluan] — soovida
 vastainen — tulevane, tulev
 v-sen *varalle* — tulevikku silmas pidades, tuleviku jaoks
 sattuva — juhtuv, ettetulev
 varten (nõuab partit.) — tarvis, jaoks
 säästää — hoida (raha), säästa
 tapaus[-ksen] — juhtum
 yleinen — üldine
 sääntö[-nnön] reegel
 noudatan sääntöä — käin reegli, seaduse järele
 (ei) suinkaan — (ei) sugugi
 typerä — loll, rumal
 arkku — kirst
 mahdollisimman parhaat — võimalikult parimad
 koska — sest et, kuna
 pidätän — hoian (endale)
 tarjota[-oan] — pakkuda

varma — kindel
 tae [takeen], tarv. ainult
 mitm. takeet — garantii, tagatis
 menetellä[-ttelen] — talitada, menetella, teha
 aivan — üsna
 puheena ollut — kõne all olnud
 syy (siihen) — põhjus (selleks)
 pysyväisest — alaliselt, püsivalt
 ohimenevä — möödaminev
 suhteellisesti — suhteliselt
 seuraus — tagajärg
 arvo — väärtus
 kansalainen — (riigi)kodanik, kaaskodanik
 yhtä — niisama
 vara — 1) vara; 2) võimalus
 velvollinen — kohustatud
 todellinen — tõeline
 (sen) mukaan — (selle) järele
 eli — ehk
 paino — raskus, kaal
 siis — järelikult
 ala-arvoinen — alaväärtuslik
 kauppa — kauplus, kaubandus
 palvelus — teenistus
 varata[-raan] — hoida, valmis hoida
 tärkeä — tähtis

saatan — 1) saadan, panen,	tykki — suurtükk, kahur
teen; 2) võin	huomattavasti — märgatavalt
puusta katsoen — pääliskaud-	epäilemättä — kahtlemata
selt vaadates	joukko[-kon] — hulk
menettely — teguviis, mene-	käytän hyväkseni — tarvitan
telu	enese kasuks
hyöty[-dyn] — kasu	tai — või (sidesõna)
nimellis-arvo — nominaalväärtus,	jos — kui
nime järele käiv väärtus; t ä h e l e p.: nen-lõpulis-	otaksun — oletan
sed sõnad, nagu „ihminen,	lisääntyä[-nnyn] — suureneda
kansallinen“ lühenevad s-	ihana — üsna, hoopis
lõpulisteks, kui teine sõna	varmaan — kindlasti
liitub nende külge: ihmis-	kirjasto — raamatukogu
arvo, kansallis-teatteri	hylly — riiul
edullinen — kasulik	kauppias — kaupmees, kaup-
harkko — metallitükk	leja
poistaa — kõrvaldada	samaten on rahan laita — sa-
markkinat (mitm.) — laat,	muti on lugu rahaga
turg	menettää — kaotada
	luonto — loodus; iseloom, laad

Greshamin laki toteutuu seuraavissa tapauksissa:

1. Aina kun kulunutta rahaa on liikkeessä uuden rahan rinnalla.

Juuri tällaisessa tapauksessa Thomas Gresham huomasi puheena olevan lain. Elisabeth-kuningattaren hallitessa oli lyöty uutta rahaa liikkeessä olevan sijaan, joka oli kerrassaan huonontunut, ja hämmästys oli suuri, kun havaittiinkin, että uudet rahat pian hävisivät, kun taas vanhoja vilisi entistä enemmän.

Hallituksen tulee sen vuoksi jo ajoissa ryhtyä toimenpiteisiin lyöttämällä ja leimauttamalla rahansa uudestaan, jotta se pysyisi hyvässä kunnossa, sillä muuten on myöhemmin hyvin vaikeata saada uutta rahaa vanhan sijalle.

2. Aina kun arvonsa menettänyttä paperirahaa on liikkeessä metallirahan rinnalla.

Tässä tapauksessa, ja jos vain paperirahan arvon aleneminen on jotakuinkin tuntuva, metallirahan häviäminen tapahtuu mitä suurimassa mitassa. Niinpä olemme nähneet, etteivät noiden kahden kalliita metalleja tuottavan maan, Yhdysvaltain (*Ühendriikide*) ja Venäjän pyrkimykset pidättää omassa maassa metallirahaa ole ottaneet onnistuakseen, vaikka he sitä ovat koettamalla koettaneet, syystä että niiden suhteellisesti arvoton paperiraha aina pyrkii sen karkoittamaan tieltään.

3. Aina kun ala-arvoista rahaa on liikkeessä täys[i]arvoisen rahan rinnalla, tai myöskin aina kun täysiarvoista rahaa on liikkeessä yliarvoisen rahan rinnalla. Tässä tapauksessa huonompi raha karkoittaa paremman. Tämä on mieltäkiinnittävin tapaus: näin tapahtuu näet melkein kaikissa maissa, jotka ovat ottaneet samalla kertaa käytäntöön sekä kulta- että hopearahan.

toteutua —	tõdeneda, teos-	leimauttaa —	tembeldada lasta
tuda		jotta —	et
rinnalla —	kõrval	kunto[-nnon]:	hyvässä, huo-
puheena oleva —	kõne all olev	nossa kunnosso —	hääs, hal-
hallita[-tsen] —	valitseda	vas korras	
sijaan —	asemele	sillä —	sest
kerrassaan —	hoopis, koguni	muuten —	muidu
huonontua[-nnun] —	minna	myöhemmin —	hiljem
halvaks, viletsaks		vaikea —	raske
hämmästys —	hämmastus,	jotakuinkin —	kuidagi viisi,
imestus		natukegi	
havaita[-tsen] —	märgata,	tapahtua —	juhtuda, sündida
tähele panna		mitta —	mõõt
vilistä[-sen] —	kubiseda	niinpä —	nõnda näiteks
hallitus —	valitsus	tuottaa —	produtseerida, toota
sen vuoksi —	selle pärast	pyrkimys —	püüe
ajoissa —	õigel ajal	pidättää —	tagasi hoida
toimenpide[-teen] —	abinõu	vaikka —	ehkki
ryhtyä toimenpiteisiin —	abi-	syystä että —	(põhjusel) et
nõusid tarvitusele võtta		arvoton[-ttoman] —	väärtuse-
lyöttää —	lüüa lasta	tu, vääriru-	

pyrkiä[-rin] — püüda	ottaa käytäntöön — tarvituse-
karkoittaa — ära ajada	le võtta
ala-arvoinen — alaväärtuslik,	samalla kertaa — ühel ajal
alaväärne	(v. nr. 68,2)
mieltäkiinnittävä — huvitav	sekä... että... — niihästi...
näin — nõnda	kui ka.
melkein — peaaegu	

Nr. 49.

1. *vaiikka* — ehk küll
vaiikka kuinka paljon — kui palju tahes; ükskõik kui palju.
 Vaikka hän on rikas, ei hän kuitenkaan ole onnellinen.
 Tulkoon *vaiikka mitä*, ei tämä poika pelkää — tulgu ükskõik mis (kas või mis), see poiss ei karda.
 Et saa katsoa taaksesi, *vaiikka* kuka perässäsi tulisi — sa ei tohi enese taha vaadata, tulgu kes tahes su järel.
2. *maksoi* mitä *maksoi* — maksku mis maksab.
 (Pandagu tähele seda erilist mineviku tarvitamist).
oli miten oli — olgu kuidas on.
 Minun täytyy mennä, *oli* mikä ilma *tahansa* (olgu mis ilm tahes).
Oli ken tahansa, en minä pelkää *mitään*. Kaikki olkoon hänelle sallittu, toivoipa (lootku) sitten mitä tahansa.
 Sagedasti lisatakse niisugusel korral *-pa* sellele minevikule.
3. *Jospa* hän eläisi vielä! — oh kui ta veel elaks; peaks ta veel elama.
jos vain se olisi totta — kui see ainult tõsi oleks.
jos kohta hän ei ole kaunis, niin... — *kuigi* ta ilus ei ole, siis...
joskin asianlaita olisi niin — *kuigi* asi oleks nii.
joskaan hän ei tulisi, niin minä kuitenkin menisin — *kuigi* ta ei tuleks, läheksin mina siiski.

Nr. 50.

-s lisatakse sõnadele elavas ja familiaarses kõnekeeles ja see vastab osalt eesti sõnadele „siis, nüüd“.

Mikäs nyt tulee neuvoksi? Mistäs puhe? (Millest jutt?)
 Kuinkas kävi (kuidas siis läks)? Tuoppas (tuo+pa-s — too).
 Kuuleppas! — kuule ometi. Mennäänpäsinne — läki siis nüüd sinna.

Annas tänne — anna n'd siia. Etkös viitsi — kas sa siis ei viitsi?

-os Luulekeeles tarvitatakse seda lõppu käskivas kõneviisis, ja sel on teatav pidulikkuse varjund:

Kuullos, Suomi — Kuule, Soome!

Voios *hyvin* — ela hästi, ole terve

ollos huoleton — ole mureta.

Kestäös kesäni kaunis (*kesta*, mu ilus suvi)

jääös tänne tuonnemmaksi (jää siia kauemaks)

(Aho.)

-pi *saapi* — saab, *voipi* — võib; *-pi* on sama mis eesti *-b* („saab“), *lyöpi* — lööb; neid vorme tarvitatakse mõnikord hari-like vormide *saa* või *lyö* asemel. Samuti *ompi* (on + pi) — on; *ompa* (= onpa) — on nimelt, on just.

Sõnatuletusi.

1. *pappi* — õpetaja; *pappila* — õpetaja elukoht, kirikumõisa (pastoraat).

seppälä — sepaokht, sepatalu.

-la tähendab elukohta, kus keegi elab; seepärast on Soomes rohkesti la-lõpulisi talunimesid: Mattila (Matti talu), Pietola (Pieto talu) jne.

2. *laivasto* — laevastik; *kirjasto* — raamatukogu; *kone* — masin; *koneisto* — masinavärk, mehhanism; *ritaristo* — rüütliseisus (*ritari* — rüütel).

-sto tähendab millegi kogu või hulka.

3. *tehdä* — teha; aga *teettää* — teha lasta; *kävellä* — jalutada; *kävellyttää* — jalutama panna; *pysähtää* — seisma jääda; *pysähdyttää* — seisma panna.

Köne- ja rahvakeele näitena on alljärgnevas katkend Juhani Aho novellist „**Rautatie**“ (Raudtee), 5-nda päätüki lõpp. Numbrid on ainult nende sõnade juures, mille soomekeelist kuju joone all ei korrata; vastasel korral numbrit ei ole. Tundmatud sõnad, millede tähendust ei anta joone all, otsitagu raamatu lõpus leiduvast sõnastikust.

Jo oli puolen aamurupeamaa¹ aurinko kirkkaalta taivaalta lämmittänyt maantien multaa ja kiviä Isonharjun jyrkässä termässä². Pettänyt oli Mattia ja Liisaa uni yöpaikassa, makuuttanut³ pimeässä saunassa isoonpäivään⁴. Saapa nähdä, ennättääkö enää⁵ rautatielle? Puolen penikulmaa⁶ oli vielä Lapinlahden kirkonkylään, tienhaaran⁷ kohtaan, josta oli, mikä lie vielä ollutkaan⁸, siihen paikkaan, jossa rautatien likeltä näki, eikä se kuulunut ollenkaan näkyvän vielä tienhaaraan. Puolen päivän aikaan kuului pitävän olla perillä⁹, jos mieli¹⁰ nähdä — niin mökissä¹¹ tiesivät kertoa...

Tavallista kiiruummin astuivat Matti ja Liisa, ponnistelen¹² mäkeä ylös. Kuumunut¹³ multa jo Liisan jalkapohjia poltteli¹⁴, ja Matin kantapäätä¹⁵ hankasi kenkä. Päivä hellitteli niskaan¹⁶ sitten melkein kuin keskipäivällä.

— Odotahan nyt, Matti... elähän¹⁷ nyt semmoista kyytiä... kun olisi otettu hevonen... olisihan se joutanut.¹⁸

— Mikäs tässä on jalan kävellessä... tässähän tämä menee, kun on mennyt tähänkin asti.

— Kyllä kai tämä menee... vaikka ei taitaisi¹⁹ sinunkaan kantapääsi enää hyvin kävelyä²⁰ kaivata.

— Totta kai²¹ tässä kävellä pitää, ei kai taival istumallaan kulu...

— Eiköhän²² kuitenkin istuttaisi vähän lepäämään... ei ole istuttu sitten kuin mökistä lähdettiin.

— Joko sinua uuvuttaa?²³

— Kun ei olisi lähdetty koko matkalle!

— Käännyttäänkö²⁴ takaisin?

— Käydään häntä nyt katsomassa, kun kerran sitä varten on tullut lähdetyksi²⁵... vaan en minä enää toista kertaa lähde.

— Kyll' on pitkältä vielä tätäkin termää... tuonne ylös..., ka²⁶, mikä se on tuolla tiepuolessa²⁷?

— Missä?... kivihän se on...

— Ei, vaan kiven kupeellapa²⁸?.. ihminen!.. Eikö totta niin ole Matliena?

Kuppari-Lienahan²⁹ se istui siinä kiven kupeella maantiejän³⁰ toisella puolen³¹ ja tupakoi lyhyestä savinysästään³².

— No, mistä se on Matliena tähän tullut?

— Tuolta minä tulen Lapinlahdella päin³³... alkoi kovin raukaisuttaa³⁴ matkan teko, niin rupesin tässä jalkojani lepuuttelemaan³⁵, eikö liene ukkonen ilmassa?

— Mitä asiaa sillä oli Matlienalla Lapinlahdelle?

— Mitäpä sitä³⁶ muuta lienee tänne asti kuin rautatietä katsomaan... pitihän lähteä kerran liikkeelle, kun ovat jo kaikki muut ennen käyneet eikä ne kylissä muusta puhukkaan... niin että häpeähän tuo on hierojalle³⁷, kun muut puhuvat eikä itse tiedä mitään... en malttanut³⁸ olla, niin läksin pyhäiltana käymään...

— Jalanko sitä on kulettu³⁹?

Eipähän sitä köyhällä hevostakaan lie⁴⁰... eikäpähän nuo rikkaat kyytiinsä ottane. Huttulan talon isäntäkin lähti samana päivänä kuin minäkin tänne itseksensä ajamaan⁴¹, vaikka minä tahallani⁴² sen kuullen saunassa käkesin⁴³... olisi se toki toinen ihminen kyytiinsä ottanut, jota kerran olisi niin monta kertaa kupattu⁴⁴ ja hierottu... mutta mitäs rikas huoli... vereokset⁴⁵ sarven sijat⁴⁶ sillä on nytkin leveissä leuvoissaan⁴⁷... katsokaa-pahan, kun satutte (juhtute) näkemään, eikö ole... vaan viimeinen kerta se nyt toki saapi ollakin, että saavat minut siinä talossa saunaan lähtemään⁴⁸, hakekoot muualta (mujalt) kupparin⁴⁹. — Tämä on sitten vielä niin talotonta (taludeta) talvalta koko matka, huokasi Matliena lopuksi.

— Talotonta on taivalta... muutama mökki vaan tuolla tien vieressä.

— Hupsu⁵⁰ sitä on, kun lähtee kaikkien kummituksien⁵¹ tähden tällamoisia taipalia kulkemaan... pitäisihän nuo vanhan ihmisen uskoa semmoiset katsomattakin... hupsuja olette tekin, kun menette!

— Ei me tiedetä⁵² vielä, jos mennäänkään... ja tokkopa mentäneenkään?

- Minnekäs te sitten menette?
- Lapilahden kirkkoon me aiottiin⁵³.
- Aikokaapa minne tahansa, mutta rautatielle se teidät kuitenkin riipasee⁵⁴... riipasipahan minutkin...
- Ja näkikö se Matliena sen?
- Näinhän minä.
- Hyvinkös oli? No, minkälainen⁵⁵ se oli?
- Olihan se... kummahan⁵⁶ se oli... kumma, kumma...
- en minä olisi semmoiseksi uskonut.
- Kulki pyörien päällä?
- Monienkin⁵⁷ pyörien päällä kulki... ja kun me seistiin siinä sen huoneen edessä, jonka eteen ne sen ajaa... ja alettiin⁵⁸ odottaa...
- Mihinkä aikaan se tulee?
- Ei siihen kauvan aikaa ole enää sen tuloon... puolen päivän aikaan se tulee.
- Nyt on kohta jo aamiaisten aika...
- Saatte sitä kiireesti kulkea, jos mieli ennättää näkemään...
- Me aiottiin olla ensin kirkossa ja sitten mennä sitä katsomaan, jos niiksi⁵⁹ tulisi... odottanehan tuo toki kirkkoajan, ennenkun lähtee... odottihan tuo ennen.
- Odottiko?
- Vettä kulkiessaan odotti kirkon rannassa koko kirkkoajan.
- Sepä se on (seep see on), ett'ei se maata (maad mööda) kulkiessaan näy odottavankaan... tulee ensin aika kyytiä⁶⁰ ja sitten seisoo hyvin vähän aikaa, kun lähtee uudelleen ajamaan... keskellä kirkkoaikaa...
- Vaan minä en lähde, Matti, koko rautatielle, jos pitää keskellä kirkkoaikaa... saat mennä itseksesi⁶¹...
- Milloinkas sinä sen sitten näet?
- Vähät minä siitä⁶², jos en näekkään... ja niinpä tuo jalkojakin pakottaa⁶³, että... en minä rupee sentähden syntiä tekemään!
- Mitäs syntiä siinä?

— Vai ei se syntiä? Mikäs se on sitten syntiä, kun keskellä kirkkoaikaa?..

Matti ei virkkanut⁶⁴ mitään, vaikka Liisa odotti, että hän olisi ruvennut väittämään⁶⁵, ett'ei se mitään syntiä ollut, jota Liisa synniksi sanoi.

— Onko se sitten paljo tuolla puolen⁶⁶ kirkon? piti Liisan kysyä, kun eivät muut mitään virkkaneet.

— On sinne tienhaarasta vielä hyvästikin ruotsinvirsta.

— Semmoinen matka vielä... tämmöisessä paahteessa... kun edes⁶⁷ tuulisikaan vähäsen!

— Mistä kohti⁶⁸ se tie eroaa sinne? kysyi Matti.

— Se eroaa... tästä kun vähän matkaa (teed) menette ja laskeutte mäen alle ja nousette toisen mäen päälle, niin sen mäen päältä se eroaa... se lähtee oikeaan käteen⁶⁹ ja tämä tie viepi suoraan⁷⁰ kirkolle... on siinä punaiseksi maalattu viitta⁷¹, joka osoittaa sinne päin, minnekkä mennä... kyllä te löydätte...

Ja löysivätkin Matti ja Liisa tienhaaran etsimättä⁷², siitähän se erosi oikeaan käteen mäen päältä ja niin oli merkit kuin Matliena oli sanonut. Tienhaaraan tultua⁷³ näkyi kirkkokin vähän alempana⁷⁴ laaksossa.

Liisa seisottui sitä katselemaan, mutta Matti kääntyi arvelematta oikeaan käteen.

— Sinnekös sinä menetkin? kysyi Liisa Matin jälkeen.

— Minnekkäs minä sitten?

— Eihän sitä kirkkoaikana... kuulehan... odotahan!

— Eihän nyt vielä mikä kirkko aika... tule, jos tulet... ei tässä jouda⁷⁵ vitkailemaan⁷⁶.

— Voi, hyvä isä!

Mutta Matti yhä meni menemistään⁷⁷ eikä odottanut... sitä-hän on jumalaton⁷⁸!.. ja Liisan täytyi tulla perässä... Eihän tässä tainnut⁷⁹ mikään muukaan auttaa, jos ei mieli erota toisistaan... Vaan missä sitä sitten yhdyttäisi toisensa⁸⁰, kun toinen menisi sinne, toinen tänne... näin vieraila mailla vielä... Ehkä tuolta vielä kirkkoonkin ennättäisi, kun oikein koettaisi olla sukkelana...

— Odotahan, Matti... kyllä minä tulen... älähän jätä!

Ja Matin perään koki Liisa pyrkiä, jaloillaan kiireesti kaaputellen⁸¹ maantien kuumunutta hiekkaa ja hameensa helmoja aina vähän väliä⁸² kouriinsa kooten. Edessänsä kulki Matti, kiireenlaiseen väännätellen⁸³, siniset piikkohousut⁸⁴ haaroistaan vuorotellen veppaisten⁸⁵.

¹ Aeg hommikusöögi eel; kirkas[-kkaan] — hele; ² järsus mäekünkas; ³ magada lasknud, magamas hoidnud; ⁴ kuni „suurepäevani“, s. o. kui päike oli juba kõrges; saa-pa — saab nimelt; v. nr. 23 -han (-hän), -pa (-pä) üle veel kord järele, sest neid tarvitatakse kõnekeeles väga laialt; ⁵ veel; ⁶ penikoormat; ⁷ haru; ⁸ josta oli jne. — kust ei tea kui palju sinna paika õige oli, kus...; lie on potentsiaal; potentsiaali üle v. nr. 37; ⁹ päral; ¹⁰ kui lust, kui tahetakse (taheti); ¹¹ hurtsikus; ¹² ponnistella — (jõudu) pingutada; mitte ära vahetada vorme **ponnistelen** (pingutan) ja **ponnistellen** (pingutades); samuti: kääntelen (käänlen) — käännellen (kääneldes); ¹³ kuumenenud; ¹⁴ jalataldu põletas; ¹⁵ kanda; hangata[-kaan] — hõõruda; ¹⁶ paistis heledasti kuklasse; ¹⁷ ära nüüd ometi; kyyti[-din] — küüt, sõidutamine; semmoista kyytiä — niisuguse hooga, aika kyytiä — tubli hooga, tuhat nelja; ¹⁸ aega saanud (töö poolest), vaba olnud; ¹⁹ ei taitaisi kaivata — ei vist soovi; samuti: taitaa olla — vist on; ²⁰ kävely — jalutamine, käimine; ²¹ totta kai — tõepoolest, muidugi; taival [taipalen] — tee (kahe puhkuse vahel); ²² kas ju ei, eks; levätä[-pään] — puhkan; ²³ kas sind juba väsitab, kas sa juba väsid; ²⁴ kas pöördutakse (= pöördume) — kõnekeeles on see passiivi vorm mitm. 1. pöörde asemel harilik: **me tullaan** — me tuleme; **me tulitiin** — me tulime; **me ei anneta** — me ei anna; ²⁵ kui... kord on mindud; kui kord nii kaugele on saadud, et on mindud; ²⁶ ennäe; ²⁷ tee ääres; ²⁸ kuve[-peen] — kube, äär, külg; ²⁹ Kupu-Leena; ³⁰ kraavi; ³¹ v. nr. 68,2; ³² tupakoida — suitsetada; nysä — piibunosu; ³³ poolt; ³⁴ roidunuks teha, väsitada; ³⁵ puhkama; ³⁶ „sitä“ on rahvalikus kõnekeeles sageli ainult isesuguseks paiksõnaks, mis kõnele annab teatava familiaarse mõnu; ³⁷ hõõrujale, massöörile; ³⁸ läbenud; ³⁹ ka „kuljettu“, sõnast „kulkea“; ⁴⁰ kehval pole ju hobustki; potent. lie, et mõtet pehmelt, tagasihoidlikumalt väljendada; samuti ottane; ⁴¹ ükski sõitma; ⁴² meelega; ⁴³ käetä [käkeän] — tahtmist avaldada, nõus olla, plaanitseda, tahta; ehk ma küll tema kuuldes saunas seda nõu avaldasin; ⁴⁴ kuputatud; ⁴⁵ värsked; ⁴⁶ asemed; ⁴⁷ leuka (lõug), gen. leuan ehk leuvan; ⁴⁸ saav... lähtemään — saavad mind nii kaugele, et ma lähen; ⁴⁹ kuputaja; ⁵⁰ tola; „sitä“ üle v. 36; ⁵¹ ettekujutus, vaim, tont; ⁵² v. 24; tokkopa mentäneenkään (potents.) — ei tea, kas üldse minnakse; ⁵³ sõnast „aikoa“; ⁵⁴ tõmbab; ⁵⁵ missugune; ⁵⁶ ime; pyörä — ratas; ⁵⁷ paljudegi; ⁵⁸ sõnast „alkaa“; ⁵⁹ „kui nendeks tuleks“, s. o. kui siis veel on mine mise mõte; ⁶⁰ tuhatnelja; ⁶¹ ükski; ⁶² ma ei hooli sellest; ⁶³ pakottaa jalkoja — jalad valutavad, v. nr. 55,3; synti[-nnin] — patt; ⁶⁴ lausu-

nud; ⁶⁵ vastu vaidlema; ⁶⁶ säälpool; v. nr. 68,2; paahde[-hteen] — kuumus, põletav päike; ⁶⁷ vähemalt; tuulee — puhub tuult; ⁶⁸ kust kohast; erota [eroan] — erinema, lahku minema; ⁶⁹ paremat kätt; ⁷⁰ otse; ⁷² teemärk, post; minnekkä (kuhu), sest minne+kä, v. nr. 31,2; ⁷² otsimata; ⁷³ v. nr. 43; ⁷⁴ allpool; ⁷⁵ ei ole aega; ⁷⁶ viivitama, pikaldane olema; ⁷⁷ v. nr. 48; ⁷⁸ jumalakartuseta; ⁷⁹ tainnut ehk taitanut, v. ¹⁹; ⁸⁰ üksteisega kokku saaks; sukkela — nobe, väle; ⁸¹ kaapida, v. ¹²; hiekka — liiv; hame[-een] — kleit, seelik; ⁸² vahete vahel, ikka natukese aja pärast, väikeste vaheaegade järel; koura — pihk; mitm. illat. kouriinsa — oma pihku, kätte; kogudes, haarates; inf. koota (olev. kokoan ehk kokoon); ⁸³ natuke, kiiresti end väändes; ⁸⁴ kotiriidest, labasest riidest püksid; ⁸⁵ oma harudest kordamööda liperdades, lotendades.

Nr. 51.

Mitmus.

Nagu juba eespool seletatud (Nr. 17), tarvitatakse mitmust soome keeles teatavais juhtumeis omapärasel kombel (*olen pa-boillani* — olen pahane)¹. Selle kohta veel mõningaid näiteid:

1. käydä *vähiin* (vähehesse) — lõpukorrale jõuda, väheks jääda
haihtua *loppumattomiin* (lõpmatuisse) — haihtuda, kaduda
lõpmatuseni
nousta *maihin* — maile (= maale) tulla (laevast), maabuda.
2. olla *saapuvilla* — saabunud, juures olla
hän on *väsyksissä* — ta on väsinud
hän joutui *väsyksiin* — ta väsis ära.
3. Siihen aikaan oli hänen maineensa *korkeimmillaan* (oma kõige kõrgemail) — sel ajal oli ta kuulsus oma kõrguse tipul. Hänen maineensa nousi silloin *korkeimmilleen*. Silloin lintu *laihimillaan*, milloin pojat *pienimmillään* — siis lind kõige lahjem, kui pojad kõige pisemad.
4. Poika oli *paitasillaan* — poiss oli särgiväel.
olin *sukkasillani* — olin sukis

¹ Vastupidi tarvitatakse soome kõne- ja luulekeeles mitmuse asemel ainsust: Ne *sanoo* (= sanovat) — nad ütlevad; seinät nousi (= nousivat), katto kohosi (Aho) — seinad tõusid, katus kerkis. Kuid ainsus on alati niisuguses juhtumis kui: Pojalla oli vaaleat hiukset — pojalt olid valvakad juuksed (v. Setälä, Lauseoppi nr. 13, muist. 2).

paita — särk, paitanen — särgike, paitasillaan — oma särgi-
kestel (= särgiväel)

5. Samuti ka laste mängude väljendamisel:

Lapset ovat:	Lapsed mängivad:
sokkosilla —	pimesikku
pallosilla —	palli
piilosilla —	peitmist, peitust
Lapset lakkasivat	Lapsed lõpetasid
pallosilta —	pallimängu.
Ruvetaanko keilasille? —	Kas hakkame kurni mängima?

Mängu nimetus on ikka *nen-lõpulise* diminutiivi (vähendus-
vormi) mitmuse käändes.

Possessiivsed pronoomenid (-ni, -si, -nsa, -aan, -een jne.).

Neid tarvitatakse eesti keele seisukohalt sageli nagu tarbe-
tumalt (nagu: *pahoillani, paitasillani, korkeimmillaan*, v. nr. 51).
Samuti veel: *täynnänsä* (täis), *on omiaan* (on omane, v. nr. 49,6),
semmoisenaan, sinänsä (niisugusena, v. nr. 49,7) jmt.

Ka mitmeis adverbides: *verkalleen* (pikkamisi), *hiljalleen*
(tasakesi), *uudestaan, uudelleen* (uuesti), *tarkalleen, täsmäl-
leen* (täpselt), *kerrassaan* (tõepoolest, hoopis, läbi ja läbi) jne.

Nr. 53.

Objekt (sihitis).

Soome keeles tarvitatakse rohkem täisobjkti.

Soomlane ütleb:	Eestlane ütleb:
uskon <i>sen</i> (täisobjekt)	usun <i>seda</i> (osaobjekt)
tiedän <i>sen</i>	tean <i>seda</i>
lumi peittää <i>maan</i>	lumi katab <i>maad</i>
tunnetko tämän <i>miehen</i> ?	kas tunned <i>seda meest</i> ?

Hänen täytyi maksaa isänsä *velka* (võlg) — ta pidi oma
isa *võla* ära maksma.

T ä h e l e p.: tuokoon *hevosen* tänne — toogu *hobune* siia.

Eesti keeles on partitiivil kalduvus saada mingisuguseks üldobjekti käändeks, eriti kui objekt infinitiivist ripub; soome keeles aga on võimalikult täisobekt¹, mis üldiselt samadel alustel nagu eesti keeles, on ainsuses harilikult genitiiv, erijuhtumeis nominatiivi ja mitmuses alati nominatiivi kujuline. Tegevuse lõpuleviimise osutamiseks ja toonitamiseks lisatakse eesti keeles verbidele sageli adverbid *ära*, *maha*, *välja*, *üles* jne., millede vasteid soome keeles niisugusel korral harilikult ei ole:

hän tappoi koiran	ta tappis koera <i>ära</i> .
hän jätti hänet	ta jättis ta <i>maha</i> .
hän möi hevosen	ta müüs oma hobuse <i>ära</i> .
me nousimme	me tõusime <i>üles</i> ² .

Nr. 54.

Sõnade järjekord

on soome keeles loomulikum kui eesti keeles. Verbi ei paigutata mitte nii lause lõppu, nagu eesti keeles omal ajal saksa keele mõjul ja osalt nüüdki veel; kuid teiselt poolt ei langeta ka teise äärmusse verbi moodselte ettepoole paigutamisega, nagu mitmed meil nüüd teevad.

Tähele panna on järgmisi i s e ä r a s u s i :

akka *puhua laverteli* — vanamoor vadistas rääkida³. Samuti kõik niisugused kui:

nauraa *hohotti* — kihistas naerda; verb tuleb niisugusel korral eesti keeles sageli adverbiga tõlkida:

juosta *hölkytteli* — jooksis raskelt, laisalt.

¹ Selle üle pikemalt v. Setälä: Suomen kielen lauseoppi (Soome keele lauseõpetus), päätükk objekti üle.

² Ka eesti keeles tuleks püüda võimalust mööda vältida niisuguste lisasõnade tarvitamist (v. Joh. Aavik, „Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika“, § 275—281).

³ Selle asemel et ütelda: „hevonon on juosta hõlkyttänyt penikulman matkan“, üteldakse luulekeeles (eriti Kalevalas) ka: „h. o. juosut hõlkyttänyt p. m.“ (hobu sörkis penikoorma maad juosta).

Rikas *kun* oli, eli hän komeasti — *kuna* e. *et* (sel põhjusel et) ta rikas oli, elas ta toredasti. *Kun* on põhjuse tähenduses mõnikord selle sõna järel, mis põhjust väljendab.

Tähtsamaid iseärasusi käänete tarvitamises.

Üldiselt tarvitatakse käändeid soome keeles nagu eesti keeleski. Allpool juhitakse tähelepanu vaid mõnedele tähtsamaile erinevustele (genitiiv, v. nr. 36; komitatiiv, v. nr. 39; instruktiiv, v. nr. 42), tuues neist üksikuid tüübilisemaid näiteid.

Nr. 55.

Partitiiv (osastav).

Pääle nr. nr. 28, 30 seletatud iseärasuste pandagu tähele veel järgmisi:

1. Hän on *syntyänsä* (e. *suvultaan*) suomalainen — ta on (oma) sünnilt (sünni poolest) soomlane.
2. minun tulee ikävä *häntä* (teda) — mul tuleb igatsus tema järele.

minun tulee sääli *häntä* — ... temast hale meel.

minä en mene <i>sinua</i> pakoon	} — ma ei lähe sinu eest
minä en pakene <i>sinua</i>	

minä lähestyin *mertä* — ma lähenesin *merele*

lähellä *metsää* — metsa lähedal

se *miellyttää minua* — see meeldib mulle

ajatteletko joskus *minua* — kas mõtled mõnikord minule

seuraa *minua* — käi minu järele, järgne mulle

sitā *seuraa* — sellele järgneb

siitä *seuraa* — sellest järgneb

ilman rahaa — ilma rahata

rakkautta *vailla* — ilma armastuseta

kello on neljännestä *vailla kymmenen* — veerand puudub kümnest, kolmveerand kümme.

3. *minua janottaa* — mul on jänu
minua vilustaa — mul on vilu

minua *naurattaa* — naer kipub mul pääle, mind ajab naerma
 minua *itkettää* — mind paneb nutma
 minua *kummastuttaa* — mind paneb imetlema
 häntä *värisyttää* — tal käivad värinad pääle, teda paneb
 värisema
 jalkaani *pakottaa* — mu jalg valutab jne.

Tä h e l e p a n n a : Suurimmassa osassa *Suomenmaata* —
 suuremas osas Soomemaal ehk Soomemaa suuremas osas; tätä
 nykyä — nüüdsel ajal, praegu; aika vauhtia — tubli hooga.

Minua pienempi — minust väiksem. Komparatiiviga ühendu-
 ses on seestütleva asemel partitiiv.

Nr. 56.

Illatiiv (sisseütlev).

Illatiivi ehk sisseütleva tarvitus on soome keeles palju suu-
 rem kui eesti keeles. Selle tundmaõppimine on seepärast üli-
 tähtis.

1. Soome keeles puudub rajav kääne (terminatiiv), näit. eesti
 „mereni“. Selle asemel on illatiiv + *saakka* (ehk *asti*)
 või lihtselt illatiiv.

mereen asti — kuni mereni

siihen asti — kuni siia, siياماani

Miesten lukumäärä nousi kahteen sataan — meeste arv tõu-
 sis kahesajani.

2. Järgmised verbid nõuavad illatiivi:

*kuulua*¹ — kuuluda (millegi kohta käia)

se kuuluu *siihen luokkaan* — see kuulub sellesse klassi

se kuuluu *siihen* — see kuulub sellesse, siia

aga: se kuuluu *minulle* (allat.) — see kuulub minule (on
 minu päralt)

joutua — (teatavasse olekusse) tulla, sattuda

joutua *vankeuteen* — vangi sattuda

joutua *riippuvaisuuteen* — rippuvusse langeda, iseseisvust
 kaotada

¹ „kuulua“ tähendab ka „kuulduma (kõlama)“.

suhde[-hteen] — suhe

suhteeni *häneen* oli toverin — mu suhe temasse (ehk tema vastu) oli seltsimehe (oma).

suhtautua siihen — suhtuda sellele¹

kymmenen suhtautuu viiteen kuin neljä kahteen — kümme suhtub viiele nagu neli kahele.

kuinka hän suhtautuu *tuohon* kysymykseen? — kuidas ta suhtub sellele küsimusele?

ottaa osaa *siihen* — *sellest* osa võtta

verrata siihen — sellega võrrelda

tyytyä siihen — sellega rahul olla, rahulduda

vaihtaa siihen — sellega vahetada

sekoittaa siihen — segada (=ära vahetada) sellega

tutustua siihen — sellega tutvuda

perehtyä siihen — sellega koduneda, tutvuda

pukea siihen — sellesse riietada

pukeutua siihen — sellesse riietuda

Hänen ajatuksensa pukeutuivat *jaloon* muotoon — ta mõtted võtsid endale suursuguse kuju

vastata kysymykseen — küsimusele vastata

katsoa häneen — tema pääle vaadata

hän kiinnitti katseensa minuun — ta kinnitas oma pilgu minu pääle

viitata siihen — sellele viidata (tähendada)

vaikuttaa häneen — temasse, temale mõjuda

suuttua häneen — temale vihastada (vihastuda)

luottaa häneen — tema pääle e. temale loota

perustua siihen — sellele põhjeneda

rakastua häneen — armuda temasse

tarttua siihen — sellest kinni haarata

innostua asiaan — asjast vaimustuda

loppua siihen — sellega lõppeda

¹ „suhtuma sellesse“ on halb soomepärasus, niisama halb kui oleks „vastama küsimusse“ (pro „küsimusele“). Peetagu meeles, et soome keel on illatiivne keel, eesti keel aga mitte.

huomautukseni rajoittuu siihen — mu märkus piirdub sellega

antaa aihetta siihen — selleks põhjust anda (asja anda)
ja veel palju teisi.

Ka neist tegusõnadest tuletatud nimi- ja omadussõnad nõuavad illatiivi: *rakkaus* (häneen), *vastaus* (siihen), *taipumus* (siihen) — *kalduvus*, *innostus* (siihen) — *vaimustus*, *syy* (siihen) — põhjus (selleks), *tyytyväinen* siihen — sellega rahul jne.

Sõnad, mis tähendavad otstarvet ja kõlblikkust millekski: hän kelpaa, kykenee siihen — ta kõlbab selleks
kelvollinen siihen — kõlblik selleks
kykenemätön siihen — võimetu selleks
valmistautua siihen — selleks valmistuda
Hän käyttää varojansa hyviin tarkoituksiin — ta tarvitab oma varandust häädeks otstarveteks.
mitä siihen tulee — mis sellesse puutub
siihen nähden, että ... seda silmas pidades, et ...
häneen nähden — tema kohta, tema suhtes
hän on äitiinsä — ta on oma ema laadi, ta on emasse.

3. Aega tähendavalt:

siihen aikaan — sel ajal; *noihin aikoihin* — neil aegadel.

En ole nähnyt häntä isoon aikaan, moneen vuoteen — ma ei ole teda näinud kaua aega, mitu aastat.

T ä h e l e p. Sel ajal = 1) *siihen aikaan*, 2) *sinä aikana*; illatiiv tähendab enam määramata, essiiiv enam määratud aega.

Hinda tähendavalt: tavara myytiin halpaan hintaan, kahteen markkaan — kaup müüdi odava hinna eest, kahe marga eest.

4. Adverbid: *tähän tapaan* — sel kombel, viisil; *yhteen ääneen* — ühel häälel; *lukea ääneen* — valjusti, häälega lugeda.
varmaan — kindlasti; *turhaan* — asjata; *kovaan* — kõvasti, valjusti; *myöhään* — hilja jne.

Nr. 57.

Essiiv (olev).

Nr. 33-ndale lisatagu veel järgmised näited:

Jos minä olisin *isäntänä* — kui ma oleksin *peremeheks*.

Väsyneenä hän istui penkillä — *väsinult* istus ta pingil.

Hän söi kalan *raakana* — ta sõi kala *toorelt*.

Veljesi *saattamana* saavuין sinne — sinu venna poolt saadetult (saadetuna) jõudsin sinna (nr. 40).

Tämä kirje on minulla jo *kirjoitettuna* — see kiri on mul juba kirjutatud.

Essiivi ja illatiivi rohke tarvituse tõttu võib ütelda, et soome keel on lauseõpetuslikult illatiivne ja essiivne keel.

Translatiiv (saav).

1. Tulin vakuutetuksi — „tulin veendunuks“, veendusin, tulin veendumusele
tuli mennyksi — „tuli minduks“, mindi (v. nr. 48)
hän tuli köyhäksi, sairaaksi — ta jäi vaaseks, haigeks
hän tuli rikkaaksi, onnelliseksi — ta sai rikkaks, õnnelikuks
se kävi jo ikäväksi — see läks juba igavaks
hän pääsi papiksi — ta sai kirikuõpetajaks
tunsin itseni *terveemmäksi* — tundsin end tervemana (ka: tervemaks).
2. sanoi *itseks*een — ütles iseeneses (v. nr. 20,₃)
asia jäi *sikseen* — asi jäi sekssamaks (pooleli, tegemata).

Nr. 58.

Inessiiv (seesütlev).

Soome keeles tarvitatakse mitmes juhtumis inessiivi sääl, kus eesti keeles on vastavalt -l; näit. *suuressa määrässä* — suurel määral, *tässä muodossa* — sel kujul, *metsän suojassa* — metsa varjul, on *käytännössä* — on tarvitusel, hän on *siinä luulossa*, *vakaumuksessa* — ta on sel arvamisel, veendumusel; olin ko-

kouksessa, konsertissa — olin koosolekul, kontserdil; hän on *työssä* — ta on tööl; hän auttoi minua huoneeni *järjestämisessä* — ta aitas mind mu toa korraldamisel¹ jne.

tässa *maassa* — sel maal

tässa *tapauksessa* — sel juhtumil (parem oleks ka eesti keeles „ses juhtumis“).

Teiselt poolt: nooremalla *iällä* — nooremas eas; hän meni maailmalle — ta läks maailma; hän on toisella *luokalla* — ta on teises (kooli) klassis; hän pääsi luokalta — ta sai järgmisse klassi.

Iseärasusi:

Parta on *piimässä* — habe on piimane,
nenä on *noessa* — nina on tahmane.

Tähenduslikud vahed: kaupungissa — linnas, s. o. mitte maal; kaupungilla — linnas, s. o. mitte kodu, väljas.

Elatiiv (seestütlev).

varma	}	siitä asiasta — kindel selles asjas.
vakuutettu		
siitä syystä, että ..., — sel põhjusel, et ...		
varoittaa <i>siitä</i> — selle eest hoiatada		
hän sai <i>voista</i> neljä markkaa — ta sai või eest ...		
sen <i>vaikutuksesta</i> — selle mõjul.		

Nr. 59.

Allatiiv (alaleütlev).

1. Se kuuluu minulle — kuulub minule (see on minu päralt).
Hän nauraa *minulle* — ta naerab minu üle.
2. Lõhna, maiku jne. tähendades:

¹ Niisugust laialdast mine-sõnade (soome -minen) alalütleva tarvitamist kui see eesti keeles on maad võtnud, soome keeles ei ole; sääl öeldakse selle asemel kas -misesse või väljendatakse seda essa-vormiga: „selle teose lugemisel selgus mulle, et ...“ — lukiessa (lugedes) tätä teosta minulle selvisi, että ...; palutakse nõudmisel ette näidata — pyydetään näyttämään **vaadittaessa**.

vesi tulee *tervalle* — vesi saab tõrva maigu,
 metsä haiskahtaa *simalle* — mets lõhnab mee järele,
 ruoka haisee (maistuu) *pahalle* — toit haiseb (maitseb)
 halvasti,
 ei juhla *juhlalle* tunnu — või: ei juhla *juhlalta* tunnu, v. 60.

Adessiiv (alalütlev).

Hakkaan *kirveellä* — raiun kirvega.

Kuna soome keeles puudub eesti kaasaütlevale (-ga) vastav
 kääne, siis tarvitatakse selle asemel abinõu tähenduses alal-
 ütlevat (-lla) või — harvem — instruktiivi (-in); v. nr. 42.

Kaasasolemise tähenduses tarvitatakse genitiiv + kanssa:
 kävelessäni puhuin ystäväni kanssa — jalutades kõnelesin oma
 sõbraga.

Nr. 60.

Ablatiiv (alaltütlev).

1. *Minusta* tunduu se niin *kummalliselta* — minu meelest tun-
 dub see nii kummaline (imelik) või kummalisena.
 See, kelle meelest näib, tundub jne., on *elatiivis* (-sta),
 see, kuidas tundub, näib jne., on *ablatiivis* (-lta).
 Kala maistui *pahalta* (võrdle nr. 59) — kala maitsis halvasti,
hänestä laulu kuului *rumalta* — tema meelest kõlas laul
 inetumalt.
 vesi haisee *tervalta* (või: *tervalle*) — vesi haiseb tõrva järele.
2. Äiti kätki avaimet *lapsilta* — ema peitis võtmed laste
 eest ära,
pojalta kuoli isä — pojalt suri isa.
minulta puuttuu rahoja — mul puudub raha (rahasid).
3. Lukeminen ei käy *pojalta* — lugemine ei lähe poisil hästi
 korda.
 työ ei valmistu *minulta* — töö ei saa mul valmis.
4. Hän on hyvä *tavoiltansa* — ta on hää oma kommetelt.
 heitä oli *luvultansa* 50 — neid oli arvult 50.

5. Maksoin kymmenen markkaa *metriltä* (meetri eest).
6. Nousin kello *viideltä* — tõusin kell viis.
7. Lieneekö hän päässyt tulemaan *jäiltä* — ei tea, kas ta jääde pärast on pääsnud tulema?
Laulultasi en saa nukutuksi — sinu laulu pärast ei saa ma magama jääda.

Nr. 61.

Abessiivi (ilmaütlevat)

tarvitatakse soome keeles harvemini kui eesti keeles, selle asemel on *ilman* partitiiviga: *ilman rahaa* — ilma rahata; ilman suurempia kustannuksia — ilma suuremate kuludeta.

Ilmaütlev (-tta) esineb vaid teatavais ütlustes: *rahatta, luvatta* (loata); joka *syyttä* suuttuu, se *lahjatta* leppy — kes põhjusest vihastub, see kingituseta lepi (vanasõna).

Suomen kirjakielen kehitys.

Kirjakieli, ollen itsetietoiseen ihmisjärjen tuote, on aina jotain keinotekoista ja sovinnaista, jota ei kansa koskaan ole semmoisenaan puhunut; se eroaa suuremmassa tai pienemässä määrin tavallisesta puhekielestä, varsinkin jos se on niin nuori kuin suomi, joka vasta viime vuosisadan keskivälissä on kehittänyt nykyiseen muotoonsa.

Niinkuin Virossa on Suomessakin kansan kielen kohoaminen kirjakieleksi pidettävä uskonpuhdistuksen seurauksena, joka tapahtui kuudennellatoista vuosisadalla. Turun piispalle Mikael Agricolalle (1508—1557) kuuluu se ikuinen ansio, että hän ensiksi taivutti suomenkielen kirjallisuudessa käytettäväksi, joka siihen aikaan, kielen vielä viljelemättömänä ollessa, ei liene hänelle ollut helppo tehtävä. Aloitettuaan kirjallisen toimintansa *Aapiskirjalla* (1542) hän julkaisi vuonna 1548 pääteoksensa, Uuden Testamentin suomennoksen (*Se Usi Testamenti*), joka painettiin Tukholmassa (*Stokholmis*). Ollen pääasiallisesti Turun murretta sisältää Agricolan kieli kuitenkin

paljon itäsuomalaisiakin aineksia. Sen kautta tuli Länsi-Suomen kieli kohotetuksi hallitsevaan asemaan, jossa se melkein yksinvaltiaana pysyi yhdeksänteentoista vuosisataan asti. Samalla huomautettakoon, että suomi, vironkielen kohtaloon verraten, on alusta lähtien (*algusest saadik*) ollut paljon onnellisemmassa asemassa, koska sen käyttäjät kirjallisuudessa ovat useimmiten osanneet sitä äidinkielenään.

Nojautumalla kansankieleen ovat jo ensimmäisetkin kielen tutkijat suuremmalla ymmärryksellä käsittäneet sen luonteen, eikä suomi ole koskaan joutunut niin kamalalla tavalla muukalaisten runneltavaksi kuin viro Müllerin ja Stahlin aikakaudella. Yhdeksännentoista vuosisadan alkupuolella joutui suomen kirjakieli jonkinlaiseen murroskauteen, joka tunnetaan murrekiistana. Kun muutamat, joiden etupäässä oli *Renvall*, tahtoivat perustaa uuden kirjakielen Länsi-Suomen murteelle, niin toiset taas, erittäinkin *Becker*, pitivät siinä tarkoituksessa itämurretta parempana, joten yhteen aikaan kielessä vallitsi melkoinen sekasotku ja vakaantumattomuus. Tämä kiista päättyi vasta Lönnrotin kautta, joka yhdisti molemmat periaatteet, sillä hänen ansiostaan pääsi Kalevalan kieli, joka on itämurretta, suuresti vaikuttamaan yleisen kirjakielen kehitykseen, varsinkin mitä sanavarastoon tulee. Niinpä nykyinen kirjakieli perustuu kahteen eri murteeseen, länsisuomen ja itäsuomen: muoto-opillisessa suhteessa se nojautuu pääasiallisesti länsimurteeseen, mutta itäsuomi taas on sitä jalostuttanut ja rikastuttanut puhtaammalla ja aitosuomalaisemmalla lauserakenteellaan sekä runsaammalla sanavarastollaan. Tästä lähin on suomenkieli nopein askelin kehittynyt sivistyskieleksi, joka vähitellen tulee murre-eroavaisuuksia suuresti tasoittamaan.

kehitys — arenemine, areng
itsetietoinen — (ise)teadlik
järki (-rjen) — mõistus, aru
keinotekoinen — kunstlik
varsinkin — eriti

sovinnainen — kokkuleppeline,
konventsionaalne
keskivälissä — keskpaigas
kehittyä — areneda
nykyinen — nüüdne, praegune

muoto — kuju, vorm
 seuraus — tagajärg
 piispa — piiskop
 ikuinen — igavene
 ansio — teene
 ensiksi — esimeseks, esiteks
 taivuttaa — painutada
 viljelemätön — harimatu
 helppo — kerge
 tehtävä — ülesanne
 aloittaa — alata
 toiminta (-nnan) — toiming,
 tegevus
 aapiskirja — aabits
 julkaista (-lkaisen) — aval-
 dada
 suomennos — soomekeelne
 tõlge
 painaa — trükkida
 aines [-ksen] — aine, mater-
 jal
 kautta — kaudu
 kohottaa — tõsta
 hallitseva — valitsev
 asema — seisukoht
 melkein — peaaegu
 yksivaltias [-iaan] — ainuva-
 litseja
 asti — kuni
 samalla — ühtlasi
 huomauttaa — tähendada,
 märkida
 suomi — soome keel
 kohtalo — saatus
 verrata [vertaan] — võrrelda
 koska — sest et, kuna

tutkija — uurija
 nojautua — toetuda
 luonne [-nteen] — iseloom,
 laad, loomus
 käsittää — käsitada, aru saada
 kamala — kole, hirmus
 muukalainen — muulane
 runnella [-ntelen] — vigasta-
 da, purustada
 viro — eesti keel
 aikakausi [-kauden, -kautta]
 — ajajärk
 jonkinlainen — mingisugune
 murroskausi — murrangjärk
 -kausi [-kauden, part. -kautta]
 tähendab üldse ajajärku:
*kuukausi, vuosikausi, päivä-
 kausi; vuorokausi* — ööpäev
 kiista — riid, tüli, vaidlus
 etupäässä — eesotsas
 perustaa — põhjendada
 tarkoitus — eesmärk, otstarve
 joten — nõnda et
 valita [-tsen] — valitseda
 sekasotku — segadus
 vakaantumattomuus — välja-
 kujunemattus
 päätyä — lõppeda
 vasta — alles
 yhdistää — ühendada
 periaate — põhimõte
 sillä — sest
 mitä... tulee — mis puutub
 niinpä — nõnda (nimelt)
 muoto-oppi — vormiõpetus,
 morfoloogia

jalo — suursugune	tästä lähin — säält pääle
jalostuttaa — suursugustada	sivistys — haridus, kultuur
aito — eht-	eroavaisuus — erinevus
rakenne[-nteen] — ehitus	tasoittaa — tasandada, ühtlus-
runtas[-nsaan] — rikas, ohter	tada

Süstemaatiline vormiõpetuse ülevaade.

Siinamaani anti soome morfoloogiast (vormiõpetusest) ainult nii palju, kuipalju seda vaja oli sõnakujude lihtseks äratundmiseks. Kuid kui tahetakse ise õigeid vorme moodustada, s. o. soome keelt kõnelda ja kirjutada ilma grammatiliste vigadeta, siis on morfoloogia süstemaatiline ja teadlik tundmine paratamatu, sest vaevalt on loota, et õigete vormide täieline tundmine pika lugemise läbi iseenesest tuleb ja nagu vaistuks muutub. Eestlane olemine on soome keelt õppides sageli koguni kahjuks: just oma läheduse ja suure suguluse tõttu mõjub eesti keel segavalt ja teeb, et eestlane kaldub on oma keele vorme ja iseärasusi üle kandma ka soome keele. Seetõttu eestlased isegi kauaegsest Soomes elamisest hoolimata ei kõnele eesti mõjust puhast soome keelt. Palju vigu tehakse eriti astmevahelduses, mille poolest mõlemad keeled nii mõneski suhtes erinevad.

Ainus abinõu selle vastu on seepärast grammatika teadlik äraõppimine, nii raskena ja igavana kui see peakski tunduma. See on seda soovitam, et alles siis, kui grammatilised vormid on täiesti selged, võib täit keeleilu nautida kunstilises kirjan-duses.

Neile, kellele sõnade muutmine mitte muul teel ei saa arusaadavaks ega jää meele kui ainult enamvähem mehaanilise harjutuse abil, on soovitatav harjutuseks antud sõnu kirjalikult muuta, esialul täielikul kujul kõigis muutevormides. Pääle üldiste seaduste vaja tähele panna väiksemaid erireegleid. Enne kui käsile võtta neid harjutusi, tuletatagu eriti veel kõik astmevahelduse seadused meele ja pandagu tähele, millised käänded on tugevas, millised nõrgas astmes.

Nr. 62.

Astmevahelduse tabel.

Järgmised kahe silbi vokaalide vahel olevad konsonandid alluvad astmevahelduse seadustele.

Kui tugev aste on niisugune:	siis on nõrk aste niisugune:	N ä i t e i d:
-kk- -pp- -tt-	-k- -p- -t-	Kukko (<i>kukk</i>) — kukon (<i>kuke</i>) pappi (<i>preester</i>) — papin rotta (<i>rott</i>) — rotan (<i>roti</i>)
-k- harilikult aga:	kadunud	lukea (<i>lugeda</i>) — luen
1) -lke-	-lj-	kulkea (<i>käia</i>) — kuljen
-hke-	-hj-	rohkenen (<i>julgen</i>) — rohjennut
-rke-	-rj-	järki (<i>mõistus</i>) — järjen
2) -nk-	-ng-	henki (<i>vaim</i>) — hengen
3) -uku-	-uvu-	luku (<i>arv</i>) — luvun
-yky-	-yvy-	kyky (<i>võime, osavus</i>) — kyvyn
-p-	-v-	tupa — tuvan
-lp-	-lv-	halpa — halvan
-rp-	-rv-	arpa (<i>loos</i>) — arvan
-t-	-d-	sota — sodan
-ht-	-hd-	lehti — lehden
-lt-	-ll-	silta — sillan
-mp-	-mm-	kampa (<i>kamm</i>) — kamman
-nt-	-nn-	kanta — kannan
-rt-	-rr-	kerta — kerran

Tähele panna: poika — pojan; aika — ajan; i on j-ks muutunud; aga: aikoa (kavatseda) — aion (ka aijon); reikä (auk) — reiän.

ruoka (toit, roog) — *ruuan*; *raaka* (toores) — *raa'an*,
kulkea — *kuljen*, harvemini *kulen*; samuti: *jälki* — *jäljen*,
 harvemini *jälen*,

pelko (hirm, kartus) — *pelon* (vanemas keeles ka *pelvon*);
hauki — *hauen* (murdeliselt *hauven*, samuti kui harilikult *kauan*
 kõrval esineb murdeliselt *kauvan*).

härkä — *härän*; *nälkä* — *nälän*; *märkä* — *märän* (murdeline
 ja vananenud on „härjän, näljän“).

nahka — *nahan* e. *nahkan*; *viikko* — *viikon* (e. *vihon*).

Nagu eesti keeles, nii ka soome keeles võib astmevaheldus-
 likud sõnad jagada kahte suure liiki: 1) peripidi astmevahel-
 duslikud, 2) vastupidi astmevahelduslikud.

1. Peripidi astmevahelduslikud on:

a) nominatiiv tugeva-astmeline, genitiiv nõrga-
 astmeline:

nominatiiv *rotta* (rott), genitiiv *rotan*

„ *halpa* (odav) „ *halvan*

b) infinitiiv tugeva-astmeline, olevik nõrga-ast-
 meline:

infinitiiv *oppia* (õppida), olevik *opin*

„ *saapua* (saabuda), „ *saavun*

2. Vastupidi astmevahelduslikud on:

a) nominatiiv nõrga-astmeline, genitiiv tugeva-
 astmeline:

nominatiiv *ote* (võte), genitiiv *otteen*

„ *helve* „ *helpeen*

b) infinitiiv nõrga-astmeline, olevik tugeva-ast-
 meline:

infinitiiv *hypätä*, olevik *hyppään*

„ *kelvata* (kõlvata), „ *kelpaan*

Üldiselt esineb astmevaheldus soome keeles palju järjekind-
 lamini ja reeglipärasemalt kui eesti keeles.

H a r j u t u s.

Harjutuseks moodustatagu tugeva-astmelistest vormidest nõrga-astmelised.

a) Tugeva-astmelisest nominatiivist nõrga-astmeline genitiiv: akka (vanamoor), kukka (lill), kaappi (kapp), tapa (viis), hätä, virta (vool, jõgi), virka (amet), pata, suku, laatu (laad), Antti, apu (abi), valta (võim, riik), äiti (ema), kulku (käik), vika, lyhty (latern), rampa, puku (ülikond), kupu (pugu), kupo (kubu), alku, renki (sulane), raaka, laki (seadus), reikä (auk), leuka, kielto, kaupunki, Helsinki, ammatti (amet), ilta (õhtu), kylpy (suplus), pöytä (laud), lanka (lõng). — Näidis: akka — akan.

b) Tugeva-astmelisest infinitiivist nõrga-astmeline olevik: odottaa (oodata), selittää, leppyä, uskaltaa (julgeda), parantaa, aikoa (kavatseda), tahtoa, saapua, murtua, kertoa (jutustada), lentää, tuntua, väentää, kulkea (käia, kulgeda), purkaa (tühjendada, välja laadida, lammutada), unohtaa (unustada), katsahtaa (järsku vaadata), alkaa, onkia (õngitseda), liukua (libiseda), ymmärtää (aru saada), löytää, näyttää, pyrkiä (püüda), pyytää (paluda), lähteä (minna), repiä, kääntää, kääntyä (pöörduda), antautua, käyttäytyä (käituda), polkea (tallata). — Näidis: odottaa — odotan.

V a s t u p i d i s e a s t m e v a h e l d u s e g a s õ n u :

c) Tugeva-astmelisest genitiivist nõrga-astmeline nominatiiv (vastupidine astmevaheldus): peitteen (teki), lähteen (allika), säteen (kiir), lampaan, ihanteen (ideaali), seipään (teiba), puhtaan, tarpeen, kääntein, alkeen (alge), palkeen (lõõtsa), rukiin, pohkeen (sääremarja). — Näidis: peitteen — peite.

d) Tugeva-astmelisest olevikust nõrga-astmeline infinitiiv (lõpp -ta, -tä): etenen, mätänen, vaikenen, lupaan, rupean (hakkan), loittonen (kaugenen), pelkään, kampaan (kammin), tempaan, karkaan, taukoan (lakkan, lõpen), kokoan (kogun), makaan (laman), lepään (leban), lykkään. — Näidis: etenen — edetä.

e) Tugeva-astmelisest olevikust nõrga-astmeline infinitiiv (lõpp -ella, -ellä): riitelen, soutelen, kuuntelen (kuulan päält), väärentelen (võltsin), käántelen, jakelen (jagan välja), esittelen, teeskentelen (teesklen), käsittelen, käyskentelen (käin sageli).

— N ä i d i s : riitelen — riidellä.

Harjutuse võti v. raamatu lõpus nr. 74.

A s t m e v a h e i d u s e p õ h j u s . — Aste oleneb sellest, kas silp, mille alguses on konsonant või konsonandirühm, on lahtine või kinnine.

Silp on l a h t i n e, kui ta lõpeb vokaaliga:

kirk/*ko*, kirk/*koi*-hin, ker/*to*-a, kul/*ke*-nut;

neis sõnavormides on silbid -*ko*-, -*koi*-, -*to*-, -*ke*- lahtised.

Silp on k i n n i n e, kui ta lõpeb konsonandiga:

kir/*kon*, kir/*koi*s-ta, ker/*rom*-me, kul/*jet*-tava;

silbid -*kon*-, -*koi*s-, -*rom*-, -*jet*- on kinnised.

Tugev aste on, kui järgneb l a h t i n e silp: tupa-na, leikitte-len, käänte-let, uskalta-vat.

Nõrk aste on, kui järgneb k i n n i n e silp: tuvas-sa, leikitel-lä, käännel-kää, uskallat-te.

Aga miks on siis niisugustes lahtiste silpidega sõnades nõrk aste nagu *saada*, *säde*, ja vastupidi tugev aste niisugustes kinniste silpidega sõnades: *saatiin*, *säteen*, *hampaasta*, *lupaamme*, *tupaan*?

See johtub sellest, et need silbid enne olid just vastupidiselt kinnised või lahtised: *saadak*, *sädek*; k-st on veel järel nn. aspiratsioon (v. nr. 2). Mis puutub vormidesse *saatiin*, *säteen* jne., siis oli sääl pika vokaali asemel enne kaks silpi: *saati-hin*, *säte-hen*, *hampahasta*, *lupahamme*, *tupahan*, kusjuures siis silbid -*ti*-, -*te*-, -*pa*- olid lahtised. Vahekonsonandi väljalangemisel sulasid mõlemad vokaalid üheks pikaks vokaaliks, kuna aga kord olnud tugev aste edasi püsis.

Sellega seletub niisuguste sõnade päältnäha vastupidine astmevaheldus.

Tähendatagu, et K a l e v a l a keeles niisugused „kokkutõmbamata“ (kontraheerimata) vormid nagu *tultihin*, *hampahan*, *kotihin* jne. on harilikud.

Astmevahelduseta sõnad. — Tähendatagu, et astmevaheldus esineb ainult neis sõnus, kus vahekonsonandi või -konsonandirühma järel olev lühike vokaal satub sõna muutmisel silpi sulgeva konsonandi ette; kui aga sõna muutmisel kōi-gis vormides vahekonsonandi või -konsonandirühma järel püsib pikk vokaal või diftong, siis sõnal astmevaheldust ei ole: *vapaa*, *tal-koo* (talgud), *korkea* (kõrge), *kiinteä* (kindel, kõva), *ylpeä* (uhke), *hyppäys* (hüpe) jne. — üldse aa-, oo-, ea[eä]-, aus [äys]-lõpulised sõnad. Samuti ei ole astmevaheldust sõnus, kus astmevaheldusevõimeline vahekonsonant või -konsonandirühm on kaugel sõna lõpust: *rattoisa* (lõbus), *leppyisä* (leplik), *kymttilä* (küünal) jne.

Ja lõppeks ei ole astmevaheldust sõnul, mil vahekonsonandiks sääl, kus astmevaheldus võiks esineda, on lühikesed (ühelkordsed) konsonandid (välja arvatud k, p, t), nimelt h, l, m, n, r, s, v: *raha*, *kala*, *ruma* (inetu), *kana*, *terä*, *kesä* (suvi), *kova* jne.

Nr. 63.

Käänmine.

Käänded:

Lõpud:

Nominatiiv	nimetav	(kes, mis?)	—
Genitiiv	omastav	(kelle, mille?)	-n
Akusatiiv	sihitav	(kelle, mille?)	-n

Üldised kohakäänded:

Translatiiv	saav	(vanasti: kuhu?, nüüd: kelleks, milleks?)	-ksi
Essiiv	olev	(vanasti: kus?, nüüd: kellenä, millenä?)	-na
Partitiiv	osastav	(vanasti: kust?, nüüd: keda, mi- da?)	-(t)a

v. nr. 68.¹

Sisekohakäänded:

Illatiiv	sisseütlev	(kuhu; kellesse, millesse?)	-(h)an, -(h)in, -(h)on, jne.
Inessiiv	seesütlev	(kus; kelles, milles?)	-ssa
Elatiiv	seestütlev	(kust; kellest, millest?)	-sta

Väliskohakäänded:

Allatiiv	alaleütlev	(kuhu; kellele, millele?)	-lle
Adessiiv	alalütlev	(kus; kellel, milles?)	-lla
Ablatiiv	alaltütlev	(kust; kellelt, millelt?)	-lta
Abessiiv	ilmaütlev	(kelleta, milleta?)	-tta
Komitatiiv	kaasaütlev	(ühes kellega, millega?)	-ne (v. nr. 39)
Instruktiiv	viisiütlev	(kuidas, mil viisil?)	-n (v. nr. 42)

Soome komitatiivi eesti keeles ei ole, sest eesti komitatiiv on teissugune. Instruktiiv esineb ainult üksikuil sõnul, kuigi rohkemal kui eesti keeles (v. nr. 42).

I liik: vokaaltüvelised kahe- ja mitmesilbilised.

Tugevas astmes olevad vormid on parema ülevaatlikkuse pärast kursiiviga trükitud.

	Ainsus.	Mitmus (tunnus i).
Nom. (nimetav) ¹	<i>kirkko</i> kirik	kirkot kirikud
Gen. (omastav)	kirkon kiriku	<i>kirkkojen</i> ehk: <i>kirkkoin</i>

¹ Akusatiiv (sihitav) on siin jäänud nimetamata, sest et see alati on genitiiviga (ainsuses) ja nominatiiviga (mitmuses) ühesarnane.

Part. (osast.)	<i>kirkkoa</i> kirikut	<i>kirkko-j-a</i> kirikuid
Illat. (sisseütlev)	<i>kirkkoon</i> kirikusse	<i>kirkko-i-hin</i> kiriku- tesse
Iness. (seesütlev)	kirkossa kirikus	kirkoissa kirikutes
Elat. (seestütlev)	kirkosta kirikust	kirkoista kirikutest
Allat. alaleütlev)	kirkolle kirikule	kirkoille kirikutele
Adess. alalütl.)	kirkolla kirikul	kirkoilla kirikutel
Abl. (alaltütl.)	kirkolta kirikult	kirkoilta kirikutelt
Transl. (soov)	kirkoksi kirikuks	kirkoiksi kirikuteks
Abess. (ilmaütlev)	kirkotta kirikuta	kirkoista kirikutest
Ess. (olev)	<i>kirkkona</i> kirikuna ¹	<i>kirkko-i-na</i> kiriku- tena
Komit. (kaasaütlev)	(ainsuses ei ole)	<i>kirkko-i-ne[nsa]</i> ühes (oma) kiri- kutega

Instruktiiv (viisiütlevat) sellest sõnast ei tarvitata

Järelikult selles liigis on ainsuses järgmised neli kaasust tugevas astmes: **nominatiiv, partitiiv, illatiiv ja essiiv**, ja mitmuses viis: **genitiiv, partitiiv, illatiiv, essiiv ja komitatiiv**: kirkko, kirkkoa, kirkkoon, kirkkona, kirkkojen, kirkkoja, kirkkoihin, kirkkoina, kirkkoineen.

Kõik muud käanded on nõrgas astmes.

1. Partitiivi lõpp on *-ta*; t on l ü h i k e s e vokaali ees harilikult kadunud; *ea-* (eä-) lõpuliste sõnade partitiiv on *-eata* ehk *-eaa* (*kauhea* — *kauheata* ehk *kauheaa*), *io-* (*iö-*) sõnadel, nagu *ilmiö* (nähtus), aga ainult *-iota* (*-iötä*): *valtiota*, *ilmiöta*; samuti *ia-* lõpulistel sõnadel, nagu *ateria* (söömaaeg, söök), *teoria* jne., on ains. partitiiv *-iaa*: *ateriaa*, *teoriaa*.

3-silbilistel *a-* (ä-) ja *o-* (ö-) sõnadel on ains. partitiiv *-a* ehk *-ta*: *jumala* — *jumalaa* (ehk *jumalata*); *vahinko* (kahju)

¹ Eesti kirjakeeles moodustub essiiv ikka genitiivi järele ja on sellepärast sageli nõrgas astmes, näit.: „pojana, jõena, lehmana“.

— *vahinkoa* (ehk *vahinkota*); *ystävää* ehk *ystävätä*; samuti 4-silbilistel a-sõnadel, kui kolmanda silbi vokaal on lühike: *runoilja* (luuletaja) — *runoiljaa* e. *runoiljata*.

2. Illatiivi lõpp on esialgselt olnud *-sen*, millest sai *-hen*, siis e sarnastus h ees oleva vokaaliga; lühikese vokaali ees on h kadunud, pika ja diftongi ees püsib; näit. (jalkasen — jalkahen — jalkahan —) *jalkaan*; mitm. *jalkoihin* (jalgadesse); aga: isä — mitm. illatiiv (isihin =) *isiin*.

Nõnda deklioneeruvad kõik kahe- ja mitmesilbilised sõnad, mis lõpevad vokaaliga, välja arvatud 1) e-lõpulised, nagu *lähde* (allik), 2) need i-lõpulised sõnad, millede genitiivi lõpus on i asemel e, näit.: järvi — *järven*, leski — *lesken* jne.

Miski muu ei tee selles liigis raskusi kui m i t m u s, eriti kaks sellele käänat, nimelt **partitiiv** ja **genitiiv**.

a- ja ä-sõnad.

Kahesilbilised:

a-sõnad: 1) *poika* (mitmuses a + i = i) — mitm. partitiiv *poikia*; genit. *poikien* (ehk *poikain*); illatiiv *poikiin*; allat. *pojille* jne.

2) *jalka* (a + i = oi, kui esimeses silbis on a, e või i) — part. *jalkoja*, gen. *jalkojen* ehk *jalkain*, illat. *-lkoihin*, allat. *-loille*. Samuti: *sana*, *leuka* [leuan], *ranta* [rannan], *laiska* [laiskan], *virta* [virran] — vool, jõgi; ka 4-silbilised *tóhtorinna*, *professorska* (professori proua), sest et kaasrõhk 3-ndal (eelviimsel) silbil teeb nad kahesilbiliste taoliseks.

ä-sõnad: *härkä* — *härkiä*, *härkien* ehk *härkäin*, *härkiin*, *härille*. Samuti: *märkä*, *silmä*.

Mitmesilbilised:

3-silbilised a- (ä-) sõnad: *mansikka* — *mansikoita* ehk *mansikkoja*, *mansikoiden* ehk *mansikkojen*, *mansikkoihin*, *mansikoille*.

Tähelepanna: Mitmuse partitiiv ja genitiiv on neis juhtumeis, kus niihästi t-ga kui t-ta lõpud on võimalikud, t- ja d-lõpu puhul nõrgas astmes: *mansikoita*, *mansikoiden*, ja t-ta

lõpu puhul tugevas astmes: *mansikkoja*, *mansikkojen*. Samuti: *lusikka*, *kynttilä*, *pappila* jne.

Mitmuse i eel on tüve lõpp-a (-ä) o-ks (ö-ks) muutunud niisuguseil mitmesilbilisil sõnul, mil eelviimses silbis on i (nagu *lukija*) või lõppvokaali ees on kaks konsonanti (nagu *leiviskä* — *leisik*) või kahekordne konsonant (nagu *mansikka* — *maasikas*), samuti ka sõnas *tavara* (kaup): *lukijoita*, *leivisköitä*, *mansikoita*, *tavaroita*.

Kõigil muil niisuguseil mitmesilbilisil a- (ä-) sõnul on mitmuse i ees lõppvokaal kadunud, harvemini o-ks (ö-ks) muutunud: *matala* — *matalia* (ja *mataloita*); *matalien* ehk *matalain* (harva *mataloiden*); *matalille* (ja *mataloille*); samuti: *ankara* (vali, range) ja *avara*, *omena* (õun), *peruna* (kartul).

Lõppvokaal on mitmuse i ees ikka kadunud sõnadel, millede tüvelõpp on -ma (-mä), -va (-vä), -mpa (-mpä), -isa (-isä), näit. *sanoma*, *tuleva*, *saava*; *parempi* (tüvi *parempa*-), *kuuluisa*; ka kahesilbilistel, nagu *luoma*, mitm. partit. *sanomia*, *tulevia*, *parempia*, *kuuluisia*, *luomia*, *saavia*, genit. *tulevien* e. *tulevain*, *sanomien* e. *sanomain*, *parempien* e. *parempain*, *kuuluisien* e. *kuuluisain* jne., allat. *sanomille*, *tuleville*, *paremmille*, *kuuluisille*, *saaville* jne.

ja- (*jä*-) sõnad (-*a*ja, -*o*ja, -*u*ja, aga mitte -*i*ja):

puhuja (kõneleja) — *puhujia* (ja -*joita*), -*jien*, -*jain*, [-*joiden*], -*jille* (-*joille*). Samuti: *rakentaja* (ehitaja), *pihlaja* (pihlakas); ka kahesilbilised: *tuoja*, *saaja*.

ia- ja *ija*- (*ijä*-) sõnad:

asia — *asioita*, *asioiden* e. *asiain*, *asioihin*, -*oille*; *tekijä* — -*jöitä*, -*jöiden* e. -*jäin*, -*jöihin*, -*jöille*.

Võõrkeelsed *ia*-sõnad:

teoria — *teorioja*, *teoriojen* e. *teoriain*, -*oihin*, -*oille*; ka *teorioita*, -*oiden*.

i-sõnad:

2-silbilised: *pappi* (kirikuõpetaja) — *pappeja*, *pappien* e. *pappein*, *pappeihin*, *papeille*; samuti: *kuvernööri* (lõpu-eelmine silp pikk).

3-silbilised: *tyunnyri* — *tyunnyreitä*, -rien ehk -rein, -reille; samuti: *tohtori*, *professori*, *paperi*; *kaupunki* — *kaupunkija*, *kaupunkien*, -nkeihin, -ngeille.

-ai: *tiistai* (teisipäev); ains. partit. *tiistaita*, illat. *tiistaihin*; mitm. genit. *tiistaiden*; muud mitm. obliikvakäänded langevad ainsuse omadega ühte: *tiistaita*, *tiistaihin*, *tiistaille* jne.¹

o (ö)- ja u (y)-sõnad:

2-silbilised, nagu *kirkko*; samuti *luku*, *pöllumö* (öökull); ka

4-silbilised: *lukemisto* (lugemik), *mietiskely* (mõtiskelu).

3-silbilised *aurinko* (päike) — *aurinkoja* (e. -ngoiden); *aurinkojen* (e. -ngoiden), -nkoihin, -ngoille; samuti: *tasanko*, *ylänkö* (kiltmaa), *luettelo*.

-io (-iö): *kallio* — *kallioita*; *kallioiden* ehk *kallioin*, -oihin, -oille; samuti: *ilmiö*, *valtio*.

Muude käänete moodustamine pää-käändeist.

Ruumi säästmiseks antakse käänmise liikide ehk käändkondade käsitlemisel ainult p ä ä k ä ä n d e d. Kui need teab, siis võib nende järele õigesti moodustada kõik teised käänded.

Ainsuses on pääkäänded: nominatiiv (kes), genitiiv (kelle), partitiiv (keda) ja illatiiv (kellesse), mitmuses genitiiv, partitiiv, illatiiv ja allatiiv või inessiiv.

Kui ains. illatiiv ei ole antud, siis moodustub see lihtselt ains. genitiivi järele selle lõppsilbi vokaali pikendamisega: lapsi gen. *lapsen*, illat. *lapseen* (lapsesse).

ttu (tty)- ja tu (ty)-partitsiipide käänmine:

saatu — *saadun*, *saatua*, *saatuun*, *saatuna*, *saadulle* jne., mitm. *saatujen*, *saatuja*, *saatuihin*, *saatuina*, *saadulle* jne. (nii

¹ Nii on alati, kui ainsuse nominatiiv lõpeb i-lõpulise diftongiga: välja arvatud nominatiivis ja genitiivis, langevad kõigis muus käändes ainsuse ja mitmuse vormid ühte; näit. sõnad *koi*, *voi* (v. II liik).

2-silbilised nagu *syöty, tuotu*); *annettu* — *annetun, -ttua, -ttuun, -ttuna, -tulle, -ttujen, -ttuja* e. *-tuita, -ttuihin, -ttuina, -tuille* jne. (nii 3-silbilised); *kirjoitettu* — *-tetun, -tettua* jne.; mitm. *-tettujen, -tettuja* (nii 4-silbilised); *käsitelty* — *käsitel-lyn, -ltyä, -ltyyn, -ltyinä, -llylle* jne., mitm. *-ltyjen, -ltyjä, -ltyhin, -ltyinä, -llylle* jne. (nii ltu- ja lty-lõpulised partitsiibid, nagu *lueteltu, esitelty*).

N ä i d e :

Ainsus.

Mitmus.

Nom. vika

Part. *vikoja*Part. *vikaa*Genit. *vikojen* e. *vikain*Illat. *vikaan*Illat. *vikoihin*

Illatiivi lõpposa *-an, -en, -in* jne. (mõnedel sõnatiüüpidel ka *-sen*) asendamine *na-lõ-puga* annab essiivi: *vikana*.

Essiivi saab illatiivist, kui lõpp *-hin* [*-in*, kui *h-d* ei ole] ära jätta ja selle asemele panna *-na* (*vikoina*), komitatiivi, kui *-ne[nsa]*: *vikoinensa* e. *vikoineen*.

Genit. *vian*.Allatiiv: *vioille*

Kõik ülejäänud käänded moodustuvad genitiivi järel: *viassa, vialle, vialla, vialta* jne.

Kõik muud mitmuse käänded moodustuvad allatiivi järel.

Ka mitmuse nominatiiv moodustub ainsuse genitiivi järel: *viat*.

Harjutuseks deklioneerida:

luku, niitty, eno, sovinto (kokkulepe), *ansio* (teene), *ranta, lattia* (põrand), *runoilija* (luuletaja), *taika* (nõidus), *oppi* (õpetus), *perintö* (pärandus), *märkä, puhuja, tupa, korkea, mansikka, virta, pirtti* (talutuba), *renki* (sulane), *tapettu, nähty, kirjoitettu, esitelty*.

II. Ühesilbilised (*maa, suo, suu, työ, syy, koi, voi*).

Ains. partitiiv ikka *-ta*: *maata, suota, suuta, työtä, voita*.

Ains. illatiiv *-han, -hen, -hon* jne.: *maahan, suohon, suuhun, työhön, syyhyn, voihin*.

Mitmuse i ees diftongide ja pikkade vokaalide asemel lühikesed vokaalid: *maissa* (maades), *soissa* (soodes), *suissa*, *koissa*, *syissä*, *voissa*.

Mitm. partit. ja genit.: *maita*, *soita*, *töitä*, *voita* jne., *maiden* ehk *maitten*, *samuti* *soiden*, *suiden*, *töiden*, *syiden*.

ii-ga ja i-lõpulise diftongiga (*äi*, *oi* jne.) lõpvail sõnul on mitmuse käänded pääle nominatiivi ja genitiivi ühesarnased: *pii* (tulekivi, ränikivi) — *piitä* (piid ja piisid), *koille* (koile ja koidele).

Harjutuseks: *tie*, *puu*, *vyö*, *kyy* (madu), *pyy*.

III. i-sõnad, millede ains. genitiiv on *-en* (näit. *joki* — *joen*).

Ainsus.

1. Nom. *joki* (jõgi)
- Genit. *joen*
- Part. *jokea*
- Illat. *jokeen*

Mitmus.

- Part. *jokia*
- Genit. *jokien* e. *jokein*
- Illat. *jokiin*
- Allat. *joille*.

Kui mitm. partitiiv on *ia*-(*ä*)-lõpuline, siis mitm. illatiiv on *-iin*: *jokia* — *jokiin*.

Kahetüvelised¹.

2. Nom. <i>saari</i> (saar)	Genit. <i>saarien</i> e. <i>saarten</i> .
Genit. <i>saaren</i>	Partit. <i>saaria</i>
Partit. <i>saarta</i>	Illat. <i>saariin</i>
Illat. <i>saareen</i>	Allat. <i>saarille</i> .

Nõnda deklioneeritakse sõnad, millede lõpp-i ees on *h*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*: *riihi* (rehi), *kieli*, *mieli*, *niemi*, *tyyni* (vaikne), *nuori* (noor), *juuri*, *kuusi* (kuusk) jne.

Pandagu tähele, et siiakuuluvail kahetüvelisel sõnul on kaks mitmuse genitiivi: üks vokaaltüveline — *saarien*, *nuorien*, *juurien*, *kielien* jne., teine konsonanttüveline — *saarten*, *nuorten*, *juurten*, *kielten*. Samuti kahetüveline on see järgnevail tüüpi-del (*uusi*, *kuusi*, *lapsi*).

¹ Kahetüvelised sellepärast, et neil üks tüvi lõpeb vokaaliga (saare-) teine konsonandiga (saar-) Ains. partitiiv on alati konsonanttüveline (saar-ta).

uni — unen, unta, uneen — unien, unia, uniin, unina, unis-
unessa jne. sa jne.

Samuti: *meri, veri*. Mõlemad sõnad on ä-sõnad (*meressä, veressä*), ainult sõnast *veri* on üks kääne a-ga, ains. partitiiv — *verta*. Sõnal *lumi* [lumen] on ains. partit. *lunta*, mitm. genit. *lumien*, part. *lumia*. Sõnul *meri, veri* on ten-lõpuline mitm. genit. haruldane ja enam teoreetiline.

Ainsus.

Mitmus.

uusi — gen. <i>uuden</i> , part. <i>utta</i> ill. <i>uuteen</i> essiiv <i>uutena</i>	gen. <i>uusien</i> (e. <i>uutten</i>), part. <i>usia</i> <i>uusiin, uusina, uusille</i> jne.
käsi — käden, kättä, käteen, kätenä, kädessä	<i>käsien</i> (e. <i>kätten</i>), <i>käsiä, kä-</i> <i>siin, käsinä, käsissä</i>
varsi — varren, vartta ill. <i>varteen</i> essiiv <i>vartena</i>	<i>varsien</i> e. <i>vartten</i> , <i>varsia, var-</i> <i>siin, varsina, varsille</i>
kansi (kaas) — kannen, kantta ill. <i>kanteen</i> essiiv <i>kantena</i>	<i>kansien</i> (e. <i>kantten</i>), <i>kansiä,</i> <i>kansiin, kansina, kansille</i>

Nagu *uusi*, nõnda ka *vuosi* (aasta), *köysi* (köis).

Nagu *kansi* nii ka *kynsi* (küüs), *länsi* (lääs).

Nagu *käsi*, ka *vesi* [veden].

Nagu *varsi*, ka *hirsi* (palk), *pursi* (paat, laev).

Mõnedel kahetüvelistel on kaks essiivi, üks vokaaltüveline, teine konsonanttüveline, näit. sõnast *vuosi* (aasta) — essiiv *vuotena* ja *vuonna* (tulnud vormist „vuot-na“). Samuti: *täysi* (täis) — *täytenä* ja *täynnä*; — *lapsena* (ja *lasna*); *tyynenä* (ja *tyynnä*), *pieni* (väike) — *pienenä* (ja *piennä*), *nuori* — *nuorena* (ja *nuorna*).

Lühemad essiivid esinevad harilikult ainult teatavais ühen-
deis (enamasti ajalises tähenduses), ka luulekeeles: *tänä*
vuonna (sel aastal), *lasna* ollessani (mu lapsepõlves), *täynnä*
(täis) (adverbi tähenduses).

lapsi — lapsen, lasta, lap- lapsien e. lasten, lapsia, lap-
seen, essiiv: lapsena e. siin, lapsina, lapsille
lasna

Veitsi (nuga) — veitsen, veistä, veitse, veitsenä, veit-
sessä, veitselle — veitsien e. *veisten*, veitsiä jne.

yksi — yhden, yhtä, yhteen, yksien (yhten), yksiä, yksiin,
yhtenä, yhdelle yksinä, yksille.

Samuti *kaksi*.

IV. l-, n-, r- ja t-lõpulised sõnad.

Eelmärkus: kahes eelnevas käändkonnas (I, III) on ainsuse nominat., partit., genit., illat. ja essiiv ja mitmuse partit., genit., illat, ja essiiv ikka tugevas astmes, kuna muud käänded on nõrgas. Järgnevais käändkondades on see peaaegu vastupidi.

Nõrgas astmes on harilikult ainult kaks kääned: ainsuse nominatiiv ja partitiiv ja mõnel sõnatüübil ka veel ainsuse essiiv ja mitmuse genitiiv, mis viimased siis on paralleelvormides ühtlasi ka tugevaastmelised.

Eelmistes käändkondades oli nominatiiv tugeva- ja genitiiv nõrgaastmeline (*seppä — sepän*); järgnevais on vastupidi nominatiiv nõrga- ja genitiiv tugevaastmeline (*ruis — rukiin; tytär — tyttären*).

See päältnäha vastoluline nähtus seletub sellega, et neis sõnatüüpides on nominatiivi lõppsilp kinnine ja vastav genitiivisilp lahtine: *ruis* (rukis) — gen. *rukiin* (enne „ruki-hin“), *tytär* — *tyttären*.

Ainsus.

- tytär** — gen. *tyttären*,
part. *tytärtä*
illat. *tyttären*
essiiv *tyttärenä*
allat. *tyttärele* jne.

Mitmus.

- gen. *tyttärien* e. *tytärten*
tyttäriä
tyttäriin
tyttärinä
tyttärille jne.

Samuti: *manner*¹ [manteren], *kannel*¹ [kantelen], *taival*¹ [taipalen].

2. sydän — gen. sydämen	gen. sydämien e. sydänten
part. sydäntä	sydämiä
illat. sydämeen	sydämiin
essiiv sydämenä	sydäminä
allat. sydämelle	sydämille
vaikutin — (mõjur, motiiv)	
gen. vaikuttimen	gen. vaikuttimien e. vaikuttinten
part. vaikutinta	vaikuttimia
illat. vaikuttimeen	vaikuttimiin, vaikuttimina
essiiv vaikuttimena	vaikuttimille

Samuti: *laidun* [laitumen] karjamaa; *avain* [avaimen] vöti; *asujain*[-men] elanik; *alaisin* [alaisimen] alasi; *jäsen* [gen. jäsenen] liige; *joutsen*[-enen] luik.

Erand: *lämmiin* (soe) — *lämpimän*, *lämmintä*; mitm. *lämpimien* (e. -mäin, e. lämminten), *lämpimiä*.

Siia kuuluvad in-lõpulised superlatiivid:

suurin (suurim) — suu-	suurimpain (suurinten)
rimman,	suurimpien, suurimpia
suurinta e. suurimpaa	suurimpiin, suurimpina, suu-
suurimpaan, suurimpana,	rimmissa
suurimmassa	

Samuti: *pienin* [pienimmän] (kõige väiksem, väikseim), *korkein* (kõige kõrgem, kõrgeim).

3. ton-(tön-)sõnad:

onneton (õnnetu) — onnet-	onnettomien e. -main e. onne-
toman, onnetonta	tonten, -ttomia
ill. onnettomaan	onnettomiin, onnettomina, on-
essiiv onnettomana e. onne-	nettomille
tonna	

¹ Nominatiiv ka *mantere*, *kantele*, *taipale*, millisel kujul need sõnad kuuluvad VI käändkonda.

Samuti: *viaton* (süütu); *kieletön* (keeletu); *olematon*; *selitämätön* (seletamatu); *tuntematon* (tundmatu); *sydämetön* (südametu).

4. nen-sõnad:

ihminen — ihmisen, ihmistä ihmisien e. ihmisten, ihmisiä
 ill. ihmiseen ihmisiin, ihmisinä
 essiiv ihmisenä ihmisille

Samuti: *toinen*; *suomalainen*; *ihmeellinen* jne.

5. ut-(yt-)sõnad:

lyhyt — lyhyen, lyhyttä lyhyiden e. lyhytten
 ill. lyhyeen lyhyihin, lyhyinä
 essiiv lyhyenä e. lyhynnä lyhyille

Samuti: *neitsyt* (neitsi); *kuuhut* (kuuke); *päivyt* (päevake, päike).

6. as(äs)-lõpulised järgarvud:

kolmas — kolmannen, kolmatta kolmansien, kolmansia
 kolmanteen, kolmantena kolmansiin, kolmansina
 kolmannelle kolmansille

Samuti: *neljäs*, *viides*, *kuudes*, *seitsemäs*, *kymmenes* (genit. *kymmenennen*), *sadas*, *tuhannes*, *miljoonas*.

s-sõnade alla kuulub ühe erijuhtumina veel sõna *mies* — *miehen*, *miestä*, *mieheen*, *miehenä* jne., mitm. *miehien* e. *miesten*, *miehiä*, *miehiin*, *miehinä*, *miehille* jne.

V. s-sõnad.

1. as-, is-, os- ja es-sõnad: *jänis* (jännes); *rikos* (kuritöö, roim).

Samuti: *varis*

jänis — jäniksen, jänistä jäniksien e. jänisten, jäniksiä
 ill. jänikseen jäniksiin, jäniksinä
 essiiv jäniksenä jäniksille

us-(ys-)sõnad on kaht liiki: a) need, millede genit. on -uksen(-yksen), b) need, millede genit. on -uden(-yden).

2. -us [-uksen]; siiakuuluvad sõnad tähendavad olendeid või esemeid: *vanhus* — vanamees, rauk; *sormus* — sõrmus, või on moodustatud verbidest; luvata — *lupaus* (lubadus); väsyä — *väsymys* (väsimus).

vanhus — -uksen, vanhusta -uksien e. -usten, -uksia
 ill. — -ukseen -uksiin, -uksina
 essiiv. — -uksena -uksille
 allat. — -ukselle

Samuti: *sormus*, *katumus* (kahetsus), *kehys* (raam), *kirjoitus*, *selitys* (seletus).

3. us-(uden-), ys-(yden-) ja uus-(uuden-), yys-(yyden-) lõpulisel noomenid on abstraktmõisted, mis on moodustatud omadus- ja nimisõnadest: *rakas* — *rakkaus* (armastus); hyvä — *hyvyys* (häämus).

rakkaus — rakkauden, rak- rakkauksien e. -usten, -uksia
 kautta
 ill. rakkauteen -uksiin, -uksina
 essiiv rakkautena
 rakkaudelle jne. -uksille jne.

Samuti: *rikkaus* (rikkus), *pimeys* (pimedus), *suuruus*, *kylmyys*, *kansallisuus* (rahvus), *onnettomuus* (õnnetus), *kärsivällisyys* (kannatlikkus), *sydämettömyys* (südametus).

VI. Kontraheeritud (kõndelised) tüved.

Need on niisugused, kus kahe vokaali vahelt konsonant on välja langenud, mille järele mõlemad vokaalid on sulanud üheks pikaks vokaaliks. See väljalangenud konsonant on **h**, näit. enne *sätehen* (nagu veel Kalevala ja üldse luulekeeles) — nüüd *säteen*; *saappahan* — *saappaan*; *kirves* — gen. (*kirvesen* — *kirvehen* —) *kirveen*; samuti: *vieras* — gen. (*vierasen* — *vierahen* — *vierahan* —) *vieraan*. Astmevahelduse puhul on neil nominatiiv nõrgas, genitiiv tugevas astmes.

Illatiivis on ainsuses *-seen*, mitmuses *-siin*.

Seetõttu on neil genitiivis pikk vokaal: *säteen*, *kirveen*, *vieraan*, *kauniin* jne.

1. e-sõnad (gen. -een):

tarve — tarpeen, tarvetta	tarpeiden e. tarvetten, tarpeita
tarpeeseen, tarpeena,	tarpeisiin ¹ , tarpeina
tarpeessa	tarpeissa

Samuti: *liike* [liikkeen] — liikumine, äri; *lähde* [-hteen] — allik; *säde* [säteen] — kiir; *ihanne* [ihanteen] — ideaal; *huone* [-een] — tuba; *kirje* [kirjeen] — kiri.

Siia kuulub ka *kevät* (kevade) — *kevään*, *kevättä*, *kevääseen*, *keväänä*, *keväällä* — *keväiden* (e. *keväitten*), *keväitä*, *keväisiin*, *keväinä*, *keväillä* jne.

2. as-, es-, is-sõnad (genit. -aan, -een, -iin):

saapas — saappaan, saa-	saappaiden e. saapasten, saap-
pasta	paita
saappaaseen	saappaisiin, saappaina
saappaana	saappaissa

Samuti: *hammas* [hampaan], *seiväs* [seipään] — teivas, *kuningas* [-nkaan]; *ies* [ikeen] — ike.

kaunis — kauniin, kaunista	kauniiden e. -niitten e. kaunis-
-iiseen, -iina	ten e. kauneita e. kauniita
	illat. kauniisiin e. -neisiin
	essiiv kauniina e. kauneina
	allat. kauniille e. kauneille

Samuti: *valmis*, *ruis* [rukiin] (rukis), *nauris* (naeris).
nyt-(nyt-)partitsiibid:

saanut — saaneen, saanutta	saaneiden e. -tten, saaneita
saaneeseen, saaneena	saaneisiin, saaneina
saaneessa	saaneissa

Samuti: *syönyt*, *lukenut*, *määrännyt*.

¹ siin-lõpu asemel esineb ka -hin: tarpeihin, saappaihin jne.

Koondeliste sõnade liiki kuuluvad ka niisugused kahesilbilised, mis lõpevad pika vokaaliga: *vapaa* (vaba), *leikkuu* ([vilja]lõikus), *makuu* (lamamine, pikutamise), *Porvoo* (Porvo linn).

<i>vapaa</i> —	vapaan, vapaata	vapaiden e. -aitten, vapaita
	vapaaseen, vapaana,	vapaisiin, vapaina
	vapaassa jne.	vapaille

Harjutuseks deklinaeri: nuori (III, 2); hedelmätön (viljatu) (IV, 3); tiehyt (IV, 5); kirjallisuus (V, 3); varis (V, 1); vaikutin (mõjur, tegur, mõjuv põhjus, motiiv) (IV, 2); sukulainen (IV, 4); luottamus (usaldus) (V, 2); lude (lutikas) (VI, 1); vuosi (III, 2); pengeri [penkeren] (peenar, vall, perv, järsk äär) (IV, 1); kude (VI, 1); piennar (IV, 1); tähyt (täheke) (IV, 5); ruis (VI, 2); peloton (kartmatu) (IV, 3); Horatius (V, 2); teollisuus (tööstus) (V, 3); kangas (VI, 2); vaate (riie) (VI, 1); kirjoittanut (VI, 4); sivistynyt (haritud) (VI, 4); kuudes (IV, 6); tuhannes (IV, 6).

Nr. 63 a.

Possessiivsed sufiksid (-ni, -si, -nsa jne.).

Nr. 13-ndas öeldu täienduseks toonitatagu, et -ni, -si, -nsa jne. liitub ainsuse nominatiivis ja genitiivis ja mitmuse nominatiivis alati tugevaastmelisele tüvele.

Nom. käsi + ni = **käteni** (minu käsi), sest tugev aste sõnast *käsi* on „käte-“, nagu see nähtub illatiivist *käteeni* (kätte).

Gen. käden + ni = **käteni** (minu käe)

Mitm. nom. kädet + ni = **käteni** (minu käed)

sen tähden, aga *minun tähteni* (minu pärast); *kuullen* (kuuldes), aga *sinun kuultesi*.

Järelikult possessiivse sufiksiga on need kolm käänat täiesti ühesugused, ainult mõtte järele ja lauseühendusest võib aru saada, missugune neist käändeist on mõeldud.

jalkasi tähendab siis 1) sinu jalga, 2) sinu jala, 3) sinu jalad; *miehensä* „ 1) tema mees, 2) tema mehe, 3) tema mehed.

Praktiliseks näpunäiteks öeldagu, et I, II ja III, 1. käändkonna sõnadel nende kolme käände puhul -ni, -si jne. liitub ains. partitiivi tüvele (joki, partit. joke/a — *jokemme*); lakki (kübar) — lakki/a: *lakkinsa*); III, 2, IV, V ja VI sõnadel, mil nominatiiv on nõrgaastmeline, ikka tugevaastmelise tüve, s. o. genitiivi külge (saari — saare/n, *sauremme*, lapsi — lapse/n, *lapseni*, tytär — tyttäre/n, *tyttärenne*, rikos — rikokse/n, *rikoksesi*, sukulainen — sukulaisen, *sukulaisemme*); us- (ehk uus-) sõnadel, millede gen. on -uden (-uuden), on d asemel nimetatud kolmes käändes t: rakkauden, aga *rakkauteni* 1) minu armastus, 2) minu armastuse, 3) minu armastused.

Kõik muud käänded saavad -ni, -si, -nsa jne. külge ilma ühegi muutuseta: *isälleni* (minu isale), *kättäsi* (sinu kätt), *kädessämme* (meie käes), *rakkaudestansa* (oma armastusest).

Illatiivi lõpp -n kaob possessiivse sufiksi külgeliitumisel: *käteeni* + ni = *käteeni* (mitte „käteenni“), samuti *käteesi* (= sinu kätte), *käteensä*, *käteemme*, *käteenne*.

Kui ains. illatiiv erineb ainsuse partitiivist ainult n-lõpu tõttu, siis on -ni, -si, -nsa jne. külgeliitumisel ka need käänded ühesarnased:

Partitiiv jalkaa + si = *jalkaasi* — su jalga (mida?)

Illatiiv jalkaan + si = *jalkaasi* — su jalasse (kuhu?)

Kui ains. partitiiv on ta-(tä-)lõpuline, siis ühtelangemist ei ole: partit. *kättäsi* (su kätt), illat. *käteesi* (su kätte).

-ksi + ni (-si, -nsa jne.) = *kseni*, -ksesi, -ksensa e. -kseen: *ystäväksi* (sõbraks), aga: *ystäväkseni* (minu sõbraks), *ystäväksesi*, *ystäväksensä* e. *ystäväkseen*, *ystäväksemme*, *ystäväkseen*; *vaimokseen* (oma naiseks).

Nom. rikkaus (rikkus) — *rikkautensa* (tema e. nende oma rikkus)

Gen. rikkauden — *rikkautensa* (oma rikkuse)

Part. rikkautta — *rikkauttaan* (oma rikkust)

Illat. rikkauteen — *rikkauteensa* (oma rikkusesse)

Ess. rikkautena — *rikkautenansa* e. -utenaan

Allat. rikkaudelle — rikkaudellensa e. -delleen
 Transl. rikkaudeksi — rikkaudeksensa e. -dekseen jne.

M i t m u s.

Nom. rikkauDET — rikkautensa (oma rikkused)

Gen. $\left\{ \begin{array}{l} \text{rikkauksien} \\ \text{rikkausten} \end{array} \right. - \left\{ \begin{array}{l} \text{rikkauksiensa} \\ \text{rikkaustensa} \end{array} \right. \quad (\text{oma rikkuste})$

Part. rikkauksia — rikkauksiensa e. -iaan (oma rikkusi)

Illat. rikkauksiin — rikkauksiinsa (oma rikkustesse).

H a r j u t u s. Muuda kõigis käändeis: virka [viran] (amet) ja virkanne (teie amet) I; tuttavuus [-uuden] ja tuttavuus + -mme (meie tutvus); aika [ajan] ja aikansa; rikkauteni (minu rikkus); ystävyys [-yyden] ja ystävyytensä (tema, oma sõprus); hammas ja hammas + nne; ihanne [-nteen] (ideaal) ja ihanne + -nsa; apulainen (abiline) + -ni; mies + -nsä.

Nr. 64.

Võrdlusastmed.

Algvõrre (positiiv): *iso* — suur

Keskvõrre (komparatiiv) — *isompi* — suurem

Ülivõrre (superlatiiv): *isoin* — kõige suurem (lõpp -in)

-*mpi* ja -*in* liituvad ikka g e n i t i i v i tüve külge:

suuri — [suuren] *suurempi*; rakas — [rakkaan] *rakkaampi*;

iloinen — [iloisen] *iloisempi*.

Näiteid:

-a (-ä) + -mpi = -empi	tarkka — <i>tarkempi</i> (terasem)
aga ainult 2-silbilistes.	märkä — <i>märempi</i> (märjem)

aga: matala — *matalampi*, sest sõna on 3-silbiline.

-i	+ -in
-e	+ -in
-a (-ä)	+ -in

}= in

matala — *matalin* (kõige mada-
lam)

märkä — *märin* (kõige märjem)

suuri — (suure+in) *suurin* (kõige suurem)

siisti — (siisti + in) *siistein* (kõige puhtam)
 kaunis — (kaunii + in) *kauniin* e. *kaunein* (kõige ilusam)
 onneton, -*ttomampi*, -*ttomin* (gen. -*ttomimman*)
 uusi, *uudempi*, *uusin* (gen. -*simman*).

Iseärasusi.

hyvä (hää) — { parempi [paremman]
 paras [parhaan] e. *parhain* (kõige parem)
 paljon — *enempi* — *enin* (kõige enam)
 pitkä — { *pidempi* — *pisin* (kõige pikem)
 pitempi
 moni } — mitu, palju, *useampi* — *usein* (kõige sagedam).
 usea }
useat ihmiset — paljud inimesed
useammat ihmiset — suurem hulk, enamjagu inimesi
useimmat ihmiset — suurim hulk, enamik inimesi
usein on ka adverb tähenduses „sageli“.

Võrdlusastmete deklinatsioon.

suurempi, part. *suurempaa*, gen. *suuremman* (tugev aste:
 suurempa- nõrk: suuremma- I tüübi järele)

suurin, part. *suurinta* [ka: -impaa], ill. *suurimpaan*, ess.
suurimpana, gen. *suurimman* (edasi nagu *suurempi* I tüübi
 järele, v. lk. 124).

siisti (puhas)

Komparatiiv.

Nom. *siistimpi* (puhtam)
 Gen. *siistimmän*
 Part. *siistimpää*
 Illat. *siistimpään*
 Iness. *siistimmässä*
 jne.

Superlatiiv.

siistein (ka *siistin*)
siisteimmän (*siistimmän*)
siisteintä (e. -eimpää)
siisteimpään (*siistimpään*)
siisteimmässä (*siistimmässä*)
 jne.

i-tüveliste (-lõpuliste) sõnade superlatiivis tarvitatakse
 -i- asemel -ei- superlatiivi eraldamiseks komparatiivist, kuid

ei-liste vormide kõrval esinevad ka i-lised vormid, eriti kõnekeeles, mistõttu need ühte satuvad komparatiivi vormidega, välja arvatud ainsuse nominatiivis ja nta-(intä-) lõpulisel partitiivis.

Harjutus. Kirjuta võrdlusastmed sõnadest *outo* (võõras), *kamala* (kole), *köyhä* (vaene), *korkea* (kõrge), *laiska*, *kova*, *kallis*, *selvä*, *luja* (tugev), *ihmeellinen* (imelik), *levoton* (rahtu).

Adverbid.

Lõpp -sti liitub ikka genitiivitüve külge:

suuri[-ren] — *suuresti*; kaunis[-iin] — *kauniisti*;

vilkas[-lkkaan] — *vilkkaasti* (elavalt)

tarkka[-rkan] — *tarkasti* (teraselt, täpselt).

Komparatiivi ja superlatiivi lõpud -mmiin moodustuvad vastavate adjektiivide vormide järele: *suuremmiin* — suuremini, *suurimmin* — kõige suuremini; samuti: *tarkemmin*, *tarkimmin*; *vilkkammmin*, *vilkkaimmin*.

Nr. 65.

Arvsõnad.

Põhiarvud (kardinaalid).

1. **yksi**¹ (gen. yhden, partit. yhtä, essiiv yhtenä, illat. yhteen, iness. yhdessä).

2. **kaksi** (kahden, kahta, kahteen; mitm. part. kaksia).

3. **kolme** (-en, -ea, mitm. part. -ia).

4. **neljä** (nr. 62, I liik).

5. **viisi** (viiden, viittä, viiteenä, viisiä).

6. **kuusi**² (nagu viisi).

561. viisisata kuusikymmentä yksi.

Järgarvud (ordinaalid).

ensimmäinen (gen. -sen).

toinen (-sen).

kolmas (gen. kolmannen, part. -matta, illat. -nteen, essiiv -ntenä, mitm. part. -nsia).

neljäs (neljännen, -jättä jne.).

viides (viidennen, viidettä, viidenteen, viidentenä jne.).

kuudes.

¹ Kõnekeeles harilikult: yks, kaks, viis, kuus.

² Kuusi [-sen] — kuusk.

7. seitsemän (gen. -män, part. -mää e. -tsentä. seitsemäs.
kahdeksas.
yhdeksäs.
kymmenes (gen. -menennen).
yhdestoista (yhdenentoista).
kahdestoista.
kahdeskymmenes.
kahdeskymmenes yhdes.
kahdeskymmenes kahdes.
kolmaskymmenes.
neljäskymmenes.
sadas (sadannen, sadatta
jne.).
satayhdes e. sadas yhdes.
satakahdes e. sadas kahdes.
tuhannes (tuhannennen, tu-
hannetta, -nteen, -ntena,
-nsia).
miljoonas (-nannen, -natta,
-nanteen, -ntena, -nsia).
viidessadas kuudeskymmenes
yhdes.
8. kahdeksan (gen. = nom.; part. -ksaa, mitm. part. -ksia).
9. yhdeksän (nagu kahdeksan).
10. kymmenen (gen. -menen; part. -mentä, mitm. -niä).
11. yksitoista (yhdenoista).
12. kaksitoista jne.
20. kaksikymmentä kaksi jne.
30. kolmekymmentä jne.
40. neljäkymmentä jne.
100. sata (sadan).
101. satayksi (sadanyhden).
102. satakaksi (sadankahden).
1000. tuhat (gen. tuhannen. part. tuhatta, ill. tuhan-teen, mitm. part. tuhan-sia).
- 1.000.000. miljoona.

M ä r k u s. Liitsõnades on kolmi-, neli-, seitsen-, kymmen-; näit. kolmivuotias, seitsentähti, kymmenkunta. — Vanemas keeles on 21, 34, 56 jne. ka yksikolmatta, neljäneljättä, kuusiviidettä jne.

Liitsõnades deklioneeruvad mõlemad osad: viidensadan kuudenkymmennen yhden, viittäisataa kuutta kymmentä yhtä jne. Arvsõnades yksitoista, kaksitoista jne. deklioneerub ainult esimene osa: yhdenoista, yhtätoista, yhtenätoista, yhteentoista, yhdeksätoista jne.

Suuremais arvudes deklioneerub ainult viimne arvsõna: 4565; gen.: neljätuhatta viisisataa kuusikymmentä viiden.

M u r d a r v u d : $1\frac{1}{2}$ puolitoista (puolentoista, puoltatoista jne.), $\frac{1}{3}$ kolmannes (gen. kolmanneksen, part. -nnesta jne.).

$\frac{1}{4}$ neljännes; $\frac{1}{10}$ kymmenes; $\frac{1}{100}$ sadannes; või osa abil: $\frac{1}{5}$ yksi viides osa; $\frac{2}{5}$ kaksi viidettä osaa (gen. kahden viidennen osan e. kahden viides-osan).

Nr. 66.

Pronoomenid (asesõnad).

	Gen.	Part.	Akusat.
1. minä,	minun,	minua,	minut
sinä,	sinun,	sinua,	sinut
hän (tema),	hänen,	häntä,	hänet
me,	meidän,	meitä,	meidät
te,	teidän,	teitä,	teidät
he (nad),	heidän,	heitä,	heidät.

Need on ainsad sõnad, millel on eriline vorm akusatiivi täisobjekti käände jaoks: *minut, sinut* jne., sest muidu on akusatiiv ainsuses genitiivi, mitmuses nominatiivi sarnane.

Luulekeeles esinevad ka lühemad vormid *mä, sä, multa, sulta* jne.

2. tämä (see)	tuo (too)	se (see)
Gen. tämän	tuon	sen (selle)
Part. tätä (seda)	tuota	sitä (seda)
Illat. tähän (sellesse)	tuohon	siihen (sellesse)
Ess. tänä (sellena)	tuona	sinä (sellena)
Allat. tälle	jne.	sille (sellele)
Elat. tästä		siitä (sellest)
jne.		jne.

Mitmus.

Nom. nämä (need)	nuo (nood)	ne (need)
Gen. näiden (nende)	noiden	niiden (nende)
(näitten)	(noitten)	(niitten)
Part. näitä	noita	niitä (neid)

Illat. näihin
Ess. näinä
jne.

noihin
noina
jne.

niihin
niinä
jne.

tämä — see (lähedal olev, saksa k. „dieser“)
tuu — too, see (kaugemal olev, sk. „jener“)
se — see, sageli *hän* (ta) asemel.

T ä h e l e p a n n a niisugused vormid:

siitä — seda *sinä* — sellena
siitä — sellest *siinä* — selles

Vormid *tässä*, *tästä*, *tuossa*, *tuosta* (selles, sellest) on ühtlasi adverbid: *tässä* — siin, *tästä* — siit, *tuossa* — sääl, *tuosta* — säält.

Seega hoiatatu pidamast soome vorme *siinä*, *siitä* vasteiks eesti vormidele „siin, siit“. Ei, *siinä* tähendab „selles“: *siinä asiassa* — selles asjas; *siitä* — „sellest“: *siitä asiasta* — sellest asjast; „siit“ on soome keeles „*tästä*, *täältä*“, — „siin“ — *tässä*, *täällä*; ainult erandlikult esineb *siinä* ka tähenduses „siin“.

Luulekeeles: *tää* (= tämä), gen.: *tään* (= tämän), *nää* (= nämä).

3. *kuka* ja *mikä*.

Nom. <i>kuka</i> e.	(<i>ken</i>) — kes	<i>mikä</i> (mis)
Part. (<i>kuta</i>)	<i>ketä</i> — keda	<i>mitä</i> (mida) ¹
Gen. —	<i>kenen</i> — kelle	<i>minkä</i> (mille)
Akus. —	<i>kenet</i> { kelle <i>kenen</i> { keda	<i>minkä</i> (mille)
Illat. (<i>kuhun</i>)	<i>keneen</i> — kellesse	<i>mihin</i> { millesse { <i>kuhu</i>
Allat. (<i>kulle</i>)	<i>kenelle</i> — kellele	<i>mille</i> millele
Ablat. (<i>kulta</i>)	<i>keneltä</i> — kellelt	<i>miltä</i> (millelt)

¹ Üldine küsiv „mis?“ on soome keeles partitiiv „mitä?“.

Iness. (kussa) **kenessä** — kelles
jne. jne.

missä { milles
kus
mistä { millest
kust.

Haruldased vormid on klambreis. Luulekeeles: *mi* (= mikä); *min* (= minkä).

Mitmus.

Nom. **kutka** (ketkä) **mitkä**

Part. (kuita) **keitä** **mitä**

Gen. **kenen** { (keiden) **minkä**
{ (keitten) **jne.**
jne.

4. *kumpi* (kumb) — *kumman*, *kumpaa* (nagu „parempi“).
jompikumpi (embkumb), *jommankumman*, *jompaakumpaa*.
5. *joka* (igäüks) ei deklioneeru; *jokainen* [gen. -*sen*] (igäüks)
tarvitatakse enamasti üksikult, ilma nimisõnata.
joka (kes, mis — saksa „welcher“) koosneb kahest osast:
jo-ka; ainult *jo-* deklioneerub:
gen. *jonka*, mitm. nom. *jotka*; muud käänded harilikult ilma
-ka-ta: *jota* (keda, mida), *johon* (kellesse, millesse), *jossa*
(kelles, milles), *jolle* (kellele, millele) jne.; mitmus: *joi-*
den e. *joitten* (kellede, milledes), *joita* (keda, mida), *joi-*
hin, *joissa*, *joille* jne.
6. *joku* (keegi, mingi, mõni) koosneb kahest osast: *jo-ku*.
Mõlemad osad deklioneeruvad: *jon-kun*, *jotakuta*, *jollekulle*,
johonkuhun, *jostakusta*; mitm.: *jotkut*, *joidenkuiden*, *joi-*
takuita, *joihinkuihin*, *joissakuissa* jne.
7. *jokin* (keegi, ükski, miski, mingi); *kukin* (ku + kin) igäüks,
mikin (mi + kin) igäüks, mingi. Deklioneeruvad ainult
jo-, *ku-*, *mi-*: *jonkin*, part. *jotakin* ehk *jotain* (midagi),
jossakin ehk *jossain*, *johonkin* (kellessegi, millessegi),
jollekin, *joksikin* jne. Samuti: *kenenkin*, *kullekin* jne.,
minkin, *mitäkin*, *millekin* jne.

Samuti *kumpikin* (kumbki): *kummankin*, *kumpaakin* jne.

8. *ei kukaan* (ei keegi), *ei mikään* (ei miski) — tarvitatakse ainult eitavais lauseis ja eitavas tähenduses.

Deklineeruvad nagu *kuka*, *ken* ja *mikä*, ainult -kaan (-kään) on -ka (-kä) asemel või liitub juure: *kenenkään* ei kellegi, *minkään* (ei millegi); (ei) *kutkaan* (ei keegi [mitmuses]).

k langeb kahe samasuguse vokaali vahel välja ja -aan (-ään) sulab eelmise häälikuga üheks pikaks vokaaliks.

ei [missäkään] = *ei missään* — ei milleski, ei kuskil.

ei [mistäkään] = *ei mistään* — ei millestki, ei kuskilt.

ei [mitäkään] = *ei mitään* — ei midagi.

Samuti: (ei) [yhtäkään] = *ei yhtään* — ei ühtegi.

(ei) *kumpikaan* [ei kumpankaan jne.] — ei kumbki.

Nr. 67.

Verb.

Verbide pöörmises (konjugeerimises) mängib samuti suurt osa *astmevaheldus*. Ühed vormid on *nõrgas*, teised *tugevas* astmes: *antaa* — *annan*. Kuid mitte igas konjugatsiooniliigis ehk pöördkonnas ei ole ühed ja samad vormid tugevas või nõrgas astmes. Ka siin esineb nähtus, et vorm, mis ühel pöördkonnal on tugevas, on teises nõrgas astmes ja vastupidi. Seepärast tuleb hoolega silmas ja meeles pidada astmevahelduslike verbiliikide ja -tüüpide astmevahelduslikke suhteid.

Täieline tabel. kertoa — jutustada (I, 2).

Olevik	Minevik	Tingiv kõneviis
kerron	kerroin	<i>kertoisin</i>
(jutustan)	(jutustasin)	(jutustaksin)
kerrot	kerroit	<i>kertoisit, -si</i>
<i>kertoo</i>	<i>kertoi</i>	jne.
kerromme	kerroimme	Potentsiaal
kerrotte	kerroitte	<i>kertonen</i>
		(ma vist jutustan)
<i>kertovat</i>	<i>kertoivat</i>	<i>kertonet, -nee</i> jne.

Käskiv kõneviis

kerro' ¹ (jutusta)
kertokaa (jutustage)
kertokaamme (jutustagem)
kertokoon
 (jutustagu tema)
kertokoot (jutustagu nad)

Infinitiivid.

I *kertoa'* (jutustada)
 II { *kertoessa* } jutus-
 kertoen } tades.

Partitsiibid

kertova (jutustav)
kertonut (jutustanud)

Eitav kõneviis.**Olevik**

en }
 et } kerro
 ei } ma ei jutusta
 sa ei jutusta
 ta ei jutusta

emme }
 ette } kerro
 eivät } me ei jutusta
 jne.

Minevik

en }
 et } ole *kertonut*
 ei }

emme }
 ette } ole *kertoneet*.
 eivät }

Tingiv kõneviis.

en, et, ei, emme jne. *kertoisi* (ma jne. ei jutustaks).

Potentsiaal.

en, et, ei, emme jne. *kertone* (ma jne. vist ei jutusta).

Käskiv kõneviis.

älä (elä) kerro (ära jutusta)

älkää (äрге)
älkäämme (ärgem)
 älköön
 älkööt } *kertoko*

ärgu tema jutustagu
 ärgu nemad jutustagu

Passiiv (tehtavik).

Olev.: kerrotaan (jutustatakse), ei kerrota (ei jutustata)

Minev.: kerrottiin (jutustati), ei kerrottu (ei jutustatud)

Tingk.: kerrottaisiin (jutustataks), ei kerrottaisi

Potent.: kerrottaneen (vist jutustatakse), ei kerrottane

Käskk.: kerrottakoon (jutustatagu), älköön kerrottako (ärgu jutustatagu).

¹ , tähendab aspiratsiooni (v. nr. 2, 3).

Partitsiibid.

kerrottava (jutustatav), kerrottu (jutustatud).

II. Infin. kerrottaessa (siis kui jutustati, jutustades).

III infinitiiv.

*kertoma*¹ (jutustatud, jutustamine), *kertoman*¹ (jutustama),
kertomaan (jutustama), *kertomalla* (jutustamisega, jutustades),
kertomasta ((jutustamast), *kertomatta* (jutustamata), *kerrot-*
*taman*² (jutustatama).

IV infinitiiv: *kertominen* (jutustamine).

Antud vormide järele moodustuvad kõik muud:

Infinitiiv I: *saad/a*, *anta/a* — *saadessa*, *antaessa*; *saaden*;
antaen (infin. II).

Partitsiip I: *saa/va*, *lupaa/va* — *saama*, *saamaan* jne. (infin. III),
saaminen, *lupaaminen* (infin. IV).

Passiiv: *saad/aan*, *paet/aan* — ei saada, ei paeta.

Partitsiip IV: *saat/u*, *valitt/u* — *saatiin*, *valittiin*; *saataisiin*,
valittaisiin; *saataessa*, *valittaessa*; *saataman*, *valittaman*.

Käskk.: *saak/aa*, *rangaisk/aa* — *saakaamme*, *rangaiskaamme* —
saakoon, *rangaiskoon* jne.; eitav: *älkää rangaisko*.

Üksikasju ja erandeid.

1. Ühesilbilised. I, 1) *syön*, *tuon*, *vien*, — minevik: *söin*, *toin*,
vein; uin — minevik: *uin* (järelikult nagu olevik, nii kõi-
gil i-lõpulistel tüvedel); *käyn* (käin) — *kävin* (käisin);
partitsiip I: *saava* e. *saapa*; *käyvä* e. *käypä* (käiv); *syövä*
e. *syöpä* (sööv).
2. Nagu ühesilbilised pöörduvad kõik *oin*-(*öin*)-lõpulised ver-
bid: *ympäröin* (ümbritsen), *ikävöin* (igatsen), *jumaloin*
(*jumaldan*) jne.

¹ Tarvitatakse 1) eesti tud-partitsiibi tähenduses, kui sel on tegi-
ja-adverbiaal: isän kertoma satu — isa (poolt) jutustatud muinas-
jutt; 2) harilikult liitsõnades: kertomataito (jutustamiskunst).

² See vorm esineb vanemas (piibli) keeles, eriti rippuvuses sõnast
pittää (peab): *hänet piti tapettaman* — ta pidi tapetama.

I. Ühetüvelised.

	1. Ühesilbilised	2. Mitmesilbilised	1. Kontraheeritud	2. -nen
Olevik	saan	annan[-ntaa]	lupaan -aat -aa	pakenen (põgenen) en pakene'
Infinitiiv I	saada'	en anna'	en lupaa'	en pakene'
Minevik	sain	antaa'	luvata'	paeta'
Tingiv kõ-neviis	saisin	annoin[-ntoi]	lupasin	pakenin
Potentsiaal	saanen	antaisin	lupaisin	pakenisin
Partitsiip I	saava	antanen	luvannen	paennen
Partits. II	saanut	antava	lupaava	pakeneva
Infinit. III	saama	antanut	luvannut	paennut
Käskiv kõ-neviis	saa'	antama	lupaama	pakenema
Passiiv	saakaa	anna'	lupaa'	pakene'
Parti-tsiip IV	saadaan	antakaa	luvatkaa.	paetkaa
	saatu	annetaan	luvataan	paetaan
		annettu	luvattu	paettu

' tähendab aspiratsiooni (v. nr. 2,3).

3. Mitmesilbilised.

a) **Olevik:** ains. ja mitm. III pööre on ühetüvelistel tugevas astmes: annan, annat, hän *antaa*, annamme, annatte, *antavat*; eitav vorm nõrgas astmes: en *anna*, en *ota*.

b) **Minevik:** Vaata nr. 19 (a+i=oi; ä+i=i; rientää — *riensin* jne.).

Iseärasus: lähden (lähän) — *lähdin* (e. *läksin*).

Tähendatagu, et on a-tüvelisi verbe, millede mineviku lõpus on -oi- või -i-: kastaa — *kastoi* e. *kasti*; kaataa (kallata) —

67 a.

II. Kahetüvelised ¹.

3. -tsen	4. -sen	5. -len	6. -ksen	7. -ren
valitsen (valin)	rankaisen (karistan)	leikittelen (mängin)	pieksen (peksan)	puren
en valitse' valita'	en rankaise' rangaista'	en leikittele' leikitellä' leikittelin	en piekse' piestä' pieksin	en pure' purra' purin
valitsin	rankaisin	leikittelisin	pieksisin	purisin
valitsisin	rankaisisin	leikitellen	piessen	purren
valinnen	rangaissen	leikittelevä	pieksevä	pureva
valitseva	rankaiseva	leikitellyt	piessyt	purrut
valinnut	rangaissut	leikitlemä	pieksemä	purema
valitsema	rankaisema	leikittele'	piekse'	pure'
valitse'	rankaise'	leikelkää	pieskää	purkaa
valitkaa	rankaiskaa			
valitaan	rangaistaan	leikitellään	piestään	purraan
valittu	rangaistu	leikitelty	piesty	purtu

kaatoi e. kaasi; haistaa — *haistoi*, *haisti*; maistaa (maitseda) — *maistoi e. -sti*; paistaa — *paistoi e. -sti*; maltaa (läbeda) — *maltooi e. maltti*; karttaa (vältida) — *karttoi e. kartti*; saat-
taa — *saattoi e. saatti*; laittaa — *laittoi e. laitti*; taittaa (mur-

¹ Kahetüvelised sellepärast, et neil on 1) vokaaltüvi: lupaa-, pakene-, valitse-, leikittele-, pure-, piekse-; 2) konsonanttüvi: luvat-, paet-, valit-, leikitel-, pur-, pies-. Need lõppkonsonandid on sarnastunud külgeiliitunud lõpu algkonsonandiga (assimilatsioon): paet-nut = **paennut**, valit-nut = **valinnut**, luvat-nen = **luvannen**; vastu-pidi on lõppkonsonant sarnastunud järgmistes verbtüüpides: rangais-nut = **rangaissut**, leikitel-nen = **leikitellen**, sur-nut = **surrut**, pies-nyt = **piessyt**. I infinitiiv on kahetüvelistel -ta, -lla, -rra; luvata' (enne luvattak, tt asemel on silbi kinnisuse tõttu t); samuti: valit-tak = valita', leikitel-täk = leikitellä', sur-tak = surra'.

da) — *taittoi* e. *taitti*; auttaa (aidata) — *auttoi* e. *autti*. Ainult oi: sataa — *satoi*; mahtaa (võia) — *mahtoi* (võis); antaa — *antoi*. Ainult -i: taitaa (osata) — *taisi*.

4. Passiivis muutub tüve lõppvokaal *a* e-ks: (anna-taan) — *annetaan*; tappa — *tapetaan* jne.; muud vokaalid püsivad: sanoa — *sanotaan*.

5. Iseärasusi: näen ja teen; infin. I: *nähdä, tehdä*; käskiv kõneviis: *nähkää, tehkää*; passiiv: *nähdään, tehdään*; *nähty, tehty*; *tiedän* (tean), *taidan* (oskan) — *tietänyt* e. *tiennyt*), *taitanut* (e. *tainnut*); seisoa e. *seistä* (seista).

6. Kontraheeritud (koondelised) tüved¹: *lupaan* — *luvata*. Samuti: *rupean* (-eat, -eaa jne), infin. *ruveta*, minev. *rupesin*; *kokoan* (e. *kokoon*) — *koota*, *kokosin*, *koonnut*. Koondelistel verbidel on ka eitav olevik kõigis vormides tugeva-astmeline: ei *lupaa'*, ei *kokoa'*, ei *rupea'*.

Tingiv kõneviis: *rupeaisin* (e. *rupeisin*), *haluaisin*, *kokoaisin* jne.

7. e-tüved (II, 2, 3, 4) on tingiv kõneviis -isin, harvem -eisin: *pakenisin*, *valitsisin*, *leikittelisin* (harva *valitseisin*, *leikitteleisin*).

8. P a n d a g u tähele, et teise pöördkonna (II, 1, 2, 3, 4, 5, 6) verbidel on esimese (I, 1, 2) pöördkonna omadega võrreldes paljudes vormides vastupidine aste; näit. I infinitiiv: *antaa* (tugev aste), aga *luvata*, *paeta*, *leikitellä* (nõrk aste); olevik *annan* (nõrk), aga *lupaan*, *pakenen*, *leikittelen* (tugev).

Kirjuta harjutuseks täielised konjugatsioonitabelid järgmistes sõnades (I tähendab liiki tabelis, nr. — enne raamatu

¹ Kontraheeritud verbideks nimetatakse neid seepärast, et neis kahe vokaali vahelt konsonant on kadunud: *lupaan* (enne „lubatan“); *kokoan* (enne „kokotan“). Järelikult on nende vormide teine silp olnud lahtine, mistõttu tüvi on püsinud tugevas astmes. Minevik *lupasi* oli enne *lupati*; lõpp -ti on -si-ks muutunud. Mineviku lõpp on siis esialul ainult -i- olnud. Eesti keeles on see kontraheeritud verbide -si üldse üldistatud mineviku tunnuseks enamikul verbidel: „andsin, lugesin“ jne.

keskel antud reegleid). Mõnedest sõnadest on antud olevik (*luen*) jne., mõnedest I. infinitiiv (*hakea*) jne.

luen (I, 2; nr. 19₁); *autan* (I, 2; nr. 19₁); *puhallan* (I, 2; nr. 19₂ b); *vartioin* (I, 1; nr. 19₁); *luoda* (I, 1; nr. 19₂ c); *tempaan* (II, 1); *lankean* (II, 1, märkus 6); *vaieta* (II, 2); *hara-voitsen* — *rehitsen* (I, 3); *juoksen* (II, 6); *kantelen* (II, 5); *suren* (II, 7); *maata* (II, 1); *kykenen* (II, 2); *oikaisen*; *punnitsen* (I, 2); *vaihtelen*; *kumartaa* (I, 2; nr. 19₂ b); *kerkiän* (II, 1) (*jöuan*); *pesen* (II, 4); *häviän* (II, 1).

Nr. 68.

Adverbe ja kaassõnu.

1. Üldiste kohalike käänete (essiivi, partitiivi ja translatiivi) esialgne kohakäände tähendus on säilinud ainult mõnedes adverbides.

Essiiv (kus?)	takana (taga)	lähempänä (lähemal)
Partit. (kust?)	takaa (tagant)	lähempää (lähemalt)
Transl. (kuhu?)	taakse (taha)	lähemmäksi (lähemale).

Translatiivi asemel on niisugustel sõnadel sageli s-lõpuline latiiv: *kauas* (kaugele), *ulos* (välja), või aspiratsiooniga: *taa'* (taha), *ulomma'* (kaugemale välja, enam väljapoole).

Samuti: *kaukana* (kaugel), *kaukaa* (kaugelt), *kauas* (kaugele); *kotona* (kodu), *kotoa* (kodunt), *kotiin* e. *kotia* (koju); *kauempana* (kaugemal), *kauempaa* (kaugemalt), *kauemmaksi* e. *kauemmas* (kaugemale); *syksympänä* (enam sügise poole), *syksympää*, *syksymmäksi* e. *syksymmä* jne.

2. *suuressa määrin* — suurel määral
sillä tapaa — sel kombel.

Siin on nimisõna teises käändes kui seda määrav omadus- või asesõna: *määrin* — instruktiiv, *tapaa* — partitiiv. Loomulik oleks: *suuressa määrässä*, *sillä tavalla*, nagu seda eelmise kõrval tarvitataksegi. Niisugune nähtus tuleb sellest, et omadus- või asesõna on peetud nimisõnaks, millest järgnev nimisõna ripub.

Samuti: *samalla kertaa* — samal korral; *hyvissä ajoin* —

„häädel aegadel“, s. o. varakult, õigel ajal; *toiselta puolen* — teiselt poolt; *nüillä paikoin* — neis kohtades jne.

3. Nagu eesti keeles, on soome keeleski eessõnu vähe; nende asemel on käänded või tagasõnad, mis enamasti nõuavad genitiivi.

luona — juures; *luota* — juurest; *luo* ehk *luokse* — juure.

Piibli keeles: *tykönä, tyköä, tykö* = *luona* jne.

M ä r k u s : Genitiivi nõudvate tagasõnade külge võivad liituda -ni, -si, -nsa; minun *luonani* — minu juures; *luoksesi* — sinu juure.

muassa, mukana — kaasas, ühes; *mukaan* — kaasa; Antin *muassa* — Anttiga; *muun muassa* — muu seas; aalto vei *mukanaan* — laine viis enesega; tule *mukaan* — tule ühes, kaasa! Ottakaa minut *mukaanne* — võtke mind kaasa.

NB: sen *mukaan* — selle järele, seda mööda; *mielensä mukaan* — oma tahtmist, meelt mööda; lain *mukaan* — seaduse järele.

lasten *kera* e. *kanssa*¹ — lastega; *kanssani* — minuga.

kirkon *ohi* e. *ohitse* — kirikust mööda.

sen *ohella* e. *ohessa* — selle kõrval, ühes sellega.

vieressä — ääres, kõrval; *vierestä* — äärest; *viereen* — ääre, kõrvale; hän seisoi *vieressäni* — ta seisis mu kõrval.

rinnalla, -lta, -lle = *vieressä*. Istuin hänen rinnallaan — ta kõrval.

perässä, -stä, -ään — järel, järelt, järele: isän *perässä* — isa järel (käia); viikon *perästä* — nädala pärast; huusi hänen *perästään* — hüüdis talle tagant järele; tultiin isän *perään* — tuldi isa järele.

jällessä, jälestä, jälkeen — järel, järele (ruumi ja aja poolest); sen *jälkeen* — selle pääle, selle järele.

penikulman *päässä* — penikoorma kaugusel; huuto kuului kilometrin *päähän* — hüüd kuuldus kilomeetri kaugusele; kilometrin *päästä* — kilomeetri kauguselt.

¹ Kanssa tähenduses „ka“ on labane ega ole kirjakeeles soovitav; selle asemel on -kin või myös(kin): hän oli kanssa (ka kanss') siellä = myöskin siellä.

välissä, -stä, väliin — vahel, -lt, -le; *välillä, -ltä, -lle* = välissä; *välillä* — ka „vahel“ (mõnikord).

Samuti: *päällä, -tä, -lle* (pääl); *sisässä, -stä, sisään* (sees, seest, sisse); *seassa, -sta, sekaan* (seas, seast, sekka); *takana* (taga), *takaa* (tagant), *taakse* e. *taa* (taha); *alla* (all), *alta* (alt), *alle* (alla); *edessä* (ees), *edestä* (eest), *eteen* (ette); *edellä, edeltä, edelle* (eel, eelt, eele).

sen tähden — selle pärast; *minkätähden* — mispärast; *sinun tähtesi* — sinu pärast.

sen vuoksi, sen takia — selle pärast; *hänen vuoksi*¹ — tema pärast.

sen johdosta — sel puhul, selle tagajärjel, sel põhjusel; *hänen kuolemansa johdosta* — ta surma puhul, põhjusel.

sen puolesta — selle poolest; *hänen puolestaan* olen huoleton — tema poolest olen mureta; *minä puolestani* — mina omalt poolt.

suhteen v. nr. 48, 10.

Partitiivi nõuavad järgmised tagasõnad:

kaupunkia *kohti* e. *kohden* — linna poole

minua *kohtaan*² — minu vastu, kohta

jokea *myöten* — jõge mööda

rahoja *vailla* — ilma rahata

sitã *varten* — selle tarvis

minua *vastassa* (vastas), minua *vastaan* (vastu).

Järgmised partitiivi nõudvad tagasõnad võivad olla ka eesõnad:

sitã *paitsi* (pääle selle); *paitsi* minua (pääle minu)

jokea *pitkin* (piki jõge); *pitkin* tietã (teed mööda)

sitã *vastoin* (selle vastu); *vasten* e. *vastoin* tahtoansa — vastu oma tahtmist.

Eessõnad, mis partitiivi nõuavad:

ennen sinua — enne sind

ilman rahoja — ilma rahata

¹ i-lõpuliste tagasõnade külge ei liitu -ni, -si, -nsa; sellepärast ka: *hänen läpi*; samuti — meidã *kesken* — meie keskel.

² Partitiivi nõudvate tagasõnade külge ei liitu -ni, -si, -nsa.

kesken kaikkea — kõige keskel, keset kõike
vastapäätä kirkkoa — kiriku vastas, kirikule vastamisi.

Järgmised partitiivi nõudvad eessõnad võivad oma tähendust muutmata olla genitiivi nõudvad *t a g a s õ n a d* :

keskellä [-*ltä*, -*lle*] kylää; ka: *kylän keskellä*.

liki, likellä, lähellä [-*ltä*, -*lle*] rautatietä; ka: rautatien *likel-*
lä, lähellä.

sisä-, ulkopuolella, täällä, tuolla puolella kaupunkia (sees-, väljaspool, siin-, säälpool linna); ka: kaupungin *sisäpuolella* jne.;
soudella ympäri järveä (järve mööda edastagasi sõuda);
 aga: järven *ympäri* (ümber järve).

Genitiivi nõuavad järgmised eessõnad, mis ühtlasi on ka tagasõnad:

halki Suomen — põiki läbi Soomemaa.

kautta maan — üle maa (kuulus); kuid: Helsingin *kautta* —
 Helsingi kaudu.

kesken puheen — kõne keskel.

läpi seinän e. seinän *läpi*.

poikki lahden e. lahden *poikki* — põiki üle lahe.

yli tuvan e. tuvan *yli* — üle toa.

ympäri saaren; harilikum: saaren *ympäri*.

Sidesõnad (konjunktsioonid).

ja; ynnä (algupäraselt essiiv sõnast „yksi“) — ühes, ja: viisi
 ynnä kolme tekee kahdeksan.

sekä — ja: isä *sekä* äiti.

sekä isä *että* äiti — niihästi isa kui (ka) ema.

-*ka, -kä* (eitusega sõna sidudes eelmisega: en näe *enkä* kuule
 — ma ei näe ega kuule.

saati, saatikka — liiatigi, saadik, saati.

jopa, vieläpä — koguni, päälegi.

eli, elikkä — ehk (samasuguseid, identseid mõisteid sidudes)

tai, tahi, taikka — või (erinevaid, erisuguseid mõisteid ühendades): elämä *tai* kuolema — elu või surm.

joko hän *tahi* sinä — kas tema või sina.

vai — *või* (küsid): *tuletko vai jäät?* — kas tuled või jääd?
mutta — aga, kuid; *vaan* — vaid (eitava lause järel); *hän*
 vaan e. vain — tema ainult, tema vaid.

taas — jälle.

kuitenkin, kumminkin, sittenkin — siiski.

sentähden, siksi — sellepärast.

siis — järelikult, siis.

niin — siis (päälauset alustades): jos sinä jäät, *niin* minä
 menen — kui sina jääd, siis mina lähen.

sillä — sest.

että — et; *jotta* — (seks) et.

*jos*¹ — kui (tingimust tähendades); *joskin* — kuigi; *jospa*
 — on kui: *jospa hän tulisi!* — oh kui ta tuleks!

kun — kui (aega tähendades).

kun, koska, — et, kuna (põhjust tähendades): *kun (koska)*
sinä jäät, niin minä lähden — et (kuna) sina jääd, siis lähen
mina; rikas kun oli, niin . . . — et ta rikas oli, siis . . .

niinpiankun — nii pea kui.

kunnes — kuni.

vaikka — ehk küll, ehkki.

Nr. 69.

Erineva tähendusega sõnad.

(Lisanguid nr. 8-le.)

Eelmärkus: soome sõnad on trükitud *kursiiviga*, eesti sõnad
 hariliku kirjaga.

a) A sesõnad ja adverbid:

tämä — see (tema = *hän*)

nämä — need (nemad = *he*)

monet — mitmed (mõned = *muutammat, jotkut*)

missä — kus (mis = *missä, mitä*)

kas — vaat (kas = *-ko, -kö*)

jo — juba (ju = *-hän, -hän: onhan* — on ju)

¹ jos jonkunlaisia — kõigesugust; jos jossakin — igal pool.

pois — ära (*poiss* = *poika* [gen. *pojan*])
aina — alati, ikka.

b) *Nimisõnad*:

kirja — raamat (*raamattu* — piibel)
kirje — kiri
talo — maja; *maja* — öömaja, häärber, võõrastemaja
huone — tuba
linna — kindlus, loss; *kaupunki* — linn
oja — kraav; *puro* — oja
äiti — ema (eit — *eukko*)
isäntä — peremees
emäntä — perenaine
ilo — rõõm; *kauneus* — ilu, iludus
murhe — kurbus; *murhenäytelmä* — kurbmäng
huoli — mure
arvo — väärtus; *lukumäärä* — arv
järki [järjen] — mõistus; *vuoro* — järg, kord
valta [vallan] — võim, riik; *kunta* [kunnan] — vald; *valta-kunta* — riik
hyöty — kasu, huvi
huvi — lõbu, lõbustus
korpi [korven] — metslaas; *erämaa* — kõrb
hää — pulm; *hyvä* — häa
vaimo — naine; *henki* — vaim; *sielu* — hing
elo — (vilja)lõikus; *elokuu* — lõikuskuu; *elämä* — elu
valo — valgus; *kipu* [kivun], *tuska* — valu
kipeä — haige; *karvas* — kube
vaate [-tteen] — riie; *katse*, *katsaus* — vaade, pilk; *pilkku* — plekk, komma
säde [säteen] — kiir; *kipene* e. *kipinä* — säde
lahja — kingitus; *laiha* — lahja
kynä — sulg (sule); *allas* [altaan] — mold, küna
rutto — katk; *pikaisesti*, *nopeasti*, *sukkelaan*, *heti* — ruttu
ruumis [-iin] — surnukeha, laip; *tila* — ruum
puku [puvun] — riie, ülikond; *kupu* [kuvun] — pugu;
kupo — kubu

tontti — krunt; kummitus — tont
 tietäjä — teadja, tark; ilmoittaja — teataja
 vuorimies — mäemees; ajuri — voorimees.

c) O m a d u s s õ n a d :

tarkka — täpne, kindel; viisas [-aan] — tark
 paras [parhaan] — kõige parem
 pieni [-nen] — väike; hieno — peen
 pisin — kõige pikem; pieni, pikku — pisike
 halpa [halvan] — odav (ka hukea, helppohintainen); huo-
 no — halb

iso — suur; ruokahalu — isu
 kipeä — haige; haikea — tusane, haavatud
 iloisa — rõõmus; kaunis, ihana — ilus
 varma — kindel
 hiljainen — vaikne, tasane; myöhään — hilja
 vahva — tugev; uljas — vahva
 viaton — süütu; virheetön — veata
 tuima — kange, äge
 tuore — värske; raaka [raa'an] — toores
 karu — kõva, kare, kivine (maapind); karhu — karu
 etevä — tubli, teistest ette, silmapaistev; keikaileva, turha-
 mainen, nenäkäs — edev

d) Verbid :

puhun — rääkida; puhaltaa — puhub
 rääkkään — piinan (näit. looma)
 katson — vaatan; koetan — katsun, proovin, püüan; pyy-
 dün — palun, püüan; pyydän anteeksi — palun andeks
 palvelen — teenin; rukoilin — palvetan
 laitan — teen, sean; laitos — asutus; moitin — laidan;
 moite — laitus

kiitän — tänan, kiidan; kiitos — tänu
 kannatan — toetan, aitan; kärsin — kannatan
 luulen — arvan; runo — luuletus; runoilija — luuletaja
 mässään — prassin; kapina — mäss; kapinoitsen — mässan
 hakkaan — raiun; rupean [ruveta] — hakkan
 suren — tunnen kahju; kuolen — suren

- kadun* — kahetsen; *katoan* — kaon
kartan — hoian eemale, väldin; *pelkään* — kardan
korjaan — parandan, kohendan; *keräilen* — korjan
koristan — ehin; *ehdin* — jõuan
makaan — laman; *nukun* — magan; *siiski: mennä maata* —
 magama minna
tarkoitaa — mõtlen, pean silmas: „mitä te sillä tarkoitat-
 te?“ — mida te sellega mõtlete, mida te sellega tahate ütelda?
vaikutan — mõjun; *vaikutus* — mõju
virutan — loputan
keksin — mõtlen välja; *keksijä* — väljamõtleja, leidur
siunaan — õnnistan: „Jumala siunatkoon sinua“ — Jumal
 õnnistagu sind; *sadattelen* — siunan
soittaa — mängin (muusikariista); *ajan* — sõidan
saan — võin, tohin; *voin* — võin, saan
armahdan — annan armu, halastan;
rakastan — armastan; *rakas* [-kkaan] — armas; *rakkaus*
 [-den] — armastus
nero — geenius; *nerokas* — geniaalne
käytäntö — praktika; *käytännöllinen* — praktiline
tarkastaa — revideerida, kontrollida; *tarkoitus* — revisjon,
 kontroll
elokuvat — kino
mainos [-ksen] — reklaam.

Soome keele rikkus eesti keelega võrreldes.

- aita* — aed (mis ümbritseb, saksa „Zaun“); *puntarha* —
 aed (saksa „Garten“)
lauta — laud (saksa „Brett“)
pöytä — laud (saksa „Tisch“)
ammatti — eriala
virka [viran] — riigiamet, teenistuskohd
rakastaa } armastada
lempiä [lemmin] }
rakkaus } armastus
lempi [lemmen] }

kesä } — suvi
suvi }
ilta [illan] } — õhtu
ehtoo }
nainen — naine (üldiselt)
vaimo — abielunaine
maito — piim
piimä — hapupiim
kuori — koor (puul)
kerma — koor piimal
sokea — pime (kes ei näe)
pimeä — pime (kus ei näe), tume
leikkitellä — mängida (mingit mängu)
soittaa — mängida (muusikariista)
pelata — mängida (kaarte, malet jne.)

Iseloomulisi sõnu:

hauska — lõbus, mõnus, huvitav
viihtyä — viibida kusagil häämeelega, tunda end kodusena:
 „kuinka viihdytte Suomessa?“ — kuidas tunnete end Soomes
 kodus olevat?

satakieli — ööbik

mustasukkainen — armukade

Nõidumist tähendavate sõnaderohkus:

noita }
velho } — nõid

taika [taian] — nõidus, nõidustemp

loitsu — nõidussõna

tenho — nõidusvõim

loihtia — esile nõiduda

manata — manada

lumota — lummata (ära nõiduda)

arpa [arvan] — nõidumispulk, -riist.

Soome keele vaesemus:

Teiselt poolt on soome keel mõne sõna suhtes eesti keelest vaesem:

<i>syy</i>	—	{	süü
		{	põhjus
<i>kiitän</i>	—	{	kiidan
		{	tänan
<i>pyydän</i>	—	{	püüan
		{	palun
<i>ajan</i>	—	{	ajan
		{	sõidan
<i>sulatan</i>	—	{	sulatan
		{	seedin
<i>ruuansulatus</i>	—		seedimine.

Viimaste aastakümnete rikastuse ja keeleuuenduse tõttu on eesti keel omandanud rea uusi sõnu, milledele soome keeles ei leidu samaväärseid või üldse mitte täpseid vasteid, nagu „lavastus“ (soome *näyttämöllepano*), „tõik“ (soome *tosiasia*), „nendida“ (soome *todeta*), „malbe“ (soome *vaatimaton* s. o. „nõudmatu“) jne.

Üldiselt aga on soome kirjakeel siiski rikkam, igatahes omapärasem, väljakujunenum ja kindlam kui praegune eesti keel (a. 1935). Viimane vajab veel palju rikastamist, uuendamist ja läbitöötamist, enne kui jõuab soome keelega samale tasemele.

Nr. 70.

Lisanguid ja täiendusi.

Häälendamise kohta oleks veel seda lisada, et soome *l* on veidi vene *l*-i taoline: *kallis*; aga seda ei tule liialdada. Ühtlasi tähendatagu, et nn. pehmendust (muljeerumist) soome keeles ei ole; seepärast sõnu *kallis*, *tanssia*, *kiinni* jne. ei tule häälendada muljeeritud *l*-i ja *n*-iga nagu eesti keeles.

Soome *s* on tugevam kui eesti *s*, kui esineb kahe vokaali va-

hel: *isä, väsyn, kysyä*. Ka on ta veel vähem terav kui eesti s, kõlades veidi š poole, millist hääldamist jällegi ei tule liialdada.

Vokaalid ä, ö, y, eriti lühikesed, kõlavad, kui asetsevad esimesest silbist kaugemal, sageli natuke tumedamalt, a-le, o-le, u-le lähenevalt: *tässä, sepä, eikö, selitetty*.

Üldse aga on soome ja eesti keele häälekõlal e. tämbril üksteisega palju sarnasust; need ei erine sugugi niivõrd kui näit. eesti ja vene keel oma tämbrilt. Soomlase suus ei kõlaks eesti keel sugugi mitte nii võõralt ja samuti ka ümberpöördult. Aga siiski on lähemalt kuulatades soome keelel nagu igal keelel isesugune kõla, mida raske on jäljendada. Ühtede soomlaste juures tuleb see iseärasus rohkem, teiste juures vähem kuuldavale; ka oleneb see teataval määral murdeist. See eesti kõrvale iseäraline kõla soome hääldamisel tuleb osalt üksikute häälikute teisiti hääldamisest, pikkadest vokaalidest, aspiratsioonidest, isesugusest muusikalisest toonist ja rõhust, mis igal keelel on individuaalne, osast ka sellest, et soomlastel hääle sünnitamise viis ja nn. hääldamisbaas on veidi teissugune. Soomlased räägivad üldse enam nagu kurgust, ühetoonilise, surutud, kahvatu häälega, mis kergesti võib soome keelest anda inetumalt kõlava keele kujutelma. Kuid seda halba muljet ei tule üldistada: niipea kui seda vokaalirikast keelt kõneleb ilus, selge, haritud hää, tundub ta õige kõlavana ja meloodilisena ega ole tal midagi, mis vastumeelselt mõjuks või inetumalt kõlaks.

Et soome kirjanduses sageli esineb rootsi nimesid, siis on nende õigeks hääldamiseks vajalik teada ka mõned rootsi kirjaviiši hääldamise reeglid.

å=oo: *Ståhlberg* (stoolberj); y=ü; u=u ja ü vaheldumisi: *Kulman* (peaaegu kui „küülman“).

Pikk o kui uu: *Nordqvist* (nuurdkvist), *Krohn* (kruun), *Bergroth* (berjruut), *Lönnrot* (lönrruut).

Sellest rootsi mõjust ongi soome keeles *ruusu* (roos), *kruunu* (kroonu).

c (e, i, ä, ö, y ees) — ss: *Cederberg*; samuti s = ss: *rosor* (loe: ruussor) — roosid.

g on e, i, ä, ö, y ees = j; *Gösta* (jösta).

k on e, i, ä, ö, y ees = tš: *Keckman* (tšekman).

sk on e, i, ä, ö, y ees = š: *Wallensköld* (vallenšöld).

stj, sj = š: *Sjöberg* (šööberj); *Wasastjerna* (vaassašäärna).

Hj = j: *Hjelt* (jelt); fv = v.

Hv = v: *hvita* (viita) — valge; af (aav).

Nr. 71.

Liitsõnad.

Soome keel erineb veel selle poolest eesti keelest, et sääl palju laiemas ulatuses tarvitatakse nn. nominatiivseid liitumusi (sellest hoolimata, et Eestis on viimaseil aastakümneil püütud keeleuunduslikult elustada ja ongi elustatud hulk nominatiivseid liitumisi): *kansa/koulu* — rahvakool; *kirkko/isä* — kirikuisa; *sivistys/aste* — haridusekraad; *sotaministeri* — sõjaminister. Sageli moodustab terve rida kokkukirjutatud nominatiive üheainsa pika liitsõna: *sanoma/lehti/ilmoitusmaksu* — ajalehekuulutuse maks; *valtio/päivä/mies/valio/kunta* — riigipäevameeste komisjon jne.

nen-lõpulised sõnad liituvad niisugusel korral s-lõpuliste tüvedena: *ihminen + kunta* = *ihmiskunta* — inimkond; *yleinen + inhimillinen* = *yleis/inhimillinen* — üld-inimlik; *kukka-nen* — lilleke; *kukkas/kauppa* — lillekauplus; *matemaatis-fyy-sillinen; suomalais-ruotsalainen*.

Pärisnimed, raamatute päälkirjad jne. jäävad muutmata, kui neile üldnimi järgneb: *Rhein-virta* (gen. *Rhein-virran* jne.) — Reini jõgi; „*Meren takaa*“ kirja (kirjalle, -sta jne.) — raamat „*Meren takaa*“.

Nagu eesti keeles, nii ka soome keeles kirjutatakse kokku sõnad, mis moodustavad ühise mõiste: *kuulijana/olo* — kuuljalemine; *täytäntöön/pano* — täidesaatmine; *kahtia/jako* — kaheksjagamine. Et seeläbi soome juba muidugi pikist sõnust võivad tekkida määratu pikad sõnad, ei ole ime; näit.: *kirkollis-asiaintoimituskunnansihteerinvirka* — kirikuasjade toimkonna kirjatoimetaja koht.

Mõned vankuvused sõnade vormides ja kirjutamisviisis: kirjoittaa ja kirjottaa, osoittaa ja osottaa (osutada) — oi on üldisem; kauas (ja kauvas) — kaugele; julkaista (ja julaista) — avaldada; jälessä (ja jäljessä) — järel. Klambrites antud vormid on vananemas. Ka võõrsõnade kuju ja kirjutusviis on osalt veel vankuv.

Mitte ära vahetada: *tuo* (see) ja *tuo'* (too, sõnast *tuoda*); *näin* (nägin) ja *näin* (nõnda); *luo'* (loo) ja *luo* (juure); *kuusi* [-den] — kuus ja *kuusi* [-sen, -sta] — kuusk; *minä*, *sinä* (mina, sina) ja *essiivid* *minä* (millena), *sinä* (sellena) sõnust *mikä*, *se*: *sinä* *päivänä* — sel päeval; *ottaa* — ta võtab, ja *infin. ottaa'* — võtta; *palan* (infin. *palaa'* — minevik *paloin*) — põlen, ja *palaan* (inf. *palata*, minev. *palasin*) — tulen tagasi. Vormi *palaan* asemel on luulekeeles ka *palajan*; samuti *halaan* ja (luulekeeles) *halajan* (kaisutan). Mainitagu veel seesuguseid homoniüme (ühekõlalisi sõnu) kui *juuri* — juur, ja *juuri* — just; *kohta* — koht, ja *kohta* — kohe.

Nr. 72.

Sõnade tuletus (derivatsioon).

Keele ja nimelt sõnade mõistmist kergendab teataval määral ka derivatsiooni tundmine, sest kui tüvesõna ja liitelõpu tähenduse teab, siis saab ka viimase abil moodustatud uuest sõnast aru, ilma et tarvitseks selle tähendust sõnaraamatust otsida. Näit. on kord teada, et *-la* [-lä] tähendab asukohta, ja *pappi* õpetajat, siis on selge, et *pappila* on õpetaja-maja, kirikumõisa.

Allpool antakse ainult nende tuletusliidete seletused, millede eesti keeles ei ole vasteid ehk milledel soome keeles on natuke erinev või piiratum tähendus, kuna vähem tähtsad ja isenesest mõistetavad jäetakse käsitlemata.

Nimisõnu moodustavad liited.

-ma, *-mä* tähendab tegevust või tegevuse tulemust: *sanoma* — sõnum; *runoelma* — luuletus; *valikoima* — valik; eriti liit-sõnus: *istuma/sija* — istumise koht; *yhtymä/paikka* — ühine-

misekoht. Mitte neid ma-lõpulisi nimisõnu pidada vasteks eesti ma-infinitiivile (v. ka nr. 40).

-nta, -ntä [-nnan, -nnän] tähendab tegevust: *ammunta* — ammumine; *haunkunta* — haukumine.

-nto, -ntö [-nnon, -nnön] tähendab tegevust enam abstraktses või erilises mõttes või selle tulemust: *luonto* — loodus; *perintö* — pärandus; *sovinto* — leping, lepitus.

-nti [-nnin] tähendab tegevust: *saanti* — saamine, saak; selle liitega aga antakse sõnale enamasti eriline tähendus: *vienti* — väljavedu (eksport), *tuonti* — sissevedu (import).

-in [-imen] tähendab tegevuse vahendit ehk abinõu: *avain* — riist, millega avatakse, s. o. võti; *lunastin* — lunastamise hind ehk abinõu.

-sta tähendab kohta: *edusta* — (ukse)esine; *tausta* — tagune, tagaplaan, taust; *alus* — alus, (kuju) jalg.

-mo, -mö — koht, kus midagi tehakse: *leipomo* — pagarituba; *valimo* — valamispaja; *kirjansitomo* — raamatuköitmise töökoda.

-sto ja -la v. nr. 50.

-nko, -nkö [-ngon, -ngön] ja -nne [-nteen] tähendavad kohta: *alanko* — madalik; *harjanne* — mäehari; *jyrkänne* — järsk kallas, järsak (sõnast *jyrkkä* — järsk).

-ue' [-ueen] tähendab elavolendite hulka e. kogu: *matkue* — reisiseltskond, reisijate salk; *seurue* — saatkond; *poikue* — (looma või linnu) pojad.

Vähendava (diminutiivse) tähendusega on:

-nen: *kirjanen* — raamatuke; *kukkanen* — lilleke; see on ka sagedane soome perekonnanimede lõpp: *Järvinen*, *Karhunen*, *Koskinen*; -nen asemel on vahel ka -inen: *aurinkoinen* — päiksekene.

-ut, -yt [-uen, -yen]: *lapsut* — lapsuke; *kuuhut* — kuukene; *päivyt* — päevake.

-kainen, käinen: *lapsukainen* — lapsukene; *pienokainen* — väiksekene.

-ke' [-kkeen]: *saareke* — saareke; enamasti tähendab see

aga seda, mis on tüvisõnas nimetatud asja sarnane: *haarake* — väike haru (sõnast *haara* — haru).

-s [-ksen] tähendab 1) millegi asja materjali või millegi jaoks tehtud eset: *luudakset* — luua oksad; *sormus* — sõrmus (sõrme jaoks); 2) isikuid, kes üksteisega on samas (suguluse) vahekorras: *veljekset* — (üksteisega) vennad; *sisarukset* — (üksteisega) õed; *ystävykset* — sõbrad (üksteisega).

-tar, -tär [-ttaren, -ttären] — naissugu olend: *laulajatar* — lauljanna; *ompelijatar* — õmblejanna; *palvelijatar* — naisteenija, teenijatüdruk; *ruhtinatar* — vürstinna; *kreivitär* — krahvinna.

Omadussõnu moodustavad tuletusliited.

-nen, -illinen tuleb sageli eesti keele tõlkida kaasaütleva käändega: *varrellinen* — varrega; *sangallinen* — sangaga; *nelikätinen* — nelja käega; *nimisõnana* tähendab -llinen millegi mõõdu täit: *kapallinen* — kapatäis; *kannullinen* — kannutäis; *kourallinen* — peotäis.

-vainen, -väinen tähendab kehtvat, olulist omadust: *uskovainen* — usklik; *kuolevainen* — surelik; *ymmärtäväinen* — arusaaja.

Rikkalikku omadust ja rohkust tähendavad järgmised liited:

-isa, -isä: *kalaisa* — kalarikas, *satoisa* — vihmane, sajune; *riemuisa* — rõõmus.

-kas, -käs [-kkaan, -kkään]: *varakas* — jõukas; *kookas* — kehakas, suur (sõnast *koko*).

-va, -vä: *henkevä* — vaimurikas; *lihava*; *kätevä* — osavate kätega.

-mainen, -mäinen — (millegi) taoline: *poikamainen* — poisikesetaoline, poisikeslik; *sikamainen* — seataoline, sellest *sikamaisuus* — sigadus; *naismainen* — naisetaoline, naiselik.

-hko, -hkö ja -hka, -hkä: *pienehkö* — kaunis väike, väiksevõitu; *suurehko* — natuke suur, suurevõitu; *harvahko* — üsna harv. Samas tähenduses ka -lätä: *lyhytlätä* — lühidavõitu, lüheldane.

Verbe moodustavad liited.

-ttaa (nagu *leikkauttaa* — lõigata lasta), refleksiivid -utua, -ntua, frekventatiivid -ella (*puhella* — kõnelda), momentaanid -htaa (*katsahtaa* — järsku, korraga vaadata) v. nr. 38. Liit-suffiksidesega frekventatiivid: *juoksenella* [-ntelen] — edas-tagasi käia; *kuljeskella* — sagedasti käia, (maad mööda) ümber hulkuda.

-aise-, -äise- tähendab järsku, äkilist tegevust: *sitaista* [-sen] — rutuga, läbematult siduda; *tekaista* [-sen] — läbema-tult, hooletumalt teha; *käväistä* [-sen] — rutuga käia (kuskil); *katkaista* [-sen] — katkestada.

-nen- [-ta]: *paranen* (infinitiiv *parata*) — paraneda; *mätä-nen* (infinit. *mädätä*) — mädaneda; *vaikenen* (vaieta) — vai-kida.

-ksua, -ksyä: *paheksua* — pahaks pidada, pahaks panna; *pieneksyä* — väikseks pidada; *hyväksyä* — hääks kiita, vastu võtta (üht seadust); *oudoksua* — imelikuks, võõristavaks pi-dada; *halveksia* — halvaks pidada, põlata.

Adverbe moodustavad liited.

Pääle -sti (*kauniisti'*; *kahdesti'* — kaks korda, *kolman-nesti'* — kolm korda) on adverbidel veel teisigi liiteid, nimelt:

-ten: *täten*, *siten* nõnda; *kuten* kuidas, nagu; *enimmiten* enamasti; *toisten* teisiti; *parhaiten*, *parhaimmiten* kõige pare-mini.

-ttain: *osittain* osalt; *kaksittain* kaks haaval; *joukottain* hulgakaupa; *metrittäin* meetrikaupa, meetriti.

Iti': *viljalti* rohkesti; -ti: *huoleti'* mureta; *ääneti'* vait.

Samuti kui eesti keeles, on soome kirjakeeles kõiksugu suf-fiksides abil samast sõnatüvest moodustatud tuletisi eri tähen-duslike varjunditega: *kirja* raamat, *kirjasto* raamatukogu, *kirje* kiri, *kirjain* kirjatäht; *kirjaimisto* tähestik; *kirjuri* kirjutaja, *kirjaltaja* trükiladuja, *kirjailija* kirjanik, *kir-jake* trükitäht; — *kirjoitus* kirjutus; *kirjoitelma* lühike kir-jutus, artikkel; *lause* lause, ütlus, *lauseke* matemaatiline lause, formel; *lauselma* ütlus, väljaüteldud mõte; *lausunta* mõtteaval-

dus, hääldamine; *lausunto* (millegi kohta avaldatud) arvamine, otsus; ka: ilulugemine; — *palkka* palk; *palkinto* tasupalk, auhind; *palkkio* (kirjaniku) aupalk, honorar; — *vaikutus* mõju; *vaikutelma* mulje; *vaikutin* motiiv; — *valita valida*; *valikoida* välja valida; — *lukea* lugeda, *luento* loeng; *luennoida* loengut pidada; — *panna panna*, *panetella* laimata jne.

Nr. 72.

Kõnekeel ja murded.

Soome kõnekeel, eriti vähem haritud inimeste oma, loomulikult erineb mõnes suhtes kirjakeelest. Esiteks esineb selles murdelisi iseärasusi, teiseks tarvitatakse sääli palju niisuguseid keelendeid, mida kirjakeelseks ei tunnustata. Need on enamasti rootsi keelest tulnud, mille mõjust nüüd soome keelt püütakse võimalikult puhastada.

Mõned näited:

tykätä [*tykkään*] — lugu pidada, arvata. *Tykkäättekö siitä* — kas see teile meeldib? *Mitäs siitä tykkäät* — mis sa sellest arvad? Hääs soome keeles on selle asemel *pitää*: *pidättekö siitä?* *meinata* — arvata, mõtelda. *Mitä te meinaatte sillä* — mis te sellega arvate?

juu — jah. Hääs soome keeles väljendatakse „jah“ sõnaga *niin*, *kyllä*, või verbi kordamisega.

jassoo — või nõnda; hääs soome keeles: *vai niin!* (imestust tähendav hüüdsõna).

pytinki (rootsi byggning) ehitus, maja.

puustelli (rootsi boställe) — *virkatelo* (postorile või ametnikule määratud maja) jne.

ne, kun luulee = ne, *jotka* luulevat.

Samasugune lugu on murdeliste iseärasustega. Ainult haritlased kõnelevad peaaegu puhast kirjakeelt, kuna lihtrahva keel kubiseb murdekeelendeist. Tarvitatakse näit. lühemaid lõppusid, just nagu eesti keeles: *kaheks päiväks* (= *kahdeksi päiväksi*). Üldse jäetakse lõpp -i sageli ära: *kirjas* (= *kirjasi*); see nähtus on ka vanale piiblikeelele omane: „minä olen sinun

Jumalas. Muid nähtusi: *lukkee* (= *lukee* ja *lukea*); *kippee* (= *kipeä*); *kottiin* (= *kotiin*); *hän mennee* (= *menee*) jne. — konsonandi kõvenemine pika vokaali ees; ei *mittää* (= ei *mitään*); *en tiää* (= *tiedä*); *ol'* (= *oli*); *katto* (= *katso*); *Ruotti* (= *Ruotsi*). *Me oltiin* (= *olimme*); *me mennään* (= *menemme*). D üle v. nr. 2, märkus 1.

Hääldamise alal esineb teatav sarnastumisnähtus: *isänmaa* — hääldatakse „isämmaa“; *toinen puoli* — hääldatakse „toinempuoli“ (s. o. nm = mm, np = mp, nl = ll).

Eestlane, kes on Eestis teoreetiliselt ja raamatuist ära õppinud soome kirjakeele, on Soome sattudes pettunud, sest ta ei kuule seda kirjakeelt puhtal kujul räägitavat, isegi mitte paljude haritlaste poolt: enamasti kõik kõnelevad teatavate murdeiseärasustega. Ainult avalikult esinedes (kõnetoolis jne.) räägivad soomlased kirjakeelt kõige täpsuse ja puhtusega, millele eesti haritlased oma keele suhtes veel ligigi ei saa.

Nr. 73.

Luule- ja Kalevala-keel.

Harilikust kirjakeelest erineb mõnes suhtes ka luulekeel, mille eeskujuks suurel määral on olnud „Kalevala“-keel, mis omast kohast jällegi on veidi silutud Karjala murre. Juhitagu siin tähelepanu vaid mõnele eriti silmapaistvale iseärasusele, ilma mille teadmiseta luuletuste lugemine vahest raskust võiks tekitada.

Lühemad vormid: *mä*, *mie* (= *minä*); *sä*, *sie* (= *sinä*); *oot* (= *olet*); *oo* (= *on*); *mi* (= *mikä*); -i kadu: *poikas* (= *poikasi*); *ois* (= *olisi*); *nimessäin* (= *nimessäni*); *onnetuus* (= *onnettomuus*); *rakettu* (= *rakennettu*); *tuta* (= *tuntea*).

d puudumine (nagu „Kalevala“-keeles üldse): *saa'a* (= *sada*); *syän* (= *sydän*); *hauasta* (= *haudasta*); *uuet* (= *uudet*) jne.

h püsimine vokaalide vahel: *katsomahan* (= *katsomaan*); *rikkahasta* (= *rikkaasta*); *Suomehen* (= *Suomeen*); *nukutti*

hin, tapettihin (— nukuttiin, tapettiin); *onneksehen* (= onnekseen) — oma õnneks.

Pikemad vormid: *kuuntelevi, laulavi* (= kuuntelee, laulaa); *pauhailepi* (= pauhailee, „mühab“); mitmus -loi- (-löi-) abil; *leikki* — mäng, mitm. illat. *leikkilöihin* — mängudesse.

Sõnade järjekord on luuletustes vabam (samuti kui moodses eesti luules): genitiiv on sageli sõna järel, mida ta määrab: *jäljet Väinämön laivan* (= Väinämön laivan jäljet).

Nr. 74.

Harjutuste võtmed.

Harjutus (lk. 112) — tugeva-astmelisest nominatiivist nõrga-astmeline genitiiv: a) kukan, kopin, tavan, hädän, virran, viron, padan, suvun, laadun, Antin, avun, vallan, äidin, kulun, vian, lyhdyn, ramman, puvun, kuvun, kuvon, alun, reengin, raa'an, lain, reiän, leuan, kiellon, kaupungin, ammatin, illan, kylvyn, pöydän, langan.

b) Tugeva-astmelisest infinitiivist nõrga-astmeline olevik: selitän, lepyn, uskallan, parannan, aion, tahdon, saavun, murrun, kerron, lennän, tunnun, väännän, kuljen, puran, unohdan, katsahdan, alan, ongin, liuvun, ymmärrän, löydän, näytän, pyrin, pyydän, lähden, revin, käännän, näännyn, antaudun, käytäydyn, poljen.

a) Tugeva-astmelisest genitiivist nõrga-astmeline nominatiiv: lähde, säde, lammas, ihanne, seiväs, puhdas, tarve, käänne, ale, palje, ruis, pohje.

b) Tugeva-astmelisest olevikust nõrga-astmeline infinitiiv: edetä, mädätä, vaieta, luvata, ruveta, loidota, pelätä, kammata, temmata, tauota, koota, maata, levätä, lykätä.

LUKEMISTO (LUGEMIK).

1. Jänis ja kettu ¹.

Kerran² tapasi kettu jäniksen ja sanoi hänelle:

„Siinäpä on mies, jota³ ei kukaan⁴ pelkää.“

„Kukas⁵ sinua pelkää,“ sanoi jänis.

„Kaikki minua pelkäävät,“ sanoi kettu.

„No lyödäänpä vetoa⁶ ja katsotaan⁷, ketä enemmän pelkäävät,“ sanoi jänis.

„Lyödään vain⁸,“ sanoi kettu.

Löivät vetoa ja läksivät astelemaan tietä pitkin⁹. Tuli silloin¹⁰ lammaslauma¹¹ vastaan, ja jänis hoksasi¹², että olisikin parasta¹³ heti¹⁴ näyttää mahtiaan¹⁵. Ja yhtäkkiä¹⁶ juoksi hän lammaslauman keskelle ja päästi kovan äänen¹⁷. Lampaat säikähtivät¹⁸ pahanpäiväisesti¹⁹ ja karkasivat pakoon mikä minnekin²⁰.

Silloinkos jänis nauramaan²¹, kun²² hän oli vedon²³ voittanut. Hän nauroi ja nauroi, nauroi niin, että suu repesi ristiin. Ja siitä päivin²⁴ on jäniksen suu ollut ristissä.

¹ rebane; ² kord; ³ keda; ⁴ keegi; ⁵ kes siis; ⁶ veame (õige) kihla; ⁷ (vaadatakse ==) vaatame; ⁸ veame päälegi; ⁹ piki, mööda; ¹⁰ siis; ¹¹ lambakari; ¹² taipas (äkki); ¹³ kõige parem; ¹⁴ kohe; ¹⁵ oma võimu; ¹⁶ äkki; ¹⁷ tõi valju hääle kuuldavale; ¹⁸ kohkusid; ¹⁹ kole-dasti, vaeseomaks; ²⁰ kuhu keegi; ²¹ naerma; ²² kuna; ²³ kihlveo; ²⁴ sellest päevast.

2. Hiiri ja leijona ¹.

Kuumana puolipäivän hetkenä oli leijona laskeutunut² puun varjoon lepäämään³. Silloin tuli siihen⁴ joukko⁵ hiiriä. Ne kiipesivät⁶ leijonan päälle, juoksivat ja telmivät⁷ sen pinnalla. Leijona heräsi tästä⁸, julmistui⁹ ja otti¹⁰ yhden hiiristä kiinni. Kun

tämä ei huomannut¹¹ mitään pakenemisen mahdollisuutta¹², pyysi¹³ se leijonalta monin kerroin¹⁴ anteeksi epäkohteliaisuutta¹⁵ sekä huomautti¹⁶ sille¹⁷ samalla, ettei eläinten¹⁸ kuninkaan arvolle¹⁹ soveltuisi suuttua²⁰ niin pieneen²¹ eläimeen. Leijona leppyy ja päästi hiiren vapaaksi.

Joku²² aika sen jälkeen²³ tapahtui²³, että sama leijona, metsässä kuljeskellessaan²⁵, joutui²⁶ metsästäjän²⁷ verkkoon, josta²⁸ se ei voinut irti²⁹ päästä. Se rupesi³⁰ nyt kaikin voimin³¹ kiljumaan³². Kun hiiri sen kuuli, riensi³³ se sinne ja nakerteli³⁴ verkon rikki³⁵, joten³⁶ leijona pääsi vapauteen.

¹ lövi; ² laskunud, heitnud (enda); ³ puhkama; ⁴ siis tuli sinna; ⁵ hulk; ⁶ ronisid; ⁷ möllasid, vallatlesid; ⁸ sellest (= selle päälle); ⁹ sai julmaks (vihaseks); ¹⁰ võttis; ¹¹ kui see ei märganud; ¹² võimalust; ¹³ palus; ¹⁴ mitmele korrale; ¹⁵ oma ebaviisakust; ¹⁶ ja (ühtlasi) tähendas; ¹⁷ sellele (= temale); ¹⁸ loomade; ¹⁹ väärtusele; ²⁰ sobiks vihastuda; ²¹ väikesesse (= -le); ²² mõni; ²³ selle järele; ²⁴ juhtus; ²⁵ ringi käies, hulkudes; ²⁶ sattus; ²⁷ küti; ²⁸ millest, kust; ²⁹ lahti; ³⁰ hakkas; ³¹ kõigest jõust; ³² karjuma, möirgama; ³³ rutatas; ³⁴ näris; ³⁵ katki; ³⁶ nii et.

3. Koira ja sen ¹ varjo.

Koira ui² kerran joen poikki³ suuri lihapala suussa. Joen vesi oli niin kirkasta⁴, että koira siinä⁵ näki kuvansa⁶. Mutta se luulikin⁷ tuota⁸ kuvaa toiseksi koiraksi, ja ahneudessaan tahtoi se nyt tältä⁹ anastaa¹⁰ lihapalan. Se avasi suunsa tarttuakseen¹¹ tuohon toverin¹² lihapalaan, mutta silloinpa¹³ sen oma lihapala putosikin¹⁴ jokeen ja hävisi sinne. Nolona¹⁵ sai se nyt katua¹⁶ ahneuttaan.

¹ selle, tema; ² ujus; ³ põiki (üle); ⁴ selge; ⁵ selles; ⁶ oma kuju; ⁷ arvaski; ⁸ seda; ⁹ sellelt; ¹⁰ röövida; ¹¹ et haarata; ¹² seltsimehe; ¹³ siis just; ¹⁴ kukkuski; ¹⁵ häbistatuna, lööduna; ¹⁶ kahetseda.

4. Hevosenkenkä ¹.

Mies astui poikansa kanssa kaupunkiin². „Kas³, tuossa⁴ on hevosenkenkä tiellä,“ sanoi hän astuessaan pojalle, „pistä se taskuusi, Tuomas.“ „Eihän⁵ tuo maksa kumartumisen vai-vaa,“ arveli Tuomas. Isä ei siihen⁶ virkkanut⁷ mitään, otti vain⁸

ääneti⁹ raudan maasta ja pani sen taskuunsa. Kaupungissa myi hän sen ja osti rahoilla kirsimarjoja.

Paluumatkalla¹⁰ paistoi aurinko¹¹ kuumasti. Ei ollut taloa, ei varjoisaa puuta, ei virvoittavaa lähdettä¹² likimailla. Tuomasta vaivasi kuumuus ja jano. Hän tuskin¹³ jaksoi seurata¹⁴ isäänsä.

Silloin antoi¹⁵ isä ikäänkuin¹⁶ sattumalta¹⁷ kirsimarjan pudota¹⁸ taskustaan. Tuomas kaappasi¹⁹ sen²⁰ maasta ahnaasti, niinkuin se olisi ollut kultaa, ja pani sen suuhunsa. Vähän ajan päästä²¹ pudotti²² isä toisen marjan. Tuomas otti sen yhtä²³ nopeasti ylös. Sillä tavoin²⁴ antoi isä Tuomaan poimia²⁵ kaikki marjat maasta.

Kun Tuomas oli syönyt viimeisen marjan, kääntyi²⁶ isä häneen²⁷ ja sanoi: „Jos²⁸ olisit kumartunut yhden kerran ja ottanut hevosenkengän maasta, ei sinun olisi tarvinnut kumartua monta²⁹ kymmentä kertaa näiden kirsikkamarjojen tähden³¹.“

¹ hobuseraud; ² oma pojaga linna; ³ vaat; ⁴ siin (sääli); ⁵ ei ju, ega; ⁶ sellesse (= selle pääle); ⁷ lausunud; ⁸ vaid; ⁹ hääletult, sõnalausumata; ¹⁰ tagasiteekonnal; ¹¹ päike; ¹² värskendavat allikat; ¹³ vaevalt; ¹⁴ järgneda; ¹⁵ laskis; ¹⁶ nagu; ¹⁷ kogemata; ¹⁸ kukkuda; ¹⁹ haaras, krapsas; ²⁰ selle; ²¹ pärast; ²² laskis kukkuda; ²³ niisama; ²⁴ sel kombel; ²⁵ noppida; ²⁶ pöördus; ²⁷ temasse (= tema poole); ²⁸ kui; ²⁹ mitu; ³⁰ nende.

5. Sokea ¹ ja rampa ².

Rampa mies istui suruissaan³ tien laidalla⁴. Sokea sattui siitä ohi⁵ kulkemaan⁶. Rampa, jolle⁷ aika kävi⁸ pitkäksi, kun täytyi⁹ toimeettomana virua¹⁰, huusi¹¹ tälle: „Mitäs kuuluu, veikonen¹²?“

Sokea valitti¹³, ettei voinut tiellä pysyä, ja kysyi häneltä, eikö¹⁴ hän tahtoisi olla niin ystävällinen¹⁵, että johtaisi¹⁶ häntä¹⁷ kappaleen matkaa¹⁸.

„Ah,“ vastasi rampa, „senhän¹⁹ mielelläni²⁰ tekisin, kun minulla vain²¹ olisi niin tervet jalat kuin sinulla; mutta minähän mies parka²² en saata²³ kävellä²⁴!“ — „Ja minä miespoloinen²⁵ en saata nähdä,“ lausui sokea. Näin valittelivat he²⁶ toisilleen²⁷ kurjuuttaan²⁸.

Äkisti juolahti²⁹ sokean mieleen hyvä tuuma³⁰. „Kuulehan³¹,“ sanoi hän rammalle, „istu sinä minun selkääni; minä kannan sinua. Minä lainaan sinulle terveet jalkani, lainaa sinä minulle terveet silmäsi.“ Tuumasta toimeen³². Sokea kantoi rampaa, rampa johti sokeata. Näin auttoi³³ toinen toistaan. Yhdessä pystyivät³⁴ he nyt suorittamaan, mitä kumpikin erikseen³⁵ olisi ollut kykenemätön³⁶ aikaan saamaan³⁷.

1 pime; 2 jalutu; 3 kurbuses, kurvalt; 4 ääres; 5 mööda; 6 minema; 7 kellele; 8 käis (= läks); 9 kuna pidi; 10 tegevuset lamada, lesida; 11 hüüdis; 12 vennas; 13 kaebas, kurtis; 14 kas mitte; 15 sõbralik; 16 juhataks; 17 teda; 18 tüki maad; 19 seda ju; 20 häämeelega; 21 vaid, ainult; 22 vaeseke; 23 saa; 24 kõndida; 25 vaene mees; 26 nõnda kurt-sid nad; 27 üksteisele; 28 oma viletsust; 29 turgatas; 30 plaan; 31 kuule ometi; 32 kavatsusest tegevuseni (= mõeldud, tehtud); 33 aitas; 34 jaksasid, olid võimelised; 35 eraldi; 36 võimetu; 37 teoks tegema, aegu saama.

6. Kaksi vuohta ¹.

Kaksi vuohta kohtasi toisensa² kapealla porraspuulla³, jota⁴ myöten kuljettiin⁵ virran⁶ yli. Toinen pyrki⁷ toisella rannalle, toinen taas päinvastaiselle⁸. „Väistyhän⁹ vähän syrjään¹⁰!“ sanoi toinen vuohista. „Mitä rohkenetkaan¹¹ sinä vaatia¹²,“ huusi toinen, „minähän¹³ olin ensiksi¹⁴ sillalla; väisty sinä ja päästä minut ylitse!“ — „Minäpä en väisty,“ sanoi ensin¹⁵ minnitu vuohi, „on minulla tässä¹⁶ yhtä paljon¹⁷ oikeutta kuin sinulakin!“ Näin¹⁸ riitelivät he vielä jonkun aikaa¹⁹ keskenänsä²⁰. Kun ei kumpikaan tahtonut peräytyä²¹, syntyi lopulta tappelu. He tähtäsivät²² sarvensa eteenpäin²³ ja puskiivat tulisesti toisi-ansa²⁴. Mutta silloinpa putosivat²⁵ molemmat veteen. Sinne olisivat he hukkuneetkin²⁶, ellei²⁷ paimen²⁸ olisi tullut heitä²⁹ pelastamaan³⁰.

1 sikku (nomin. vuohi, gen. vuohen); 2 üksteist; 3 kitsal purdel; 4 mida; 5 käidi; 6 jõe; 7 püüdis; 8 vastupidisele, vastakale; 9 tagane, väistu ometi; 10 kõrvale; 11 julged küll; 12 nõuda; 13 mina ju; 14 esiti, esimesena; 15 esiteks; 16 siin; 17 ühe palju, niisama palju; 18 nõnda; 19 mõne aja; 20 eneste keskel; 21 taganeda; 22 sihtisid; 23 ettepoole; 24 puskisid tuliselt üksteist; 25 kukkusid; 26 uppunudki; 27 kui mitte; 28 karjane; 29 neid; 30 päästma.

7. Korppi¹ ja kettu^{1-a}.

Korppi lensi kerran², suuri saalis³ suussa, hongan⁴ oksalle syömään. Kettu huomasi⁵ tämän⁶ ja juoksi hongan juurelle. Vessissä suin katseli⁷ se korpin saalista, mieltien⁸, millä viekkau-della⁹ sen omaksensa saisi. „Oi sinä kaunis lintu,“ lausui se kor-pille, „kuinka kauniit ovat höyhenesi¹⁰, kuinka suloinen¹¹ on äänesi! Kun sinä laulat, niin oikein sydämelle käypi. Annahan¹² nyt kuulla suloista lauluasi, että rintani riemastuisi.“

Korppi, tämän kuultuaan, arveli: „Ei se minua syyttä¹³ noin¹⁴ kiittäne. Kuulkoon siis lauluani!“ Se aukasi¹⁵ suunsa ja alkoi räakkyä¹⁶ parhaansa mukaan¹⁷. Mutta silloinpa putosi¹⁸ saalis sen suusta. Kettu sen heti¹⁹ tempasi käpäliinsä²⁰ sanoen: „Tuki²¹ suusi, hurja²², äänesi²³ on kehnompi²⁴ karhun mö-rinää²⁵.“

¹ Korp; ^{1-a} rebane; ² (üks)kord; ³ saak; ⁴ männi; ⁵ märkas; ⁶ selle (= seda); ⁷ vaatles, vaatas; ⁸ (järele) mõteldes; ⁹ kavalusel (= -ga); ¹⁰ su suled; ¹¹ meeldiv, armas, magus; ¹² lase ometi; ¹³ põhjuse-ta; ¹⁴ nõnda; ¹⁵ avas; ¹⁶ kraaksuma; ¹⁷ nii hästi kui oskas; ¹⁸ siis just kukkus; ¹⁹ kohe; ²⁰ käppadesse (= -de vahele); ²¹ topi kinni; ²² mee-letu; ²³ su hää!; ²⁴ kehvem, viletsam; ²⁵ urisemisest.

8. Yleisiä puhetapoja.

Suomalaiset tervehtivät toisiaan¹ seuraavilla² sanoilla: aamulla³ he toivottavat⁴ toisilleen⁵ „hyvää huomenta“, päivällä „hyvää päivää“ ja illalla „hyvää iltaa“. Näin⁶ tervehtivät he ai-noastaan silloin⁷, kun he tapaavat⁸ toinen toisensa. Hyvästelles-sä⁹ he sanovat „hyvästi“, taikka¹⁰, jos¹¹ he ovat keskenänsä hy-viä tuttuja¹², sanovat he myös¹³ „näkemiin“ ja myöhään¹⁴ illalla „hyvää yötä“. Oppilaat, ylioppilaat ja muut hyvät tutut käyttä-vät¹⁵ keskenään sanaa „terve“, sekä¹⁶ silloin kun he tapaavat toisensa että¹⁷ hyvästellessä. Usein¹⁸ suomalaiset lisäävät hy-västellessä: „Sanokaa¹⁹ myös rouvalle (veljelle, sisarel-lenne) terveisiä minulta,“ taikka: „Käykää katsomassa²⁰.“

Jos te kävelette²¹ Helsingin kaduilla²², voi joku²³ kääntyä²⁴ teidän puoleenne ja sanoa: „Anteeksi, voitteko²⁵ sanoa minulle, missä²⁶ Bernhardinkatu on?“ Jos ette tiedä, missä se on, vastaat-

te hänelle: „Valitettavasti²⁷ en voi sitä teille sanoa; olen itsekin²⁸ outo²⁹ täällä³⁰.“ — „Suokaa anteeksi³¹!“ sanoo hän silloin ja jatkaa matkaansa. Mutta jos te sanotte hänelle, mihin suuntaan hänen tulee mennä, niin hän kiittää³² teitä. „Paljon kiitoksia,“ sanoo hän. „Ei ansaitse³³,“ vastaatte te. Tavallisesti hän vielä lisää: „Suokaa anteeksi, että vaivasin (teitä)!“ — „Ei mitään,“ vastaatte te silloin.

Jos istumme rautatievaunussa, niin joku, joka³⁴ etsii itselleen paikkaa, voi kysyä meiltä: „Anteeksi, onko tämä paikka vapaa?“ — „On kyllä, olkaa hyvä!“ taikka³⁵, „ei ole,“ vastaamme me. Mutta jos joku istuu viereemme³⁶, eikä³⁷ paikka ole vapaa, silloin sanomme hänelle: „Anteeksi, se paikka ei ole vapaa.“

¹ üksteist; ² järgmistel; ³ hommikul; ⁴ soovivad; ⁵ üksteisele; ⁶ nõnda; ⁷ siis; ⁸ kohtavad; ⁹ jumalaga jättes; ¹⁰ või; ¹¹ kui; ¹² omakeskel hädä tuttavad; ¹³ ka; ¹⁴ hilja; ¹⁵ tarvitavad; ¹⁶ niihästi; ¹⁷ kui ka; ¹⁸ sageli; ¹⁹ ütelge; ²⁰ vaatamas (= külastamas); ²¹ kõnnite, jalutate; ²² uulitsail; ²³ keegi; ²⁴ pöörduda; ²⁵ kas võite; ²⁶ kus; ²⁷ kahetsetavalt, kahjuks; ²⁸ isegi, ka ise; ²⁹ võõras; ³⁰ siin; ³¹ andke andeks, vabandage; ³² tänab; ³³ ei vääri; ³⁴ kes; ³⁵ või; ³⁶ meie kõrvale; ³⁷ ega.

9. Hölmöläiset 1.

Eräässä seudussa² Suomea kerrotaan³ muinoin olleen⁴ Hölmölän kylän, jossa kuuluisain Hölmäläisten sanotaan asuneen. He kuuluvat eläneen siellä tyytyväisinä⁵ ja onnellisina, mutta muut ihmiset näyttävät pitäneen heitä hyvin yksinkertaisina⁶. Heidän jälkeläisiään⁷ luullaan⁸ vielä elävän Sysmässä; ainakin⁹ väitetään siellä tavatun¹⁰ ja vieläkin tavattavan ihmisiä, jotka näyttävät olevan henkisesti¹¹ sukua hölmöläisille. Koska¹² kansan keskuudessa¹³ usein¹⁴ kuulee puhuttavan hölmöläisistä ja naurettavan heidän yksinkertaisuudelleen¹⁵, niin kerrottakoon tässäkin¹⁶ heistä eräs kasku¹⁷.

Rakentaessaan¹⁸ kerran tupaa¹⁹ unohtivat he tehdä ikkunat²⁰ seiniin. Saatuaan tuvan valmiiksi huomasivat²¹ he sen olevan pimeän. Tässä pimeässä tuvassa istuen miettivät he pitkän aikaa, mitä heidän olisi tehtävä²², saadakseen²³ siihen valoa²⁴. Viimein eräs heistä luuli keksineensä²⁵ hyvän keinon²⁶. „Nyt

tiedän,“ sanoi hän nousten²⁷ seisomaan, „tuokaamme päivänvalo säkissä²⁸ sisään.“ Niin tehtiinkiin. Luullen²⁹ voivansa sulkea valon säteet³⁰ säkkiin piti kaksi miestä säkin suuta aurin-gonpaisteessa³¹ toisten seisoessa ympärillä. Sitten³² se sidottiin kaikkien nähden huolellisesti kiinni ja säkki vietiin tupaan. Avatessaan sen siellä he eivät huomanneet tuvan tulevan³³ yhtään valoisammaksi³⁴ ja yritettyään³⁵ samaa keinoa²⁶ vielä moneen³⁶ kertaan yhtä huonolla menestyksellä³⁷ päättivät³⁸ he viimein³⁹ mennä Matin, erään⁴⁰ muualta tulleen mieheen luo⁴¹, kysyäkseen häneltä neuvoa.

Kuultuaan heidän asiansa vastasi Matti hymyillen⁴²: „Jos annatte minulle sata markkaa, niin luulen voivani⁴⁴ hankkia teille valoa.“ Kuullessaan Matin näin halvalla⁴⁵ hankkivan heille valoa ihastuivat⁴⁶ hölmöläiset suuresti ja maksoivat heti⁴⁷ rahat. Matin hakattua⁴⁸ reiän⁴⁹ seinään tuli tupaan valoa. Saadakseen vielä enemmän valoa päättivät⁵⁰ hölmöläiset hakata⁵¹ koko seinän pois⁵¹, mutta sitä pois hakattaessa romahti⁵² koko tupakin maahan.

¹ kilplased; ² ühes, mingis maakohas; ³ jutustatakse; ⁴ olnud olevat; ⁵ rahulolevaina, rahul olles; ⁶ väga lihtsameelseiks, kohtlasiks; ⁷ nende järeltulijad, järglased; ⁸ arvatakse; ⁹ igatahes; ¹⁰ leitud, kohatud (olevat); ¹¹ vaimsalt; ¹² kuna; ¹³ rahva keskel; ¹⁴ sageli; ¹⁵ lihtsameelsusele, kohtlusele; ¹⁶ siingi; ¹⁷ üks anekdoot; ¹⁸ ehitades; ¹⁹ majakest; ²⁰ aknad; ²¹ märkasid; ²² tuleks teha; ²³ et saada, saamaks; ²⁴ sellesse, sinna valgust; ²⁵ leidnud, avastanud (olevat); ²⁶ abinõu; ²⁷ tõustes; ²⁸ kotis; ²⁹ arvates; ³⁰ kiired; ³¹ päikesepaistes; ³² siis; ³³ tulevat (= minevat, muutuvat); ³⁴ sugugi mitte valgemaks; ³⁵ olles katsunud; ³⁶ mitu; ³⁷ niisama halva kordaminekuga; ³⁸ otsustasid; ³⁹ viimaks; ⁴⁰ ühe; ⁴¹ juure; ⁴² naeratades; ⁴³ kui; ⁴⁴ arvan võivat; ⁴⁵ nõnda odavalt; ⁴⁶ röömustasid; ⁴⁷ kohe; ⁴⁸ raiunud olles; ⁴⁹ augu; ⁵⁰ raiduda; ⁵¹ ära; ⁵² varises mürinal.

6. Suomen kansa¹.

Suomessa on nykyään² noin³ 3,400 000 asukasta⁴, joista⁵ 88,7% on suomenkielisiä, 11% ruotsinkielisiä ja 0,3% muunkielisiä. Ruotsinkielistä väestöä⁶ asuu Ahvenamaan ja Turun saaristoissa, kapeilla rantakaistaleilla⁷ Suomen- ja Pohjanlahden rannikolla sekä⁸ enemmän tai⁹ vähemmän useimmissa¹⁰ Suomen

kaupungeissa. Osa väestöstä puhuu kuitenkin¹¹ sekä suomea että ruotsia¹² ja kaikki sivistyneet¹³ osaavat äidinkieltensä ohella¹⁴ enemmän tai vähemmän myös¹⁵ toista kotimaista kieltä. Sitäpaitsi¹⁶ ymmärtää suuri osa sivistyneistöä myös saksaa, jotkut^{16-a} myöskin englantia ja ranskaa, mutta harvat osaavat puhua näitä kieliä.

Suomenkielinen väestö eli^{16-b} suomalaiset muodostavat kansan ytimen. Jo ennen maahan saapumistaan olivat he jakautuneet kahteen suureen heimokuntaan: karjalaisiin, jotka tulivat Suomeen idästä, ja hämäläisiin, jotka saapuivat Suomenlahden poikki länsi-Suomeen¹⁷.

Senjälkeen¹⁸ ovat nämä¹⁹ vuorostaan²⁰ jakautuneet useihin²¹ heimoihin, joiden asuma-alat lankeavat yhteen historiallisten maakuntien kanssa, mutta alkuperäinen kahtiajako²² tulee vielä näkyviin²³ sekä ulkomuodossa että luonteenlaadussa²⁴. Nykyään on länsi-Suomessa viisi heimoa: varsinaissuomalaiset²⁵, uusmaalaiset, hämäläiset ja etelä-pohjalaiset, joilla on paljon yhteisiä piirteitä²⁶. Hämäläisistä itään asuvat savolaiset muistuttavat²⁷ sensijaan²⁸ suuresti karjalaisia, joiden vanhinta²⁹, pohjois-Pohjanmaalla ja Oulunjärven seuduilla³⁰ asuvaa haaraa³¹ sanotaan myös kainulaisten heimoksi. Näiden³² lisäksi asuu Suomen pohjaisimmassa³³ osassa pieni määrä³⁴ lappalaisia, jotka ainoastaan kielensä puolesta ovat sukua suomalaisille.

¹ rahvas; ² praegu; ³ umbes; ⁴ elanikku; ⁵ kelledest; ⁶ rahvastikku, rahvast; ⁷ kitsail rannikuribadel; ⁸ ja; ⁹ vöi; ¹⁰ enamjaos; ¹¹ siiski; ¹² niihästi soome kui rootsi keelt; ¹³ haritud inimesed, haritlased;; ¹⁴ kõrval; ¹⁵ ka; ¹⁶ pääle selle; ^{16-a} mõned; ^{16-b} ehk; ¹⁷ lääne-; ¹⁸ selle järele; ¹⁹ need; ²⁰ omakorda; ²¹ paljudesse; ²² kaheksjagamine; ²³ nähtavale; ²⁴ niihästi välimuses kui iseloomu laadis; ²⁵ pärissoomlased; ²⁶ jooni; ²⁷ tuletavad meele, meenutavad; ²⁸ selle asemel; ²⁹ kõige vanemat, vanimat; ³⁰ maakohtades, ümbruses; ³¹ haru; ³² nende; ³³ põhjapoolseimas; ³⁴ väike hulk.

(Jatkoa — järg)

Antropologiset tutkimukset¹ ovat osoittaneet, että lännessä, lounaassa² ja etelässä³ tavataan⁴ Suomen kookkaimmat⁵ asukkaat sekä että ruumiinmitta⁶ asteettain vähenee, kuta⁷ kauem-

maksi⁸ koilliseen⁹ me menemme. Kookkainta väkeä¹⁰ ovat Suomen ruotsalaiset. He ovat keskimäärin¹¹ noin¹² 1½ senttimetriä suomalaisten keskimittaa pitemmät, mutta varsinaissuomalaisiin ja satakuntalaisiin nähden¹³ on ero¹⁴ vain¹⁵ muutamia¹⁶ millimetrejä. Jälkimäisten keskimitta on näet¹⁷ 168,5 cm., kun taas¹⁸ pohjoispohjalaiset eli¹⁹ kainulaiset ovat vain 164,3 cm. pitkiä. Nämä seikat, samoin kuin tulokset²⁰ pääkallojen²¹ mittauksista²² viittaavat siihen²³, että länsi- ja etelä-Suomessa on tapahtunut²⁴ sekoitus²⁵ suomalaisten ja ruotsalaisten välillä²⁶. Tätä sekoitusta jatkuu²⁷ vieläkin. Monella on ruotsalainen isä ja suomalainen äiti tai suomalainen isä ja ruotsalainen äiti, onpa²⁸ joskus²⁹ jompikumpi³⁰ vanhemmista jotain³¹ muutakin kansallisuutta³².

¹ uurimused; ² edelas; ³ lõunas; ⁴ leitakse; ⁵ kõige suurekasvulisemad; ⁶ ja, et kehamõõt; ⁷ mida; ⁸ kaugemale; ⁹ kirde (põhjaida) poole; ¹⁰ kõige suurekasvulisem rahvas; ¹¹ keskmiselt; ¹² umbes; ¹³ suhtes, kohta, võrreldes; ¹⁴ vahe; ¹⁵ vaid, ainult; ¹⁶ mõned; ¹⁷ nimelt; ¹⁸ jälle; ¹⁹ ehk; ²⁰ tulemused; ²¹ pääluude, kolpade; ²² mõõtmistest; ²³ näitavad, viitavad sellesse (= selle poole); ²⁴ sündinud, toimunud; ²⁵ segamine, segunemine; ²⁶ vahel; ²⁷ seda segunemist kestab edasi; ²⁸ on koguni; ²⁹ mõnikord; ³⁰ embkumb; ³¹ mingit; ³² rahvust (= rahvusest).

(Loppu — lõpp)

Suurimmalla osalla Suomen kansaa on vaaleat¹ silmät ja vaalea tukka². Siinä³ suhteessa ovat suomalaiset ja ruotsalaiset jokseenkin⁴ tasaväkkiset. Kaikkialla koko maassa tapaa⁵ enimmäkseen vaaleaverisiä ihmisiä, vieläpä⁶ suorastaan⁷ pelavatukkaisia⁸, sinisilmäisiä miehiä ja naisia, mikä⁹ erittäinkin¹⁰ herättää ulkomaalaisten¹¹ huomiota¹². Ainoastaan maan itäosassa, Karjalassa, on noin¹³ puolet väestöstä¹⁴ tummatukkaisia¹⁵, mutta sielläkin on suurimmalla osalla harmaat¹⁶ tai¹⁷ siniset silmät. Vaaleasilmäisiä onkin Suomessa erittäin paljon, ehkäpä enemmän kuin Euroopan muiden kansojen keskuudessa¹⁸. Ruotsissa esim.¹⁹, jonka²⁰ kansa on tunnettu vaaleaverisyydestään ja sinisistä silmistään, on vaaleasilmäisten lukumäärä²¹ pienempi²² kuin Suomessa, jossa²³ niitä on suomalaisten kes-

kuudessa 78% ja ruotsinkielisten joukossa vähän yli 80%. Tämä²⁴ vaaleasilmäisyys ei ole seuraus²⁵ suomalaisten ja ruotsalaisten sekoituksesta, vaan²⁶ se on ollut suomalaisille ominaista²⁷ jo ammoisista ajoista asti²⁸. Se on muinoin²⁹ herättänyt jo³⁰ venäläistenkin huomiota¹², sillä³¹ heidän vanhoissa kertomarunoissaan³² kutsutaan „tšuudeja“, s. o. karjalaisia ja vepsäläisiä, „valkosilmäisiksi“. Myöskin Venäjällä hajallaan³³ asuvat suomensukuiset heimokansat, kuten³⁴ esim. votjakit, mordvalaiset y. m.³⁵, ovat nykyäänkin³⁶ vielä suurimmaksi osaksi vaaleasilmäisiä, vaikka³⁷ he ovatkin tummaveristen kansojen ympäröimiä³⁸.

Yleisesti³⁹ on luultu, että suomalaiset kuuluvat mongolilaiseen rotuun⁴⁰, mutta tutkimukset ovat osoittaneet, että tämän rodun tunnusmerkit: lyhyt hento⁴¹ ruumis⁴², keltainen iho, sysimusta tukka, mustat silmät, puoliummessa olevat silmäluomet⁴³ y. m. eivät ollenkaan⁴⁴ sovi⁴⁵ suomalaisiin ja heidän heimolaisiinsa. Toistaiseksi⁴⁶, koska suomalaisten heimolaiset ovat vielä sangen⁴⁸ vaillinaisesti⁴⁹ tutkittuja⁵⁰, voimme ainoastaan sanoa, että suomen kansa kuuluu maailman valkoisimpaan rotuun⁴⁰ ja muistuttaa⁵¹ ruumiinrakenteeltaan⁵² suuresti keskiaja pohjoiseurooppalaisia kansoja.

¹ valvakad, heledad; ² juuksed; ³ selles; ⁴ kuidagi, enamvähem, umbes; ⁵ leiab; ⁶ koguni; ⁷ otse; ⁸ linajuukselisi; ⁹ mis; ¹⁰ eriti, iseäranis; ¹¹ välismaalaste; ¹² tähelepanu; ¹³ umbes; ¹⁴ rahvastikust; ¹⁵ tume-dajuukseline; ¹⁶ hallid; ¹⁷ või; ¹⁸ keskel; ¹⁹ = esimerkiksi — näiteks; ²⁰ mille; ²¹ arv; ²² väiksem; ²³ kus; ²⁴ see; ²⁵ tagajärg; ²⁶ vaid; ²⁷ omane, omapärane; ²⁸ saadik; ²⁹ muiste; ³⁰ juba; ³¹ sest; ³² jutustavais luuletustes (lauludes); ³³ laiali, hajal; ³⁴ nagu; ³⁵ = ynnä muut — ja teised; ³⁶ praegu; ³⁷ ehk küll; ³⁸ ümbritsetud; ³⁹ üldiselt; ⁴⁰ tõugu; ⁴¹ peen, kõhn, nõrk; ⁴² keha; ⁴³ poolkinni olevad silmalau'ud; ⁴⁴ sugugi mitte; ⁴⁵ sobi; ⁴⁶ esialgu; ⁴⁷ kuna; ⁴⁸ väga; ⁴⁹ puudulikult; ⁵⁰ uuritud; ⁵¹ meenutab (tuletab meele); ⁵² oma kehaehituselt. — % = prosentti — protsent; 80% = kahdeksankymmenen prosenttia.

11. Suomalaisesta kaunokirjallisuudesta ¹.

I.

Koska ² Suomen kansa jakaantuu kahteen erikieliseen väestöryhmään^{2-a}: suomalaiseen ja ruotsalaiseen, joilla kummalla-

kin³ on omakieliset koulunsa, yliopistonsa y. m.⁴ sivistyslaitok-
sensa⁵, niin⁶ jakaantuu myöskin Suomen kirjallisuus kielel-
lisesti kahteen pääosaan: suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen.
Jälkimäinen⁷ oli Suomessa hallitsevassa asemassa⁸ aina⁹ 19:n-
nen¹⁰ vuosisadan loppupuolelle asti¹¹ ja puhkesi kauniimpaan
kukkaansa¹² vuosisadan keskivaiheilla. Siihen aikaan ilmes-
tyivät sellaisten kuuluisain runoilijain kuin J. L. Runebergin,
Suomen kansallisorunilijan¹³ ja Pohjoismaiden ensimmäisen rea-
listin, sekä¹⁴ Sakari Topeliuksen, tuon vienon¹⁵ romantikon,
parhaimmat teokset. Suomenkielisestä kaunokirjallisuudesta
ei silloin vielä voi puhuakaan, lukuunottamatta¹⁶ kansan suussa
elänyttä, vuosisadan alkupuolella muistiin¹⁷ kirjoitettua kan-
sanrunoutta. Se suomenkielinen kirjallisuus, joka uskonpuh-
distuksesta asti¹⁸ 19:nnen vuosisadan puoliväliin¹⁹ oli ilmes-
tynyt Suomessa, käsitti²⁰ melkein²¹ yksinomaan²² uskonnol-
lisia hartauskirjoja²³, lakitekstejä²⁴ y. m. hyödyllisiä²⁵ teok-
sia: varsinainen²⁶ kaunokirjallisuus supistui²⁷ muutamiiin
vähäarvoisiin²⁸ runosepityksiin ja näytelmiin²⁹. Tämä johtuu
siitä³⁰, että ruotsin kieli oli vielä kauan senjälkeen³¹ kun
Suomi oli Ruotsista erotettu³² (vuonna 1809) sivistyneitten³³
yksinomaisena puhekielenä³⁴ ja oppikoulujen³⁵ ainoana opetus-
kielenä — ensimmäinen suomenkielinen oppikouluhan perustet-
tiin vasta³⁶ Jyväskylään.

¹ ilukirjandusest; ² kuna; ^{2-a} rahvastikurühma; ³ millidel kum-
malgi; ⁴ = ynnä muut — ja muud; ⁵ haridusasutused; ⁶ siis („niin“
alustab päälauset); ⁷ järelmine (= viimeane); ⁸ valitseval seisuko-
hal; ⁹ siin: täiesti, aiva; ¹⁰ = yhdeksännentoista (üheksateistkü-
nenda); ¹¹ -ni; ¹² õide; ¹³ rahvusluuletaja; ¹⁴ ja, ning; ¹⁵ õrna;
¹⁶ arvesse võtmata; ¹⁷ mälestusse (= üles); ¹⁸ saadik, saati; ¹⁹ poo-
levaheni (keskpaigani); ²⁰ sisaldas; ²¹ peaaegu; ²² ainult; ²³ har-
dus- (vagadus-) raamatuid; ²⁴ seadusetekste; ²⁵ kasulikke; ²⁶ päris,
tõeline; ²⁷ piirdus; ²⁸ mõnede väheväärtuslike; ²⁹ näidenditesse
(= -tega); ³⁰ see tuleb sellest; ³¹ selle järele, pärast seda; ³² eralda-
tud, lahutatud; ³³ haritlaste; ³⁴ ainuüksise kõnekeelena (= -ks);
³⁵ keskkoolide; ³⁶ asutati alles.

II.

Suomenkielisen kirjallisuuden „perustava ajanjakso¹“ alkoi
vuoden 1860:n² vaiheilla³ ja sen huomattavin⁴ kirjailijaper-
sonallisuus oli Aleksis Kivi (1834—1872), suomenkielisen

kaunokirjallisuuden varsinainen⁵ perustaja⁶. Hän oli kirjailija sanan todellisessa merkityksessä⁷, mutta hänen elinajanaan⁸ ei häntä paljoa ymmärretty. Sentähden olikin hänen iloton elämänsä vain yhtämittaista taistelua⁹ puutetta vastaan, kunnes¹⁰ hän menetti¹¹ järkensä¹² ja kuolema¹³ hänet pelasti¹⁴. Vasta viime aikoina on tajuttu, että tämä ensimmäinen suomalainen kirjailija oli todellinen kirjailijanero¹⁵. Hän on mestarillisesti käytellyt¹⁶ useampia¹⁷ runoudenlajeja¹⁸. Hän on kirjoittanut ensimmäisen huomattavan¹⁹ suomalaisen murhenäytelmän²⁰, *Kullervon*, jossa ilmenee voimakasta romanttista mielikuvitusta²¹ ja järkyttävän²² synkkää tragiikkaa; hän on kirjoittanut verrattoman, raamatunaiheisen²³ näytelmäidyllin *Lean*, joka ihmeellisessä lyyrillisessä tunnelmallisuudessaan²⁴ on ainoa laatuaan²⁵ suomalaisessa kirjallisuudessa; hän on kirjoittanut useita²⁶ realistishumoristisia huvinäytelmiä²⁷, kuten esim.²⁸ *Kihlaus* ja *Nummisuutarit*²⁹, joista jälkimmäinen kuuluu maailmankirjallisuuden parhaimpiin luomiin³⁰ ja joka viattomaan³¹ huumoriinsa ja erinomaisiin luonnekuvauksiinsa nähden³² ei ole vielä löytänyt vertaistaan³³ Suomessa. Näillä teoksillaan laski³⁴ Kivi vankan perustuksen³⁵ suomenkieliselle näytelmäkirjallisuudelle synkimmästä murhenäytelmästä aina humoristisimpaan huvinäytelmään asti. Mutta hänen merkityksensä³⁶ ei rajoitu³⁷ vielä siihen. Vaikka^{37-a} näytelmä olikin hänen erikoisalansa³⁸, kirjoitti hän myös yhden romaanin, vain yhden anoan, mutta niin nerokkaan³⁹ ja suuri-piirteisen⁴⁰, ettei sen rinnalle⁴¹ voida vielä tänäänkään asettaa mitään täysin samanarvoista⁴². Tällaisella⁴³ monumentaalisella teoksella — *Seitsemän veljestä* on sen nimi — perusti⁴⁴ hän suomenkielisen romaanikirjallisuuden. Sitäpaitsi⁴⁵ on hän kirjoitellut myös eepillisiä ja lyyrillisiä runoja⁴⁶, jotka luonnonraikkaudessaan⁴⁷, havainnollisessa⁴⁸ elävyydessään ja tunteen syvyydessä voittavat kaikki muut sen ajan taidेरunouden⁴⁹ tuotteet, mutta ulkoasuunsa⁵⁰ nähden⁵¹ ne kuitenkin ovat epätydyttäviä⁵³, jonka tähden⁵⁴ Kivi tällä alalla ei saavuttanut perustavaa merkitystä. Paras⁵⁵ hänen runoistaan on *Sydämeni laulu*.

Kiven tuotteissa ovat romantiikka ja realismi yhtyneet toisiinsa ja niiden yllä ⁵⁶ leijailee ⁵⁷ huvittavaa, viatonta ⁵⁸ huumoria. Hän meni realismissaan paljon pitemmälle ⁵⁹ kuin Runeberg, joka aina ⁶⁰ oli hillitty ⁶¹ ja keveästi ⁶² ihannoiva ⁶³ todellisuudenkuvauksissaan ⁶⁴. Myöskin hänen romantiikkansa oli haaveellisempaa ⁶⁵ kuin senaikainen taidekäsitys ⁶⁶ salli, ja hänen vapaa, välitön ⁶⁷ huumorinsa oli siihen aikaan aivan uutta ja outoa ⁶⁸ Suomen kirjallisuudessa, tuntuipa ⁶⁹ se monesta ⁷⁰ arveluttavaltakin ⁷¹. Häntä, joka käytti ⁷² esikuviinaan ⁷³ Shakespeare'a ja Cervantesta, ei silloin ymmärretty, mutta nykyään ⁷⁴ häntä pidetään suurimpana suomenkielisenä kirjailijana ja Pohjoismaiden suurimpana humoristina.

¹ põhjapanev, asutav ajajärk; ² = kuusikymmenen; ³ paiku, ümber; ⁴ tähelepandavaim; ⁵ päris; ⁶ põhjendaja; ⁷ tähenduses; ⁸ ta eluajal; ⁹ ta rõõmutu elu vaid ühesoodune võitlus; ¹⁰ kuni; ¹¹ kaotas; ¹² oma mõistuse; ¹³ surm; ¹⁴ ta päästis; ¹⁵ kirjanikugeenius; ¹⁶ tarvitanud, käsitelnud; ¹⁷ mitmeid; ¹⁸ luuleliike; ¹⁹ tähelepandava; ²⁰ kurbmängu, tragöödia; ²¹ meelekujutust; ²² põrutavalt; ²³ piiblinelise („aihe“ — teose aine, süžee); ²⁴ oma meeolulisuses; ²⁵ ainus oma laadilt, ainulaadne; ²⁶ mitmeid; ²⁷ naljamänge, komöödiaid; ²⁸ nagu näiteks („esim. — esimerkiks“); ²⁹ „Nõmme kingsepad“; ³⁰ loominguisse (nomin. „luoma“ — loodud teos, looming, loome); ³¹ süütuma; ³² suurepäraste, oivaliste iseloomukujutuste tõttu; ³³ enese võrdset, väärilist; ³⁴ sin: pani; ³⁵ kindla, vankumatu aluspõhja; ³⁶ ta tähendus; ³⁷ piirdu; ³⁷-a ehk küll; ³⁸ eriala; ³⁹ geniaalse; ⁴⁰ suurejoonelise; ⁴¹ kõrvale; ⁴² samaväärset; ⁴³ seesugusel; ⁴⁴ põhjendas; ⁴⁵ pääleselle; ⁴⁶ luuletusi; ⁴⁷ oma loodusvärskuses; ⁴⁸ vaatlikkus, nägelikkus; ⁴⁹ kunstluule; ⁵⁰ oma välimuse; ⁵¹ tõttu, poolest, suhtes; ⁵² siiski; ⁵³ mitterahuldavad; ⁵⁴ mille pärast; ⁵⁵ parim; ⁵⁶ pääl; ⁵⁷ heljub; ⁵⁸ süütut; ⁵⁹ kaugemale; ⁶⁰ ikka; ⁶¹ tagasihoidlik; ⁶² kergelt; ⁶³ idealiseeriv; ⁶⁴ oma tõelisuse kujutustes; ⁶⁵ unistuslikum; ⁶⁶ selleaegne kunstist arusaamine; ⁶⁷ vahenditu, otsekohene; ⁶⁸ võõrast, tundmatut; ⁶⁹ tundus koguni; ⁷⁰ mitme meelest; ⁷¹ kahtlasenagi, küsitavanagi; ⁷² tarvitas; ⁷³ oma eeskujudena; ⁷⁴ nüüdsel ajal, praegu.

III.

Kiven aloittamaa ¹ kansankuvausta ² jatkaa itseoppinut kansankirjailija ³ Pietari Päivärinta (1827—1913). Hän kuvaa lukuisissa kertomuksissaan ⁴, joista on mainittava varsinkin ⁵ *Elämäni havainnot* ⁶ ja *Tintta-Jaakko*, kotiseutunsa rahvaan ⁸ elämää ja sivistysoloja ⁹ 1840:n ja 1880:n välillä. ¹⁰ Hä-

nen kuvaustapansa¹¹ muuttuu vähitellen¹² yhä realistisemmaksi, vieläpä¹³ vähän ivalliseksi¹⁴. Hänen kertomuksensa¹⁵ eivät kuitenkaan ole ainoastaan ulkokohtaista¹⁶ kansankuvausta, kuten¹⁷ esim. Kiven teokset, vaan niillä on myös huomattavassa¹⁸ määrässä opettava tarkoitus¹⁹, sillä²⁰ Päivärinta ei tahtonut olla pelkkä²¹ kaunokirjailija, vaan myös kansansa valistaja²³.

Suomenkielisen taidерunouden perusti A. Oksanen (1826—1889), kirjailijanimi, jota käytti²⁴ professori Ahlqvist, Kiven runouden ankara²⁵ arvostelija ja vastustaja²⁶. Hän kirjoitteli enimmäkseen²⁷ isänmaallisia-aatteellisia, mutta jonkun verran²⁸ myös muilla aloilla²⁹ liikkuvia runoja³⁰, jotka hän julkaisi^{30-a} kahtena „Säkeniä“-nimisenä kokoelmana³¹ (1860 ja 1868). Niissä huomaa³² selvästi Runebergin ja kansanrunouden vaikutusta³³. Vaikka ne Kiven runoihin verrattuina³⁴ ovatkin yksinkertaisia³⁵ ja koruttomia³⁶, ovat ne kuitenkin mukaansatempaavia³⁷ ja ennen kaikkea muodoltaan³⁸ hioituja³⁹ ja enimmäkseen moitteettomia⁴⁰ ja sentähden myös parasta⁴¹, mitä suomenkielinen taidерunous siihen asti⁴² oli tuottanut. Muutamat⁴³ niistä, kuten⁴⁴ esim. „Savolaisen laulu“, ovat kansanlaulujen tavoin⁴⁵ levinneet koko kansan keskuuteen⁴⁶ ja hänen ballaadinsa *Koskenlaskijan morsiamet* on mainittava yhtenä Oksasen runouden parhaimmista tuotteista.

Oksasen viitoittamaa⁴⁷ tietä kulkivat⁴⁸ sitten⁴⁹ nuoremmat runailijat kehittellen⁵⁰ tätä runoudenlajia⁵¹ edelleen⁵². Heidän joukostaan⁵³ kohoa⁵⁴ Kaarlo Kramsu (1855—1895) esiin jylhänä⁵⁵ kuin yksinäinen tunturi⁵⁶ Lapin erämaassa⁵⁷. Sellaisen vaikutuksen⁵⁸ tekee hänen runoutensa⁵⁹. Se on lohduttominta⁶⁰, synkintä ja traagillisinta, mitä suomenkielinen runous tuntee. Sen pää-aiheena⁶¹ on talonpojan toivoton⁶² taistelu⁶³ sortoa⁶⁴ ja mielivaltaa vastaan kuten⁶⁵ esim. runoissa *Santavuorentappelu* ja *Ilkka*, joka on hänen taiteellisin luomansa⁶⁶ ja luonteeltaan⁶⁷ se on suorastaan⁶⁸ yhteiskunnallis-vallankumouksellinen⁶⁹, kuten esim. Herwegh'in runous Saksassa.

Aivan toisenlainen ⁷⁰ on J. H. Erkko (1849—1906). Hän on idealisti ja hänen runoutensa nuorekasta ⁷¹, valoisaa ⁷² ja ihan-teellista ⁷³. Luonteeltaan se oli aluksi ⁷⁴ idyllistä, kansallis-romanttista tunnelmarunoutta ⁷⁵, mutta muuttui sitten vähi-tellen yhä enemmän realistiseksi, elämän kysymyksiä pohti-vaksi ⁷⁶ miete- ⁷⁷ ja aaterunoudeksi. Sen aiheina ovat luonto, kansa ja isänmaa, kaikki ajan kysymykset ja aatteet, sen uudistus- ja edistyspyrinnöt ⁷⁸, ja on siinä ⁷⁹ suhteessa toistai-seksi ⁸⁰ ainoalaatuinen ilmiö ⁸¹ suomenkielisessä runoudessa.

¹ alustatud, alatud; ² rahvakujutust; ³ rahvakirjanik; ⁴ oma arvurikkais jutustustes; ⁵ eriti; ⁶ „Mu elu tähelepanekud“; ⁷ oma kodukoha; ⁸ lihtrahva; ⁹ haridusolusid; ¹⁰ vahel; ¹¹ kujutamisviis; ¹² vähehaaval; ¹³ koguni; ¹⁴ pilkeliseks, irooniliseks; ¹⁵ ta jutustu-sed; ¹⁶ välispidist; ¹⁷ nagu; ¹⁸ tähelepanavas; ¹⁹ siht, otstarve; ²⁰ sest; ²¹ paljas, ainus, pelk; ²² ka; ²³ oma rahva valgustaja; ²⁴ tar-vitas; ²⁵ vali, nõudlik, range; ²⁶ vastane; ²⁷ enamasti; ²⁸ mõne võrra (= teataval määral); ²⁹ aladel; ³⁰ luuletusi; ^{30-a} avaldas; ³¹ koguna; ³² märkab; ³³ mõju; ³⁴ võrrelduina, võrreldes; ³⁵ lihtsed; ³⁶ kaunistuseta; ³⁷ kaasakiskuvad; ³⁸ vormilt; ³⁹ ihutud, lihvitud; ⁴⁰ laitmatud; ⁴¹ parim(at); ⁴² siihen asti = siijamaani; ⁴³ mõned; ⁴⁴ nagu; ⁴⁵ kombel; ⁴⁶ keskele; ⁴⁷ (teejuhatismärkidega) märgitud; ⁴⁸ käisid; ⁴⁹ siis, selle järele; ⁵⁰ arendades; ⁵¹ seda luuleliiki; ⁵² edasi; ⁵³ hulgast; ⁵⁴ kergib; ⁵⁵ suurepäraselt süngena, jülhena; ⁵⁶ tundra; ⁵⁷ tühimaas, kõrves, tühikus; ⁵⁸ mõju, mulje; ⁵⁹ tema luule; ⁶⁰ kõige lohutum(at), troostitum(at); ⁶¹ pääaineiks; ⁶² lootuseta; ⁶³ võitlus; ⁶⁴ rõhumist (= -se); ⁶⁵ nagu; ⁶⁶ looming, loodud teos; ⁶⁷ oma ise-loomult, laadilt; ⁶⁸ otse; ⁶⁹ ühiskondlik-revolutsioonilist (= -line); ⁷⁰ teissugune; ⁷¹ nooruslik(ku); ⁷² helge(t); ⁷³ ideaalne; ⁷⁴ alguses; ⁷⁵ meeololuule(t)! ⁷⁶ arutavaks, uurivaks; ⁷⁷ mõtte-; ⁷⁸ uuendus- ja edenemispüüded; ⁷⁹ selles; ⁸⁰ esialgu; ⁸¹ nähtus.

IV.

Erkko ja Kramsu kuuluvat jo osittain ¹ siihen uuteen ajan-jaksoon ², joka alkaa 1880 luvun ³ puolivälissä ⁴ ja jota on nimitetty „murrosten ⁵ ajaksi“. Silloin vasta ⁶ saapui Euroo-pan suurista sivistysmaista ⁷ realismin maininkeja ⁸ Suomeen Norjan kautta ⁹ Björnsonin, Ibsenin y. m. ¹⁰ teosten välityk-sellä ¹¹. Tämä uudenaikainen realismi tapasi ¹² täällä jo val-miiksi muokatun maaperään ¹³ Aleksis Kiven ja Pietari Päi-värinnan kotimaisessa suomalaisessa realismissa. Sentähden se herättikin kohta ¹⁴ vastakaikua ¹⁵ nuoressa kirjailijapol-

vessa ja vaikutti ¹⁶ erittäin hedelmöittävästi ¹⁷ Suomen kielen ja kirjallisuuden kehitykseen ¹⁸. Se synnytti Suomessa valitseviä epäkohtia ja ajan polttavia ¹⁹ kysymyksiä käsittelevän todellisuuskuvauksen ²⁰ ja muuttui siten ²¹ kansalliseksi realismiksi, joka toisinaan ²² sai selvän tendenssimäisen leiman ²³.

Tämän uuden suunnan ensimmäinen huomattava ²⁴ edustaja on rouva Minna Canth (1844—1897). Hänen ensimmäiset novellinsa ja näytelmänsä ovat vielä sovinnaisen ²⁵ romantiikan tuotteita, vaikka niissä esiintyykin ²⁶ jo tarkkaa ²⁷ havaintokykyä ²⁸ todistavia ²⁹ realistisia yksityiskohtia ³⁰. Mutta pääasiallisesti Ibsenin teosten vaikutuksesta tapahtuu hänessä pian muutos. Hänestä tuli nyt yhteiskunnallisten epäkohtien säälimätön ³² paljastaja ja naisasian ja raittiuden ³³ innokas asianajaja ³⁴. Monissa ³⁵ näytelmissään (*Työmiehen vaimo*, *Kovan onnen lapsia*) ³⁶ ja lukuisissa ^{36-a} novelleissaan (*Köyhää kansaa*, *Salakari*, *Kauppa-Lopo* y. m.) hän järkyttävällä tavalla kuvaa ³⁷ yhteiskunta- ja perhe-elämän varjopuolia ja aikansa maailmankatsomuksen ³⁸ yksipuolisuutta ³⁹, mutta hänen viimeisissä novelleissaan („Agnes“ y. m.) ja näytelmissään („Anna-Liisa“) ilmenee jo sovinnollisempi ⁴⁰ elämäncatsomus. Minna Canthin kirjallinen kyky ⁴¹ tulee parhaiten ⁴² näkyviin ⁴³ hänen näytelmissään. Ne ovat taitavasti rakennettuja ⁴⁵, toiminta ⁴⁶ on vilkas ja dramaattinen ja luonteet oivallisesti kuvattuja ⁴⁷. Minna Canth olikin aikoinaan ⁴⁸ Pohjoismaiden huomattavin ⁴⁹ naiskirjailija ja Suomessa Aleksis Kiven jälkeen ⁵⁰ paras ⁵¹ näytelmäkirjailija ja on aina ⁵² säilyttävä ⁵³ arvokkaan aseman ⁵⁴ suomenkielisen näytelmän historiassa.

¹ osalt; ² sellesse uude ajajärku; ³ luku (genit. luvun) — arv; 1880-luvun — 19-nda sajandi 80-ndate aastate; ⁴ poolesvahes; ⁵ murrangute; ⁶ siis alles; ⁷ kultuurmaadest; ⁸ järellaineid; ⁹ Norra kaudu; ¹⁰ — ynnä muiden (e. muitten) — ja teiste; ¹¹ vahendusel, kaudu; ¹² leidis; ¹³ ülesharitud maapinna, maapära; ¹⁴ kohe; ¹⁵ vastukaja; ¹⁶ mõjus; ¹⁷ viljastavalt; ¹⁸ arenemisse; ¹⁹ põletavaid; ²⁰ tõelisusekujutuse; ²¹ nõnda; ²² mõnikord; ²³ tendentsliku pitseri; ²⁴ tähelepanдав; ²⁵ kokkuleppelise, konventsionaalse; ²⁶ ehk küll neis esinebki; ²⁷ täpset; ²⁸ tähelepanekuvõimet; ²⁹ tõendavaid; ³⁰ üksikasju; ³¹ sündis, toimus; ³² ebakohtade (väärnähtuste) halas-

tamatu; ³³ karskuse; ³⁴ advokaat; ³⁵ mitmeis; ³⁶ „Töömehe naine“, „Paha õnne lapsi“; ^{36-a} arvurikkais; ³⁷ vapustaval kombel kujutab; ³⁸ maailmavaate; ³⁹ ühekülgst; ⁴⁰ leplikum; ⁴¹ anne, talent; ⁴² kõige paremini; ⁴³ nähtavale; ⁴⁴ osavalt; ⁴⁵ ehitatud; ⁴⁶ tegevus; ⁴⁷ iseloomud suurepäraselt kujutatud; ⁴⁸ omal ajal; ⁴⁹ tähelepandavaim; ⁵⁰ järele; ⁵¹ parim; ⁵² saab ikka säilitama; ⁵³ väärika seisukoha.

V.

Muista silloisista ¹ realistis-naturalistisen suunnan kirjailijoista on **Juhani Aho** (1861—1921) saavuttanut suurimman maineen ². Hänen tuotannossaan huomaa ³ selvästi eri kehityskausia ⁴. Hänen ensimmäiset novellinsa kuuluvat vielä kotimaisen realismin piiriin ⁵, mutta eroavat ⁶ jo yksityiskohtaisemman kuvaamistavan kautta ⁷ hänen edeltäjiensä ⁸ tuotteista. Tämä kehityskausi päättyy ⁹ tuohon erinomaiseen ¹⁰, klassilliseen kertomukseen ¹¹ *Rautatie*, joka muodostaa samalla ¹² suomalaisen kansallisen realismin huipun ¹³, niin yksityiskohdaisesti ja miellyttävän ¹⁴ humoristisesti on siinä ¹⁵ kuvattu Suomen luontoa ja suomalaista maalaiskansaa ¹⁶. Ahon toinen kehityskausi alkaa hänen novellistaan *Papin tytär* (1885). Siinä tuntuu jo selvästi ulkomaisen ¹⁷, pääasiallisesti norjalaisen realismin vaikutusta. Mutta se ei vielä riitä ¹⁸ Aholle. Hän syventyy yhä enemmän ranskalaisiin ¹⁹ naturalisteihin, jotka nyt tulevat ²⁰ hänen esikuvikseen ²¹, vieläpä ²² hän tekee erityisen ²³ opintomatkan naturalismin emämaahan, Ranskaan. Näin ²⁴ tulee Ahostakin naturalisti, mutta hänen naturalisminsa on kuitenkin verrattain hillittyä ²⁵. Se on oikeastaan ²⁶ vain naturalismiin vivahtavaa ²⁷ realismia. Jyrkimpänä ²⁸ ilmenee tämä suunta hänen novelleissaan *Helsinkiin* ja *Yksin* (1890), joista jälkimäinen on taiteellisessa ja tyyllillisessä ²⁹ suhteessa arvokkaampi ³⁰, mutta osoittaa samalla ³¹ myös vähäistä peräytymistä ³¹ naturalismin valokuvamaisesta ³² todellisuuskuvauksesta, sillä siinä ³³ ilmenee myös jo ³⁴ vähän mielikuvitusta ³⁵ ja lyyrillisyyttä. Tästä lähtien ³⁶ on vain taiteellinen kauneus ³⁷ Ahon päämääränä ³⁸. Hänen todellisuuskuvauksiinsa liittyy runollista tunnelmallisuutta ³⁹ ja realismi alkaa vivahtaa romantismiin. Se tulee jo selvemmin näkyviin

hänen vuosina ⁴⁰ 1891 ja 1892 julkaisemissaan ⁴¹ *Lastuissa*, vaikka useimmat ⁴² niistä vielä ovatkin sellaisia puhtaasti realistisia kertomuksia kuin esim. ⁴³ *Sasu Punanen*. Tämä tyyli-suunta ⁴⁴ saavuttaa kauniin sopusuhtaisuuden ⁴⁵ ja korkean kypsyyden Ahon seuraavassa laajassa ⁴⁶ novellissa, *Papin rouva* (1893), joka muodostaa jatkon ⁴⁷ yllämainitulle *Papin tyttäreille*. Tähän novelliin päättyy Ahon eurooppalaista realismia jäljittelevä kehityskausi ⁴⁸ ja se on samalla hänen siihenastisen ⁴⁹ tuotantonsa huippu ¹³ ja hänen taiteensa ⁵⁰ kauneimpia saavutuksia. Aho kallistuu ⁵¹ nyt yhä enemmän romantiikkaan hylkäämättä kuitenkaan kokonaan ⁵² realismia, kuten ⁵³ hänen uudet lastunsa osoittavat. Tämä pohjasävyllään ⁵⁴ lyyrillinen ja tunnelmoiva ⁵⁵ kehityskausi, jossa romantiikka ja realismi usein ⁵⁶ käyvät käsi kädessä, saa pian kansallis-romanttisen suunnan, jonka luonteenomaisin ⁵⁷ tuote on *Panu*, suuri kristinuskon ja pakanuuden välistä taistelua kuvaava ⁵⁸ romaani. Tästä kansallisesta ⁵⁹ romantiikasta luovutetaan ⁶⁰ Aho on julkaissut ⁶¹ vielä useita ⁶² teoksia, joista huomattavin on *Juha*, erinomaisen ⁶³ kaunis taideteos, ehkäpä ⁶⁴ Ahon taiteen korkein saavutus, niin kiinteä ⁶⁵ ja keskitetty ⁶⁶ on se rakenteeltaan ⁶⁷, niin dramaattisen eloisaa ⁶⁸ on toiminnan esitys ja niin hiottua ⁶⁹ on siinä kieli. — Aho on aitosuomalainen kirjailija ⁷⁰. Ei kukaan ⁷¹ ole vielä kuvannut Suomen luontoa niin monipuolisesti ⁷² ja tunnelmallisesti ⁷³ kuin hän. Hänen kuvauksissaan soi ⁷⁴ sama surunvoittoinen sävel ⁷⁵ kuin suomalaisissa kansanlauluissa, mikä juuri ⁷⁶ on tehnyt hänet niin kansanomaiseksi ja suosituksi ⁷⁷ Suomessa. Sitäpaitsi ⁷⁸ on hänen tyyliinsä yleensä ⁷⁹ kielellisesti hyvin hiottua ja niin sointuisaa ja värikästä ⁸⁰, että hänellä tulee olemaan ⁸¹ kauaskantava merkitys ⁸² Suomen kielen viljelyksen ⁸³ alalla. Monia ⁸⁴ hänen teoksistaan voikin pitää suorastaan ⁸⁵ klassillisina ja niitä onkin enemmän kuin muiden kirjailijain teoksia käännetty ⁸⁶ vieraille kielille.

¹ selleaggeist, sellaseist; ² kuulsuse; ³ märkab; ⁴ arenemisjärke;
⁵ piirkonda; ⁶ erinevad; ⁷ üksikasjalisema kujutamisviisi kaudu;
⁸ eelkäijate; ⁹ lõpeb; ¹⁰ suurepärase, oivalise; ¹¹ jutustusse (= -ga);
¹² ühtlasi; ¹³ tipu; ¹⁴ üksikasjaliselt ja meeldivalt; ¹⁵ selles; ¹⁶ maa-

rahvast; ¹⁷ välismaise; ¹⁸ jatku, ole küllaldane; ¹⁹ prantsuse; ²⁰ saavad; ²¹ eeskujudeks; ²² koguni; ²³ erilise; ²⁴ nõnda; ²⁵ tagasihoidlik; ²⁶ õigupoolest; ²⁷ natuke sarnlev; ²⁸ kõige järsemana, radikaalsemana; ²⁹ stiililises; ³⁰ väärtuslikum; ³¹ taganemist; ³² päevapiltlikust; ³³ sest selles; ³⁴ juba; ³⁵ meelekujutust; ³⁶ siit pääle; ³⁷ kunstiline ilu; ³⁸ eesmärk; ³⁹ meeleolulisust; ⁴⁰ aastail; ⁴¹ avaldatud; ⁴² mitmed; ⁴³ — esimerkiksi — näiteks; ⁴⁴ stiilisuund; ⁴⁵ proportsionaalsuse; ⁴⁶ järgmises ulatuslikus; ⁴⁷ järje; ⁴⁸ jälgendav arenemisjärk; ⁴⁹ senise; ⁵⁰ kunsti; ⁵¹ kaldub; ⁵² hoopis; ⁵³ nagu; ⁵⁴ põhitöonilt, -tämbrilt; ⁵⁵ meeleolutsev; ⁵⁶ sageli; ⁵⁷ kõige loomuosasem; ⁵⁸ vahelist võitlust kujutav; ⁵⁹ rahvuslikust; ⁶⁰ loobunud olles, loobudes; ⁶¹ avaldanud; ⁶² mitmeid; ⁶³ eriliselt, suurepäraselt; ⁶⁴ vahest; ⁶⁵ kindel, tihe; ⁶⁶ keskendatud; ⁶⁷ oma ehituselt; ⁶⁸ elav; ⁶⁹ ihutud, lihvitud; ⁷⁰ eht-soome kirjanik; ⁷¹ keegi; ⁷² mitmekülgsest; ⁷³ meeleoluliselt; ⁷⁴ kõlab, heliseb; ⁷⁵ kurvavõitu viis; ⁷⁶ mis just; ⁷⁷ armastatuks, poolehoiuliseks, soosituks; ⁷⁸ pääleselle; ⁷⁹ üldse; ⁸⁰ kõlav ja värvirikas; ⁸¹ saab olema; ⁸² kaugeleulatav mõju; ⁸³ harimise; ⁸⁴ mitmeid; ⁸⁵ otse; ⁸⁶ tõlgitud.

VI.

Samoin kuin ¹ Juhani Aho ovat Suomen useimmat ² muutkin realistiset kirjailijat vain ³ pinnaltaan realisteja, mutta sisimmältä olemukseltaan romantikkoja. Heidän tuotannossaan kulkevat ⁴ realismi ja romantiikka rinnakkain ⁵, jälkimäisen ⁶ päästessä vähitellen ⁷ määräävään asemaan ⁸. Niinpä ⁹ Santeri Ivalo (synt. 1866) on ensimmäisen kehityskautensa ¹⁰ kuluessa ¹¹ täysi realisti, mutta siirtyy sitten osittain romantiikkaan hakemalla ¹² aiheensa ¹³ Suomen kansan menneisyydestä ¹⁴. Hän kuvailee ¹⁵ pääasiallisesti 1400- ja 1500-luvun historiaa ja käsittelemällä sitä realistisella asiallisuudella ja tyynellä ¹⁶ eepillisyydellä on hän kohottanut ¹⁷ historiallisen romaanin entistä korkeammalle taiteelliselle tasolle ¹⁸. Siinä ¹⁹ onkin hänen päämerkityksensä ²⁰ suomalaisessa kirjallisuudessa ja juuri ²¹ historiallisilla romaaneillaan, joista huomattavimmat ²² ovat *Juho Vesainen*, *Erämaan taistelu* ja *Viipurin pamaus* ²³, onkin hän saavuttanut suuren kansansuosionsa ²⁴. — Realistina aloitti ²⁵ myös Arvid Järnefelt (synt. 1861) kirjallisen toimintansa. Jo esikoisteoksellaan *Isänmaa* kohosi ²⁶ hän taiteensa kukkuloille ²⁷. Tämä suuri kulttuurihistoriallinen romaani, joka antaa läpileikkauskuvan koko Suomen kansan senaikaisesta sivistyksestä, on merkkiteos ²⁸ suomalai-

sen kirjallisuuden historiassa ja osoittaa samalla, että Järnefelt on etevimpiä²⁹ ihmisen sielunelämän³⁰ kuvaajia. Hänen muilla teoksillaan, joissa ilmenee selvästi Leo Tolstoin vaikutus³¹, on tendenssimäinen luonne³². Hän tahtoo niillä osoittaa, että sosialistinen ihanneyhdyskunta³³ on mahdollinen³⁴ vain ihmisen sielullisen³⁵ uudistuksen kautta. Niistä mainittakoon *Veljekset*, *Elämän meri* ja erinomaisen menestyksen³⁶ saavuttanut näytelmä *Tiitus*. — Vahvasti³⁷ tendenssimäisen suunnan on saanut myös rouva Maila Talvion (s. 1871) erittäin rikas kirjallinen tuotanto. Hän on ryhtynyt³⁸ taistelemaan³⁹ kaikkia yhteiskunnalle turmiollisia⁴⁰ ilmiöitä⁴¹ vastaan. Raittius- ja siveellisyysasiain⁴² ajaminen ja eri kansanluokkien⁴³ toisiinsa lähentäminen ovat hänen romaaniensa tarkoituksena.⁴⁴ — Realististen kansankirjailijain etevin⁴⁵ edustaja on **Kauppi-Heikki** (s. 1862), joka erinomaisen taitavana kertojana⁴⁶ ja henkilökuvaajana⁴⁷ kykenee⁴⁸ kilpailemaan⁴⁹ taidekirjailijainkin kanssa. Hänen teoksissaan, joista mainittakoon *Aliina*, *Uran aukaisijat*⁵⁰ ja *Savolainen soittaja*⁵¹, on Savon maalaiskansa kuvattu erittäin havainnollisesti⁵² ja humoristisesti sekä⁵³ sellaisella valokuvamaisella tarkkuudella⁵⁴, että ne antavat värentämättömän⁵⁵ kuvan⁵⁶ savolaisten sielullisistakin ominaisuuksista⁵⁷.

1 samuti kui; 2 mitmed, paljud; 3 vaid, ainult; 4 käivad; 5 kõrvuti; 6 järeilmine (= viimane); 7 vähehaaval; 8 seisukohale; 9 nii nimelt; 10 oma arenemisjärgu; 11 jooksul; 12 otsides; 13 oma ained; 14 minevikust; 15 kujutab; 16 rahulikul, tüünel; 17 tõstnud; 18 taselemele; 19 selles; 20 päätähendus, -tähtsus; 21 just; 22 kõige tähelepandavamad; 23 pauk, paugutus; 24 oma rahvapoolehoiu, -soosingu; 25 algas; 26 tõsis; 27 kinkudele; 28 tähteos, suurteos; 29 üks silmapaistvamaid, parimaid; 30 hingeelu; 31 mõju; 32 iseloomulaad; 33 ideaalühiskond; 34 võimalik; 35 hingelise; 36 suurepärase menu; 37 tugevasti; 38 asunud; 39 võitlema; 40 hukatuslikke, kahjulikke; 41 nähtusi; 42 karskus- ja kõlblusasjade; 43 rahvaklasside; 44 eesmärgiks, sihiks; 45 kõige silmapaistvam, tublim; 46 eriliselt osava jutustajana; 47 isikukujutajana; 48 oskab, jaksab; 49 võistlema; 50 teeavajad; 51 savo pillimees; 52 vaatlikult; 53 ja; 54 päevapiltlikul täpsusel (= -ga); 55 võltsimatu; 56 pildi; 57 hingelistest omadustest.

VII.

Kuten jo ¹ yllämainittujen realistien tuotannosta huomaa ², oli kirjallinen suunta muuttumassa 1890-luvun puolivälissä. Alettiin ³ luopua valokuvamaisesta todellisuuskuvauksesta ja kallistua ⁴ yhä enemmän lyyrilliseen tunnelmallisuuteen ja menneiden aikojen kuvaukseen. Uusromanttinen aikakausi pääsi valtaan ⁵ Suomessa niinkuin muuallakin Euroopassa. Tämän uuden suunnan edustajista on herättänyt eniten ⁶ huomiota ⁷ **Johannes Linnankoski** (1869—1913). Hän on voimakas aate-runoilija ja moralisti, joka kykenee ⁸ antamaan aatteilleen syvästi vaikuttavan ⁹ runollisen muodon ¹⁰. Pahan ja hyvän taistelua ihmiselämässä on hän kuvannut sellaisella runollisella lennokkuudella ¹¹, että hän on herättänyt huomiota Suomen rajojen ulkopuolellakin ¹². Hänen romaaninsa *Laulu tulipunaisestä kukasta* uhkuu ¹³ voimakasta intohimoa ¹⁴ ja sellaista ylipursuvaa ¹⁵ elämäniloa ¹⁶, että se kokonaan lumoo ¹⁷ lukijan. Sentähden se on saavuttanut niin suuren menestyksen ¹⁸, että sitä ei ole ainoastaan käännetty ¹⁹ vieraille kielille, vaan siitä ²⁰ on Ruotsissa tehty filmikin, jota on näytelty useissa ²¹ Euroopan maissa. Tyyllillisesti ehein ²² ja taiteellisesti arvokkain ²³ on kuitenkin Linnankosken viimeinen romaani *Pakolaiset*, joka kuuluu suomalaisen kirjallisuuden parhaimpiin tuotteisiin ja on esitystavaltaan ²⁴ enemmän ihannoivaa ²⁵ realismia kuin romantiikkaa.

Nuorempien kirjailijain joukossa ²⁶ ansaitsee ²⁷ erikoista huomiota ⁷ rouva **Maria Jotuni** (s. 1880). Hän on sekä novelli-että ²⁸ näytelmäkirjailija ja hänen teoksissaan ilmenee tarkkaa havaintokykyä ²⁹ ja täsmällistä ³⁰, sattuvaa luonteiden kuvausta ³¹. Esitys on mahdollisimman suppeata ³² ja asiallista. Kaikki sivuseikat ³³, jotka eivät kuulu asian ytimeen ³⁴, vieläpä ³⁵ ympäristön kuvauksetkin, ovat jätetyt pois ja kuvaustapa on välähdyksellistä tuokiokuvausta ³⁶. Siten Jotuni on uuden, suomalaisessa kirjallisuudessa ennen tuntemattoman impressionistisen tyyli-suunnan uranuurtaja ³⁸. Parhaimmin tämä tyyli yhtyy ajatuksen kulkuun hänen novellissaaan *Arkielämää* (1909), jossa hyvin realistisella tavalla ⁴⁰ kuvataan savolaista maalais-

rahvasta. Enemmän kuin novelleillaan on hän herättänyt huomiota huvinäytelmillään ⁴¹, joista etevin ⁴² on *Kultainen vasikka* (1918). Se on huomattava saavutus ja osoittaa, että Jotuni on suomenkielisen kirjallisuuden etevimpiä huvinäytelmän kirjoittajia.

¹ Nagu juba; ² märkab; ³ hakati; ⁴ kalduda; ⁵ võimusse, võimule; ⁶ kõige rohkem; ⁷ tähelepanu; ⁸ oskab, on võimeline; ⁹ mõjuva; ¹⁰ kuju; ¹¹ hoogsusel (= -ga); ¹² väljaspoolgi piire; ¹³ hoo-vab, uhkab; ¹⁴ kirge; ¹⁵ ülevoolavat; ¹⁶ elurõõmu; ¹⁷ täiesti lummab, võlub; ¹⁸ menu; ¹⁹ tõlgitud; ²⁰ sellest; ²¹ paljudes; ²² kõige ühtlasem, tervikulisem, ehedam (algvõrre „ehea“); ²³ väärtuslikem; ²⁴ oma esitusviisilt; ²⁵ idealiseeriv; ²⁶ hulgas; ²⁷ väärrib; ²⁸ sekä... että — niihästi... kui ka; ²⁹ terast tähelepanemisvõimet; ³⁰ täpset; ³¹ tabavat iseloomude kujutust; ³² kokkusurutud; ³³ kõrvalasjaolud; ³⁴ üdisse, tuuma; ³⁵ koguni; ³⁶ välgatuslikku momentkujutust; ³⁷ nõnda; ³⁸ teetasandaja; ³⁹ ühineb mõtte käigusse (= -ga); ⁴⁰ väga rea-listlikul kombel; ⁴¹ oma naljamängudega; ⁴² silmapaistvaim.

VIII.

Kun romanttisen suunnan kautta tunne ja mielikuvitus taas tulivat oikeuksiinsa kirjallisuudessa, alkoi myöskin lyyrillinen runous vuosisadan vaihteessa ¹ kohota ² lamaustilastaan ³. Se on senjälkeen saanut erittäin runsaasti ⁴ viljelijöitä, joista tässä ⁵ mainitsemme vain muutamia ⁶ huomattavimpia nimiä. Larin Kyösti (s. 1873) on sepittänyt suuren joukon ⁷ keveitä ⁸ väri- ja kuvarikkaita ⁹ lauluja ja runoja, joissa hän leikkillisellä tavalla ¹⁰ piirtää ¹¹ milloin ¹² realistisia, milloin ¹² idyllisiä kuvia maalais- ja pikkukaupunkielämästä ^{12-a} muistuttaen ¹³ siten ¹⁴ ruotsalaisia Bellmania ja Frödingiä. Hänen myöhempi ¹⁵ runoutensa on kuitenkin vakavampaa ¹⁶ ja myös muodoltaan hiotumpaa. Hän on kirjoittanut myös suorasanaisia ¹⁷, herkän tunnelmallisia ¹⁸, saduntapaisia ¹⁹ ja haaveellisia ²⁰ kertomuksia ja keijukaistarinoita ²¹. — Otto Manninen (s. 1827) ei ole paljon julkaissut ²², mutta hänen *Säkeitä*-nimiset pienet kokoelman-sa ^{22-a} osoittavat, että hän on etevä runoilija, joka kykenee pukemaan ²³ sekä aatteet että tunnelmat ²⁴ kauniiseen sointuvaan ²⁵ runomuotoon, mutta hänen runojensa nautintoa haittaa ²⁶ toisinaan ²⁷ niiden vaikeatajuisuus ²⁸. Sitäpaitsi ²⁹ hän on

tunnettu runoteosten mestarillisena kääntäjänä ³⁰. Niinpä ³¹ hän on kääntänyt Homeroksen *Iliaksen* ja *Odysseian*.

¹ aastasaja vahetusel; ² töusta; ³ oma allasurutud, halvatud seisundist; ⁴ ohtrasti; ⁵ siin; ⁶ mõningaid; ⁷ hulga; ⁸ kergeid, kergesisulisi; ⁹ värvi- ja pildirikkaid; ¹⁰ mängleval, naljatleval kombel; ¹¹ joonistab; ¹² kord, puhk; ^{12-a} väikelinnaelust; ¹³ meele tuletades, meenutades; ¹⁴ nõnda; ¹⁵ hilisem; ¹⁶ tõsisem; ¹⁷ proosavormilisi; ¹⁸ meeleolulisi; ¹⁹ muinasjutulisi; ²⁰ unistavaid; ²¹ murueidetütarde-, feedelugusid; ²² avaldanud; ^{22-a} ta „Värsid“-nimelised väikesed kogud; ²³ riietama; ²⁴ meeleolud; ²⁵ kõlavasse; ²⁶ kahjustab; ²⁷ teinekord; ²⁸ raskmõistetavus; ²⁹ pääleselle; ³⁰ meisterliku tõlkijana; ³¹ nii (nimelt).

IX.

Eino Leino (s. 1878, k. 1926) on monipuolisin ¹ ja tuottavin suomalaisista kirjailijoista. Hän on kirjoittanut koko joukon ² sekä lyyrillisiä että kertovia ³ runoja, novelleja, romaaneja, vieläpä ⁴ paljon näytelmiäkin, mutta lyyrillinen runous on kuitenkin ⁵ hänen varsinainen alansa. Hänen runoudessaan ilmenee hyvin ⁷ erilaisia ⁸ virtauksia ⁹ ja pyrkimyksiä ¹⁰, monellaisia ¹¹ aiheita ¹² ja aatteita, lennokasta ¹³ mielikuvitusta ja tunnelmia, mutta siinä ei ole sitä tosirunoilijan ¹⁴ syvää, sydäimestä pulpuavaa ¹⁵ tunnetta, joka liikuttaisi lukijan mielen ja saisi ¹⁶ hänenkin sydämensä värjäämään ¹⁷. Leinon runous vaikuttaa enemmän loistavalla ¹⁸ ja sujuvalla ¹⁹ kielellään, sointuvilla ²⁰ riimeillään ja joustavalla ²¹ rytmillään. Hänen parhaimpina saavutuksinaan pidetään hänen *Helkavirsiään*, jotka muodoltaan muistuttavat vanhaa kalevalaista runoutta. — *V. A. Koskeniemi* (s. 1885) on nykyään ²² Suomen suosituin runoilija. Kau- niissa, hiotuissa säkeissä ²³ hän laulaa sydämen hiljaisesta ²⁴ rauhan kaipuusta ²⁵, yksinäisyydestä ja kuolemasta ²⁶. Jota- kin ²⁷ syksyisen ilman kylmää kirkkautta ²⁸ henkivät ²⁹ hänen runonsa.

Mitä tulee ³⁰ Suomen uudempaan proosakirjallisuuteen, niin siinä on viime ³² vuosikymmenenä kohonnut ³³ yleisön ³⁴ suosiksi ³⁵ *F. E. Sillanpää* (syntynyt 1888), jolta jo on ilmestynyt koko joukko romaaneja ja novelleja. Niistä ovat huomattavimmat *Hurskas kurjuus* ³⁶ ja *Nuorena nukkunut* ³⁷. Hänen

teoksissaan ihaillaan ³⁸ itsenäistä ³⁹ tyyliä, loisteliasta ⁴⁰ luonnonkuvaustaitoa ⁴¹ ja mestarillista sielunerittelyä ⁴². Viimeksimainitussa suhteessa hän on etupäässä ⁴³ harrastanut kansan syvien rivien ⁴⁴ elämää ja siinä saavuttanut parhaat tuloksensa ⁴⁵.

¹ mitmekülgeim; ² terve hulga; ³ niihästi lüürilisi kui jutustavaid; ⁴ koguni; ⁵ siiski; ⁶ päris; ⁷ väga; ⁸ erisuguseid; ⁹ voole; ¹⁰ püüdeid, pürgimusi; ¹¹ mitmesuguseid; ¹² aineid; ¹³ hoogsat, lennukat; ¹⁴ ehtse luuletaja; ¹⁵ esile purskavat, esile vulisevat; ¹⁶ paneks; ¹⁷ värisema; ¹⁸ hiilgaval; ¹⁹ ladusal; ²⁰ kõlaval; ²¹ painduval, elastisel; ²² praegu; ²³ värssides (nom. säe, gen. säkeen); ²⁴ vaiksest; ²⁵ rahuigatsusest; ²⁶ üksindusest ja surmast; ²⁷ midagi; ²⁸ selgust, kirkust; ²⁹ hingavad välja; ³⁰ puutub; ³¹ siis; ³² viimasel; ³³ tõusnud; ³⁴ publiku; ³⁵ lemmikuks, soosikuks; ³⁶ „Vaga viletsus“; ³⁷ „uinu nud“; ³⁸ imestellakse, ollakse vaimustatud; ³⁹ iseseisvat; ⁴⁰ hiilgavat; ⁴¹ loodusekirjeldamise oskust; ⁴² hingeeritlust (analüüsi); ⁴³ päämiselt; ⁴⁴ ridade, kihtide; ⁴⁵ oma parimad tulemused.

12. Näytteitä raamatusta.

(Näidiseid piiblist.)

I (1. Moos. 1, 1 — 5).

Alussa loi Jumala taivaan ja maan.

Ja maa oli autio ¹ ja tyhjä, ja pimeys oli syvyyden päällä, ja Jumalan Henki ² liikkui vetten päällä.

Ja Jumala sanoi: „tulkoon valkeus“, ja valkeus tuli.

Ja Jumala näki valkeuden hyväksi. Niin Jumala erotti ³ valkeuden pimeydestä.

Ja Jumala kutsui valkeuden päiväksi, ja pimeyden kutsui hän yöksi. Ja tuli ehtoosta ⁴ ja aamusta ⁵ ensimmäinen päivä.

¹ tühi; ² vaim; ³ lahutas; ⁴ õhtust („ehtoo“ on vananenud sõna, nüüd on selle asemel „ilta“); ⁵ hommikust.

II (Matt. 1, 1—12).

Kun Jeesus oli syntynyt Judean Betlehemissä Herodes kuninkaan aikana, katso ¹, tietäjiä ² tuli itämailta Jerusalemiin, ja he sanoivat:

„Missä ³ se syntynyt juutalaisten kuningas on? Sillä ⁴ me

näimme itämaalla hänen tähtensä ja olemme tulleet häntä kumartaen rukoilemaan ⁵.”

Kun kuningas Herodes sen kuuli, hämmästyí hän ja koko Jerusalemin hänen kanssaan ⁶. Ja hän kokosi kaikki kansan ⁷ ylipapit ja kirjanoppineet ja kyseli heiltä, missä Kristus oli syntyvä.

He sanoivat hänelle: „Judean Betlehemissä; sillä ⁴ näin ⁸ on kirjoitettu profetan kautta:

Ja sinä Betlehem, Juudan aluetta ⁹, et ¹⁰ suinkaan ¹¹ ole vähäisin Juudan ruhtinasten ¹² joukossa ¹³, sillä sinusta lähtee hallitsija ¹⁴, joka ¹⁵ on kaitseva ¹⁶ minun kansaani ¹⁷ Israelia.“

Silloin ¹⁸ Herodes kutsui salaa tietäjät luokseen ¹⁹ ja tutkisteli ²⁰ heiltä tarkoin ²¹, millä ajalla tähti ilmestyi. Ja hän lähetti ²² heidät ²³ Betlehemiin, sanoen: „Menkää ja tiedustelkaat ²⁴ tarkasti ²¹ lasta; ja kun löydätte sen, niin ilmoittakaat minulle, että minäkin tulisin häntä ²⁵ kumartamaan.“

Kuultuaan kuinka sanat, he läksivät matkalle, ja katso ¹, tähti, jonka olivat nähneet itämaalla, kävi ²⁶ heidän edellään, kunnes se kulkiessaan ²⁷ seisautui yläpuolelle sitä paikkaa ²⁸, jossa ²⁹ lapsi oli.

Nähdessään tähden he iloitsivat ³⁰ sangen ³¹ suuresti. Ja he menivät huoneeseen ja näkivät lapsen ynnä ³² Marian, hänen äitinsä ²³. Ja maahan langeten he kumarsivat häntä ³⁴, avasivat aarteensa ja antoivat hänelle lahjoja ³⁵: kultaa ja suitsuketta ³⁶ ja mirraa ³⁷.

Ja saatuaan ³⁸ unessa Jumalalta ohjauksen ³⁹, etteivät palaisi ⁴⁰ Herodeksen tykö ⁴¹, he lähtivät toista tietä takaisin omalle maalleen.

¹ vaata; ² tarku; ³ kus; ⁴ sest; ⁵ paluma; ⁶ -ga; ⁷ rahva; ⁸ nõuda; ⁹ maa-ala; ¹⁰ sa ei; ¹¹ sugugi; ¹² vürstide; ¹³ hulgas; ¹⁴ valitseja; ¹⁵ kes; ¹⁶ saab hoidma; ¹⁷ rahvast; ¹⁸ siis; ¹⁹ enese juure; ²⁰ uuris; ²¹ täpselt, teraselt; ²² saatis, läkitas; ²³ nad; ²⁴ pärige järele; ²⁵ teda; ²⁶ käis; ²⁷ käies, liikudes; ²⁸ päälepoole seda kohta; ²⁹ kus; ³⁰ rõõmutsesid; ³¹ väga; ³² ja ühes; ³³ ta ema; ³⁴ teda; ³⁵ kingitusi; ³⁶ viirukit; ³⁷ mürri; ³⁸ saades; ³⁹ juhatus; ⁴⁰ et nad ei läheks tagasi; ⁴¹ juure.

III

Meie isa-palve.

Meidän Isämme, joka olet taivaissa! Pyhitetty olkoon sinun nimesi; tulkoon sinun valtakuntasi; tapahtukoon sinun tahtosi maankin päällä niinkuin taivaassa; anna meille tänään joka-päiväinen leipämme; ja anna meille velkamme anteeksi, niinkuin mekin annamme anteeksi velallisillemme; äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan pelasta meidät pahasta. Sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia ijankaikkisesti. Amen.

B. Runoutta (Luulet).

1. Maamme¹.

Oi, maamme Suomi, synnyinmaa,
soi² sana kultainen!

Ei laaksoa³, ei kukkulaa⁴, *oikeasta*
ei vettä, rantaa rakkaampaa⁵, *on vain rannikko*
kun kotimaa⁶ tää⁷ pohjoinen, = *pohjapohja*
maa kallis isien⁸.

Täss' auroin, miekoin, miettehin⁹ - *vaas viisintä / vast*
isämme sotivat¹⁰. *estä vaasanteval*

Kun päivä piili¹¹ pilvihin
tai loisti¹² onnen paistehin,
täss'¹³ Suomen kansan¹⁴ vaikeimmat¹⁵
he¹⁶ vaivat kokivat¹⁷.

Totuuden¹⁸, runon¹⁹ kotimaa,
maa tuhatjärvinen,
miss'²⁰ elämämme²¹ suojan²² saa,
sa muistojen²³, sa toivon²⁴ maa,
ain' ollos, onnees tyytyen²⁵,
vapaa ja iloinen²⁶.

Sun kukkas²⁷ vielä kuorestaan
vapaaksi puhkeaa;
viel' lempemme²⁸ saa hehkullaan²⁹

sun toivos, riemus nousemaan³⁰,
ja kerran³¹ laulus³², synnyinmaa,
korkeemman kaiun³³ saa.

J. L. Runeberg (P. Cajander'i tõlge).

¹ meie maa; ² kõla; ³ orgu; ⁴ kungast; ⁵ armsamat; ⁶ kodumaa;
⁷ see; ⁸ isade; ⁹ siin adra, mõõga, mõttega; ¹⁰ sõdisid; ¹¹ kui päike
peitus; ¹² või hiilgas; ¹³ siin; ⁴¹ rahva; ¹⁵ raskeimad; ¹⁶ nad; ¹⁷ koge-
sid; ¹⁸ tõe; ¹⁹ luule; ²⁰ kus; ²¹ meie elu; ²² varju, kaitse; ²³ mäles-
tuste; ²⁴ lootuste; ²⁵ ikka ole, oma saatusega leppides (ollos = ole);
²⁶ rõõmus; ²⁷ su õis (kukkas = kukkasi); ²⁸ meie armastus; ²⁹ pa-
neb oma hõõgusega; ³⁰ su lootuse, rõõmu tõusma; ³¹ ükskord; ³² su
laul; ³³ kõla.

2. Suomen valta¹.

Nouse², riennä³, Suomen kieli
korkealle kaikumaan⁴!
Suomen kieli, Suomen mieli,
niiss' on suoja⁵ Suomenmaan.
Yksi mieli, yksi kieli
Väinön kansan soinnuttaa⁶.
Nouse, riennä, Suomen kieli,
korkealle kaikumaan!

Suomalaisen kuokka⁷, aura⁸
kyntäneet on Suomenmaan;
kasvoi⁹ vehnä¹⁰ taikka¹¹ kaura,
maa on meidän perkamaa¹².
Kelläs täss' ois äänen vuoro¹³
meidän maata johdattaa¹⁴?
Nouse siis, sä Suomen kieli,
korkealle kaikumaan!

Suomalainen yksin kesti¹⁵
ruton¹⁶, näljan aikana,
yksin miekallansa esti¹⁷
vihollisen¹⁸ maastansa;
suomalain' siis yksin käyköön

käsin ohjiin onnensa¹⁹.
 Nouse, nouse, Suomen kieli,
 korkealle kaikumaan!

Äänisjärvi, Pohjanlahti,
 Auranrannat, Vienansuu²⁰,
 siin' on suomalainen mahti²¹,
 jok' ei oo kenenkään muun;
 sillä maalla sie oot²² vahti,
 älä ääntäs halveksu²³!
 Nouse, riennä, Suomen kieli,
 korkealle kaikumaan!

A. Oksanen.

¹ võim; ² tõuse; ³ rutta, torma; ⁴ kajama, kõlama; ⁵ kaitse;
⁶ Väinö (= Väinämöise = soome) rahva kooskõlastab; ⁷ konks;
⁸ ader; ⁹ kasvas = kasvagu); ¹⁰ nisu; ¹¹ vôi; ¹² küntud, haritud;
¹³ kellel siis siin oleks hääle kord (= sõnaõigus); ¹⁴ juhtida; ¹⁵ pidas
 vastu; ¹⁶ katku; ¹⁷ oma mõõgaga takistas; ¹⁸ vaenlase; ¹⁹ haaraku
 oma õnne (saatuse) ohjadest kinni; ²⁰ Soome piiride loetlemine;
²¹ võim; ²² = sinä olet; ²³ ära oma häält (= keelt) halvaks pea.

3. Suomen laulu.

Kuule, kuinka soitto kaikuu!¹
 Väinön kanteleesta raikuu²
 suomen laulua.
 Kuule, hongat huokaileepi³,
 kuule, kosket pauhaileepi⁴
 suomen laulua!

Kaikkialla⁵ ääni⁶ kaikuu,
 kaikkialla kielet raikuu
 suomen laulua!
 Sydän jos on suotu⁷ sulle,
 murheess', ilossakin⁸ kuule
 Suomen laulua.

E. v. Quanten.

¹ mäng kõlab; ² raikua [raiun] — valjult kõlada, rökata; ³ män-
nid ohkavad (huokaileepi = huokailee, ainsus mitmuse asemel);
⁴ mühab; ⁵ igal pool; ⁶ hääli; ⁷ antud; ⁸ rõõmus.

4. Herää, Suomi ¹.

Suomeni, kansani², synnyinmaa!
Äitini³ kurja⁴ ja kallis!
Kärsinyt⁵ ain'⁶ olet sorrantaa⁷;
vieläkö kärsisit kauempaa,
vieläkö luontosi sallis⁸?

Suottako⁹, kansani, keskeen jään
raivasit¹⁰ maan ihanimman¹¹,
suottako suojasit¹² suojas¹³ tään¹⁴,
suottako välkytit¹⁵ peitses¹⁶ pään¹⁷
keskellä taisteluvimman¹⁸?

Turhaanko¹⁹ kantelo soinut lie²⁰
Väinämön tanhoisa²¹, raikas²²?
Turhaanko synnyt²³ kaikk' opit sie²⁴,
turhako Sammon nouantatie²⁵,
turha sun muinainen taikas²⁶?

Herää, Suomi, niin²⁷ loppuu yö,
nouse jo pois²⁸, jalopeura²⁹!
Ken sua kieltävi³⁰, sortaa³¹, syö,
luotasi³² luo³³ tahi³⁴ maahan lyö!
Suuri on lastesi seura³⁵.

Vasta³⁶ kun leijona³⁷ valveutuu³⁸,
loppuvi kärsimys³⁹ Suomen;
kun ken kansoa⁴⁰ halveksuu⁴¹,
sortuvi⁴² niinkuin juureton puu,
silloin⁴³ on Suomessa huomen⁴⁴.

Suomeni, kansani, synnyinmaa!
Äitini kultainen, kallis!

Kyllin jo kärsit sä sorrantaa⁴⁵,
ellös⁴⁶ kärsikö kauempaa,
ei sitä Luojaasi sallis⁴⁷!

Arvi Jännes.

¹ „Ärka, Soome!“ See luuletus on saanud peaaegu teiseks soome rahvushümniks, eriti M. Genetz'i (luuletaja venna) suurepäraselt vägeva viisi tõttu; ² mu rahvas; ³ mu ema; ⁴ vilets, armetu; ⁵ kannatanud; ⁶ ikka; ⁷ uõhumist; ⁸ kas veel su loomus solliks (sallis = sallisi); ⁹ kas asjata; ¹⁰ harisid (põllumaaks); ¹¹ ilusaima; ¹² kait-sid, varjasid; ¹³ = suojasi — oma (sinu) varjupaiga; ¹⁴ = tämän — selle; ¹⁵ välgutasid; ¹⁶ su oda; ¹⁷ otsa; ¹⁸ võitlusvimma (viha); ¹⁹ kas asjata; ²⁰ kõlanud (vahest) on; ²¹ mõjuv, nõiduv; ²² kõlav, hele; ²³ sünnid = sündimissõnad, nõidussõnad; ²⁴ õppisid sa (si'e = sinä); ²⁵ hankimise, toomise tee; ²⁶ = taikasi — su nõidus; ²⁷ siis; ²⁸ = üles; ²⁹ lõvi; ³⁰ kes sind eitab; ³¹ rõhub; ³² enese (sinu) juurest; ³³ = viska; ³⁴ või; ³⁵ selts, hulk; ³⁶ alles; ³⁷ lõvi; ³⁸ valvele ärkab; ³⁹ lõpeb kannatus; ⁴⁰ kui kes rahvast; ⁴¹ põlgab; ⁴² rõhutakse alla, langeb, sordub; ⁴³ siis; ⁴⁴ hommik; ⁴⁵ küllalt juba kannatasid rõhumist; ⁴⁶ ära; ⁴⁷ = sallisi — salliks.

5. Suomen salossa.

Honkain¹ keskellä mökkini² seisoo
Suomeni soreassa³ salossa;
honkain väliltä⁴ siintävä selkä⁵
vilkkuvi koittehen valossa⁶.

Hoi laarilaarilaa,
kaikuu⁷ mun suloinen⁸ Suomeni maa!

Kaukana korvessa⁹ käkönen kukkuu,
sulhonsa¹⁰ suloutta¹¹ ylistää;
paimenten soitanto laitumen tiellä¹²
ääntänsä korviini vilistää¹³.

Hoi laarilaarilaa,
kaikuu mun suloinen Suomeni maa!

Omanpa henkeni¹⁴ kieltä ne puhuu
honkain humina ja luonto¹⁵ muu;
itse en sydäntäni hillitä¹⁶ taida¹⁷,

riemusta soikohon¹⁸ raikas¹⁹ suu!

Hoi laarilaarilaa,

kaikuu mun suloinen Suomeni maa!

Yrjö Koskinen.

¹ mändide; ² mu hurtsik; ³ toredas; ⁴ vahelt; ⁵ sinerdav (vee)selg;
⁶ vilgub koidu valguses; ⁷ kajab; ⁸ mu armas, meeldiv; ⁹ laanes;
¹⁰ oma armsama; ¹¹ meeldivust, ilu; ¹² karjaste pillimäng karjamaa
 teel; ¹³ oma häält mu kõrvu vuhistab; ¹⁴ mu oma hinge; ¹⁵ loodus;
¹⁶ ise ma ei oma südant taltsutada; ¹⁷ oska; ¹⁸ kõlagu; ¹⁹ kõlav.

6. Karjalan laulu.

Suloisessa¹ Suomessamme
 oisko² maata armaampaa
 kuin on kaunis Karjalamme,
 laulun laaja³ kotimaa⁴!
 Lauluna sen⁵ kosket kuohuu⁶,
 järven aallot⁷ loiskuaa⁸,
 säveleit⁹ salot huokuu¹⁰,
 ikihongat humajaa¹¹.

Ei oo¹² meillä rikkautta
 eikä maata viljavaa¹³,
 vaan¹⁴ on laulun runsautta¹⁵
 kylvämättä kasvavaa.
 Sit' ei pane¹⁶ idän halla
 eikä pohjan pakkaset,
 se ei sorru sortamalla¹⁷,
 sitä ei lyö rakehet¹⁸.

Konsa¹⁹ vaino²⁰ Suomeamme
 kovin kourin koettelee²¹,
 silloin²² kurja²³ Karjalamme
 Suomen surut soittelee²⁴.
 Ja kun²⁵ onnen päivän koitto
 Suomellen taas sarastaa²⁶,
 silloin riemun suuri soitto²⁷
 Karjalasta kajahtaa²⁸.

P. J. Hannikainen.

¹ meeldivas, armsas, sulnis; ² kas oleks (oisko = olisiko); ³ lai, avar; ⁴ kodumaa; ⁵ selle (= ta); ⁶ kohisevad; ⁷ lained; ⁸ laksuvad; ⁹ viise, meloodiaid; ¹⁰ välja õhkuvad; ¹¹ igavesed (põlised) mehed; ¹² oo = ole; ¹³ viljakat; ¹⁴ vaid; ¹⁵ rohkust; ¹⁶ seda ei riku; ¹⁷ see ei lange rõhudes; ¹⁸ rahe; ¹⁹ konsa = kun (kui); ²⁰ vaen; ²¹ kõva käega katsub („koura“ — õigup. pihk); ²² siis; ²³ vilets; ²⁴ Soome kurbused (mured) ära mängib (ära laulab); ²⁵ kui; ²⁶ jälle kumab; ²⁷ muusikamäng; ²⁸ (järsku) kajab.

7. Kalliolle, kukkulalle.

Kalliolle, kukkulalle¹
rakennan² minä majani.
Tule, tule, tyttö nuori,
jakamaan se mun kanssani³.

Jos et⁴ sinä mulle tule,
lähden täältä⁵ kauvas pois⁶
muille maille, vierahille,
jost' en koskaan palata vois⁶.

Suomalainen kansanlaulu.

¹ künkale; ² ehitan; ³ jagama seda minuga; ⁴ kui (sa) ei; ⁵ siit;
⁶ kaugele ära; ⁷ kust ma ei kunagi tagasi tule.

8. Kesäilta.

Ol' kaunis kesäilta¹
kun laaksossa kävelin²,
siell' kohtasin mä neidon,
jot' aina muistelin³.

Hän kanteloä soitti⁴
ja laulua lauleli;
se tunteheni⁵ voitti
ja heltyi syömmeni⁶.

Suomalainen kansanlaulu.

¹ suveõhtu; ² kui orus kõndisin; ³ keda ma ikka mäletasin (meeles kandsin); ⁴ ta kannelt mängis; ⁵ mu tundmused; ⁶ heldus (läks hellaks) mu süda (syömmeni = sydämeni).

9. En voi sua unhottaa poies.

En voi sua unhottaa poies¹,
 vaikk'en ikänän' sua saa²!
 Sä sydämessäni olet
 ikuisessa muistossa³.
 Jos arvossa mä oisin⁴
 ja rikkahitten rinnalla⁵,
 niin totta varmaan⁶ voisi
 viel' onnenikin kukoistaa⁷.

¹ ma ei või sind unustada ära; ² ehk küll ma kunagi sind ei saa;
³ igaveseks mälestuseks; ⁴ kui väärtuses ma oleksin (oisin = olisin);
⁵ rikaste kõrval; ⁶ siis tõesti kindlasti; ⁷ õitseda.

10. Näytteitä „Kalevalasta“ ja „Kantelettaresta“.

I. Kalevalan alku.

Mieleni minun tekevi¹,
 aivoni ajattelevi²
 lähteäni³ laulamahan,
 saa'ani sanelemahan⁴,
 sukuvirttä suoltamahan⁵,
 lajivirttä⁶ laulamahan;
 sanat suussani sulavat,
 puhe'et putoelevat⁷,
 kielelleni kerkiävät⁸,
 hampahilleni hajoovat⁹.

¹ mu meel teeb = mul on tahtmine; ² mu aju mõtleb; ³ minna
 (-ni siin ainult Kalevala keeles lisatud); ⁴ seda sõnuma; ⁵ sugulaulu
 (luuletust) vedama; ⁶ liigi-, hõimulaulu; ⁷ kõned kukuvad; ⁸ ruttavad,
 jõuavad; ⁹ hajuvad (lähevad laiali).

II. Väinämöisen synty.

Noin¹ kuulin saneltavaksi²,
 tiesin virttä³ tehtäväksi:
 yksin meille yöt tulevat,

yksin päivät valkeavat,
 yksin syntyi Väinämöinen,
 ilmestyi ikirunoja⁴
 Kapehesta⁵ kantajasta,
 Ilmattaresta emosta.

¹ nõnda; ² öeldavat; ³ teadsin värssi, laulu; ⁴ ilmus igavene laulik; ⁵ neiust (nomin. kave, gen. kape(h)en.

III. Kalevalan loppu.

Vaan kuitenkin², kaikitenki³
 laun⁴ hiihin⁵ laulajoille,
 laun hiihin, latvan taitoin⁶,
 oksat karsin⁷, tien osoitin⁸;
 siitpä nyt tie menevi,
 ura⁹ uusi urkenevi¹⁰
 laajemmille¹¹ laulajoille,
 runsahammille¹² runoille¹³
 nuorisossa nousevassa¹⁴,
 kansassa kasuavassa¹⁵.

¹ kuid; ² siiski (Kalevalas -kin asemel -ki); ³ kõigiti, ometi;
⁴ = ladun — tee, raja; ⁵ = hiihdin — suusatasin; ⁶ murdsin; ⁷ laasisin; ⁸ näitasin; ⁹ rada; ¹⁰ läheb, algab, põikab; ¹¹ laiemale; ¹² luuletusile; ¹⁴ noorsoos tõusvas; ¹⁵ rahvas kasvavas (kasuavassa = kasvavassa).

IV. Eräskummainen kantele.

Ne varsin¹ valehtelevat,
 tuiki² tyhjiä panevat³,
 jotka⁴ soittoa⁵ sanovat,
 arvelevat kanteletta
 Väinämöisen veistämäksi⁶,
 Jumalan kuvoamaksi⁷,
 hauen suuren hartioista⁸,
 veen koiran koukkuluista⁹;
 soitto on suruista¹⁰ tehty,

murehista muovaeltu¹¹:
 koppa¹² päivistä kovista¹³,
 emäpuu ikipoloista¹⁴,
 kielet kiusoista kerätty¹⁵,
 naulat¹⁶ muista vastuksista¹⁷.
 Sentä¹⁸ ei soita¹⁹ kanteleni,
 ei iloitse²⁰ ensinkänä²¹,
 soitto ei soita suosioksi²²,
 laske ei laatuista²³ iloa²⁴,
 kun²⁵ on huolista²⁶ kuvattu²⁷,
 murehista muovaeltu¹¹.

Kanteletar, I kirja, 1.

¹ täiesti; ² üsna; ³ tühja räägivad; ⁴ kes; ⁵ muusikamängu, muusikat; ⁶ nikerdatuks; ⁷ kujundatuks (kuvoamaksi = kuvaamaksi; aa asemel on Kalevalas ja Kanteletaris sageli oa); ⁸ õlgadest; ⁹ (kala) küljeluudest; ¹⁰ kurbustest; ¹¹ vormitud; ¹² karp, kere; ¹³ kõvarest (= raskeist); ¹⁴ igavestest (= suurtest) õnnetustest; ¹⁵ kiusudest kogutud; ¹⁶ naelad; ¹⁷ takistustest, õnnetustest; ¹⁸ seepärast; ¹⁹ ei kõla, mängi; ²⁰ rõõmutse; ²¹ sugugi; ²² meelepärast; ²³ korralikku, kõlvulist; ²⁴ rõõmu; ²⁵ sest et; ²⁶ muredest; ²⁷ kujundatud.

11. Ylermi.

Ylermi ylpeä isäntä¹
 ajoi² tempelin ovesta³,
 lausui kirkon laivan⁴ alta:
 „Täss’ on mies tämän sukuinen,
 kadu⁵ ei tehtyä tekoa
 eikä taivasta tavota⁶.“

Paasi seinässä pakisi⁷,
 puhui Neitsyt puusta tehty:
 „Äsken⁸ sie⁹ sitä katunet¹⁰,
 kun on tuhkana tupasi.“

Ylermi ylpeä isäntä
 kilahutti¹¹ kilpehensä¹²,
 karahutti¹³ kankahalle¹⁴;

näki tuhkana tupansa,
lausui hirsihiilokselta¹⁵:
„Tupa uusi tehtänehe,
tupa entistä ehompi¹⁶.“

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi keskikäytävälle¹⁷,
keskiristiltä kirosi¹⁸:
„Täss' on mies tämän sukuinen,
ei ole porossa¹⁹ polvin,
surustansa²⁰ suurentuvi.“

Paasi seinässä pakisi,
sai sanat kivinen Kiesus²¹:
„Äsken oot²² porossa polvin,
kun on vaimos valkeana²³.“
Ylermi ylpeä isäntä
murti²⁴ ruoskan²⁵ mursunluisen²⁶,
karahutti kankahalle;
näki vaimon valkeana,
lausui luota²⁷ lautsallisen²⁸:
„Vaimo toinen tuotanehe,
vaimo entistä ehompi.“

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi orhin²⁹ alttarille,
herjasi³⁰ veralta³¹ Herran:
„Täss' on mies tämän sukuinen,
ei murehi mennehiä³²,
riensi myrskynä ratansa.“

Paasi seinässä pakisi,
kuva³³ haastoi³⁴ kirjokulta:
„Äsken sie sitä murehit,
kun on poikas³⁵ mielipuoli³⁶.“
Ylermi ylpeä isäntä

iski peitsen permantohon³⁷,
 karahutti kankahalle;
 näki pojan mielipuolen,
 vyöltä tapparan tapasi³⁸,
 isä poikansa omansa
 löi tasaksi tanterehen³⁹.
 Huuti suulla huikealla⁴⁰:
 „Poika toinen tehtänehe,
 poika entistä ehompi.“

Ylermi ylpeä isäntä
 ajoi orhin akkunasta
 messurahvahan⁴¹ rakohon⁴²;
 tulta tuisi orhin turpa⁴³,
 valoi⁴⁴ silmät valkeata⁴⁵,
 enemmän ylpeän isännän,
 satulassa seisovaisen.
 „Täss’ on mies tämän sukuinen,
 ei anele⁴⁶ armahdusta⁴⁷,
 itse raudalla rakasti.“
 Ääni pilvistä jyrähti⁴⁸:
 „Äsken sie sitä anelet,
 kun sa tullet⁴⁹ Tuonen⁵⁰ maille.“

Ylermi ylpeä isäntä
 tunsi lattian lahovan⁵¹,
 näki lieskan leimahtavan⁵²,
 veti miekkansa verisen,
 heitti kintahan kivehen
 käden kanssa poikki lyödyn⁵³,
 virkkoi⁵⁴ vielä vieressänsä:

„Ennen kirkko kaatunevi⁵⁵
 kuin kinnas kivistä irki⁵⁶!
 Ennen muurit⁵⁷ murtunevi,
 kuin sormi seinästä murene⁵⁸!

Ennen aika tulkohonkin,
aika toinen, ankarampi⁵⁹,
joka ei kuololle⁶⁰ kumarra,
ei matele⁶¹ Manalle mennen.“

Kannusti oritta, liekit
löi yli kultaisen kypärän. —
Vielä on kivessä kinnas.

Eino Leino. Kogust „Helkavirsiä“, mis Kalevala värsivormis
on luuletatud.

¹ uhke (talu)peremees; ² sõitis; ³ ovi — uks; ⁴ kirkon laiva —
kiriku sisemine ruum; ⁵ katua — kahetseda; ⁶ taotle; ⁷ pakista[-sen]
— pajatada; ⁸ äsken — 1) natukese aja eest; 2) varsti (nagu siin);
⁹ = sinä; ¹⁰ potentsiaal („katunet“) on luulekeeles õige sagedane ja
peaaegu indikatiivi tähendusega; ¹¹ paugutas; ¹² kilpi[-ven] — kilp;
¹³ kihutas mürinaga; ¹⁴ kangas[-nkaan] — 1) kangas; 2) nõmm
(nagu siin); ¹⁵ hirsihiilos[-ksen] — palgisööed; ¹⁶ eho — ilus, hää;
¹⁷ kesktee (kahe toolide rea vahel); ¹⁸ vandus; ¹⁹ põrmus; ²⁰ kurbu-
sest; ²¹ = Jeesus; ²² = olet; ²³ kui su naine on valge, s. o. surnud;
²⁴ = mürsi — murdis; ²⁵ piitsa; ²⁶ mürsu — merihobune; meriho-
buse luust; ²⁷ juurest; ²⁸ lautsa ehk lavitsa — seinapink; ²⁹ orhi ehk
ori — täkk; ³⁰ teotas; ³¹ verka[veran] — kalev (altaril); ³² ei mu-
retse läinud asju; ³³ pilt; ³⁴ haastaa, minev. haastoi — kõnelda, pa-
jatada; ³⁵ = poikasi — su poeg; ³⁶ nõdrameelne; ³⁷ löi oda põran-
dasse; ³⁸ tapri haaras; ³⁹ tanner[-ntereen] — väli; löi maaga tasa;
⁴⁰ kilkaval; ⁴¹ messu — jumalateenistus; ⁴² rako[raon] — pragu;
kirikurahva sekka; ⁴³ turpa[-van] — nina; ⁴⁴ valas (sõnast valaa);
⁴⁵ valkea — 1) valge, 2) tuli; ⁴⁶ palu; ⁴⁷ halastust, armu; ⁴⁸ mürises;
⁴⁹ tullet — potentsiaal [tul-net] luulekeeles sageli = indikatiiv, see-
ga = tulet; ⁵⁰ Tuoni[-nen] — Surma riigi jumal; ⁵¹ tundis põranda
mädanevat (lagunevat); ⁵² nägi leegi üles lõkendavat; ⁵³ ühes käega
otsast (põiki) ära löödud; ⁵⁴ lausus (inf. virkkaa); ⁵⁵ langeb (potents.
sõnast „kaatua“, v. 10); ⁵⁶ = irti — lahti; ⁵⁷ müürid; ⁵⁸ mure-
nen[-reta] — muhenen, purunen; ⁵⁹ valjem, kangem; ⁶⁰ surmale;
⁶¹ madella[-telen] — roomata.

12. Väinölän¹ lapset.

Kas² Suomen lahdella hyrskyt³
ja laajat⁴ Laatokan veet⁵
ja vuolaan⁶ Tornion tyrskyt⁷
ja Maanselän⁸ harjanteet⁹,

ne halkoo¹⁰ Suomea suurta,
 ne pilkkoo kansaa sen¹¹,
 ne katkovat Sammon¹² juurta,
 ei juurru se uudelleen¹³.

Vaan¹⁴ kaikki Väinölän lapset
 jo eksyi¹⁵ toisistaan¹⁶,
 kuin tuulispäässä hapsset¹⁷
 ne kaikk' ovat hajallaan¹⁸;
 ei Aunus, Vepsä¹⁹ tunne,
 kust' eestein kulkee²⁰ tie,
 ei Karjala tiedä, kunne²¹
 jo²² Kainuu hääpynyt lie²³.

Mutt'²⁴ „jäljet Väinämön laivan“
 halk'²⁵ aaltojen haimentaa²⁶,
 ja „viikatteens“²⁷ yli taivaan,
 hän vieläkin kuljettaa²⁸;
 yli Maanselän kaskein²⁹ sauhun³⁰
 hän nostavi harmaan³¹ pään
 ja kautta kuohujen pauhun³²
 ikitietäjän³³ kuuluu ään'³⁴.

Ja vanhan Väinämön haamu³⁵
 se silloin laulavi noin³⁶:
 vois³⁷ sullekin koittaa aamu³⁸,
 sä kansani onnetoin³⁹;
 ei viel' ois aikas ilta⁴⁰,
 jos heimoushenkeä ois⁴¹,
 vaan syntyä voisi silta,
 mi kansani yhteen tois⁴².

Arvi Jännes (Genetz).

¹ Väinölä — müüdililine maa, kus muinassoomlased elasid; ² vaat;
³ lainete möllud; ⁴ laiad, avarad; ⁵ = vedet; ⁶ voolsa; ⁷ voogude
 möllud; ⁸ Maanselkä — mäeseljäandik, mis Soomet kirde poolt piirab;
⁹ harjanne [-nteen] — mäeseljäandik; ¹⁰ = halkovat — lõhestavad;
¹¹ pilbastavad, lõhuvad selle (= ta) rahvast; ¹² Sampo [Sam-

mon] — salapärane nõidusveski „Kalevalas“, mille evimine rikkust ja õnne tõi; ¹³ uuesti; ¹⁴ vaid; ¹⁵ = eksyivät; ¹⁶ üksteisest; ¹⁷ juuksesalgud; ¹⁸ laiali, hajuviil; ¹⁹ Aunus, Vepsä, Kainuu — soome sugu rahvad; ²⁰ käib; ²¹ kuhu; ²² juba; ²³ hääbunud, kadunud on; ²⁴ = mutta — aga; ²⁵ = halki — (põiki) läbi; ²⁶ läbi lainete kumavad; ²⁷ = viikatteensa — oma vikati; ²⁸ veab; ²⁹ kütiste; ³⁰ suitsu; ³¹ halli; ³² läbi voogude müha; ³³ põlise teadja (targa); ³⁴ = ääni — hää; ³⁵ kogu, vari; ³⁶ nõnda; ³⁷ võiks; ³⁸ hommik; ³⁹ = onneton; ⁴⁰ ei veel oleks su aja õhtu; ⁴¹ kui hõimlusvaimu oleks (ois = olisi); ⁴² mis mu rahva ühte tooks.

Sananlaskuja (Vanasõnu).

Minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa.
 Kokenut kaikki tietää, vaivainen ¹ kaikki kokee.^{1-a}
 Viisi virkaa, kuusi nälkää.
 Kussa rikkautta, siellä rakkautta.
 Joskus sokeankin kanan suuhun jyvä ² tulee.
 Rikas maksaa rahallaan, köyhä selkänahallaan.
 Ei itku hädästä päästä, parku päivistä pahoista.
 Missä hätä suurin, siinä apu lähinnä.
 Hätä keimon keksii, hädässä ystävä tunnetaan.
 Parempi pieni anti kuin suuri lupaus.
 Parempi pyy pivossa ³ kuin kaksi oksalla.
 Hyvä antaa vähästänsä, paha ei paljostansakana.
 Hyvä kello kauas kuuluu, paha sanoma edemmä.⁴
 Ei taito taakaksi ⁵ ole.
 Rehellisyys ⁶ maan perii.
 Ei haukkuva koira pure.
 Ennen mies maansa myöpi ⁷, ennenkuin sansansa syöpi.⁸
 Töistä miestä mainitahan ⁹, vaan ei suurista sanoista.
 Viina voittaa viisahankin, ¹⁰ tauti tappaa taitavankin.
 Hullu kaiken tietonsa ¹¹ sanoo, mieletön joka sanansa.
 Tulee häiriö ¹² hyvälle, viisahallekin vahinko.
 Ei vahinko tulee kello kaulassa.
 Itku pitkästä ilosta, parku paljon nauramasta.
 Ei kysyvä tieltä eksyy.
 Hiljan ¹³ hyvä työ tuleepi, ajatellen aivan kaunis.

Ei Turku tunnissa tehty.

Parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

Joka kuritta¹⁴ kasvaa, se kunniatta kuolee.

Nuoret miehet naimattomat,¹⁵ sukattomat, paidattomat.¹⁶

Terveys kultaa kalliimpi.

Selles ei seletata sõnu, mis antakse sõnastikus. — ¹ vaene, vilets, vigane; ^{1-a} kogeb, läbi kannatab; ² iva; ³ peos (nomin. pivo); ⁴ kaugemale; ⁵ koormaks (nom. taakka); ⁶ ausus; ⁷ = myypi, myy — müüb; ⁸ = oma sõna murrab; ⁹ = mainitaan — mainitakse; ¹⁰ = viisaankin — targagi; ¹¹ teadmised; ¹² häire, segadus, takistus; ¹³ = hiljaa — tasakesi; ¹⁴ distsipliinita, karistusest (nom. kuri, gen. kurin); ¹⁵ abielutud; ¹⁶ särgita.

Kontraheeritud verbid.

Raskust teevad õppijale nn. kontraheeritud (kokkutõmbelised) verbid, millede olevik on -aan (-ään), -ean (-eän), -ian (-iän), -oan, -uan ja mis on tugevas astmes, kui sõna on astmevahelduslik, ja millede infinitiiv on -ta (-tä) ja mineviku partitsiip -nnut (-nnyt) ja nõrgaastmelised, kui sõna on astmevahelduslik. Nende verbide omandamise kergendamiseks antakse alljärgnevas valik tähtsamaid kontraheeritud verbe teatavaiks rühmadeks jaotatuina. Seejuures meenutatagu, et nnut-partitsiip moodustub infinitiivi järele ja samuti muud vormid, mis peavad olema nõrgas astmes (v. tabel lk. 140).

Olevik -aan [-ään], I infinitiiv -ata [-ätä]:

a) astmevaheldusega:

lupa an [luvata] — luba n	työntää n [työnnätä] — töuka n
tapa an [tavata] — taba n	virta an [virrata] — voolan
kelpa an [kelvata] — kõlba n	hakka an [hakata] — raiun
huoka an [huoata] — ohka n	lakka an — lakkan
maka an [maata] — lamaan	nakka an — virutan
perka an [perata] — puhasta n ,	lykkää n — lükkan
harin	hyökkää n — torman kallale
tähttä an [tähdätä] — sihin	hyppää n — hüppan

b) Astmevahelduseta:

halva an [halvata] — halvan	huuma an — uimastan
herja an — teotan	kehra an — ketran
huoma an — märkan	kerjää n — kerjan
hurma an — hurman, nõiun, joo-	kerää n — korjan
vastan	korja an — parandan

kuvaan — kujutan
 laahan — lohistan
 palaan — tulen tagasi, naasen
 pauhaan — mühan
 soimaan — söiman, teen ette-
 heiteid

surmaan — surman
 sysään — suskan
 tuhlaan — pillan
 turvaan — kaitsen
 vertaan — võrdlen
 vastaan — vastan

Olevik -ean [-ean], I infinitiiv -eta [-etä]:

Astmevaheldusega:

aukean [aueta] — avan
 halkean [haljeta] — lõhken
 herkeän [heretä] — jätan järe-
 le, lakkan
 häpeän [hävetä] — häbenen
 ilkeän [iletä] — ilgen
 katkean [katketa] — katken
 kiipeän [kiivetä] — ronin

käkeän [käetä] — kavatsen,
 taotlen
 lankean [langeta] — langen
 poikkean [poiketa] — põikan
 puhkean [puhjeta] — puhkan
 raukean [raueta] — raugen
 repeän [revetä] — rebenen

Olevik -ian [-iän], I infinitiiv -ita [-itä]:

a) Astmevaheldusega:

kerkiän [keritä] — jõuan

b) Astmevahelduseta:

häviän [hävitä] — hävin

Olevik -uan, I infinitiiv -uta:

Astmevaheldusega:

kapuan[kavuta] — ronin (üles)
 pulppuan [pulputa] — purkan,
 vulisen välja

Astmevahelduseta:

haluan[-uta] — soovin
 tupruan[-uta] — ajan välja
 (suitsu)
 tajuan[-uta] — tajun

Olevik -oan, I infinitiiv -ota:

a) Astmevaheldusega:

katoan [kadota] — kaon

kokoan [koota] — kogun

b) Astmevahelduseta:

eroan [erota] — lahkun, erinen
 kiroan[-ota] — vannun, nean
 kohoan[-ota] — kerkin
 lahoan[-ota] — mädanen

raivoan[-ota] — raevutsen, mä-
 ratsen
 tuhoan[-ota] — hävitan

Tähele panna! Kuna järgmised verbid on eesti keeles kontra-
 heeritud, ei ole nende soomekeelsd vasted mitte (seega on nad vastu-
 pidised!):

Eesti keel:

Infinitiiv: olevik:

alata — algan
 keelata — keelan
 käänata — käänan
 neelata — neelan
 külvata — külvän

Soome keel:

Infinitiiv: olevik:

alkaa — alan
 kieltää — kiellän
 kääntää — käännän
 nieltää — niellän
 kylvää — kylvän

Aga ka eesti keeles on võimalik „keelda, käända, neelda“. — Pandagu tähele soome sünonüümide rohkust järgmisele mõistele: „lakata, heretä, tauota“ — kõik tähendavad „järele jätta, lakata“.

Reisimisel hädavajalikke sõnu.

Üldlauseid.

Paljonko se maksaa? — kui palju see maksab?

Voitteko vaihtaa? — kas võite vahetada?

En ymmärrä — ma ei saa aru

En ymmärrä suomea — ma ei mõista soome keelt

Puhutteko saksaa (englantia, venäjää)? — kas räägite saksa (inglise, vene) keelt?

Missä on...? — kus on...?

Oikealla — paremal pool, paremat kätt; vasemmalla; oikeaan — paremale poole, vasempaan — vasakule poole, vasakut kätt.

Olkaa hyvä ja sanokaa minulle (meille) — Olge nii häa ja ütlege mulle (meile).

Suokaa anteeksi — andestage.

Kiitos (ehk: kiitoksia) — tänan, suur tänu.

Koska se lähtee? — millal see läheb (sõidab)?

Paljonko on kello? — palju on kell?

Aurik, raudtee,

sõiduk.

höyrylaiva — aurik

kajuutta — kajut

asema — jaam, vaksal

rautatie — raudtee

juna — rong

vaunu — vagun

luokka — klass

ensimmäisen (toisen, kolman-
 nen) luokan piletti — I
 (II, III) klassi pilet

makuuvaunu — magamisva-
gun
paketti — pakk
kantaja — pakikandja
matkatavara } — bagaaž
pakaasi }
tullitarkastus — tollijärele-
vaatus
ajuri — voorimees
auto — auto

Hotell, kohvik, söögi-
maja.

katu — uulits
hotelli — hotell
ovi — uks
huone — tuba
numero — number
vahtimestari — kelner
palvelijatar — naisteenija
henkilötodistus — isiuktun-
nistus
ravintola — restoraan
ruokala — söögimaja
kahvila — kohvik
kahvi — kohv
kuppi — tass
maito — piim
kerma — koor
leivos — kook
vehnäleipä — sai
liemi, keitto — supp
paisti — praad
jälkiruoka — magus roog
ruokapöytä — söögilaud
olut — õlu

aamiainen — hommiksöök
päivällinen — lõuna
illallinen — õhtusöök
lasku — arve

Pank, postkontor.

pankki — pank
posti — post
postikonttori — postkontor
postimerkki — postmark
kirje — kiri
postikortti — postkaart
osoite — aadress
lähettaja — saatja
vakuutettu kirje — kinnita-
tud (tähitud) kiri
lentoposti — õhupost
sähkösanoma — telegramm
telefoni } — telefon
puhelin }
kirjelaatikko — kirjakast

Kauplused.

kirjakauppa — raamatu-
kauplus
vaatekauppa — riidekauplus
ruokatavarakauppa — toidu-
ainete kauplus
juusto — juust
makkara — vorst
kravatti — lips
kaulus — krae
nappi — nõöp
hattu — kübar
nenäliina — taskurätik
paita — särk

kenkä — king
 hansikkaat — kindad
 liina — lina
 silkki — siid
 sukat — sukad, sokid
 sateensuoja — vihmavari

kynä — sulg
 lyijykynä — pliiats
 paperi — paber
 kirjepaperi — kirjapaber,
 postpaber
 kirjekuori — kirjaümbrik.

Soome keele mõju eesti keeleuuenduses.

See on suur, sest soome keele mõjul ja eeskujul on eesti keeles püütud tarvitusele võtta ja osalt võetudki rida uuendusi. Neist mainitagu tähtsamaina järgmised:

1. i-mitmus: *sügavais mõtteis, niisuguseil küsimusil* jne.
2. i-superlatiiv: *suurim, rikkaim, ilusaim* jne.
3. tella-infinitiiv jne. frekventatiivverbidel: *käsitella, esitella, kujutella, mõtiskella* jne. (järelilikult ka *käsitelnud, -telge, -tellakse, -teldi, -teldud, -telin, -teli*).
4. uma-relatiivide elustus: *pettuma, avalduma* jne.
5. htama-momentaanid: *põrahtama, värahtama* jne.
6. Nominatiivsete liitumuste tarvitamise laiendamine: *lõppsõna, paberraha, rasvküünal, õigusteadus* jne.
7. Niisugused partsiaalsed predikaaditäited kui ,ta on linna rikkamaid mehi' (= üks linna rikkamaist meestest).
8. Kaassõnaliste väljendite asendamine käändelistega: ta vastas *küsimusele* (enne *küsimuse* pääle), *ametilt* (enne ainult *ameti poolest*) arst.
9. Suurem täisobjekti tarvitamine liialise osaobjekti asemel.
10. Niisugused lauselühendid kui: ,nad tantsisid *vilede puhudes*'.
11. Lahtisaksastatud sõnajärjestus (s. o. verbi paigutamine mitte liig saksapäraselt lause lõppu).
12. Suur hulk soome keelest laenatud sõnu, näit.: *aare, hetk, lemmik, seik, suhe, suund, tarm* — *harras, julm, kummaline,*

mugav, soodus, sünge — avastama, haihtuma, hurmama, häirima, kohtama, kohtlema, lakkama, levima, levitama, loovutama, masendama, nautima, saabuma, saavutama, siirduma, sukeldama, säilima, säilitama, tajuma, vallutama, viipama jne.

Päälle nende ametlikult vastuvõetud uuenduste on veel teisi, nagu i-minevik (*kirjutin, ümbritsime*), -tet (*kirjutet*), -lle (*ilusalle, poegadelle*), -nt (*liigent, võtint*), mida tarvitatakse ainult luuletajate ja üksikute kirjanike poolt.

Soome keele eeskujul sobib ka eesti keeles tarvitusele võtta üi asemel y: *yks, kysimus, pyydma* jne.

Huvitav on tähendada, et see, mille poole eesti keeles püütakse uuenduse kaudu suure vaevaga ja suure vastupanu kiuste, on soome keeles iseenesest olemas ja isegi igapäevases, harilikus keeles tarvitusel (i-mitmus, i-superlatiiv, -tella jne.).

Kõnetlusi kirja alguses: (*Korkeasti*) *kunnioitettava Herra* (*rouva, neiti*) — (*Kõrgesti*) *austatud härra* (*proua, preili*). *Rakas ystävä* — *armas sõber*. Mõned lõppformelid: *Kunnioit-taen* (ehk *kunnioittavasti*) — *Austusega*; — *Syvimmällä kunnioituksella* — *Suurima* (*sügavaima*) *austusega*. *Tervehtien* — *Tervitades*. *Tervehdyksellä* — *Tervitusel*. *Monet terveiset* — *Palju tervisi*.

Kuude nimed.

tammikuu — jaanuar	heinäkuu — juuli
helmikuu — veebruar	elokuu — august
maaliskuu — märts	syyskuu — september
huhtikuu — aprill	lokakuu — oktoober
toukokuu — mai	marraskuu — november
kesäkuu — juuni	joulukuu — detsember

15. jaanuaril a. 1936 — 15. p:nä tammikuuta (v.) 1936. (loe: viidentenätoista päivänä tammikuuta [vuonna] tuhat yhdeksäsataa kolmekymmentä kuusi).

Nädalapäevade nimed.

sunnuntai — pühapäev	lauantai — laupäev
maanantai — esmaspäev	viikko — nädal
tiistai — teisipäev	vuorokausi — ööpäev
keskiviikko — kesknädal	kaksi vuorokautta — kaks ööpäeva
torstai — neljapäev	
perjantai — reede	

Se oli viime tiistaina — see oli möödunud teisipäeval; hän tuleb ensi keskiviikkona — ta tuleb järgmisel kesknädalal.

Tähtsamad pühad.

uusi vuosi — uus aasta	pääsiäinen — lihavõttepüha
uuden vuoden päivä — nääripäev	e. ülestõusmisepüha
loppiainen — kolmekuningapäev	vappu — esimene mai
kynttiläpäivä — küünlapäev	helatorstai — taevaminemise- püha
laskiainen — vastlapäev	helluntai — nelipühi
rukouspäivä — palvepäev	juhannus — jaanipäev
Maarian ilmoituspäivä — paastumaarjapäev	mikkelinpäivä — mihklipäev
palmusunnuntai — palmipuu- depüha	tuomiosunnuntai — surnute- püha
pitkäperjantai — suurreede	jouluaatto — jõululaupäev
	joulu — jõulud
	joulupäivä — jõulupüha

Onnellista uutta vuotta — õnnelikku uut aastat.

Ilmakaared.

etelä — lõuna	louna — edel (lõunalääs)
pohjoinen — põhja	luode[-teen] — loode (põhjalääs)
itä — ida	koillinen — kirre (põhjaida)
länsi [lännen] — lää	kaakko — kagu (lõunaida).

Liitsõnades: Pohjois-Eurooppa — Põhja-Euroopa; koillis-Aasia, kaakkois-Suomi, lounais-Venäjä, luoteis-Eesti; aga:

Etelä-Ameriikka, Itä-Suomi, Länsi-Eurooppa, länteen, länteen päin — läände, lääne poole jne., kaakkoiseen (päin) — kagu poole; pohjoiseen — põhja poole.

Soome raha.

Markka — mark (praegu [a. 1936] = umbes 8 eesti senti);
penni — penn ($\frac{1}{10}$ soome marka).

Mõõdud.

Metri, kilometri, sentimetri, millimetri; litra — liiter, *hektolitra* — hektoliiter, *hektaari* — hektaar; *tuuma* — toll.

Allikad.

Mõned selles õpikus antud lugemispalad on võetud Kallio „Finsk elementarbok’ist“ ja Arvid Rosenqvist’i „Lehr- und Lesebuch der Finnischen Sprache“ (Leipzig, Otto Holtze’s Nachfolger), viimasest „Suomen kansa“ ja „Suomalaisesta kaunokirjallisuudesta“.

Tähtsamad lühendid.

- a.* — aamulla (hommikul)
- ap.* — aamupäivällä (enne lõunat)
- e. Kr.* — ennen Kristusta (enne Kristust)
- esim.* — esimerkiksi (näiteks)
- hra* — herra (härra)
- i.* — illalla (õhtul)
- ip.* — iltapäivällä (pärast lõunat)
- j. Kr.* — jälkeen Kristuksen (pärast Kristust)
- j. n. e.* ehk *jne.* — ja niin edespäin (ja nõnda edasi)
- klo* — kello (kell)
- kpl.* — kappaletta (tükki)
- ks.* — katso (vaata)
- l.* — eli (ehk)
- l.* — litra

- min.* — minuutti
mk. — markka(a)
m. m. ehk mm. — muunmuassa (muuseas)
nim. — nimittäin (nimelt)
nti — neiti (preili)
n:o — numero (number)
o. s. — omaa sukua (oma sugu = sündinud)
p. — päivän(nä) (päev, päeval)
puh. — puhelin (telefon)
rva — rouva (proua)
s. — sivu (lehekülg)
Smk. — Suomen markkaa
seur. — seuraava (järgmine)
t. — tai (või)
t. k. — tässä kuussa (selles kuus, käesolevas kuus)
t. m. s. ehk tms. — tai muuta semmoista (või muud seesugust)
tri ehk toht. — tohtori (doktor)
t. v. — tänä vuonna (sel aastal, käesoleval aastal)
v. — vuonna (aastal)
v. k. — viime kuussa (viimasel, möödunud kuul)
vrt. — vertaa (võrdle)
vv. — vuosina (aastail)
y. m. ehk ym. — ynnä muuta (ja muud)
y. m. s. ehk yms. — ynnä muuta semmoista (ja muud seesugust).
-

Sõnastik.

Sisaldab raamatus esinevaid soomekeelseid sõnu; mõningaid eesti keelega ühiseid sõnu selles sõnastikus ei anta.

A.

aalto[-llon] — laine
aamiainen[-sen] — hommiku-
 söök, eine
aamu — hommik; **aamulla** —
 hommikul
aapiskirja — aabits
aate[-tteen] — aade, idee
aavikko[-kon] — legendik; tü-
 hik
ahkera — agar, usin
ale [aikeen] — kavatsus, plaan
aihe [aiheen] — aine; põhjus,
 süžee
aika [ajan] — aeg
aikakausi[-den] — ajajärk, põlv
aikoa [aion] — kavatseda
aikomus[-ksen] — kavatsus,
 nõu
aina — alati, ikka
ainakin — igatahes, vähemalt
aines[-ksen] — aine, materjal
alto (liitsõn.) — puht-, eht-
alvan — täiesti, koguni, hoopis
ajaa — ajada, sõita
ajanjakso — ajajärk
ajatella[-ttelen] — mõtelda
ajuri — voorimees
akka[-kan] — eit, vanamoor
ala-arvoinen[-sen] — alaväär-
 tuslik

alaisin[-men] — alasi
alanko[-ngon] — madalik, org,
 nõgu
alas — alla, maha
alkaa [alan] — alata, alustada
allas [altaan] — küna, mold
aloittaa[-tan] — alustada, pää-
 le hakata
alue[-een] — maa-ala
alusta — alus; aluspõhi; (kuju)
 jalg
ammatti[-tin] — amet; eriala
ampua [ammun] — (püssi)
 lasta, paugutada
anastaa — anastada, röövida,
 omaks võtta
anella[-len] — paluda, anuda
ankara — vali, range
ansaita[-tsen] — teenida, vää-
 rida
ansio — teene; teenistus
antaa [annan] — anda
antautua[-udun] — anduda
apu [avun] — abi, toetus
apulainen — abiline
arkku [arkun] — kirst; kast
armahdus[-ksen] — halastus,
 arm
armahtaa[-hdan] — armu an-
 da, halastada

armaus[-den] — armsus, hellus
 arpa [arvan] — loos, liisk
 arveluttava — kahtlane, küsi-
 tav
 arvo — väärtus, tähtsus
 arvoton[-ttoman] — väärtuse-
 tu, tühine, vääritu
 ase [aseen] — relv
 asema — 1) seisukoht; paik;
 2) jaam
 asia — asi, lugu
 asianajaja — advokaat
 asianlaid[-dan] — asjalugu
 askel[-een] — samm; aste
 asti — kunni; saadik
 asua — (kuskil) elama, asuma

asujan, asujain[-men] — elanik
 asukas[-kkaan] — elanik, asu-
 nik
 asunto[-nnon] — elupaik, kor-
 ter
 ateria — sööma-aeg; sööming
 aueta [aukean, aukenen] —
 avaneda, lahti minna
 aukaista[-sen] — avada; au-
 kaisija — avaja
 auki — lahti
 aura — ader
 aurinko[-ngon] — päike
 autio — tühi, mahajäetud
 avain[-men] — võti
 avosydäminen — otsekohene

E.

edelleen — edasi
 edellytys[-ksen] — eeldus
 edeltäjä — eelkäija
 edes — isegi, vähemalt
 edetä [etenen] — edasi minna
 e. jõuda, kaugeneda
 edistys[-ksen] — edenemine;
 edu, progress
 edusta — esine, esiplats
 eespäin — edasi
 ehdottaa[-tan] — ette panna
 eheä — tervikuline, ühtlane
 ehkä — ehk, vahest, vist
 ehtiä [ehdin] — jõuda (ajalt)
 ehtoo (murd.) — õhtu
 eli — ehk
 elo — (vilja)lõikus; vili, külv
 eloisa — elav, liikuv
 elokuu — augusti-, lõikusekuu
 elokuvat — kino
 eläin[-imen] — loom, elajas
 elämä — elu
 elämänilo — elurõõm
 enimmiten — kõige enam

enimmäkseen — enamasti, pää-
 asjaliselt
 eniten — kõige enam
 ennättää[-tän] — jõuda, ette
 jõuda; tabada
 eno — onu (ema poolt)
 ensi — esimene, esma-; tule-
 vane
 ensialussa — esialgul
 ensin — esiteks
 enää — enam, veel
 epäilemättä — kahtlemata
 epäillä[-len] — kahelda
 epäjohtonmukaisuus[-den] —
 ebajärjekindlus
 epäkohta[-hdan] — väärnä-
 tus, ebakoht; varjukülg
 eri — ise, eri, isesugune
 erikoinen — eriline
 erikoisala — eriala
 erilaatuinen — erilaadne
 erinomainen — suurepärase,
 oivaline
 erittely — eritlus, analüüs

erittäinkin — eriti
 ero — vahe; lahkuminek
 eroavaisuus[-den] — erinevus
 erota[-oan] — lahkuda; erineda
 erottaa[-tan] — lahutada, eral-
 dada
 erämaa — tühima, kõrb, tühik
 eräs[-ään] — keegi, üks, miski
 esikuva — eeskuju
 esimerkki[-rkin] — näide
 esimerkiksi — näiteks
 esine[-een] — asi, ese
 esitellä[-ttelen] — esitella

estää — takistada
 et — sina ei; etkö — kas sa ei
 eteenpäin — edasi, ette poole
 etelä — lõuna (kaar)
 etevä — tubli, silmapaistev
 etsiä — otsida
 että — et
 etu [edun] — kasu, paremus
 etupäässä — eesotsas, päämi-
 selt
 etusija — eesõigus
 eukko[-kon] — eit

H.

haamu — vari, kogu; vaim,
 kummitus
 haara — haru; pool, suund,
 külg
 haarake[-kkeen]) — (väike)
 haru
 haastaa — kõnelda, pajatada
 haave[-een] — unistus
 haaveellinen — unistuslik
 haaveksia — unistada
 haihtua[-hdun] — haihtuda
 haikea — tusane; kibe; haa-
 vatud
 haiskahtaa[-hdan] — lõhnata
 haitata[-ttaan] — kahjustada
 hajallaan — laiali, hajali
 hakata[-kkaan] — raiuda
 hakea [haen] — otsida
 halailla[-len] — kaisutada
 halata[-aan] — kallistada
 haljeta[-lkean] — lõhkeda
 halkeama — lõhe, pragu
 halki — (põiki) läbi; lõhki
 hallita[-tsen] — valitseda
 hallitsija — valitseja
 halpa[-lvan] — odav; halb
 halu — tahtmine, soov, himu
 haluta[-uan] — tahta, soovida

halveksia — halvaks pidada,
 põlata
 hame[-een] — seelik, kleit
 hangata[-nkaan] — hõõruda
 hankkia[-nkin] — muretseda
 hapsi[-en] — juuksesalk
 haravoida[-oin], haravoita
 [-tsen] — rehitseda
 harja — hari
 harjanne[-nteen] — mäehari
 harkko[-rkon] — metallitükk,
 kang, latt; raasulatis
 harmaa — hall
 hartauskirja — hardus- (vaga-
 dus) raamat
 hartia — õlg; piht
 hattu[-tun] — kübar
 hauki [hauen] — haug
 havainnollinen — näitlik, pilt-
 lik, vaatlik
 havainto [-nnon] — tähelepa-
 nek, olbus
 havaita[-tsen] — märgata, tä-
 hele panna
 hauska — lõbus, huvitav
 he — nemad
 hedelmä — (puu)vili, naum
 hedelmätön [-ttömän] — viljatu

hedelmöittävästi — viljastavalt
 hehku [hehun] — hõõgus
 hehkuva — hõõguv
 heikko[-kon] — nõrk, jõuetu
 heikontua[-nnun] — nõrkeda, nõrgeneda
 hellitellä[-ttelen] — hellitada
 helppo[-lpon] — kerge, hõlpus
 helppohintainen — odav
 heltyä[-llyn] — hellaks minna, heldida
 helve[-lpeen] — helve
 hengittää[-tän] — hingata
 henkevä — vaimukas
 henki[-ngen] — vaim; hing
 henkilö — isik
 henkilökohtainen — isiklik
 henkisesti — vaimselt
 henkiä [-ngin] — (välja)hingatada
 hento[-nnon] — peen, kõhetu; nõrk
 herjata[-aan] — teotada
 herttainen — südamluk, armas
 heti — kohe
 heti paikalla — otsekohe, silmapilk
 hetki[-en] — hetk, silmapilk
 hevonen[-sen] — hobune
 hevosenkenkä[-ngän] — hobuseraud
 hidas[-taan] — pikaldane, aeglane
 hiekkä[-kan] — liiv
 hieroja — hõõruja, masseeriija
 hiihtää[-hdän] — suusatada
 hiipii[-vin] — hiilida
 hiljainen — vaikne
 hiljalleen — tasakesi
 hillitty[-tyn] — tagasihoidlik
 himmentyä [-nnyn] — tume-
 neda
 hinta[-nnan] — hind
 hioa — ihkuda, lihvida

hirsi[-rren] — palk
 historia — ajalugu
 hiukan — natuke
 hius[-ksen] — juus
 hohottaa[-tan] — (naeru) la-
 gistada
 hohtaa[-hdan] — hiilata, sä-
 rada
 hoito[-don] — ravitsemine, hoo-
 litsemine
 hoksata[-aan] — taibata; mär-
 gata
 honka[-ngan] — mänd
 huikea — vägev, tugev
 huippu[-pun] — tipp (mäe-)
 hukkuu[-kun] — hukka saada;
 uppuda
 humina — müha
 humista[-sen] — mühada
 hunaja — mesi
 huoata [huokaan] — ohata
 huokailla[-len] — ohata, ohkida
 huokea — odav
 huoli[-en] — mure, hool
 huomata[-aan] — märgata, tä-
 hele panna
 huomauttaa[-tan] — tähenda-
 da, sõnada
 huomenna — homme
 huone[-een] — tuba, ruum
 huonekalu — mööbel
 huonontua[-nnun] — halvene-
 da, minna halvaks, viletsaks
 hupsu — tola, ogar
 hurja — meeletu, metsik, hull
 hurmaus [-ksen] — joovastus,
 hurmus
 huutaa[-dan] — hüüda
 huvi — lõbu, lõbustus
 huvinäytelmä — naljamäng, ko-
 möödia
 huvittava — lõbustav, naljakas
 hylly — riil
 hymyillä[-len] — naeratada

hyppäys[-ksen] — hüpe
 hypätä[-ppään] — hüpata
 hyrsky — lainete möll, müha
 hyvin — hästi, väga
 hyvä — hää
 hyväksyä — hääks kiita, vastu
 võtta
 hyvästellä[-telen] — jumalaga
 jätta
 hüvasti — jumalaga, hüvasti
 hüdyllinen — kasulik
 hüökätä[-kkään] — tormata,

h. kimppuun — kallale tor-
 mata
 hyöty[-dyn] — kasu
 hän [hänen] — tema
 härkä [härän] — härg
 hätä[-dän] — häda
 hävetä [häpeän] — häbeneda
 hää [häiden] — pulmad
 hölmöläinen — kilplane
 höyhen[-enen] — (udu)sulg
 höyry — aur; -laiva — auru-
 laev, aurik

I.

ies [ikeen] — ike
 ihaila[-len] — imetella, olla
 vaimustatud
 ihan — üsna, hoopis
 ihana — ilus, imeilus
 ihanne[-nteen] — ideaal
 ihannoida[-oin] — idealiseerida
 ihastua — vaimustuda, hurmuda
 ihmeellinen — imelik
 ihmetellä[-ttelen] — imestada,
 imetella
 ihminen — inimene
 iho — ihunahk, -värv, -karv
 ijankaikkisest — igavesti
 ikihonka[-ngan] — põlismänd
 ikinä — iganes
 ikivanha — igivana
 ikkuna — aken
 ikuinen — igavene
 ikä [iän] — iga
 ikävä — kahju
 ikävöidä[-öin] — igatseda
 ilahduttaa[-tan] — rõõmustada
 illalla — õhtul
 illallinen[-sen] — õhtusöök
 ilma — õhk, ilm
 ilmaantua[-nnun] — ilmuda
 ilmaista[-sen] — avaldada

ilman — ilma
 ilmiö — nähtus
 ilmoittaja — ilmutaja, teataja
 ilo — rõõm
 iloita[-tsen] — rõõmutseda,
 rõõmustada
 ilta [illan] — õhtu; iltaa — õh-
 tust!
 inhimillinen — inimlik, hu-
 maanne
 innostua — vaimustuda
 innostunut[-neen] — vaimusta-
 tud
 intohimo — kirg
 intressantti[-tin] — huvitav
 irti — lahti
 iskeä — lüüa
 iso — suur
 isä — isa
 isäntä[-nnän] — peremees,
 isand
 itku — nutt
 itse — ise
 itsenäinen — iseseisev
 itsetietoinen — iseteadlik
 ivallinen — pilkeline, irooni-
 line
 iäksi, iäti — igavesti

J.

jaella [jakelen] — välja jaga-
 da, levitada
jaksaa — jaksata, jõuda
jakso — järk
jalka [jalan] — jalg
jalkapohja — jalatald
jalo — suursugune, õilis
jalopeura — lövi
jalostuttaa — suursugustada
jatko — järg, lisa
jo — juba
johdattaa — juhtida, juhatada
johtaa [-hdan] — juhtida
johtopäätös [-ksen] — järeldus
joka — 1. kes, mis; 2. igaüks
 (ei dekl.)
jokin [jonkin, jotakin jne.] —
 keegi, ükski, miski, mingi
joko ... tahi — kas ... või
jokseenkin — kuidagiviisi, kes-
 miselt, mõnevõrra, enamvä-
 hem, umbes
joku [jonkun, jotakuta jne.] —
 keegi, mingi, mõni
jompikumpi [jommankumman]
 — embkumb
jopa — koguni, isegi
jos — kui (tingimusel kui)
joskaan — kuigi
joskus — mõnikord, vahel
jospa — oh kui
jossa — kus
jota(k)in — midagi
jotakuinkin — kuidagi viisi,
 natukegi; umbes, ligikaudu
jotensakin — kaunis, õige, pä-
 ris
jotta — et, selleks et
joukko [-kon] — jõuk, hulk
joustava — painduv, elastne

joutaa [-dan] — jõuda
joutsen [-enen] — luik
joutua [-dun] — sattuda; tulla
juhla — pidu
julkaista [-sen] — avaldada,
 välja anda
jumaloida [-oin] — jumaldada
juna — rong
juoksennella [-ntelen] — edas-
 tagasi joosta
juolahtaa [-hdan] — turgatada
 (meele)
juuri [-ren] — juur
juuri — just
jylhä — sünge, metsik (eriti
 maastiku kohta)
jyrisevä — mürisev
jyrkkä [-rkän] — järsk; radi-
 kaalne
jyrkänne [-nteen] — järsak,
 järsk kallak
jyrähtää [-hdän] — mürtsatada
jähmettyä [-tyin] — anguda,
 tarduda
jäljitellä [-ttelen] — jäljendada
jälkeläinen — järglane, järel-
 tulija
jälkimäinen — järelmine
 (= viimane)
jälkivaatimus [-ksen] — järel-
 nõudmine (= järelmaks)
järjestys [-ksen] — kord, järg
järki [-rjen] — mõistus, aru
järkyttävä — pörutav
järvi [-en] — järv
jäsen [-enen] — liige, jäse
jättiläinen — hiiglane
jääda [jään] — jääda
jäähtyä [-hdyn] — jahtuda
jäänös [-ksen] — jäänus

K.

kaapata[-ppaan] — haarata, krapsata
 kaappi[-pin] — kapp
 kaataa[-dan] — kallata; kuku-
 tada, ümber lükata
 kaatua[-dun] — kukkuda, lan-
 geda
 kaava — vorm; eeskuju, mudel
 kahtiajako[-jaon] — kaheksja-
 gamine
 kai — vist, muidugi
 kaihoisa — kaeblik-igatsev,
 melanhoolne
 kaikenlainen — kõiksugune
 kaikki[-ken] — kõik
 kaikkialla — kõikjal, igal pool
 kaikua [kaiun] — vastu kajada
 kaipailla[-len] — kaevata
 kaipuu — igatsus
 kaistale[-een] — riba
 kajahtaa[-hdan] — järsku ka-
 jada, kajahtada
 kajastaa — peegelduda; paista,
 helkida
 kaksi [kahden] — kaks
 kallio — kalju
 kallis[-iin] — kallis
 kallistua — kalduda
 kalu — nõu, riist; kalut (pl.)
 — kraam, koli
 kamala — kole, hirmus
 kampa[-mman] — kamm
 kangas[-nkaan] — 1. kangas,
 riie; 2. nõmm, palu
 kangistua — kanguda, tarduda
 kannattaa[-tan] — toetada,
 kanda
 kannella[-ntelen] — kanda,
 ringi kanda
 kansa — rahvas
 kansalainen — kodanik, kaas-
 kodanik
 kansallisuus[-den] — rahvus

kansankuvaus[-ksen] — rahva-
 kujutus
 kanssa — -ga; ühes, koos
 kanta[-nnan] — alus, aluspõ-
 hi, seisukord, -koht
 kantaa[-nnan] — kanda
 kantapää — (jala)kand
 kanuuna — kahur, suurtükk
 kapea — kitsas
 kapina — mäss
 kapine[-een] — asi, riist
 kapinoida[-oin] — mässata
 kappale[-een] — tükk
 karista[-sen] — pudeneda
 karkoittaa[-tan] — ära ajada
 karsia — laasida
 karttaa[-tan] — eemale hoidu-
 da, vältida
 karu — kõva, kare, kivine
 (maapind)
 karvas[-aan] — kibe, mõru
 kas — vaat! näe!
 kasa — hunnik
 kasaantua[-nnun] — kuhjuda
 kaski[-sken] — kütismaa, ale
 kasku — jutt, anekdoot
 kaste[-een] — kaste (maas)
 katkaista[-isen] — katkestada
 katsahtaa[-hdan] — (järsku)
 vaadata
 katsantotapa[-van] — vaatlus-
 viis; maailmavaade
 katse[-een] — pilk, vaade
 katsella[-elen] — vaadelda
 katsoa — vaadata, silmitseda
 katto[-ton] — katus
 katu[-dun] — uulits, tänav
 katua — kahetseda
 katumus[-ksen] — kahetsus
 kauas — kaugele
 kauhea — kole, hirmus
 kauhistus[-ksen] — hirm, koh-
 kumus

kauhu — hirm
 kaukaa — kaugelt
 kaukana — kaugel
 kaula — kael
 kaulus[-ksen] — krae, kaelus
 kauneus[-den] — iludus
 kaunis [-iin] — ilus
 kaunokirjallisuus [-den] — ilu-
 kirjandus
 kaupunki[-ngin] — linn
 -kausi[-den] — (aja)järk, pe-
 riood
 kautta — kaudu, läbi
 kavuta [kapuan] — ronida
 kehittyä[-tyn] — areneda
 kehitys[-ksen] — arenemine,
 areng
 kehityskausi[-kauden] — are-
 nemisjärk
 kehittää, kehitellä[-ttelen] —
 arendada
 keho — vilets, kehv
 kehrätä[-ään] — kedrata
 kehys[-ksen] — raam
 keijukainen — muruneid, fee
 keikailevä — edev
 keino — abinõu
 keinotekoinen — kunstlik
 keittiö — köök
 keittää[-tän] — keeta
 keksiä — välja mõtelda; kek-
 sijä — väljamõtteleja, leidur
 kelpo[-lvon] — tubli
 kelvata[-lpaan] — kõlvata
 ken — kes
 kenkä[-ngän] — king
 keritä[-rkiän] — jõuda, mahti
 saada
 kerma — koor (piimal)
 kernaasti — häämeelega, meel-
 sasti
 kerrassa(an) — täiesti, päris,
 otse
 kerros[-ksen] — (maja)kord

kerta[-rran] — kord
 kertoa[-rron] — jutustada
 kertomaruno — jutustav luu-
 letus
 kertomus[-ksen] — jutustus
 keskenänsä — omakeskel
 keskimäärin — keskmiselt
 keskipiste[-een] — keskkoht,
 -punkt
 keskitetty[-tyn] — keskenda-
 tud
 keskus[-ksen] — keskus, kesk-
 paik; keskuudessa — keskel
 keskiviikko[-kon] — kesknä-
 dal, kolmapäev
 keskivälissä — keskpaigas
 kestää — vastu pidada; kesta
 kesä — suvi
 kettu[-tun] — rebane
 keveä — kerge
 kiello[-llon] — keeld
 kieltäytyä[-ydyn] — keelduda
 kieltää[-llän] — keelda; eitada
 kierossa — kõveras
 kierrellä[-rtelen] — keerelda
 kiilata[-aan] — kiiluda, kiilida
 kiiltävä — läikiv
 kiittää[-llän] — läikida, hiilata
 kiinnittää[-tän] — kinnitada,
 k. huomiota — tähelepanu
 pöördada
 kiinteä — kindel, kõva, tihe
 kiintoisa — huvitav
 kiire[-een] — rutt
 kiista — riid, tüli; vaidlus
 kiitos[-ksen] — tänu; (interj.)
 suur tänu!; kiitoksia — suur
 tänu!
 kiittää[-tän] — tänada, kiita
 kiivetä [kiipeän] — ronida
 kiljua — karjuda, mõirata
 kilpailu[-len] — võistelda
 kilpailu — võistlus
 kilpi[-lven] — kilp

kipeä — haige
 kipinä — säde
 kipu[-vun] — valu
 kirja — raamat
 kirjain[-men] — kirjatäht
 kirjaimisto — tähestik
 kirjake[-kkeen] — trükitäht
 kirjallisuus[-den] — kirjandus
 kirjaltaja — trükiladuja
 kirjapaino — trükikoda
 kirjasto — raamatukogu
 kirje[-een] — kiri
 kirjoittaa[-tan] — kirjutada
 kirjuri — kirjutaja
 kirkas[-kkaan] — kirgas, selge
 kirkkaus[-den] — kirkus, sel-
 gus
 kirkko[-rkon] — kirik
 kirota[-oan] — siunata, van-
 duda
 kirves[-een] — kirves
 kissa — kass
 kiuas [kiukaan] — keris, ahi
 koettaa[-tan] — katsuda, püü-
 da
 kohden — poole
 kohota[-oan] — tõusta, kerkida
 kohottaa[-tan] — tõsta, kergi-
 tada
 kohtalo — saatus
 kohtelias[-aan] — viisakas
 kohtellaisuus[-den] — viisakus
 koi — 1. aovalge, koiduvalge;
 2. koi (vilja-, riide-)
 koillinen — kirde (põhjaida)
 koivikko[-kon] — kaasik
 koivu — kask
 kokea [koen] — läbi elada, ko-
 geda
 kokka[-kan] — laevanina
 koko — kogu, terve
 kokoelma — kogu, kogulm
 kokous[-ksen] — koosolek
 kolea — kole, tume

kolkko[-lkon] — tume, kole;
 vali, külm
 komea — tore
 kone[-een] — masin
 koneisto — masinavärk, meh-
 hanism
 kookas[-kkaan] — suurekasvu-
 line, kehakas
 koota [kokoan] — koguda
 koppa[-pan] — korv; karp;
 kere
 koristaa — ehtida, kaunistada
 korkea — kõrge
 korpi[-rven] — kõrb; laas
 korppi[-rpin] — kaaren, korp
 kortti[-rtin] — kaart
 koruton[-ttoman] — kaunistu-
 seta, lihtne
 koska — sest et, kuna
 koskaan — millalgi, kunagi
 kostaa — kätte maksa, neimata
 koti[-din] — kodu; kottiin —
 koju
 kotoa — kodunt
 kotona — kodu(s)
 koukku[-kun] — konks
 koulu — kool
 koura — pihk
 kourallinen — peotäis
 kova — kõva, kange; vali; suur
 kovin — kangesti, väga
 kravatti[-tin] — lips
 kreivi — krahv; kreivitär[-ttä-
 ren] — krahvinna
 kude[-teen] — kude
 kuihtua j-hdun[— kõduneda,
 närtsida
 kuinka — kuidas
 kuitenkaan — siiski, ometi
 kuitenkin — v. eelmine
 kuka — kes?
 kukaan — (ei) keegi, (ei) ükski
 kukin — igaüks
 kukka[-kan] — lill; õis

kukkula — kün gas, kink
kukoistaa — õitseda; **kukois-**
tava — õitsev
kulkea [-ljen] — käia, kõndida,
 kulgeda
kulku [kulun] — käik; teekond
kumma — ime
kummastella [-len] — imestada
kumminkin — siiski, kumma-
 tigi
kummitus [-ksen] — ettekujus-
 tus, viirastus, vaim, tont
kumpi [-mman] — kumb
kumpikin — kumbki, mõlemad
kumpu [-mmun] — kün gas, kink
kunnia — au
kunta [-nnan] — vald, kogu-
 kond
kunto [-nnon] — tublidus; või-
 me; kord
kuuhu — kohin, müha; vahu-
 tamine
kuohua — vahutada, kohiseda
kuokka [-kan] — kabli, (maa)
 konks
kuolema — surm
kuolemattomuus [-den] — sure-
 mattus
kuolevainen — surelik
kuolla [-len] — surra
kuosi — mudel; mood; vorm
kupata [-ppaan] — kuppu lasta
kupo [kuvon] — kubu
kuppari — kupulaskja
kupu [-vun] — pugu
kurja — vilets, armetu
kurjuus [-den] — viletsus
kustannus [-ksen] — kulu, ku-
 lutus
kuutri — lokk, kähar
kuulla [-len] — kuulda
kuultaa [-llan] — paista, ku-
 mada

kuulua — kuuluda; kuulduda
 (kõlada)
kuuluisa — kuulus
kuulutata [-tan] — kuulutada
kuulutus [-ksen] — kuulutus
kuunnella [-ntelen] — kuulata,
 kuulatada, päält kuulata
kuusi [-sen] — kuusk
kuva — pilt, kuju
kuvaila [-len] — kujutada
kuvapatsas [-aan] — ausammas
kuvastaa — peegeldada
kuvastua — peegelduda
kuvas [-ksen] — kujutus
kuvaustapa [-van] — kujuta-
 misviis
kuve [-peen] — kube; külg
kuvernööri — kuberner
kyetä [kykenen] — võimeline
 olla, jõuda
kykenemätön [-ttömän] — või-
 metu, saamatu
kyky [kyvyn] — võime, osa-
 vus, anne
kylläys [-den] — küllus
kylpy [-lvyn] — suplus
kynttilä — küünl
kynä — (kirjutamise) sulg
kyy — rästik, madu
kyyti [-din] — küüt, sõiduta-
 mine
käetä [käkeän] — plaanitseda,
 tahta
käpä — käpp
kärsivällinen — kannatlik
kärsivällisyys [-den] — kannat-
 likkus
kärsiä — kannatada
käsitledä [-ttelen] — arutada,
 käsitella
käsitys [-ksen] — käsitus, aru-
 saamine
käsittämätön [-ttömän] — aru-
 saamatu

käskeä — käskida
 kätkeä — peita
 kävellä[-len] — jalutada, kõn-
 dida
 käväistä[-sen] — rutuga käia
 käytellä[-ttelen] — käsitella;
 kohelda
 käyskennellä[-ntelen] — jalu-
 tella, (sageli) käia
 käytäntö[-nnön] — praktika
 käytännöllinen — praktiline

käytävä — kõnnitee, korridor
 käyttäytyä[-ydyn] — käituda
 käyttää[-tän] — tarvitada
 käännellä[-ntelen] — edasta-
 gasi käända
 käännös[-ksen] — tõlge
 kääntää[-nnän] — tõlkida
 köyhä — vaene, kehv
 köyhälistö — proletariaat
 köyhyys[-den] — vaesus
 köysi[-den] — köis, nөө

L.

laakso — org
 laatu[-dun] — laad
 lahja — kingitus
 lahjakas[-kkaan] — andekas
 lahjoittaa[-tan] — kinkida
 lahota [lahoan] — mädaneda
 lahorastas[-aan] — laulurääs-
 tas
 laidun[-tumen] — karjamaa
 laiha — lahja, kõhn
 laillinen — seaduslik
 laita[-dan] — äär, külg; seisu-
 kord
 laitos[-ksen] — asutus
 laittaa[-tan] — teha, korral-
 dada
 laivasto — laevastik
 laji — liik, sort
 laki [lain] — seadus
 lakki [lakin] — müts, kübar
 lakko [lakon] — streik
 lamaustila — allasurutud, hal-
 vatud seisukord
 lampi[-mmen] — väike järv
 lamppu[-mpun] — lamp
 lanka[-ngan] — lõng
 lankeemus[-ksen] — langemine
 laskea — lasta
 laskeutua[-udun] — laskuda,
 loojuda

lasna — lõpsepõlves, lapsena
 lattia — põrand
 latu[-dun] — rada, tee
 laukku[-kun] — paun, reisikott
 lauma — kari; lammaslauma
 lambakari
 lause[-een] — lause, ütlus,
 avaldus
 lauseke[-kkeen] — matem. for-
 mel, lause
 laverrella[-rtelen] — lobiseda,
 vadistada
 lavitsa — seinapink
 lehdittyvä — lehtiv
 lehti[-hden] — leht
 lehto[-hdon] — lehtmets
 lehtori — lektor
 leijailla[-len] — heljuda
 leijona — lõvi
 leikitellä[-ttelen] — mängida,
 mängelda
 leikki[-kin] — mäng
 leikkuu — (vilja) lõikus
 leima — tempel; märk
 leimahtaa[-hdan] — lõkendada
 leimauttaa[-utan] — tembelda-
 da lasta
 leipä[-vän] — leib; sai
 leiviskä — leisik
 lempi[-mmen] — armastus

lennokas[-kkaan] — hoogus
 lennokuus[-den] — hoogsus
 leppyisä — leplik, tasane
 lepuutella[-ttelen] — puhata
 leuka [leuan e. leuvan] — lõug
 leveä — lai
 levitä[-iän] — levida
 levoton[-ttoman] — rahutu
 levätä[-pään] — lamada, le-
 bada
 liehua — lehvida
 lieska — leek
 liike[-kkeen] — liikumine; äri,
 kauplus
 linna — loss, kindlus
 lisääntyä[-nnyn] — suureneda
 liukua [liu'un] — libiseda
 lohdu-ton[-ttoman] — lohutu,
 troostitu
 lohduttaa[-tan] — trööstida,
 lohutada
 loih-tia[-hdin] — (esile) nõi-
 duda
 loiskua — laksuda, loksuda
 loistava — hiilgav
 loistelias[-aan] — hiilgav, sä-
 loitota[-ttonen] — kaugeneda
 loitsu — nõidussõna
 lomahetki — vaheaeg
 lounais — edela-, edelapoolne
 lude[-teen] — lutikas
 luento[-nnon] — loeng
 luennoida[-oin] — loengut pi-
 dada
 luetella[-ttelen] — loetella
 luettelo — loetelu
 luikertaa[-rran] — loogeldada,
 vingerdada
 luja — tugev, kindel
 lukea [luen] — lugeda
 lukemisto — lugemik
 luku[-vun] — arv; lugu
 lukuinen — arvukas, arvurikas
 lukuisa v. eelmine

lukumäärä — arv, hulk
 lumota[-oan] — lummata, ära
 nõiduda
 lunastin[-men] — luna, lunas-
 tusraha
 luo — juure
 luokka[-kan] — klass; liik
 luokse — juure
 luoma — loome, loodud asi, loo-
 dud teos
 luomi — silmalaug
 luona — juures
 luonne[-nteen] — iseloom
 luonto[-nnon] — loodus
 luopua[-vun] — loobuda
 luostari — klooster
 luoti[-din] — kuul; lood
 luottaa[-tan] — uskuda, usal-
 dada, loota
 luottamus[-ksen] — usaldus
 lupa-us[-ksen] — lubadus
 luulla[-len] — arvata
 luultavasti — arvatavasti
 luvata[-paan] — lubada
 lyhty[-hdyn] — latern
 lyhyt [lyhyen] — lühike
 lyhytläntä[-nnän] — lüheldane
 lykätä[-kkään] — lükata
 lyödä [lyön] — lüüa
 lyöttää[-tän] — lüüa lasta
 lähde[-hteen] — allik
 lähestyä — läheneda
 lähettää[-tän] — saata, läki-
 tada
 läksy — õppetund, (kooli) üles-
 anne
 läm-metä[-mpenen] — soo-jeneda
 lämmin[-mpimän] — soe
 läm-mittää — soo-jendada, kütta
 länsi[-nnen] — lää-s
 läntinen — lääne-
 lää-käri — arst
 löyhä — lõtv, lodev
 löytää[-dän] — leida

M.

maailmankatsomus[-ksen] —
 maailmavaade
maanjäristys[-ksen] — maavä-
 risemine
maanviljelijä — põlluharija
maaperä — maapind
maaseutu[-dun] — maakond,
 provints; maakoht
maata [makaan] — magada;
 lamada
madella[-telen] — roomata
mahdollisuus[-den] — võimalus
mahdotan — võimatu
mahtaa[-hdan] — võia, saada
mahtava — vägev
mahti[-hdin] — võim
maine[-een] — kuulsus
maininki[-ngin] — (järel)lai-
 netus, virvendus
mainio — tore
mainita[-tsen] — mainida
mainos[-ksen] — reklaam
maisema — maastik
maistaa — maitseada, maitsta
maistua — maitseada
maite[-don] — piim
maja — onn; öö-, võõrastemaja
maku [maun] — maitse
makuu — lamamine, pikutami-
 ne, magamine
maltaa[-ltan] — läbeda, kär-
 sida, mallata
mansikka[-kan] — maasikas
manner, mantere [manteren] —
 manner
markka[-rkan] — mark (raha-
 üksus)
markkinat[-noiden] — laat, turg
matkustaa — reisida
matkue[-een] — reisiseltskond
mehukas[-kkaan] — mahlakas
melkein — peaaegu

melkoinen — kaunis suur
menestys[-ksen] — kordaminek
menettely — teguviis
menettää[-tän] — kaotada
menneisyys[-den] — minevik
merkkitöös[-ksen] — tähtteos,
 suurteos
merkitys[-ksen] — tähendus
metsästys[-ksen] — jaht
metsästäjä — kütt
miehekäs[-kkään] — mehine
miekka[-kan] — mõõk
mielenkiinto[-nnon] — huvi
mielenkiintoinen — huvitav
mielikuvitus[-ksen] — meele-
 kujutus
mielipuoli — nõdrameelne
miellyttää[-tän] — meeldida
mieltäkiinnittävä — huvitav
mieluummin — meelsamini, pa-
 rema meelega
mies[-hen] — mees
mieskohtainen — isiklik
miete[-tteen] — mõte
mietiskely — mõtiskelu, mõtte-
 mõlgutus
mihin — kuhu
mikä [minkä, mitä] — mis?
milloin — millal
milloinkaan — (ei) kunagi
mistä — kust
mitata[-ttaan] — mõõta
mitta[-tan] — mõõt
mittaus[-ksen] — mõõtmise
 mitä — mis, mida
mitään — (ei) midagi
moite[-tteen] — lautus
moittia[-tin] — laita
monipuolinen — mitmekülgne
muassa — ühes, kaasas
muinainen — muistne
muinaisuus[-den] — muinsus

muinoin — muiste
 muistella[-len] — mäletada,
 meele tuletada
 muistuttaa[-tan] — meenuta-
 da, meele tuletada
 mukaan — kaasa
 mukaansatempaava — kaasa-
 kiskuv
 muodostua — kujuneda
 muokata[-kkaan] — üles hari-
 da; ümber töötada
 muoto[-don] — kuju, vorm
 muoto-oppi[-opin] — vormi-
 õpetus

muovaila[-ilen] — vormida,
 kujundada
 mureta [murenen] — mure-
 neda
 murhe[-een] — mure
 murhenäytelmä — kurbmäng,
 tragöödia
 murros[-ksen] — murrang
 mustasukkainen — armukade
 mutta — aga
 muuanne — mujale
 muu(d)an[-taman] — mõni

N.

naapuri[-n] — naaber
 naimisissa — abielus
 nakerrella[-rtelen] — närida
 nauraa — naerda
 nauris[-iin] — naeris
 ne — need
 neiti[-din] — preili, neiu
 neitseellinen — neitsilik
 nenäliina — taskurätik
 nero — geenius
 nerokas[-kkaan] — geniaalne
 neuvo — nõu
 nielaus[-ksen] — neel, sõõm
 niemi[-en] — poolsaar, neem
 niinpä — nii, nimelt
 niitty[-tyn] — niit; heinamaa
 nimellis-arvo — nominaalvää-
 rtus
 niska — kukal, turi
 noin — nii; umbes
 nojautua[-udun] — toetuda
 noki [noen] — nõgi
 nolo — häbistatud, lõõdud
 nousta[-sen] — tõusta
 nousta maihin — maabuda,
 maale minna

nukkua[-kun] — magada, ui-
 nuda
 nummi[-en] — nõmm, palu
 nuo — nood, need
 nuorekas[-kkaan] — nooruslik
 nykiä [nyin] — kiskuda, (väl-
 ja) noppida
 nykyinen — nüüdne, praegune
 nykyään — praegu
 näet — nimelt
 nähden — suhtes, kohta, võr-
 reldes
 nähdä [näen] — näha
 näkymätön[-ttömän] — näge-
 matu
 näköala — väljavaade
 nälkä [näälän] — nalg
 nämä — need
 näytelmä — näidend
 näyttelijä — näitleja
 näyttämöllepano — lavastus
 näyttää[-tän] — näidata
 nääntyä[-nnyn] — nõrkeda,
 rammestuda

odottaa[-tan] — oodata
 ohella — kõrval
 ohimenevä — möödaminev
 ohitse — mööda
 ohjata[-aan] — juhtida
 ohjelma — programm
 ohjaus[-ksen] — juhatus
 oikaista[-sen] — sirutada
 oikeastaan — õigupoolest
 oja — kraav
 ojentaa[-nnan] — sirutada
 olettamus[-ksen] — oletus
 ollenkaan — sugugi
 omena — õun
 ominainen — omane, omapä-
 rane
 ominaisuus[-den] — omadus
 omituinen — iseäraline, imelik
 onkia [ongin] — õngitseda
 onneton[-ttoman] — õnnetu

onni[-en] — õnn
 onnittelu — õnnitus, õnnesoov
 ontto [onton] — õõnes
 opas [oppaan] — juht; teejuht
 oppi [opin] — õpetus
 oppia [opin] — õppida
 oppikoulu — keskkool
 oppilas[-laan] — õpilane
 ori — täkk
 osittain — osalt
 osoite[-tteen] — aadress
 osoittaa [osoitan] — näidata,
 osutada
 otaksua — oletada, eeldada
 ottaa [otant] — võtta
 ote [otteen] — võte
 oudoksua — võõrastada, imeli-
 kuks, võõristavaks pidada
 outo [oudon] — võõristav, ime-
 lik, võõras, tundmatu

P.

paahde[-teen] — kuumus, hõõ-
 guvus
 paeta [pakenen] — põgeneda
 pahanpäiväisesti — koledasti,
 vaeseomaks
 paheksua — pahaks pidada, pa-
 haks panna
 paheksuminen — pahakspanu,
 nõrdimus
 paikka[-kan] — paik, koht
 paimen[-menen] — karjane
 paino — raskus, kaal
 painaa — trükkida; suruda
 paistaa — paista; praadida,
 küpsetada; paisti — praad
 paita[-dan] — särk; paitanen
 —särgike
 paitsi — pääle, välja arvatud
 pakista[-sen] — pajatada

pakottaa[-tan] — sundida
 palaa [palan] — põleda
 palata [palaan] — tagasi tulla
 palatsi — palee
 palje[-lkeen] — lõõts
 palkinto[-nnon] — auhind, ta-
 supalk
 palkkio — aupalk, honorar
 pallo — pall; gloobus; kuul
 palvelija — teenija
 palvella[-elen] — teenida
 palvelus[-ksen] — teenus, hea-
 tegu
 pamaus[-ksen] — pauk, pau-
 gutus
 panetella[-ttelen] — laimata
 panna [panen] — panna; ase-
 tada; rikkuda

pantti[-ntin] — pant; pandi-
 maja
 paras [par(h)aan] — parim
 parata[-ranen] — paraneda
 parka [paran] — vaeseke
 parku [parun] — kisa, karju-
 mine
 parkaus[-ksen] — hädakisa,
 karjatus
 parta[-rran] — habe
 pappi[-pin] — kirikuõpetaja,
 papp
 pappila — kirikumõis
 pauhata[-aan] — mühiseda
 pəuhu — müha, kohin
 peite[-tteen] — tekk, vaip
 peitsi — oda, piik
 peittää[-tän] — katta, varjata
 pelastaa — päästa
 pelastus [-ksen] — päästmine,
 pääsmine
 pelata[-aan] — mängida (kaar-
 te, malet jne.)
 pelkkä[-lkän] — paljas, ainus,
 pelk
 pelko [pelon] — kartus, hirm
 pellavatukkainen — linalakk;
 linakarva juustega
 pelto[-llon] — põld
 pelätä[-lkään] — karta
 penger [penkeren] — peenar,
 vall, perv
 penikulma — penikoorem
 perehtyä[-hdyn] — koduneda,
 tutv(u)da
 periaate[-tteen] — põhimõte
 perillä — päral
 perintö[-nnön] — pärandus
 perata[-rkaan] — künda, ha-
 rida
 persoonallinen — isiklik
 peruna — kartul
 perustaa — asutada, põhjen-
 dada

perustaja — põhjapanija, asu-
 taja
 perustus[-ksen] — alus, alus-
 põhi, asutamine
 perässä — taga, järel
 peräytyminen — taganemine
 peräytyä[-ydyn] — taganeda
 pestä[-sen] — pesta
 petäjä — mänd, pedajas
 pian — pea, ruttu
 pidellä[-telen] — hoida, pidada
 pidättää[-tän] — tagasi hoida
 pieni — väike
 piennar[-ntaren] — peenar;
 rinnak, nõlv; (ka pientare
 [-een])
 pienokainen — väiksekene
 piestä [pieksen, pieksän] —
 peksa, kolkida
 piha — hoov, õu
 pihlaja — pihlakas
 pii — tulekivi, ränikivi
 piiloilla[-len] — end varjata,
 peita; piilosilla (olla) — pei-
 tu mängida
 piimä — hapupiim
 piirtää[-rrän] — joonistada
 piispa — piiskop
 pikku — väike
 pikkukaupunki[-ngin] — väike-
 linn
 pikkusen — natuke
 pilkkoa[-lkon] — pilbastada
 pilkku[-lkun] — komma; täpp;
 laik
 pirstoa — killustada, purustada
 pirtti[-rtin] — elutuba, tare
 pisin — kõige pikem
 piste[-een] — punkt
 pitkin — piki, mööda
 pohatta[-tan] — rikas mees,
 suurnik, pursui
 pohjasävy — põhitoon, -tämber
 pohje[-hkeen] — sääremari

pohtia[-hdin] — arutada; sõe-
 luda
 poika [pojan] — poeg; poiss
 poikki — põiki üle; katki, poo-
 leks
 poikue[-een] — pesakond; po-
 jad (looma või linnu)
 poimia — noppida; põimida
 pois — ära
 poistaa — kõrvaldada
 poistua — kõrvale minna
 polkea [poljen] — sõtkuda, jal-
 ge alla tallata
 poloinen — õnetu
 polttaa[-ltan] — põletada
 pennistella[-elen] — pingutada
 poro — 1. pori, tuhk, põrm; 2.
 põhjapõder
 porraspuu — purre
 porsas[-aan] — põrsas
 portti[-rtin] — värav
 postimerkki[-rkin] — post-
 mark
 pudota[-toan] — langeda
 pudottaa[-tan] — lasta kuk-
 kuda
 puhaltaa[-llan] — puhuda
 puhdistus[-ksen] — puhastus
 puhe[-een] — kõne, jutt
 puhelin[-men] — telefon
 puhua — kõnelda, rääkida
 puhuja — kõneleja, rääkija
 puisto — park, puiestik
 pukea [puen] — riietada
 pukeutua[-udun] — riietuda
 puku [puvun] — riie, ülikond
 pullo — pudel
 pulma — äpardus, takistus
 pulputa[-lppuan] — pulbitseda,
 esile purskuda
 punnita[-tsen] — kaaluda; läbi
 mõtelda

puoli — pool, külg
 puolivälissä — poolesvahes
 puolue[-een] — erakond, par-
 tei
 purkaa[-ran] — tühjendada;
 välja laadida
 pursi[-rren] — purjekas, (jaht)-
 laev, paat
 pussi — kott
 puutarha — aed (puuvilja-, vil-
 japu-)
 puute[-tteen] — puudus, vile-
 sus
 pyrintö[-nnön] — püüe
 pyrkimys[-ksen] — püüd, püüe,
 tendents
 pyrkiä[-rin] — püüda, taotada
 pyry — tuisumõll, lumetorm
 pystyä — olla võimeline, suuta
 pysyä — jääda, püsida
 pyytää[-dän] — paluda
 pyörä — ratas
 päin — (millegi) poole
 päinvastoin — vastupidi
 päivä — päev; päike
 päiväkirja — päevaraamat, päi-
 vik
 päivällinen — lõunasöök
 pääkallo — pääluu, kolp
 päämaali — (lõpp)siht, ees-
 märk
 päämäärä — eesmärk, siht
 päästä[-sen] — pääsma, (ku-
 hugi) saada
 pääoma — kapital
 päättää[-tyn] — lõppeda
 päättää[-tän] — otsustada
 päätös[-ksen] — otsus
 pöllö — öökull
 pöytä[-dän] — laud
 pöytäkirja — protokoll
 pöytälaatikko[-kon] — laua-
 sahtel

R.

raaka [raa'an] — toores
 raamattu[-tun] — piibei
 rae [rakeen] — rahe
 rahvas[-aan] — lihtrahvas
 raikas[-kkaan] — värske; kõ-
 lav, hele
 raikkaus[-uden] — värskus
 raikua [raiun] — valjusti kõ-
 lada, rökata
 raitis[-ttiin] — kosutav, värs-
 ke, karske
 raittius[-uden] — karskus
 raivata[-aan] — harida (põllu-
 maaks); üles harida
 raivostua — raevustuda
 raivota[-oan] — möllata, rae-
 vutseda
 rajoittua[-tun] — piirduda
 rakastaa — armastada
 rakenne[-nteen] — ehitus
 rakennus [-ksen] — ehitus,
 maja
 rakentaa[-nnan] — ehitada
 rakkaus[-uden] — armastus
 rako [raon] — pragu
 rangaista[-nkaisen] — karis-
 tada
 rantakaistale[-een] — ranniku-
 riba
 rata[-dan] — rada, tee
 rattoisa — lõbus, hubane
 rauhaisa — rahuline, rahulik
 raukaisutaa [-tan] — roidu-
 nuks teha, väsitada
 ravintola — võõrastemaja, res-
 toran
 reikä [reiän] — auk
 reipas[-ppaan] — elav, väle
 renki[-ngin] — sulane
 repiä[-vin] — rebida
 reuna — äär, veer
 riemuisa — rõõmus

rientää[-nnän] — tormata, ru-
 tata
 riidellä[-telen] — riielda
 riihi [riihen] — rehi, rehetare
 riipaista[-sen] — uuristada,
 kriimustada
 riittää[-tän] — jätkuda, küllalt
 olla
 rikas[-kkaan] — rikas
 rikastua — rikastuda
 rikastuttaa[-tan] — rikastada
 rikos[-ksen] — kuritöö, roim
 rinnakkain — kõrvuti
 rinnalla — kõrval
 rinne[-nteen] — mäekülj
 rippuvaisuus[-den] — rippuvus,
 iseseisvusetus
 ritari — rüütel
 ritaristo — rüütliseisus, rüütel-
 kond
 rivi — rida
 rohjeta[-hkenen] — julgeda
 rohkea — julge
 rohkeus[-uden] — julgus
 romahtaa[-hdan] — kokku lan-
 geda, variseda
 rotta[-tan] — rott
 rotu[-dun] — tõug, rass
 rouva — proua
 rove[-peen] — kasetohust astja
 ruhtinas — vürst; ruhtinatar
 [-ttaren] — vürstinna
 ruis [rukiin] — rukis
 rukoilla[-len] — paluda, palve-
 tada
 ruma — inetu
 runnella[-ntelen] — vigastada,
 purustada
 runo — laul, rahvalaul; luule-
 tus
 runoilija — luuletaja
 runsaasti — rohkesti

runsas[-aan] — rikas, ohter
 ruoho — rohi
 ruoka [ruoan] — toit, roog
 ruokahalu — söögiisu
 ruoska — piits
 rutto[-ton] — katk
 ruuansulatus[-ksen] — seedi-
 mine
 ruumis[-iin] — keha
 ruveta[-pean] — hakata

saada [saan] — saada
 saakka — kuni
 saalis[-iin] — saak
 saamamies — võlausaldaja
 saapas[-ppaan] — saabas
 saapua[-vun] — saabuda
 saati, saatikka — liiatigi; saati,
 saadik
 saattaa[-tan] — 1. saata, pan-
 na, teha; 2. võia
 sadatella[-ttelen] — siunata,
 sajatada
 sade[-teen] — sadu, vihm
 sairas[-aan] — haige
 salama — välk
 salaneuvos[-ksen] — salanõu-
 nik
 sallia — sallida, lubada
 salmi — väin, merekitsus
 samalla — samali, ühtlasi
 samantarvoinen — samaväärne
 sana — sõna
 sanella[-len] — sõnuda, lau-
 suda, dikteerida
 sangen — väga
 sanoa — ütelda
 sarastaa — kumada, koita
 sarvi[-en] — sarv
 satakieli — ööbik
 satoisa — vihmane, sajune
 sattumalta — kogemata

ryhtyä[-hdyn] — asuda, hakata
 ryysyinen — räbalane, närune
 ryöstää — röövida
 räjähdys[-ksen] — plahvatus,
 paugatus, pragin
 räakkyä[-kyn] — kraaksuda
 rääkätä [-kkään] — piinata,
 vaevata
 räätäli — rätsep

S.

sattuva — juhtuv, ettetulev
 satu[-dun] — muinasjutt
 sauho — suits
 seikka[-kan] — seik, asjaolu
 seiväs[-pään] — teivas
 sekasotku — segadus
 sekoitus [-ksen] — segamine,
 segunemine
 sekä — ja, ning
 sekä... että — niihästi... kui
 ka
 selkä [selän] — selg, (mere,
 järve) seljang, pind
 selvitä[-iän] — selguda, sel-
 gida
 selälleen — seljali
 semmoinen — seesugune
 sensijaan — selle asemel
 sentähden — sellepärast
 seppälä — sepakoht, sepatalu
 setä[-dän] — onu (isa poolt)
 seura — selts
 seurata[-aan] — seirata, jär-
 gida
 seuraus[-ksen] — tagajärg
 seurue[-een] — saatkond
 seutu[-dun] — maakoht
 siellä — sääl
 sielu — hing
 sielullinen — hingeline
 sielunelämä — hingeelu

siipi [siiven] — tiib
siis — järelikult
siisti — puhas, kasitud
sija — ase, paik
sijaan — asemele
sijoittaa[-tan] — paigutada, asetada
sika [sian] — siga
silloinen — selleaegne
silloin-tällöin — aeg-ajalt
sillä — sest
sima — mesi; mesijook
sisar[-ren] — õde
sisusta — sisu
sisään — sisse
siten — nõnda
sitten — siis, selle järele
sittenkin — siiski
sitäpäitsi — pääleselle
siunata[-aan] — õnnistada
siveellinen — kõlbeline
sivellisyys[-den] — kõlblus
sivistyneistö — haritlaskond
sivistynyt[-neen] — haritud; haritlane
sivistys[-ksen] — haridus, kultuur
sivistyslaitos[-ksen] — haridusasutus
sivistysmaa — kultuurmaa
sivu — külg
soida [soin] — kõlada
soinnuttaa[-tan] — kooskõlastada
sointuisa — kõlav
soittaa[-tan] — mängida (muusikariista)
soittaja — mängija, pillimees
soitto[-ton] — muusikamäng, muusika
sokea — pime
sokkosilla (olla) — pimesikku mängida

sopu [sovun] — läbisaamine, sobimine
sopusuhtaisuus[-den] — portsionaalsus
sorea — tore
sorranta[-nnan] — rõhumine, surve
sortaa[-rran] — rõhuda, maha rõhuda, survata
sorto[-rron] — rõhumine
sortua[-rrun] — hävineda, kokku langeda
sosialismi — sotsialism
sota[-dan] — sõda
sotilas[-aan] — sõdur
soudella[telen] — sõuda
soveltaa[-llun] — sobida
sovinainen — kokkuleppeline, konventsionaalne
sovinnoellinen — leplik
sovinto[-nnon] — kokkulepe
suhde[hteen] — suhe
suhtautua[-udun] — suhtuda
suinkaan — (ei) sugugi
sujuva — ladus, sujuv
sukka[-kan] — sukk
sukkela — nobe, väle
suku [suvun] — sugu
sulattaa[-tan] — sulatada, seedida
sulho — peig, peigmees
suljettu[-tun] — suletud, kinnine
suloinen — meeldiv, sulnis
sulous[-den] — meeldivus, ilu
suoda [suon] — osa saada lasta, anda, lubada
suoja — kaitse, varjukoht; sula ilm
suojata[-aan] — kaitseda, varjata
suola — sool
suora — sirge

suorasana — proosavormi-
 line
 suorastaan — otse, päris
 suorittaa[-tan] — õiendada,
 sooritada
 suosia — armastada, pooldada,
 toetada, soosida
 suosikki[-kin] — soosik, lem-
 mik, pailaps
 suosio — poolehoid, soosing
 suosituu[-tun] — soositud, lem-
 mik
 suotta — asjata
 suppea — kokkusurutud, piira-
 tud
 supistua — piirduda, koonduda
 surra [suren] — kahju tunda,
 leinata
 suru — kurbus, lein
 surullinen — kurblik
 susi [suden] — hunt
 suurenmoinen — suurepärase
 suuripiirteinen — suurejoone-
 line
 suutari — kingsepp
 suuttua[-tun] — vihostada
 sydän[-men] — süda
 synkkä[-nkän] — tume, sünge
 synti[-nnin] — patt
 synty[-nnyn] — sünd, sündi-
 mine
 syrjäyttää[-tän] — välja tõr-
 juda

syrjään — kõrvale
 sysi[-den] — süsi
 syvä — sügav
 syy — põhjus
 syysilta[-llan] — sügisõhtu
 syödä [syön] — süüa
 syöstä[-ksen] — hüpata, tor-
 mata
 säde[-teen] — kiir
 säe [säkeen] — (värsi) rida
 säikähtää[-hdän] — kohkuda
 sähkö — elekter
 sähkölennätin[-tminen] — tele-
 graaf
 sähkölennättää[-tän] — tele-
 grafeerida
 sähkösanoma — telegramm
 sähköttää[-tän] — telegrafee-
 rida
 säilyttää[-tän] — säilitada,
 alal hoida
 säkki [säkin] — kott
 särkeä [särjen] — purustada
 sävel[-en] — viis, meloodia
 säveltää[-llän] — komponee-
 rida
 sää — ilm
 sääli — kahju, kaastunne
 säälimätön[-mättömän] — ha-
 lastamatu
 sääntö[-nnön] — reegel; ees-
 kiri

T.

taa (= taakse) — taha
 taas — jälle
 tae [takeen] — tagatis, garan-
 tii
 tahansa — tahes
 tahto[-hdon] — tahe, tahtmine
 tahtoa[-hdon] — tahta
 taide[-teen] — kunst, taie

taidetunous[-den] — kunstluule
 taika [taian] — nõidus, nõia-
 temp
 taikka — või
 taipuvainen — painduv; kal-
 duv
 taistella[-len] — võidelda
 taistelu — võitlus

taitaa[-dan] — võida; osata;
 taitaa olla — vist on
 taittaa[-tan] — murda, kokku
 murda
 taival [taipalen], taipale[-een]
 — tee, (vahemaa); ajajärk
 takaisin — tagasi
 talkoo(t) — talgud
 talo — maja; talu
 taloudellinen — majanduslik
 talteen (panna) — (panna) tal-
 lele, hoiule
 tanner[-nteren] — väli, plats
 tanssia[-nssin] — tantsida
 tapa[-van] — viis, komme
 tapahtua[-hdun] — juhtuda,
 sündida
 tapaus[-ksen] — juhtum
 tappaa[-pan] — tappa
 tarina — lugu, jutt
 tarjeta[-rkenen] — külma mit-
 te karta, külma kannatada
 tarjota[-oan] — pakkuda
 tarkastaa — vaadelda; revi-
 deerida, kontrollida
 tarkasti — teraselt, täpselt
 tarkka[-rkan] — terane; täpne
 tarkkuus[-den] — täpsus
 tarkoitaa — taotada, silmas
 pidada, mõelda
 tarkoitus[-ksen] — mõte, plaan,
 siht, otstarve
 tarttua[-rtun] — haarata; kül-
 ge hakata
 tarve[-rpeen] — tarve
 tasanko[-ngon] — tasandik
 taso — tase, tasapind
 tasoitaa[-tan] — tasandada,
 ühtlustada
 tauota [tauoan] — järele jät-
 ta, lõppeda, lakata
 tauti[-din] — haigus, tõbi
 tavallisesti — harilikult
 tavara — kaup

tavata[-paan] — kokku saada,
 kohata
 teeskennellä[-ntelen] — tee-
 selda
 teettää[-tän] — lasta teha, tel-
 lida
 tehtävä — ülesanne
 tekaista[-sen] — läbematult,
 hooletumalt teha
 teko [teon] — tegu
 telmiä — möllata, hullata
 tenho — nõidusvõim
 tenhoisa — nõiduv, hurmav
 teollisuus[-den] — tööstus,
 tööndus
 termä — järsk mäeküngas
 terva — tõrv
 tervehtiä[-hdin] — tervitada
 tervetuloa — teretulemast
 teräs[-ksen] — teras
 tiedustella[-len] — järele pä-
 rida
 tienhaara — teeharu
 tiepuoli — teeäär
 tietäjä — teadja, tark
 tiistai — teisipäev
 tila — ruum, ase; olukord, ju-
 hus, võimalus
 tirehtööri — direktor
 todenteolla — tööpoolest
 todeta[-tean] — nentida
 toimenpide[-teen] — abinõu
 toiminta[-nnan] — toiming, te-
 gevus
 toinen — teine
 toisinaan — mõnikord
 toistaiseksi — esialgu
 toisin — teisiti
 toive(h)ikas[-kkaan] — lootus-
 rikas
 toivo — lootus
 toivottaa[-tan] — soovida (kel-
 lelegi m.)
 tomu — tolm

tontti[-ntin] — krunt
 tori — turg
 tosiasia — tõsiasi, tõik, fakt
 totella[-ttelen] — sõna kuulda
 toteutua[-udun] — teostuda
 totuus[-den] — tõde
 toveri — seltsimees
 tuima — kange, äge
 tukka[-kan] — juuksed
 tukkia [tukin] — toppida (kin-
 ni), sulgeda
 tulivuori — tuld purskav mägi
 tulla perille — pärale jõuda
 tulos[-ksen] — tulemus
 tumma — tume
 tunnelmallisus[-den] — mee-
 leolulisus
 tunnelmoiva — meeleolutsev
 tunnelmarunous[-den] — tun-
 deluule
 tunnustaa — (üles) tunnistada
 tunturi — tundra
 tuo — see (seal), too
 tuokio — moment
 tuoksu — lõhn
 tuolla — sääl
 tuomita[-tsen] — hukka mõis-
 ta, kohut mõista, taunida
 tuonnemmaksi — kaugemale
 tuonti[-nnin] — sissevedu, im-
 port
 tuore[-een] — värsk
 tuote[-tteen] — toode, produkt
 tuottaa[-tan] — toota; tuua
 tupa[-van] — tuba; majake,
 onn
 tupakoida — suitsetada
 turhaan — asjata
 turhamainen — alp, edev; väik-
 lane

turmeltu[-llun] — rikutud
 turmiollinen — hukatuslik, kah-
 julik
 turpa[-rvan] — koon; nina
 tuska — valu
 tuskin — vaevalt
 tutkia — uurida
 tutkija — uurija
 tutkimus[-ksen] — uurimus
 tutkinto[-nnon] — eksam
 tuttu[-tun] — tuttav
 tuulla[-len] — puhuda; olla
 tuuline
 tuuma — plaan; kaalutus
 tykki[-kin] — kahur, suurtükk
 tykö — juure
 tynnyri — vaat, tünder
 typerä — loll, rumal
 tyrsky — veemöll, voogude möll
 tyydyttää[-tän] — rahuldada
 tyyli — stiil
 tyyni — vaikne, tüün
 tyytymättömyys[-den] — ra-
 hulolemattus
 tyytyväisyys[-den] — rahul-
 olu
 tähdätä[-htään] — sihtida
 tällainen — seesugune
 tämä — see (siin)
 tänne — siia
 tänään — täna
 tärkeä — tähtis
 täsmälleen — täpselt
 täten — nõnda
 täynnä — täis
 täytyä[-dyn] — pidada, tarvis
 olla
 täällä — siin

U.

uhkua [uhun] — hoovata,
uhata
uida [uin] — ujuda
ukkonen — kõu, pikne
ulappa[-pan] — veeväli
uljas[-aan] — vahva
ulkoa — väljast
ulkoasu — välimus
ulkokohtainen — välispidine
ulkomaa — välismaa
ulkona — väljas
ulkoneva — väljaulatuv

ulos — välja
unelma — unistus, unelm
ura — tee, rada
urhokas[-kkaan] — sangarlik
usea — mitu, mõni, palju
usein — sageli
uskaltaa[-llan] — usaldada,
julgeda
uskollinen — ustav, truu
uskonto[-nnon] — usund
uudistus[-ksen] — uuendus
uuvuttaa[-tan] — väsitada

V.

vaalea — valvakas, hele
vaan — vaid
vaarallinen — hädaohtlik
vaate[-tteen] — riie
vaatia[-din] — nõuda
vaatimus[-ksen] — nõudmine,
nõue
vahinko[-ngon] — kahju
vahti[-hdin] — vaht
vahva — tugev
vai — või (küsimuses)
vaieta[-kenen] — vaikida
vaihte[-hteen] — vahetus, va-
heldus
vaihto[-hdon] — vahetamine,
vahetus
vaihteleva — vahelduv
vaikea — raske
vaikka — ehk küll, ehkki
vaikutin[-ttimen] — mõjur,
motiiv
vaikuttaa[-tan] — mõjuda
vaikutus[-ksen] — mõju
vailla — ilma, puudu, vajaka
vaillinainen — puudulik
vaimo — naine
vain — ainult, vaid

vaino — vaen
vainu — haist, haistmismeeel
vakaantua[-nnun] — kindlaks
kujuneda, välja kujuneda
vakaantumattomuus[-den] —
väljakujunematus
vakaamelineen — tõsine
vakaumus[-ksen] — veendu-
mus
vakava — tõsine; kindel
vakuutettu — veendunud; tä-
hitud, kinnitatud (kiri)
vakuuttaa[-tan] — veenda;
kindlustada, kinnitada
valaista[-sen] — valgustada
valehdella[-htelen] — valetada
valikoida[-oin] — välja valida
valikoima — valik
valimo — valamispaja
valistaja — valgustaja, harija
valita[-tsen] — valida
valitettavasti — kahjuks, ka-
hetsetavalt
valittaa[-tan] — kaevata; kur-
ta
valkea — valge; tuli
valkeus[-den] — valgus

vallankumous[-ksen] — revolutsoon
 valloittaa[-tan] — vallutada
 valo — valgus
 valoisa — helge
 valokuva — päevapilt, foto
 valokuvamainen — päevapiltlik
 valta[-llan] — võim, riik
 valtakunta[-nnan] — riik
 valtameri — ookean
 valtio — riik
 valveutua[-udun] — valvele är-gata, ärgata
 vanha — vana
 vanhus[-ksen] — vanamees, rauk
 vanki[-ngin] — vang
 vankka[-nkan] — vankumatu; tüse, tubli
 vapaa — vaba
 vapaus[-den] — vabadus
 vapauttaa[-tan] — vabastada
 vapautua[-dun] — vabaneda
 vara — 1. vara, raha; 2. võimalus, voli
 varata[-aan] — varuda, valmis hoida
 varhain — vara
 varis[-ksen] — vares
 varma — kindel
 varmaan — kindlasti
 varmuus[-den] — kindlus
 varoittaa[-tan] — hoiatada
 varsinainen — tõeline, päris
 varsinkin — eriti
 varten — tarvis, jaoks
 vartioida[-oin] — valvata, va-his olla
 varttua[-rtun] — kosuda; sir-guda
 vasta — alles
 vastainen — tulevane, tulev
 vastalause[-een] — protest

vastaus[-ksen] — vastus
 vastakaiku[-kaiun] — vastu-kaja
 vastus[-ksen] — tüli; takistus; õnnetus
 vastustaja — vastane; vastus-taja
 vattu[-tun] — vaarmari
 vauhti[-hdin] — hoog
 vaunu — vanker, vagun
 vehnä — nisu
 veikkonen — vennas, vennike
 veistää — nikerdada
 veitsi — nuga
 velho — nõid
 veli[-ljen] — vend
 velka[-lan] — võlg
 velvollinen — kohustatud
 venhe — paat, vene
 veres[-ksen] — värske, priske
 verka [veran] — kalev, villriie
 verkalleen — pikkamisi
 verrata[-rtaan] — võrrelda
 vertainen — võrdne, vääriline
 vesi[-den] — vesi
 veto[-don] — kihlvedu
 vetoa lyödä — kihla vedada
 vetäytyä[-ydyn] — tõmbuda
 viaton[-ttoman] — süütu
 viedä [vien] — viia
 viehättävä — veetlev, võluv
 viekkaus[-uden] — kavalus
 vieläpä — koguni
 vieno — õrn, tasane; kerge, pehme
 vienti [-nnin] — väljavedu (eksport)
 vieras[-aan] — võõras
 vieressä — kõrval
 viesti — sõnum
 vihanta[-nnan] — roheline, hal-jas
 vihata[-haan] — vihata
 vihdoin — viimaks

vihollinen — vaenlane
 viihtyä[-hdyn] — meeleldi vii-
 bida, end kodusena tunda
 viikate[-tteen] — vikat
 viikko[-kon] — nädal
 viime — viimne; viimane, eel-
 mine, möödunud
 viimein — viimaks
 viini — vein
 viisas[-aan] — tark
 viitoittaa[-tan] — tähistada,
 ära märkida
 viitta[-tan] — teemärk, post
 vilistä[-sen] — kubiseda
 vilistää — tõtata, lipata, tor-
 mata
 vilustaa — (ära) külmetada
 viljalti — rohkesti
 viljava — viljakas
 viljellä[-len] — viljelda, harida
 viljelys[-ksen] — harimine, vil-
 jelus
 vilkas[-lkkaan] — elav
 vimma — viha, vimm
 virka [viran] — amet
 virkata[-rkkaan] — lausuda
 virolainen — eestlane
 virta[-rran] — vool; jõgi
 virtaus[-ksen] — vool, voolus
 virua — lamada, lesida
 viruttaa[-tan] — loputada
 virvoittaa[-tan] — värsken-
 dada, karastada
 vitkailla[-len] — venitada, vii-
 vitada
 vivahtaa[-hdan] — sarnleda
 (natuke)
 voida [voin] — saada, võida
 voima — võim
 voittoisa — võidurikas, võidu-
 kas
 vuohi[-hen] — sikk

vuolas[-aan] — käreдавoolu-
 line; rohke, rikkalik
 vuorenrotko — mäelõhe, rotk
 vuorisoutu[-dun] — mäGINE
 maastik
 vuorimies — mäemees
 vuoro — järg, kord
 vuoroin — kordamööda
 vuorotellen — kordamööda
 vuosi[-den] — aasta
 vuotaa[-dan] — joosta, voo-
 lata
 -vuotias[-aan] — -aastane
 väestö — rahvastik, rahvas
 vähitellen — vähehaaval
 vähänarvoinen — väheväärtus-
 lik
 vähäsen — natuke
 väistyä — taganeda, väistuda
 väittää[-tän] — väita
 väitöskirja — väitekirj
 väkevyys[-den] — vägevus
 väki [väen] — rahvas, töörah-
 vas
 välimatka — vahemaa
 välissä — vahel
 välistä — vahel, mõnikord
 välittää[-tän] — vahendada,
 vahendajaks olla
 välitys[-ksen] — vahendus
 välitön[-ttömän] — vahenditu,
 otsene
 välkyttää[-tän] — välgutada
 välähdys[-ksen] — välgatus
 värikäs[-kkään] — värvirikas
 värätä[-äjän] — väriseda
 väännellä[-ntelen] — edas-ta-
 gasi käända
 väärentää[-nnän] — võltsida
 väärentämätön [-ttömän] —
 võltsimatu, ehtne

Y.

ydin[-timen] — üdi; säsi
 yhdentekevä — ükskõikne
 yhdessä — üheskoos
 yhteiskunta[-nnan] — ühis-
 kond
 yht'äkkiä — äkki, äkitselt
 yksi [yhden] — üks
 yksinkertainen — lihtne; koht-
 lane
 yksinomaan — ainult
 yksinäinen — üksildane
 yksipuolisuus[-den] — ühe-
 külgsus
 yksitellen — üksshaaval
 yksityiskohta — üksikasi
 yksivaltias[-aan] — ainuvalit-
 seja
 yleisö — publik
 ylentää[-nnän] — tõsta, kergi-
 tada, ülendada

yliopisto — ülikool
 ylioppilas[-aan] — üliõpilane
 ylipursuva — ülevoolav
 yllä — pääl, seljas, üll
 ylpeys[-den] — uhkus, ülbus
 ylpeä — uhke, ülbe, kõrk
 yltymäri — ümberringi
 ylänkö[-ngön] — kõrge maa,
 kõrgustik, kiltmaa
 ymmärtää[-rrän] — aru saada,
 mõista
 ympäristö — ümbrus
 ympäröida[-öin] — ümbritseda
 yrittää[-tän] — katsuda, üri-
 tada
 yritys[-ksen] — ettevõte, üri-
 tus
 ystävä — sõber

Ä.

äiti [äidin] — ema
 älä — ära (käskk.); äläkä —
 ja ära
 äsken — äsja, hiljuti

ääneti — hääletult, sõnalaus-
 mata
 ääni — hääli.

Märgatud trükivigu

Trükitud:

Peab olema:

Lk.	4 rida	13 ülalt	se-, ne-	se, ne
"	8	" 9 alt	nsä	-nsä
"	31	" 1 "	kogu alumine rida	hoopis kustutada
"	67	" 10 "	enne	ennen
"	68	" 11 "	passiivse	passiivi
"	75	" 16 ülalt	ei ei	ei
"	88	" 8 alt	niinpa	niinpä
"	96	" 4 ülalt	72	71
"	98	" 5 "	genitiiv	genitiivi
"	98	" 3 alt	kõlkyttänyt	hõlkyttänyt
"	108	" 13 "	valita	vallita
"	112	" 9 "	kiir	kiire
"	116	" 8 ülalt	(soov)	(saav)
"	116	" 9 "	kirkoista kirikutest	kirkoitta, kirikuteta
"	117	" 3 "	runoilja	runoilija
"	119	" 11 "	(e. -ngoiden)	(e. -ngoita)
"	120	" 5 "	-ltyhin	-ltyihin
"	127	" 12 "	(e. keväitten)	(e. kevätten)
"	129	" 7 alt	ystäväkseen	ystäväksenne
"	132	" 3 ülalt	(intä-)	(ntä-)
"	132	" 14 alt	viisisata	viisisataa
"	132	" 7 "	-ntenä	-ntena
"	133	" 11 ülalt	neljäskymmnes	neljäskymmenes
"	133	" 11 alt	kuusiviidettä	kuusikuudetta
"	142	" 9 "	järgmistes sõnades	järgmistest sõnadest
"	147	" 13 ülalt	on	oh
"	147	" 4 alt	= missä	= mikä
"	150	" 15 "	tarkoitus	tarkastus
"	151	" 13 ülalt	leikkittelä	leikitellä
"	158	" 5 "	juoksenella	juoksennella
"	165	" 19 "	toisella	toiselle
"	168	" 9 "	mieheen	miehen
"	168	" 3 alt	Ahvenamaan	Ahvenanmaan
"	173	" 11 "	anoan	ainoan
"	174	" 13 "	vaatlikkus, nägelikkus	vaatlikus, nägelikus
"	175	" 11 "	runailijat	maaperän
"	176	" 3 "	maaperään	novelleisaan
"	177	" 15 ülalt	novelleisaan	novelleissaan

SISUKORD:

Eessõna.	
Grammatika ja harjutused	1—161
Lugemik	162—210
Sõnastik	211—237

Märgatud trükivigu

				Trükitud:	Peab olema:
Lk.	4 rida	13	ülalt	se-, ne-	se, ne
"	8	"	9 alt	nsä	-nsä
"	31	"	1 "	kogu alumine rida	hoopis kustutada
"	67	"	10 "	enne	ennen
"	68	"	11 "	passiivse	passiivi
"	75	"	16 ülalt	ei ei	ei
"	88	"	8 alt	niinpa	niinpä
"	96	"	4 ülalt	72	71
"	98	"	5 "	genitiiv	genitiivi
"	98	"	3 alt	kõlkyttänyt	hõlkyttänyt
"	108	"	13 "	valita	vallita
"	112	"	9 "	kiir	kiire
"	116	"	8 ülalt	(soov)	(saav)
"	116	"	9 "	kirkoista kirikutest	kirkoitta, kirikuteta
"	117	"	3 "	runoilja	runoilja
"	119	"	11 "	(e. -ngoiden)	(e. -ngoita)
"	120	"	5 "	-ltyhin	-ltyihin
"	127	"	12 "	(e. keväitten)	(e. kevätten)
"	129	"	7 alt	ystäväkseen	ystäväksenne
"	132	"	3 ülalt	(intä-)	(ntä-)
"	132	"	14 alt	viisisata	viisisataa
"	132	"	7 "	-ntenä	-ntena
"	133	"	11 ülalt	neljäskymmnes	neljäskymmenes
"	133	"	11 alt	kuusiviidettä	kuusikuudetta
"	142	"	9 "	järgmistes sõnades	järgmistest sõnadest
"	147	"	13 ülalt	on	oh
"	147	"	4 alt	= missä	= mikä
"	150	"	15 "	tarkoitus	tarkastus
"	151	"	13 ülalt	leikitellä	leikitellä
"	158	"	5 "	juoksenella	juoksennella
"	165	"	19 "	toisella	toiselle
"	168	"	9 "	mieheen	miehen
"	168	"	3 alt	Ahvenamaan	Ahvenanmaan
"	173	"	11 "	anoan	ainoan
"	174	"	13 "	vaatlikkus, nägelikkus	vaatlikus, nägelikus
"	175	"	11 "	runoilijat	runoilijat
"	176	"	3 "	maaperään	maaperän
"	177	"	15 ülalt	novelleisaan	novelleissaan

Trükitud:

Peab olema:

Lk.	183	rida	6	alt	1827	1872
"	184	"	11	"	ruonoutta	runoutta
"	185	"	10	ülalt	kõlavail	kõlavail
"	186	"	20	alt	kuinkaan	kuninkaan
"	186	"	14	"	äitinsä ²³	äitinsä ³³
"	186	"	8	"	nõuda	nõnda
"	188	"	7	ülalt	41 rahva	14 rahva
"	191	"	8	"	uõhumist	rõhumist
"	191	"	8	"	solliks	salliks
"	191	"	19	"	nommik	hommik
"	201	"	20	"	keimon	keinon
"	201	"	14	alt	paljostansakana	paljostansakaan
"	201	"	9	"	sansansa	sanansa
"	201	"	2	"	eksyy	eksy
"	203	"	7	ülalt	[-ean]	[-eän]
"	203	"	13	"	puhkan	puhken
"	203	"	14	alt	purkan	purskan
"	205	"	16	"	isiuktunnistus	isikutunnistus
"	208	"	16	ülalt	kynttiläpäiva	kynttiläpäivä
"	210	"	8	"	päivän	päivä
"	221	"	4	"	käännella	käännellä
"	223	"	13	"	mahdotan	mahdoton
"	228	"	16	"	riippuvaisuus	riippuvaisuus

TÜ RAAMATUKOGU

10300015893623

Kmr 4

Hind kr. 2.50

8358